

**MIRKO JELUSICH “DER TRAUM VOM REICH”
AVUSTURYA YAZININDAN TİPİK BİR
NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL ROMAN
ÖRNEĞİ**

Şenay KAYÇIN

**Doktora Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı
Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN
2013
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI**

Şenay KAYĞIN

**MIRKO JELUSICH “DER TRAUM VOM REICH”
AVUSTURYA YAZININDAN TİPİK BİR
NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL ROMAN ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN**

ERZURUM - 2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

...../...../20....

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum **"MIRKO JELUSICH "DER TRAUM VOM REICH" AVUSTURYA YAZININDAN TİPİK BİR NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL ROMAN ÖRNEĞİ"** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

[Öğrencinin Adı Soyadı]

Senay KAYGİN

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN danışmanlığında, Şenay KAYĞIN tarafından hazırlanan bu çalışma 25 / 11 / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yılmaz ÖZBEK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Jüri Üyesi : Yrd.Doç. Dr. Fikret ARARGÜÇ

İmza:

İmza:

İmza:

İmza:

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 25 / 11 / 2013

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ANA HATLARIYLA TARİHSEL ROMAN GELENEĞİ	11
1.2. KÖY ROMANLARI - MEMLEKET ROMANLARI - BÖLGESEL ROMANLAR	15
1.3. 1933-1945 YILLARI ARASINDA AVUSTURYA’NIN POLİTİK - KÜLTÜREL-SOSYAL VE ARKA PLANI:	19
1.4. NASYONAL SOSYALİST YAZIN.....	24
1.5. AVUSTURYA YAZININDA NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL ROMAN	30
1.6. AVUSTURYA FAŞİZM’İ	35
1.7. AVUSTURYA NASYONAL SOSYALİST YAZININDA KULLANILAN ÖĞELER.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİLER

2.1. GERÇEK KİŞİLER.....	42
2.1.1. Prens Eugen	42
2.1.2. İmparator Joseph	50
2.1.3. İmparator Leopold	55
2.1.4. Kral Karl.....	59
2.1.5. Kral Ludwig.....	63
2.1.6. Salm	70

2.1.7. Rakoczy	73
2.2. KURMACA KİŞİLER.....	79
2.2.1. Reidlinger ve Khuendorff	79
2.2.2. Wratistlaw	85
2.2.3. Vendôme.....	89
2.2.4. Marlborough.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DER TRAUM VOM REICH ROMANINDA TARİHSEL OLAYLAR VE ARKA PLAN

3.1. ROMANDA TARİHSEL KÜLTÜREL ARKA PLAN.....	98
3.2. OTUZ YIL SAVAŞLARI	102
3.3. İSPANYA VERASET SAVAŞLARI.....	105
3.4. HALK AYAKLANMALARI	109
3.4.1. Bavyera Ayaklanması	109
3.4.2. Macar Ayaklanması	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NASYONAL SOSYALİST ÖĞELER

4.1. FRANSA İMAJI.....	119
4.2. YAHUDİ DÜŞMANLIĞI.....	125
4.3. NASYONAL SOSYALİST GÖNDERMELER	132

BEŞİNCİ BÖLÜM

ROMANDAKİ TARİHSEL OLAYLARIN TAŞIYICILARI

5.1. TARİHSEL OLAY TAŞIYICILARI	137
5.1.1. Önder Tip	137
5.1.2. Halk.....	145
5.1.3. Köylü.....	151
5.1.4. Asker.....	156
5.1.5. Kadın	162

5.1.6. Kilise	166
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA	175
EKLER.....	184
Ek-1. Alıntıların Aslı	184
RESİMLER.....	221
ÖZGEÇMİŞ.....	226

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**MIRKO JELUSICH “DER TRAUM VOM REICH” AVUSTURYA
YAZININDAN TİPİK BİR NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL
ROMAN ÖRNEĞİ**

Şenay KAYĞIN

Danışman: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

2013, 226 sayfa

**Jüri: Prof.Dr. Turgut GÖĞEBAKAN
Prof.Dr. Yılmaz ÖZBEK
Prof.Dr. Gürsel UYANIK
Doç.Dr.Mustafa ÖZDEMİR
Yrd.Doç.Dr. Fikret ARARGÜÇ**

Bu çalışmada Mirko Jelusich’in *Der Traum vom Reich* romanı Nasyonal Sosyalist tarihsel roman çerçevesinde incelenmiştir.

Giriş bölümünde Jelusich’in Avusturya yazınındaki yeri, Nasyonal Sosyalist dünya görüşü ve yapıtları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca *Der Traum vom Reich*’ın olay örgüsüne değinilerek Nasyonal Sosyalist yansımalar dile getirilmiştir. Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde tarihsel roman geleneğinden Nasyonal Sosyalist tarihsel romana kadar olan süreç kuramsal çerçeve açısından incelenmiştir. İkinci bölümde *Der Traum vom Reich*’daki kişiler tarihsel kişiler ve kurmaca kişiler olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde *der Traum vom Reich* romanında tarihsel olaylar; savaşlar ve ayaklanmalar dönemindeki toplumsal sorunlar açısından irdelenmiştir. Dördüncü bölümde Nasyonal Sosyalist öğeler açıklanmaya çalışılmış beşinci bölümde ise ideolojik bir öneme sahip olan önder tip, halk, köylü, asker, kadın, kilise gibi tarihsel taşıyıcıların romandaki rolü değerlendirilmiştir.

Mirko Jelusich, Nasyonal Sosyalist tarihsel romanın gelişiminde aktif olarak görev almıştır. Yapıtlarında Nasyonal Sosyalist ideolojiyi kapsayan zaman dilimine egemen tarihsel arka plan aktarılırken kendi düşünce dünyasının belirleyici olduğu yönünde bir açıklama yapılabilir. *Der Traum vom Reich*’ta ise yazarın bu düşünce dünyasının oynadığı rolü kanıtlayan çok sayıda ipucuna rastlanmaktadır.

Sonuç bölümünde ise Mirko Jelusich’in yapıtlarında Nasyonal Sosyalist olgunun öne çıktığı özellikle *Der Traum vom Reich*’ın Nasyonal Sosyalist tarihsel roman kapsamında değerlendirilebileceği yönünde bir saptamada bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nasyonal Sosyalizm, Tarihsel Roman, Avusturya Yazını.

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

**MIRKO JELUSICH’S “DER TRAUM VOM REICH”: AN
EXAMPLE OF TYPICAL NATIONALIST SOCIALIST
HISTORICAL NOVEL FROM AUSTRIAN LITERATURE**

Şenay KAYĞIN

Advisor: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

2013, 226 pages

Jury: Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

Prof. Dr. Yılmaz ÖZBEK

Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Assist. Prof. Dr. Fikret ARARGÜÇ

In this study, Mirko Jelusich’s *Der Traum vom Reich* has been analyzed in terms of National Socialist historical novel.

In the introduction section, information about Jelusich’s place in the Austrian Literature, his National Socialist world view and his works have been given. Besides, touching upon the plot in the *Der Traum vom Reich*, National Socialist reflections are mentioned. In the first chapter of the study which includes five chapters, the process starting from the traditional historical novel to National Socialist historical novel has been analyzed in the sense of theoretical scope. In the second chapter of the study, the characters in *Der Traum vom Reich* are handled in terms of historical persons and fictional persons. In the third chapter, the historical concept in *Der Traum vom Reich* is told with the social problems of the period of wars and revolts. In the fourth chapter tried to explain the National Socialist items. In the fifth chapter, the role of the historical carriers such as leader type, public, villager, soldier, woman and church that have ideological importance have been analyzed in the novel.

Mirko Jelusich took an active role in the development of National Socialist historical novel. While narrating Jelusich’s the dominant historical background of the time period which spans the National Socialist ideology, it can be said that his world of thought is a determiner factor. In *Der Traum vom Reich*, numerous clues proving the role of the author’s world of thought have been come across.

In the conclusion section, it has been determined that National Socialist concept becomes prominent in the works of Mirko Jelusich and *Der Traum vom Reich* could be evaluated within the scope of National Socialist historical novel concept.

Keywords: National Socialist, Historical novel, Austria Literature.

KISALTMALAR DİZİNİ

çev.	: Çeviren.
Ph. d.	: Doktora.
NSDAP.	: (Nationale Sozialistische Deutsche Arbeitspartei) Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi.
GmbH.	: Limited Şirket.
yay.	: Yayın.
s.	: Sayfa.
ss.	: Devam eden sayfa.
th.	: - İnci.
v.b.	: ve benzeri.

ÖNSÖZ

Son yıllarda ülkemizde tarihsel roman çalışmalarının sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir. Ancak Nasyonal Sosyalist tarihsel romanın yeterince bilinmeyişi ve bu alanda çok sayıda bilimsel araştırmanın olmaması nedeniyle bu çalışmanın yazına az da olsa katkı sağlayabileceği kanısındayız.

Türk yazınında sayısız yapıtlara konu edinilen Avusturya yazını ile ilgili çalışmalar giderek daha çok tartışma konusu olmaktadır. Bu tartışmalara Avusturya yazınında Nasyonal Sosyalist tarihsel roman bazında bir örnekle katkıda bulunmaya çalıştık. Aynı zamanda hem Alman hem de dünya yazınından yararlanarak, Avusturyalı yazar Mirko Jelusich'in *Der Traum vom Reich* yapıtını okuyuculara tanıtmayı hedefledik.

Bu çalışmanın her aşamasında beni destekleyen, değerli tez hocam Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN'a ve bölümdeki bütün hocalarıma, yardımlarından dolayı arkadaşım araştırma görevlisi Zennube ŞAHİN YILMAZ'a teşekkür ederim. Sabır ve desteklerinden dolayı aileme, eşime ve oğullarıma da sonsuz teşekkürler...

Erzurum-2013

Şenay KAYĞIN

GİRİŞ

Mirko Jelusich, Avusturya Yazını'nın 30'lu ve 40'lı yıllarına damga vurmuş ve adından söz ettirmiş yazarlarından birisidir. Yazar yalnızca yazınsal etkinlikleriyle değil, sosyal ve politik yaşama doğrudan katılarak da dönem Avusturya'sının önemli kişiliklerinden birisi haline gelmiştir. Jelusich; romancı, şair, gazeteci, tiyatro eleştirmeni olarak geniş bir yelpazede yapıtlar üretmiş ve Avusturya kamuoyunda kendisini kabul ettirmeyi başarmıştır. Yazarın bu geniş yelpaze içerisinde ürettiği düşüncelerinin ve kaleme aldığı yapıtlarının temelinde, bağlı bulunduğu nasyonal sosyalist dünya görüşü vardır. Nasyonal Sosyalist ideoloji hem sanatsal hem de toplumsal yaşam bağlamında Jelusich için temel belirleyen olmuştur. Hatta bazı eleştirmenler onun 30'lu yılların en ırkçı, en radikal yazarlarından birisi olduğunu ileri sürerler.¹ Jelusich aynı zamanda Hans Friedrich Blunck ve Georg Schmückle'nin de aralarında bulunduğu en ünlü Nasyonal Sosyalist tarihsel roman yazarları arasında yer alır.² Yazarın yazınsal yaşamı kadar toplumsal yaşamı da oldukça renklidir. Sachslehner, Jelusich'in *Sezar* ve *Hannibal* gibi önemli yapıtların yazarı olarak bilinmesinin yanı sıra Birinci Cumhuriyet döneminde Avusturya kültür politikasında oynadığı rolün de görmezlikten gelinmemesi gerektiği yönünde bir açıklama yapar.³ Örneğin I. Dünya Savaşı'ndan sonra Alman kültürünü koruma derneğinin (Kampfbund für deutsche Kultur) kurucuları arasında yer alır.⁴ Aynı zamanda Alman-Avusturya günlük Gazetesinde (Dötz - Deutsch Österreichische Tageszeitung) yazı işleri müdürü olarak görev yapar. Bu görevi sırasında Almanya - Avusturya birleşmesi (Deutsch-Österreich Anschluss) için çalışır. Jelusich, desteklediği birleşmeden sonra, birleşme şarkısını (Anschlusslied) yazarak bu konudaki duygularını ortaya koyar. Bu çalışmalarından ve Nasyonal Sosyalizme olan bağlılığından dolayı, Alman milliyetçiliğinin temsilcisi olarak da tanınır.⁵

¹ Ursula Prutsch, Klaus Zeyringer, *Die Welten des Paul Frischauer: Ein literarischer Abenteurer im historischen Kontext*, Wien, Köln, Weimar, Böhlau 1997, s.99.

² Jürgen Hillesheim, Elisabeth Michael, *Lexikon nationalsozialistischer Dichter, Biographien Analysen Bibliographien*, Königshausen und Neumann, Würzburg 1993, s.256.

³ Johannes Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den 30er Jahren*, Königstein Ts.Hain 1985, s.9.

⁴ Jürgen Hillesheim, Elisabeth Michael, s.255.

⁵ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.30.

Jelusich'in yazınsal yapıtlarında önder kişilere (Führer Figur) yönelik yoğun ilgi hemen göze çarpar. 20. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuran otoriter ve diktatör yönleriyle ön plana çıkan Nasyonal Sosyalist önder kişiler Jelusich'in yapıtlarının temel malzemesidir. Jelusich'in benimsediği bu yazınsal çizgi onun biyografik - tarihsel roman yazarları grubu içerisinde önemli bir konumda olmasını sağlamıştır. Nitekim bir çok yazın eleştirmeni onu Karl Heinz Strobl, Robert Hohlbaum, Bruno Brehm gibi yazarların dahil olduğu tarihsel biyografik roman (Historisch-biographischer Romane) yazarları grubu içerisinde değerlendirir. Örneğin, *Caesar* romanında Musollini'nin (1929), *Don Juan* (1931) ve *Cromwell* (1933) romanlarında Hitler'in biyografik özellikleri kullanılmıştır. Yazar; *Hannibal* (1934), *der Löwe* (1936), *Der Ritter* (1937), *Der Soldat* (1939), *Der Traum vom Reich* (1941) gibi yapıtlarında da Alman tarihinin önder kişilerinin biyografilerinden esinlenmiştir.⁶

Jelusich'in çalışmamızın konusunu oluşturan *Der Traum vom Reich* adlı romanı 18. yüzyıl Alman tarihine ışık tutan ve bu dönemde yaşananları yazınsal bağlamda okurun karşısına çıkaran bir yapıt niteliği taşır. Jelusich Nasyonal Sosyalist yapıtların doğasına uygun olarak bu romanda geçmiş ve şimdiki zaman arasında göndermeler aracılığıyla bir koşutluk kurar. Nasyonal Sosyalist tarihsel roman niteliği taşıyan *Der Traum vom Reich*'ta Habsburg İmparatorluğu'nun tarihi, İspanya Veraset Savaşlarından Otuz Yıl Savaşlarına kadar yayılan geniş bir yelpaze içerisinde okura sunulur. Romanda sözü edilen bu geniş yelpaze, Alman İmparatorluğu (Deutsches Reich) rüyasının propagandasının yapılması açısından kurguya dahil edilir. Bu kurgunun temel belirleyeni Nasyonal Sosyalist ideolojidir. Nasyonal Sosyalizm bu bağlamda romanın kurgusunun en küçük ayrıntısında bile kendisini hissettirir.

Eleştirmenlere göre *Der Traum vom Reich* romanındaki tarihsel kişiler, Nasyonal Sosyalizm propagandası yapan antisemitik birer sözcü (Sprachrohr) konumundadırlar.⁷ Bir Nasyonal Sosyalist tarihsel roman olarak öne çıkan söz konusu romanın gördüğü büyük ilginin ana nedeni bu Nasyonal Sosyalist kurgudur. Dönemin koşullarının da verdiği özgüvenle Jelusich, romanda bazı konuları oldukça cesur biçimde mercek altına alır. Yahudi sorunu bu konuların başında gelir. Yazar ilk kez Almanya - Avusturya

⁶ Ernst Loewy, *Literatur unterm Hakenkreuz, Das Dritte Reich und seine Dokumentation*, Verlag Anton Hain Meisenheim GmbH, Frankfurt am Main 1990, s.315.

⁷ Hillesheim - Michael, s. 258.

birleşmesinden sonra yapıtlarında Yahudilere yönelik açıklamalarda bulunmaya başlar.⁸ Yahudilerle ilgili sorunlar tek yönlü olarak daha çok antisemitizm propagandası yapmak için ele alınmıştır, ancak uzun yıllar konuşulmayan hatta sansürlenmiş bir konu olmasına rağmen Jelusich tarafından rahatlıkla romanda kullanılmıştır. Jelusich bu sorunla yalnızca romanlarında değil gerçek yaşamında da ilgilenmektedir örneğin üyesi olduğu Alman-Avusturya Günlük Gazetesi'nin en önemli misyonu, Viyana'da yahudiliğin yayılmasına karşı mücadele etmektir. Jelusich, radikal antisemitizm propagandasına daha o yıllarda başlamıştır. Konuyla ilgili olarak Viyana ari Alman bilinci fırtınasının, zarar verici yabancıları ortadan kaldırıp, soyguncuların çaldığı Viyana'yı ve Alman Kültürünü Almanlara geri vereceği, şeklindeki antisemitik açıklamalar, bunun kanıtıdır.⁹ Jelusich'in Yahudi düşmanlığı ile ilgili ideolojik açıklamaları, Yahudilerin yazınsal, kültürel ve sanatsal alanlardaki başarılarının artması ile devam eder. Yahudilerin başarıları, Viyana sanatının elden çıkmak üzere olmasıyla ilgili sürdürülen kültürel anlamdaki savaşın başlamasına yol açar. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP)* sayesinde bu savaş kısa sürede tüm Avusturya'ya yayılır.¹⁰ Daha sonraları bu savaş Jelusich'in adeta yaşam tarzı, yaşamının bir parçası haline gelir. Yazar, Nasyonal Sosyalizmin bir üyesi olarak kendi yaşamının bir parçası olan nitelikleri roman kahramanlarında ve önder tiplerinde de sergilemeye çalışmıştır.

Jelusich'in Burg Tiyatrosundan ayrılmasıyla birlikte, Üçüncü İmparatorluk (Das Dritte Reich)* dönemindeki etkinliği azalmaya başlar. Ostmark yazarlarının en saygın isimlerinden birisi olarak bu görevi bırakması yazarı sanatsal anlamda sıkıntıya düşürür. Böylece yazarın sanat dolu, başarılı Viyana dönemi sarsılmaya başlar. Burg Tiyatrosundaki konumunun değişmesi Jelusich'in yaşamının en önemli dönüm noktalarından biri olur. Çünkü Jelusich o dönemlerde yaşamını etkileyen birtakım sıkıntıları yeniden yaşamaya başlar. Üstelik Jelusich'in en önemli koruyucularından biri

⁸ Hans Otto Horch, Horst Denkler, *Conditio Judaica, Judentum, Antisemitismus und Deutschsprachige Literatur vom Ersten Weltkrieg Teil 3, bis 1933-1938*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1993, s.64.

⁹ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss. 33-34.

* Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei: Weimar Cumhuriyeti döneminde oluşan 1933-1945 yılları arasında Hitlerin başkanı olduğu parti.

¹⁰ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss. 36-37.

* Das Dritte Reich: Üçüncü İmparatorluk olarak bilinen 1933-45 yılları arası Adolf Hitler tarafından kurulan hükümet döneminde ülkeye verilen ad.

olan Goebbels’de onun eleştirileri hakkında artık olumsuz yorumlar yapmaya başlar. Jelusich, Goebbels’in bu yorumları üzerine Viyana gazetesinde Burg Tiyatrosu ile ilgili yazdıklarını eleştirenlere, sessizce itaat ettiği askerlik günlerinin geride kaldığı yönünde, ironik bir açıklama ile karşılık verir.¹¹

Der Traum vom Reich, ideolojik amaçlarla yazılmış tarihsel bir roman olarak türünün gerektirdiği bütün niteliklere sahip bir yapı sergiler. Yapıt, Nasyonal Sosyalist değerler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Tarihsel romanın bu türden bir şekillendirmeye uygun olduğunu düşünürsek, romanın propaganda işlevinin başarılı bir biçimde yerine getirildiği söylenebilir. Yazar, tarihsel romanın bütün olanaklarını Nasyonal Sosyalizm propagandası yapmak için kullanır. Romanı önemli kılan, Jelusich’in içinde yaşadığı zaman dilimini çağrıştıran öğelere yaygın bir biçimde yer vermesidir. Okur, romanın dünyası ile yazarın yaşadığı dönem arasında sık sık paralellikler kurmaya adeta zorlanır. Çünkü yazarın asıl amacı geçmişi irdelemek değil, geçmiş aracılığıyla bugüne göndermede bulunarak okuru bilinçlendirmektir.

Jelusich’in roman kişilerinin tarihsel kişilerden seçilmiş olmaları ve her birinin kahraman olması rastlantı değil, son derece bilinçli bir şekilde yapılmış bir seçimdir. Ayrıca savaşçı olmaları da, hepsinin hemen hemen ortak hedefi olarak görünen yeni bir imparatorluk kurma rüyasının gereği sayılabilir. Romanlarındaki kahramanlar trajik bir ölümle karşılaşırken, aslında her biri gelecekte kazanılacak zaferin bilincindedirler.¹² *Der Traum vom Reich*’ta hastalanarak ölen imparator Joseph’le *Hannibal*’deki generalin intihar ederek yaşamına son vermesi bu trajik ölüm şekline örnek olarak gösterilebilir.¹³

Jelusich’in romanları değişik konularına rağmen aynı teknik olanaklar ve ideolojik çerçeve içerisinde kurgulanmıştır. *Caesar* (Sezar) ve *Cromwell* romanları Jelusich’i yazın dünyasında önemli bir yere taşımıştır. Jelusich *Cromwell*’de Hitler’in

¹¹ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.68.

¹² Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s. 148.

* Scharnhorst, der Soldat romanındaki baş kişinin adı. *Der Soldat Romanı* , *Der Soldat Scharnhorst* adıyla da basılmıştır.

¹³ Mirjana Stančić, *Verschüttete Literatur: Die deutschsprachige Dichtung auf dem Gebiet des ehemaligen Jugoslawien von 1800 bis 1945*, Böhlau Verlag, Wien,Köln Weimar 2013, s.248.

biyografisini ele aldığı yönünde açıklama yapmıştır.¹⁴ Bu romanlarla elde ettiği başarının devamı *Der Soldat*, *Der Löwe* ve *der Ritter* üçlemesi (Trilogie) ile gelir. Üçlemenin ortaya çıkışı ve *Der Soldat*'ın (Scharnhorst)* ünlenmesi II.Dünya savaşının çıkmasıyla aynı tarihe denk gelir. Bu üçlemenin ardından da başta Otuz Yıl Savaşları ve İspanya veraset savaşının ön planda olduğu *Der Traum vom Reich* ortaya çıkar. *Der Traum vom Reich*, Nasyonal Sosyalist ideolojinin en yüksek olduğu dönemde yazılır ve büyük başarı kazanır. Roman, 1979 yılında bu kez daha zararsız bir başlık olması açısından *Prinz Eugen der Feldherr Europas*, *Der Traum von Kaiser und Reich* adıyla yeniden yayımlanır.¹⁵ Jelusich'in bu tür romanlarla yazın dünyasında yer alması büyük yankı uyandırır. Devlet romanları olarak görülen bu yapıtları aynı zamanda kahramanlıkların tarihsel yazına yansımaları olarak nitelendirilir.¹⁶ Jelusich ilk kez *Sezar* romanı ile büyük başarı elde eder. Ardından gelen *Scharnhorst* romanı da Nasyonal Sosyalist öğeler içermesi bakımından aynı başarıyı devam ettirir. Bir tarihsel roman olan *Der Traum vom Reich*'ta başkişi kahraman kişiliği ile öne çıkartılırken aynı zamanda Nasyonal Sosyalist Almanya'nın toplumsal politik olayları da yansıtılır.

Jelusich'in yapıtlarında Üçüncü İmparatorluğu kurma özlemini yansıtması Nasyonal Sosyalist romanların ana konularından biri olarak karşımıza çıkar. Üçüncü imparatorluğu kurma hayalleri ve idealizmi yazarın yapıtlarında milli bir görev olarak imlenir. Bu görev onun yapıtlarına yaşam tarzı ve politik duruşuna uygun olarak yansır.¹⁷

Roman ortamına taşınan tarihsel kişiler, olay örgüsünde adeta birer aziz konumundadır. Aynı zamanda imparatorluğu kurmakla görevlendirilen bu kişiler Jelusich'in sürekli değiştirmeye çalıştığı kader olgusuyla karşı karşıyadır. Romanda Üçüncü imparatorluğu kurmak için yola çıkan bu karakterler ilginç bir biçimde hedeflerine hiçbir zaman ulaşamazlar. Çünkü yazara göre onların zamanı henüz

¹⁴ Alexandra Kleinlercher, *Zwischen Wahrheit und Dichtung: Antisemitismus und Nationalsozialismus bei Heimto Doderer*, Böhlau Verlag, Wien,Köln Weimar 2011, s.210.

¹⁵ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss. 71-72.

¹⁶ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss.104-105.

¹⁷ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.156.

gelmemiştir. Kadercilik olgusu bu nedenle Jelusich'in romanlarında önemli bir ayrıntı olarak görülmektedir.¹⁸

Mirko Jelusich'in gözünde Habsburg efsanesi aynı zamanda Üçüncü İmparatorluk efsanesidir. Bu efsane bir gün gerçek olma şansına sahip olacaktır. Bu efsanenin gerçekleştirilmesi konusunda yazar kendisini sorumlu hisseder.¹⁹

Avusturya Nasyonal Sosyalist kültür politikası anti-modernist* kültür politikasının etkisi altındadır. Jelusich aynı zamanda bu akımın da önde gelen kişilerinden biri olarak gösterilir.²⁰ Nasyonal Sosyalist bir yazar olarak yapıtlarında Nasyonal Sosyalizm'i yansıtan bir çerçeve çizer. Anlatılan olaylar, kişiler, çoğunlukla gerçeğe uygundur.

Yazar en küçük ayrıntıya dikkat eder. Onun için olay örgüsünün kronolojik bir sıraya göre gitmesi önemlidir. Birçok romanında kendi düşünceleri ve bakış açısı, bu gerçekliğin temel belirleyenisidir. Başka bir deyişle, Jelusich'in roman gerçekliği onun düşünce dünyasına egemen olan anlayışın ve dünya görüşünün yazınsal anlamda ele alınmış biçimidir. Jelusich'in yapıtlarının arka planındaki sosyal, kültürel ve politik ortamın belirleyicisi kuşkusuz Nasyonal Sosyalizm'in Avusturya'daki izdüşümü olarak kabul edebileceğimiz Avusturya Faşizmi'dir (Austrofascismus).^{*} Bu anlayış Avusturya yazınına her açıdan etkisi altına almıştır. Jelusich'in yazınsal sosyal ve kültürel etkinliklerini bu çerçevede değerlendirmesi daha gerçekçi bir yaklaşım olarak görülmektedir.²¹

Hızla yayılan Alman milliyetçiliği ve Avusturya Faşizmi sayesinde Nasyonal Sosyalist İdeoloji toplumsal yaşamın her alanına egemen olur. Yazınsal alanda da

¹⁸ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s 158.

¹⁹ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s. 36.

* Anti-modernist: 19.Yüzyılın ikinci yarısında Katolik Kilisesi tarafından toplumsal politik reformları gerçekleştirmek üzere ortaya çıkan bir akımdır.

* Austrofascismus: (Avusturya Faşizmi) 1933 yıllarında Avusturyada ortaya çıkan bir rejim biçimidir.

²⁰ Richard Faber, *Säkularisierung und Resakralisierung zur Geschichte des Kirchenlieds und seiner Rezeption*, Königshausen & Neumann GmbH, Würzburg 2001, s.167.

²¹ Pia Janke, *Politische Massenfeste in Österreich zwischen 1918 und 1938*, Böhlau Verlag Ges. m.b.H.& Co. KG, Wien, Köln, Weimar 2010, s.348.

Nasyonal Sosyalist romanlar hızla artmaya başlar. Mirko Jelusich bu süreçte Avusturyalı Nasyonal Sosyalist yazar olarak antisemitik çalışmalarla önemli bir konuma ulaşır. Jelusich'in antisemitizmle ilgili çalışmaları antisemitik filozof ve yazar Arthur Trebitsch'le tanışmasından sonra ivme kazanır.²² Jelusich'in Nasyonal Sosyalizm'le ilgisinin Hitler'den daha önce Mussolini ile başladığını belirtmek gerekir. Jelusich, Mussolini'nin güçlü politikasına ve dünya görüşüne hayrandır. *Caesar* adlı romanı da bu hayranlık sonucu kaleme alınmıştır.²³ *Caesar* romanıyla etkileyici bir başarı yakalayan Jelusich Nasyonal Sosyalist bir hareket olan Alman-Avusturya Gazetesinde, kültür editörlüğü, yazar, yazın eleştirmeni olarak yazmaya devam eder.²⁴

Jelusich Alman-Avusturya günlük gazetesinde Avusturyalı Nasyonal Sosyalistlerle bir araya gelerek kültürel ve politik anlamda görüşlerini bildirme olanağı bulur. Bu görevleri yürütürken Almanya-Avusturya birleşmesi (Anschluss -1938) sürecinde propagandalara katılır ve öncülük yapar.²⁵ Politik görüşünü belirlemiş olan Jelusich seçimini uzun zamandır çalışmalarda bulunduğu Nasyonal Sosyalizmden yana kullanır. Böylece politik anlamdaki rüyalarını gerçekleştirebileceği bir ortam bulur, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne kayıt yaptırır ve 1931'de bu partide baş ideolog (Chefideologe) olarak atanır.²⁶ Jelusich'in Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne olan bağlılığı bu yönde yapıtlar vermesinin ana nedenini oluşturur. Yazarın incelenen neredeyse tüm yapıtları onun koyu bir Nasyonal Sosyalist olduğu yönünde bir fikir verir. Yazarın bu yönde bir seçim yapmasında kuşkusuz savaş öncesi yaşanan toplumsal gerçeklerin ve hızla tırmanışa geçen anti semitizmin etkileri büyüktür. Yazar aslında içinde bulunduğu toplumda karşılaştığı bu gerçekleri kendine özgü bir tarzla romanlarına yansıtır. Onun politikaya yaklaşımı tamamen bir yaşam şekline dönüşür. I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile hızla artan milliyetçilik duyguları sonucu Habsburg

²¹ Wilhelm Kühlmann, Achim Aurnhammer, *Killy Literaturlexikon*, Band 6, Huh-Kräf, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2009, s.132.

²³ Sachslehner *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss.31-32.

²⁴ Heinz Stübig, *Gerhard von Scharnhorst - preußischer General und Heeresreformer*, Lit Verlag Dr. W. Hopf, Berlin 2009, s.173.

²⁵ Sachslehner *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s. 31.

²⁶ Heinz Stübig *Gerhard von Scharnhorst - preußischer General und Heeresreformer*, Lit Verlag Dr. W. Hopf, Berlin 2009, s.173.

İmparatorluğunun dağılmasıyla halkın birlik beraberliğinde de bir bozulma görülür.²⁷ Ancak Jelusich ödün vermez ve kasım 1933'te getirilen propaganda yasağına rağmen çalışmalarını sürdürmeye devam eder. Yapmış olduğu etkinlikler, yazarlık özgürlüğü açısından onun son derece zenginleşmesine yol açmış çalışmalarındaki başarı ivmesinin yükselmesine katkıda bulunmuştur. Jelusich 1945'li yılların sonuna kadar Avusturya Nasyonal Sosyalist yazınının aranan isimlerinden olur ve zirvedeki yerini her zaman korur. Ancak Almanya – Avusturya birleşmesinin bozulup, II. Dünya savaşı yenilgiyle sonuçlanınca Nasyonal Sosyalist dönemde yazarlık kariyeri doruk noktasına ulaşan Jelusich'in yapıtları diğer birçok yazarlar gibi yasaklı yapıtlar arasına girer.²⁸ Paula Grogger, Max Mell, Franz Tumler, Karl Heinz Waggerl gibi diğer yazarlarla birlikte 1945'ten sonra yapıtları tekrar yayımlanmaya ve okunmaya başlar.²⁹

Jelusich'in yazınsal alanda uyandırdığı tepkilerin hedefi, onun bağlı bulunduğu Nasyonal Sosyalsist ideolojidir. Eleştirmenler, Jelusich'in kendine özgü bir tarzı olmadığını ileri sürerek, onu milliyetçi yazının ortak paydasında hareket eden bir yazar olarak değerlendirirler.³⁰ Jelusich, renkli politik kişiliği ile yazınsal alanda da olumlu yankılar bulur. Çevresi ve yakın arkadaşı Fritz Stüber tarafından Alman - Avusturya yazarlarının piri ve kuşağının sonuncusu olarak tanımlanır.³¹ Jelusich Sadece Nasyonal Sosyalist yazında değil, aynı zamanda savaş sonrası Avusturya yazınında da 1970' li yıllara kadar ün salmıştır. Onun söz konusu yıllardaki en başarılı yazarlardan birisi olarak değerlendirildiği yönündeki yorumlara da rastlamak olanaklıdır.³²

Mirko Jelusich, *Der Traum vom Reich* romanında 1701'den 1714'e kadar uzanan bir zaman kesitini konu edinir. Romanı oluşturan bazı bölümler olay örgüsünde geçen tarihsel olaylarla doğrudan ilintilidir. Yazar, bu zaman kesitinde bir çok tarihsel olayı

²⁷ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.164.

²⁸ Detlef Caesar Kochan, *Literaturdidaktik, Lektürekanon, Literaturunterricht*, Editions Rodopi, Amsterdam 1990, s.116.

²⁹ Hildegard Atzinger, Gina Kaus, *Schriftstellerin und Öffentlichkeit; zur Stellung einer Schriftstellerin in der literarischen Öffentlichkeit der Zwischenkriegszeit in Österreich und Deutschland*, Peter Lang GmbH Verlag, Frankfurt am Main 2008, s. 80.

³⁰ Anne Betten, Konstanze Fliedl, *Judentum und Antisemitismus: Studien zur Literatur und Germanistik in Österreich*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2003, s.88.

³¹ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, ss.9-10.

³² Manfred Wagner, *Europäische Kulturgeschichte: gelebt, gedacht, vermittelt*, Böhlau Verlag Ges. M.b. H. Und Co. KG., Wien, Köln, Weimar 2009, s. 259.

ve toplumsal hareketi kronolojik bir sıra içerisinde işlemiştir. Jelusich söz konusu zaman kesitlerine egemen olan toplumsal ve tarihsel gerçekliği gerçeklerden çok uzaklaşmadan, okuyuculara sunmaya çalışır.

Birinci Leopold'un ölümü ve cenaze töreniyle başlayan roman, oğlunun altı yıl sonraki erken ölümü ve cenaze töreniyle son bulması şeklinde kurgulanır. Romanın başında baba imparator Leopold'un sonunda ise oğlu imparator Joseph'in cenaze törenlerinin işlenmesi dikkat çekicidir. Bu durum romana katılan kurgunun bir parçası olarak ele alınırken, daha olay örgüsünün başından her iki kahramanın birbirleriyle karşılaştırılacağı yönünde ip ucu verilir. Ayrıca sarayın çevresindeki yaşamın ve yönetimin oluşturduğu tarihsel zemin ayrıntılı olarak gündelik akışı içerisinde betimlenir. Olay örgüsünün başında Avusturya Habsburg Hanedanı'nın tarihsel geçmişi ve toplumsal yapısı ile ilgili bir çok ayrıntı verilir. Bu ayrıntıların dışında imparatorluğun içinde bulunduğu savaş koşullarından da geniş bir şekilde söz edilir. Böylece bir yandan savaşın gerçekleri Prens Eugen'in başarıları ile ortaya konulurken, diğer yandan da Alman imparatorluğu rüyasının gerçekleştirme süreci duyumsatmaya çalışılır. Başta Eugen olmak üzere, roman figürlerinin hemen hemen hepsinin dahil edildiği bu rüya Nasyonal Sosyalist ideolojinin romana damgasını vurması ile şekillenir. Prens Eugen'in kahramanlığı da bu bağlamda ele alınır. Askeri kahramanlıkları kadar politik görüşleri de onun kahramanlıklarının bu denli ön planda olması ve Nasyonal Sosyalizmin yansıtılması olarak ortaya çıkar. Hemen hemen her olayın imparatorluk rüyasıyla bir bağlantısının olması son derece dikkat çekicidir.

Jelusich, ülkesinde tabu sayılan bir konumda olduğu için yapıtlarının çoğu savaştan sonra sansürlenerek yayımlanmıştır. Romanlarında özellikle Yahudiler ile ilgili bölümler çıkarılmıştır.³³ Aynı zamanda yazara ilişkin akademik çalışmalar da sözü edilen özel konum nedeniyle sınırlı kalmıştır. Jelusich ülkemizde pek tanınan bir yazar değildir. Bu nedenle ulaşabildiğimiz kaynaklarda yazar ve yapıtlarıyla ilgili herhangi bir akademik çalışmayı saptayamadık. Ayrıca ülkemizde bu alanda yapılmış olan çalışmaların yetersiz olması nedeniyle Türkçe kaynak bulma konusunda zorlandık.

³³ Frank Westenfelder, *Genese, Problematik und Wirkung Nationalsozialistischer Literatur am Beispiel Des Historischen Romans zwischen 1890 und 1945*, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main 1989, s.324.

5. bölümdeki tarihsel taşıyıcılar adlı başlığı düzenlerken Helmut Vallery'nin *Führer, Volk und Charisma* yapıtının, 2. bölümünden yararlanarak çalışmamıza uyarladık. Birincil kaynak olarak ele aldığımız bu yapıtla hem bu bağlantıyı korumak hem de başka dillere çevrilmesi güç kavramlar olduğundan özgün metindeki altbaşlıkları olduğu gibi korumayı yeğledik.

Beş bölümden oluşan çalışmamızda öncelikle romanın beslendiği ideolojik kültürel zemini saptamaya çalıştık. Daha sonra bu zeminin yarattığı ruh halinin yapıta yansımalarını olay örgüsü ve roman kişileri bağlamında inceledik. Çalışmamız daha çok gerçeklik- kurmaca ilişkisi ekseninde yoğunlaştığı için, yazarın yaşanmış gerçekliği roman gerçekliğine dönüştürürken izlediği yöntemlere odaklandık. Bu yaklaşım biçimi bir anlamda yöntemimizi de belirledi ve birden fazla disiplin ve yöneme başvurmak durumunda kaldık. Bu bağlamda yazarın yaşadığı döneme ilişkin yapıtları, romanda ele alınan olayların geçtiği döneme ilişkin kaynakları ve yazarın biyografik bilgilerini de kaynak olarak kullandık. Romanın kurmaca boyutunda olması hem metin odaklı hem de metni aşkın bir yaklaşımı gerekli kıldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ANA HATLARIYLA TARİHSEL ROMAN GELENEĞİ

Tarihin geçmişle ve insanların yaşantılarıyla olan bağlantısı akıllara tarihin ne olduğu ve ne anlama geldiği sorusunu getirir. Tarihi aktarmanın birinci koşulu geçmişte kalan yaşantıları geleceğe taşımaktır. Böylece geçmişte yaşanmış tarihsel gerçeklerin günümüze aktarımı tarihsel anlatının işlevi durumundadır. Şimdiki zamanda yaşanan olaylarla tarihsel olayların günümüze aktarım şekli temelde aynıdır. Tarihsel roman ancak 19. yüzyılda roman ve tarih bilincinin iyice yerleşmesi sonucu bir yazınsal tür olarak ortaya çıkmıştır.³⁴ Bir tarihsel anlatım türü olan tarihsel roman tarihin doğru aktarımı ve yazınsal alandaki kullanımı açısından önemlidir. Tarihsel roman geçmişi en inandırıcı biçimde yansıtmayı amaçlarken, yazar romanın örgüsünü çağın koşullarıyla, dünya görüşüyle ve kültürel gelenekleriyle temellendirerek kurgulamaya çalışır.³⁵ Aynı zamanda tarihsel roman, tarihsel olayların tüm bilgilerini ve kaynaklarını kapsar, olaylar tarihler doğru araştırılır. Tarihsel romanda tarihsel bir süreç anlatılırken tüm tarihsel öğelere dikkat edilir. Tarihsel romanın genellikle politik ve ideolojik bir misyonu vardır. bunun dışında somut olayları tarihsel ve kurmaca olarak iki şekilde ele alır.

Tarih-yazın ilişkisinin uzun bir geçmişi vardır. Roman yazarının tarihle buluşması Antik Yunan'a kadar uzanır.³⁶ İlk tarihsel romanın yunanlı Xenophon tarafından yazılmış olduğu tahmin edilmektedir. Ortaçağın fantastik şövalye romanları da tarihsel fragmanlar içerir.³⁷

Walter Scott'un *Waverley* romanı bugünkü anlamda ilk tarihsel roman olarak kabul edilir. *Waverley* günümüze kadar türünün prototip olma özelliğini korumuştur.³⁸

³⁴ S. Dilek Yalçın Çelik, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s.59.

³⁵ Serpil Oppermann, *Postmodern Tarih Kuramı Tarih Yazımı, Yeni Tarihselcilik ve Roman*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006, s.54.

³⁶ , Akçağ Yay.1. Baskı, Ankara 2004, s. 14.

³⁷ Hugo Aust, *Der Historische Roman*, Verlag J.B.Metzler, Stuttgart, Weimar 1994, s.53.

³⁸ Aust, s. 63.

Scott'un ilk romanı olan *Waverley* 1814 yılında anonim olarak yayımlanır ve popüler olur. Scott, ancak *İvanhoe* sayesinde 1819 yılında gerçek anlamda ünlenir. Scott'un romanlarında tarihsel roman açısından birçok yenilik vardır. Bu bağlamda Scott öncesi tarihsel romanda tarihsel öğelerin eksiklerinden söz edilir.³⁹ Alman tarihsel roman yazarlarından Benedikte Naubert'in *Die Amtmännin* (1787) ile *Ulrich Holzer* (1793) romanlarının Scott'a ilham verdiği kabul edilir. Benedikte Naubert ölümünden sonra Scott'un öncüsü olarak tanımlanmış olsa da romanlarının başarısı Scott'un ününün gölgesinde kalmıştır.⁴⁰

Scott, önemli bir yenilik olarak romanda bireysel yazgıları, yaşantıları, tarihsel olayları ilk kez birleştirmiş ve sıradan insanların yaşantılarını büyük tarihsel olayların önüne geçirmiştir. Scott aynı zamanda bir kuramcıdır ve tarihsel romanları desteklemek için kuramlar geliştirme denemesinde bulunmuştur.⁴¹ Nitekim Lukács, tarihsel roman kuramına bir anlamda Scott'un çizdiği çerçeveye göre açıklık getirir. Söz konusu çerçevenin belirleyicileri genellikle kurmacadır ve ünlü eleştirmen tarihsel roman hakkındaki sorulara şu şekilde yanıt verir: "*Tarihsel romanda önemli olan nedir? Önemli olan öncelikle şudur: Bireysel yazgıların, çağın hayat problemlerinin doğrudan ve aynı zamanda tipik tarzda ifade bulacağı bir tasviri olmalıdır.*"⁴² Bir başka önemli yenilik ise, Scott'un roman kişilerini oluşturma şeklidir. Scott'a göre tarihsel bir romanda baş kişi ya tarihte yaşamış gerçek bir kişi ya da kurmaca kişilerin tarihsel bir olaya yerleştirilmesi ile oluşturulmalıdır.

Scott'a özgü tarihsel romanın merkezinde sıradan bir kahraman bulunur.⁴³ Tarihsel romanın baş kişisi genellikle kurmaca bir figürdür; tarihsel kişiler ve tarihsel aktörler yan kişiler olarak karşımıza çıkar. Romanlarda tarihsel kişilikler yan kişi olarak olay örgüsünde yer alırken; baş kişiler kurmaca kişilerden oluşur ve çok önemli görevler üstlenirler. Scott'a göre tarihsel roman figürleri oluşturulurken iki farklı yöntem izlenmelidir. Birincisi tarihte gerçekten yaşamış tarihi kişiler bir olayın kurgusuna dahil

³⁹ Gyorgy Lukács, *Tarihsel Roman*, (çev. İsmail Doğan), Epos yayınları, Ankara 2008, s.21.

⁴⁰ Carl Röthig, *Geschichtsschreibung im Historischen Roman-Eine vergleichende Betrachtung von Bertolt Brechts "Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar" und Stefan Heyms "Der König David Bericht,"* 1.Auflage, Grin Verlag, Books on Demand GmbH, Norderstedt Germany 2006, s.11.

⁴¹ Kurt Gamerschlag, *Sir Walter Scott und die Waverley Novels, Eine Übersicht über den Gang der Scottforschung von den Anfängen bis heute*, Band 94, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt 1978, s.27.

⁴² Lukács, s. 354.

⁴³ Turgut Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.17.

edilirken kurmaca roman kişilerini romanın kurgusuna yerleştirmektedir. Diğerisi ise yalnızca kurmaca figürler aracılığıyla gerçek bir tarihsel olayı okurla buluşturmadır. Gerçekte yaşamış tarihsel kişilerden yola çıkarak yeni bir olayın kurgulanması ile ortaya çıkan tarihsel bir roman, yaratıcılık anlamında bu tür için önemli bir olanak sunmaktadır.⁴⁴ Ancak tarihsel kişileri romanda kullanırken bu kişilerin tarihi gerçeklere uygunluğunun tarihi belgelerle örtüşmesine dikkat edilmelidir. Birçok yazar tarafından kullanılan bu yöntemin yanı sıra, tarihsel roman tarihsel bir olayın üzerine kurmaca kişiler yerleştirilerek oluşturulmaktadır. Tarihsel romanda kişiler bu anlamda var olan tarihsel gerçekliğe uymak zorundadır. Roman kurgulanırken yazar hayal gücünü kullanmakta özgürdür ancak gerçeğe uygunluk açısından yaratıcılığın ölçüsü iyi ayarlanmalıdır. Bu durumda romanın gerçekliğini yeterli ve en iyi biçimde yansıttığı varsayılan yöntemin tarih olduğu yönünde açıklamalar yapılmıştır.⁴⁵ Gerçekliğin sorgulanması anlamında tarihsel romanda hangi gerçeklerin arandığı sorusuna da farklı yorumlar getirilmiştir.⁴⁶

Gerçekte yaşamış tarihsel kişilerin romanda ön planda olmasının, toplumsal gerçekliğin ortaya konulması açısından uygun olmayacağı görüşü yaygındır. Böylece romandaki kişiler toplumsal gerçekliği aslına uygun bir biçimde aktarmaya yardımcı olmalıdır. Toplumsal ve tarihsel gerçeklik ancak roman kişileri tarafından aktarılabilir. İkinci planda olan yan kişilerin görevlerinin daha büyük olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü tarihsel romana yön veren en önemli olgu ister kurmaca ister gerçek olsun özenle kurgulanmış kişilerdir.⁴⁷

Scott'un romanlarında betimlemeler de önemli bir yer tutar, bu doğrultuda okuyucunun dikkatini çekebilmek için ayrıntılı betimlemeler yapılır, bu betimlemeleri yapan kahraman aynı zamanda bir medyum görevi üstlenir. Kahramanın bir izleyici konumunda olduğu bakış açısından yola çıkılarak, medyum konumundaki Scott'un kahramanlarının okur ve olay örgüsü arasında adeta bir görgü tanığı gibi davrandığı ileri

⁴⁴ Turgut Göğebakan, *Güner Grass'ın Yengeç Yürüyüşü Adlı Yapıtında Gerçeklik ve Kurmaca*, Eser ofset Matbaacılık, Erzurum 2007, s.17.

⁴⁵ Oppermann, s.55.

⁴⁶ Hans Wilmar Geppert, *Der Historische Roman-Geschichte umerzählt von Walter Scott bis zur Gegenwart*, Francke Verlag, Tübingen 2009, s.4.

⁴⁷ Göğebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, ss.43-44.

sürülür.⁴⁸ *Der Traum vom Reich*'ta ise bu tanıklık görevini kurmaca kişilerden Khuendorff ve Reidlinger üstlenir.

Tarihsel roman geleneği bazında Jelusich'in *Der Traum vom Reich*'ta oluşturduğu kişileri irdelediğimizde kişileri gerçekten yaşamış tarihsel kişiliklerden seçerek olay örgüsüne aldığını görüyoruz. Jelusich tarihsel kişileri gerçek hayatta oldukları gibi doğrudan kurmaca öğelerle donatmadan kurguya yerleştirmiştir. Bu kişilerin geçtiği kesitler hemen hemen tarihsel gerçeklere uygun bir biçimde şekillendirilmiştir. Kurmaca kişiler ise sanki tarihsel gerçeklerin ve Nasyonal Sosyalist düşüncenin önüne geçmemeleri adına şaşırtıcı bir biçimde tarihsel kişilerin bir adım gerisindedir. *Der Traum vom Reich*'ın olay örgüsü iki farklı açıdan kurgulanmıştır. Birinci sırada savaşlar ve tarihsel gerçekler olduğu gibi bir fon oluştururken, ikinci sırada ise Eugen ile Joseph'in imparatorluk kurma girişimlerinin konu edildiği kurmaca kesitlerdir. Jelusich, gerçek hayatta yaşamış tarihsel kişileri kurguya yerleştirirken, kurmaca kişilerin bazılarını da özenle tarihsel birtakım kişilerin adlarını kullanarak tamamen kurmaca bir olayın içine yerleştirmiştir.

Scott'un karakter oluşturma sanatının önemi, onun kişilerinin her tür toplumsal çevreden seçilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Scott, romanlarında ilk kez sıradan karakterlerin ortaya çıktığı günlük yaşamdan alınan eğlence dolu bir alanı dikkatlice inceleyerek ele alır. Böylece insanların yakın geçmişlerine dair olan tepkilerindeki trajik ve romantik duyguları bir arada yansıtmayı başarır.⁴⁹ Scott'un betimleme ve karakter oluşturma sanatını hayranlıkla izleyen eleştirmenlerin arasında Hazlitt'de vardır. Ancak Hazlitt, Scott'un dışarıdaki ayrıntılara çok önem verip üzerinde yoğunlaşmasını eleştirerek onun içsel ve ruhsal özellikleri göz ardı etmesini doğru bulmaz. Hazlitt'in bu serzenişi diğer yazın eleştirmenleri arasında da kabul görür. Bu konudaki eleştiriler neredeyse bir Leitmotiv şeklinde karşımıza çıkar.⁵⁰

Puşkin ve Manzoni gibi takipçileri tarihsel roman alanında Scott'u geride bırakmayı başarmışlardır.⁵¹ Balzac bir eleştirisinde Scott'un romanlarının yerleştirdiği birtakım sanatsal özelliklerden söz eder. Aynı zamanda geleneklerin ve ahlaki

⁴⁸ Gamerschlag, s. 34.

⁴⁹ Gamerschlag, s. 35.

⁵⁰ Gamerschlag, s. 39.

⁵¹ Lukács, s.40.

değerlerin öneminden olay yerinin geniş betimlemesiyle dramatik olay örgüsünün rolüne kadar değinir. Ayrıca diyalogun yeniliğine ve önemine de işaret eder.⁵²

Almanya’da tarihsel roman 1820-1845 yılları arasında ortaya çıkar ve hızlı bir biçimde yayılır. Söz konusu tarihlerde yazın eleştirmenlerinin araştırmaları sonucunda çok sayıda tarihsel roman türüne yakın yapıtın olduğu ileri sürülmüştür. Bu romanlar başarılı birer tarihsel roman örneği olmasalar da kısa sürede okuyucular tarafından kabul görmüştür. Scott’tan sonra Almanya’da ortaya çıkan ilk önemli tarihsel roman özellikleri taşıyan yapıtlar Achim von Arnim *Die Kronenwächter* (1817), Wilhelm Hauff *Lichtenstein* ve Wilhelm Tieck *Vittoria Accorombona* (1840) olarak bilinir.⁵³ Bu romanları daha sonra Wilhelm Schäfer’in *Dreizehn Bücher der Deutschen Seele* ‘si (1922), Will Vesper’in *Das Harte Geschlecht* ‘i (1931) izler.

Tarihsel romanın Almanya’da ve Almanca konuşulan bölgelerde görülmesi 19. yüzyılın ortalarına doğru Fransız Devrimi’nin etkisiyle gündeme gelir. Fransız Devrimi, tarihsel romanın ortaya çıkışında önemli derecede rol oynar. Bu sürecin sonucunda ilk tarihsel roman 19.yüzyılda yazılmış ve en parlak dönemini yaşamıştır.⁵⁴

Scott’un tarihsel roman modeli 19. ve 20 .yüzyılın başlarına damgasını vurur. Aynı zamanda bu dönemler tarihsel roman bir takım değişimler geçirir ve felsefe akımlarının etkisinde kalır. Böylece 20. yüzyılın sonuna doğru tarihsel roman, hem Scott’un hem de Lukacs’ın geleneğinin dışında gelişir. Bu gelişmelerin başında Geppert’in *Der andere historische Roman* adlı çalışması gelir.⁵⁵ Geppert, tarihsel roman yazarının hayal gücünü daha fazla kullanmasından yana bir tutum sergiler. Böylece 20. yüzyılın sonlarına doğru romanlar daha özgür bir biçimde ve yazarın yaratıcılığı doğrultusunda ele alınmaya başlar.⁵⁶

1.2. KÖY ROMANLARI - MEMLEKET ROMANLARI - BÖLGESEL ROMANLAR

⁵² Lukács, ss.35-36.

⁵³ Ralph Kohpeiss, *Der historische Roman der Gegenwart in der Bundesrepublik deutschland,ästhetische konzeption und Wirkungsintention*, Metzlerschen Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1993, s.11.

⁵⁴ Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.19.

⁵⁵ Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, ss. 19-20.

⁵⁶ Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.20.

Köy Romanı, (Bauernroman) Almanya’da 1920’li ve 1930’lu yılların en çok okunan türü haline gelmiştir. Köylü yazınının bir parçası olan köy romanı Weimar İmparatorluğu döneminde önemli derecede rol oynar. Savaş romanı (Kriegroman) ve göçmen romanı (Siedlerroman) olarak bilinen bu farklı roman türleri her ne kadar köylü yazınına örnek gösterilse de konularının ele alınış biçimiyle köylü romanından farklılık göstermişlerdir. 20’li ve 40’lı yıllarda bu tür romanların ana teması köylünün yok edilmesinin işlenmesi yönünde olmuştur.⁵⁷ Bu romanlarda genellikle köylerin endişe verici çöküşü ve yok oluşu anlatılmaktadır. Köy romanlarında, köylü her zaman baş kahraman olarak yerini korumuştur. Köylerin, köy romanlarında konu edinip işlenmesi sürecinde ise Nasyonal Sosyalist izler görmek mümkündür. Nasyonal Sosyalist romanlarda köylülerin yaşamları ve savaşlar en çok işlenen konular olmuştur. I.Dünya Savaşı bu romanlarda iyi yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Nasyonal Sosyalizmin birinci dereceden taşıyıcılığını yapan köylerin korunması gerekliliği köy romanlarının temel misyonu olarak ortaya çıkar. Köylünün ve köylerin önemi açısından Hitler’in, *”Köyleriniz için savaşınız, ben Adolf Hitler Bu savaşta sizlerin yanında olacağım, yenmek zorunda olduğumuz için galip geleceğiz”*⁵⁸ yönündeki sözleri, köylerin Nasyonal Sosyalist dönemde ne kadar önemli olduğu konusunda bize fikir verir.

Köylü romanı aslında 13.yüzyıldan beri var olan bir türdür. 18.yüzyıldan itibaren tarımsal yaşamla birlikte köylü yazını ve köy romanı gelişmeye başlar. 19.ve 20.yüzyıllara gelindiğinde ise köy romanları en çok benimsenen roman türlerinden olur. Bu roman türünde genellikle köylülerin dünyasının yüceltilmesi esas alınmıştır. Daha sonraları bu tutum Kan ve Toprak ve Irk ideolojisine (Blut-und Boden und Rassenideologie) dayalı bir düşünce tarzına dönüşür.⁵⁹ Köylü romanı çok geçmeden Nasyonal Sosyalist yazın tarafından benimsenir ve propaganda aracı olarak kullanılmaya başlar. Nasyonal Sosyalist düşüncenin temelinde zaten var olan ırkçılık, milliyetçilik gibi fikirler köylü romanı ile gün yüzüne çıkar. Böylece kısa bir süre içinde köylü romanı da tarihsel roman gibi Nasyonal Sosyalist yazının bir türü olmayı başarır.⁶⁰ Nasyonal Sosyalist düşüncenin temelinde zaten var olan ırkçılık, milliyetçilik

⁵⁷ Erhard Roy Wieh, *Konztanzer Schriften zur Schoáh und Judica*, Hartung-Gorre Verlag, , Erste Auflage, Konztanz 1999, s. 44.

⁵⁸ Wieh, s. 45.

⁵⁹ Frank Westenfelder, s.7.

⁶⁰ İlija Dürhammer, Pia Janke, *Die Österreichische nationalsozialistische Ästhetik*, Böhlau Verlag Ges.m.b.H. und Co. KG.Wien, Köln, Weimar 2003, s. 114.

gibi fikirler köylü romanı ile daha da belirginleşir ve konular da bu yönde seçilir. Nasyonal Sosyalist tarihsel romanın çıkış noktası halkçı köylü romanları (Völkische Bauernroman) ile milliyetçi devrimci (Nationalrevolutionären) romanlara dayanır. Bu özelliklere uyan en önemli yapıtlar Wolfgang Schreckenbach'ın *Die Stedinger* (1936) ile Fritz Helke'nin *Fehde um Brandenburg* (1936) adlı romanlarıdır.

Tarihsel köylü romanlarının (Historische Bauernromane) öncüleri ise Hermann Löns ve Adolf Bartels'tir. Söz konusu romanlar konu olarak savaşı bir toplumu ele alır. Savaşı, halkçı toplumsal davranışların vurgulanması nedeniyle köylü yazını (Bauernliteratur) Nasyonal Sosyalist yazın çevreleri tarafından yüceltilmiş, politik ve kültürel anlamda da değer kazanmıştır.⁶¹

Köylü romanlarının esas konusu köylüler ve köy halkıdır. Zaten köylü romanlarında halk ve köylü kavramları genellikle aynı anlamı karşılar. Köylüler, Nasyonal Sosyalist anlayışa göre yaşanmış tarihsel olayların taşıyıcılarıdır. Köylünün doğal yaşamının korunması ve köylerin devamlılığının sağlanması için olağanüstü savaşlar verilmiş ve köyler özellikle Otuz Yıl Savaşları işlenerek romanlara yansıtılmıştır. Nasyonal Sosyalist rejim iktidara geldikten sonra farklı düşünce özgürlüklerine yasaklar gelmeye başlamış, yazarlar genellikle antisemitik, milliyetçi ve Nasyonal Sosyalist yönde bir yol izlemeye zorlanmışlardır. Üçüncü imparatorluk döneminde ele alınan konular ve özellikle kahraman betimlemeleri tarihsel bağlamda memleket ve köy romanları etrafında yoğunlaşır. Bu konuların sürekliliği Nasyonal Sosyalist yazınının ve ideolojisinin propagandası için sağlanması gereken en önemli koşuldur. Zararlı olduğu düşünülen ve Nasyonal Sosyalizmin dışında olan yazınların kaldırılması Nasyonal Sosyalist döneminin sonuna kadar sürer. Zamanla tamamen Nasyonal Sosyalist yazın ideolojisine uygun tek taraflı bir yazınsal ortam oluşturulur. Oluşturulan bu yeni Nasyonal Sosyalist yazın tarzının yapıtları da Nasyonal Sosyalist politikanın propagandasına yönelik çalışmalar olarak ortaya çıkar. Nasyonal Sosyalist yazın çerçevesinde Alman milliyetçiliğine örnek vermek gerekirse tehdit edilen köy yaşantılarının ele alındığı görülür. Nasyonal Sosyalist tarihsel roman ile köy romanının ilişkisi bu bağlamda savaşların ve köylülerin yaşantısının konu edinmesinde kesişir. Doğal özelliklerini kaybetmemiş bir halk ile kavgasız kargaşasız bir köy yaşantısı

⁶¹ Wieh, s.44.

oluşturmak Nasyonal Sosyalist düşüncenin köylü romanları üzerinde oluşturmaya çalıştığı bir gerçektir.⁶²

Ayrıca Nasyonal Sosyalist dünya görüşünün özellikleri Kan ve Toprak İdeolojisi'nin (Blut und Boden Ideologie) köy romanlarına girmesi ile daha da belirginleşir. Köy romanlarını ırkçılık anlamda başarılı kılan bu ideoloji Alman halkının ve yazınının etkilendiği önemli bir kaynaktır. Alman milliyetçiliğinin ve Nasyonal Sosyalizmin mirasçısı olan köy yaşantısının, çiftliklerin ve köylülerin borçlanmalar, parçalanmalar gibi benzer tehlikelere karşı koruma altına alınmaları gündeme gelir. Bu koruma 1938'den sonra Nasyonal Sosyalist yönetim tarafından sağlanır.⁶³

Nasyonal Sosyalizmin köylülere duyduğu yakınlık, Kan ve Toprak İdeolojisi'nin geniş ölçülerde yaygınlaşması gibi gelişmeler Vatan-Millet yazınının (Blut und Boden Literatur) ortaya çıkmasına zemin hazırlar.⁶⁴ Bu bağlamda köy romanlarının temsil edildiği ve işlendiği Vatan-Millet Edebiyatı* etkin olmaya başlar. Köy yaşamı ve safkan bir köylü topluluğunun oluşturulması çabaları sürerken oluşan Vatan-Millet yazını Köy yazınının bir başka çeşidi şeklinde karşımıza çıkar. Köy romanlarının temelinde olan Kan ve Toprak İdeolojisi bu yazınsal türün de vazgeçilmez ögesi durumundadır. Alman yazınında tarihsel roman ön plana çıktıkça köy romanları yavaş yavaş önemini yitirmeye başlar.

Memleket Sanatı (Heimatkunst) 19. yüzyılda Naturalizme karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış böylece köy romanları da 20. yüzyılın başına doğru Naturalizmin ve memleket sanatının aranan türü haline gelmiştir. Memleket yazını da (Heimatliteratur) köy yaşamını ele alması ile yakından ilişkilidir. Memleket sözcüğü anlam olarak tüm değerlerin üzerinde bir anlam taşıırken bir yandan da diğer kavramların üzerindeki baskın etki hissedilir. Üst kavram olan memleket yazını altında köy yazını (Dorfgeschichte) yer alır. Aytaç, köy yazını köyü ve çiftçi çevresini konu alan yazın türü olarak tanımlar.⁶⁵ Birbirinden bağımsız hareket etmeyen bu üç yazın türü konularını özünde barındırdığı 'Memleket' kavramı çerçevesinde ele alır. Memleket

⁶² Wieh, s.44

⁶³ Helmut Vallery, *Führer, Volk und Charisma*, Pahl Rugenstein, Köln 1980. s.2

⁶⁴ Kerstin Runschke, *Die Konzeption des Menschenbildes in der frühen Literaturpolitik der DDR anhand Erwin Strittmatters "Roman Ole Bienkopp"*, 1. Auflage, Grin Verlag, Norderstedt Germany, 2004, ss.33-34.

* Vatan-Millet Edebiyatı: Alm. Blut und Boden Dichtung. Alman yazınında Nazilerin Desteklediği, güdümlü, milliyetçilik çığırtkanlığı yapan yazın. (Gürsel Aytaç, Genel Edebiyat Bilimi, s. 374).

⁶⁵ Gürsel Aytaç, *Genel Yazınbilimi*, Say Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2003, s. 351.

yazını yazarları; şehirleşmeye, endüstrileşmeye, işçi sınıfının oluşumuna karşı bir duruş sergilemişler ve modernleşme sürecine şiddetle karşı çıkmışlardır. Buna karşılık memleket romanı yazarları bozulmamış doğa ve köy yaşantısına, sağlıklı nesillerin sürekliliği açısından önem vermişlerdir. Memleket romanlarında köy yaşamı ile şehir yaşamının hep birbirine zıt ve karşıt olması hiçbir zaman çözümlenemeyecek bir sorun haline gelmiştir. Üçüncü İmparatorluk döneminde yazılan romanlarda bu sorunlar ön plana çıkartılır.⁶⁶ Memleket romanlarının ve memleket yazınının hedef kitlesi genellikle şehirlerdeki küçük burjuvazi olmuştur. Orta sınıf ise halk yazınına (Volksliteratur) dahil edilmiştir. Bir çok yazara göre memleket kendi bakış açılarına göre sadece coğrafi bir bölgeyi ifade eder, memleket ve köylü romanlarında ele alınan ve yaşanan coğrafi bölgeler, hem memleket hem de halk anlamına gelir. 19.yüzyıldan beri Avrupada bir çok bölge hızlı bir şehirleşme ve merkezileşme sonucu zarar görmektedir. Yazındaki bu bölgecilik kısa bir süre sonra yazınsal bölgecilik (Literarischer Regionalismus) adı altında apayrı bir kavram olarak ortaya çıkar. Yazarların ait oldukları coğrafi bölgelere milliyetçi bir yaklaşımla sahip çıkmaları Nasyonal Sosyalist ve tarihsel romanlara bölgecilik olarak yansır. Bölgesel yazın olarak bilinen türün ise yeni bir oluşum değil aksine eskiden beri Almanya’da memleket yazını olarak bilinen bir yazınsal tür olduğu ortaya atılmıştır.⁶⁷ Yazınsal alanda kullanılan bir başka memleket yazını, bölgesel yazın katagorisine girer, ‘Provinz‘ kavramı da tamamen bölgenin dışında, ona yakın anlamda olan yerel, bölgesel anlamına gelir.

Sonuç olarak köy romanlarında, köylü her zaman baş kahraman olarak yerini korumuştur. Köylerin, köy romanlarında konu edinip işlenmesi sürecinde ise Nasyonal Sosyalist izler görmek mümkündür. Nasyonal Sosyalizmle ve tarihsel romanla yakından ilişkili olması nedeniyle köylü romanlarında köylüler ve Nasyonal Sosyalist izler ön plandadır.

1.3. 1933-1945 YILLARI ARASINDA AVUSTURYA’NIN POLİTİK – KÜLTÜREL VE SOSYAL ARKA PLANI

Roma-Cermen İmparatorluğu 15. yüzyıldan itibaren Avusturya topraklarında egemenliğini sürdürmüş, imparatorluğun hükümdarları sürekli olarak Habsburg

⁶⁶ Vallery, s.56.

⁶⁷ Norbert Mecklenburg, *Die grünen Inseln, zur kritik des literarischen Heimatkomplexes*, LudicumVerlag, München 1987, s. 35.

ailesinden seçilmiştir.⁶⁸ Birinci İmparatorluk yani Kutsal Roma İmparatorluğu dönemi 1870’li yıllara kadar sürmüş ulusal birliğin oluşmasından sonra da İkinci İmparatorluk yönetimi ele geçirmiştir. Bu dönem Bismark dönemi olarak da bilinir. Bismark dönemi siyasal sistemin yerleşmesi anlamında çok önemlidir. Çünkü federasyon kurulmuş, kurulan federasyonla eyaletlerin yetkileri korunmuştur. 1276 yılında Avusturya’nın yönetimi tamamen Habsburg Hanedanı’nın eline geçmiştir. 1526 yılında Bohemya ve Macaristan Avusturya’ya bağlanır Avusturya 1529’da topraklarını genişleterek büyük bir devlet haline gelir böylece Habsburg Hanedanlığı tam 600 yıl hüküm sürmeyi başarır. Avusturya’daki Habsburgluların Macarları ve Çekleri cermenleştirmek için izledikleri politika, Otuz Yıl Savaşlarına zemin hazırlamıştır. 1918 yılında ilan edilen birinci Cumhuriyet ise 1938 yılında gerçekleşen Avusturya-Almanya birleşmesiyle sona ermiştir.

Avusturya’nın tarihsel arka planını irdelediğimizde öncelikle 1648 yılında Otuz Yıl Savaşlarına son veren Vestfalya Barış Antlaşması karşımıza çıkar. Bu antlaşmayla aynı zamanda bir din savaşı olan Otuz Yıl Savaşları’nın bitmesi ile kilisenin de gücü sınırlandırılmıştır. Ayrıca farklı mezheplere karşı saygı gösterme gibi diplomatik kurallar kabul edilmiş ve bunun sonunda da siyaset tarihinde ulus-devleti ve ulusal egemenlik kavramları yaygınlaşmıştır. Vestfalya Antlaşması dünyadaki milliyetçilik akımlarının ve sömürgeciliğin yayılmasında etkili olmuştur. Bu Antlaşma ile Dünya tarihinde din savaşlarının yerini toprak savaşları almıştır.⁶⁹ Vestfalya Antlaşmasına göre tüm devletler sahip oldukları toprakların ve nüfusun tek sahipleridir. Bu durumda hiç bir devlet bir başka devlet üzerinde yasal denetim ve yaptırımda bulunamaz. 1648 yılında yapılan Vestfalya Anlaşması sonucu Alman İmparatorluğu bir çok prensliklere bölünür. Bu prensliklerden sadece iki tanesi bağımsızlığını ilan edebilmiştir. Bu beylikler Avusturya ve Brandenburg Prusya’sıdır. 1683 yıllarında Avusturya Viyana kapılarına kadar gelen Türklere karşı savunmaya geçer ve 1697 yılında Prens Eugen’in zaferiyle Avusturya-Macaristan monarşisine geçilir.

Avusturya, Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1526’da yapılan Mohaç Savaşında yenilgiye uğrar. 1529 yılında ise Kanuni Viyana’yı kuşatır. Osmanlı Devleti

⁶⁸ Fahir Armaoğlu, 19.yy. *Siyasi Tarihi (1789-1914)*, 3.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s.2.

⁶⁹ H.Tarik Oğuzlu, “Dünya Düzenleri ve güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik anlayışı aşıyor mu?” *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 3, Sayı:6, (Aralık 2007), s. 9.

* Şansölyelik: Roma İmparatorluğu zamanında kurulmuş olan, Almanya ve Avusturya’daki Başbakanlık makamıdır.

1683 yılında Avusturya'daki topraklarını kaybeder sonuç olarak da Orta Avrupa'da değişen toprak dağılımı sonucu Avusturya, kurulan İtalyan ve Alman birliğini kabul etmek zorunda kalır. Başarısızlıklar sonucu Avusturya'da zayıflayan rejim 1867'de Macaristan ile yapılan uzlaşma ile toparlanmaya çalışılır. Böylece Avusturya-Macaristan İmparatorluğu kurulur. Daha sonra bu yeni imparatorlukta uyanan milliyetçilik duyguları Slovenler'in, Hırvatlar'ın, Transilvanya Romenleri'nin ve Slovaklar'ın bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle sonuçlanır. 1. Dünya Savaşı'nın sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da son bulur. Böylece beş ayrı devlet ortaya çıkar bu devletler Avusturya, Macaristan, Romanya, Yugoslavya ve Çekoslavya'dır. Sen Cermen (Saint –Germain) barışından sonra Avusturya milli birliğini kurmaya başlar. Ekonomik sıkıntılar ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi ile yapılan gizli çalışmalar nedeniyle Avusturya çareyi Almanya ile birleşmekte bulur.

Birleşme ancak 1933'te Hitler'in iktidara gelmesinden sonra gerçekleşir. Birleşmenin sağlanabilmesi için gerekçe olarak tüm Almanları aynı çatı altında toplama fikri gösterilir. Hitlere göre Almanya'nın dışında yaşayan on milyondan fazla Almanı koruma görevi Almanya'ya aittir.⁷⁰ Zaten Avusturya'da faşistlerin kışkırtılmaları sonucu 1933 yılında diktatörlüğe geçilmiştir. Bunun sonucunda Avusturya'nın Almanya tarafından ele geçirilmesinin zemini hazırlanmaya başlanır.

I. Dünya Savaşı'nın sonunda itilaf devletleri ile Almanya arasında 28 Haziran 1919'da Versay Barış Antlaşması imzalanır. Versay Antlaşması çok ağır şartlar içerir bu nedenle Almanlar tarafından ihanet olarak karşılanır ve büyük tepki toplar. Nazi Partisinin iktidara gelişinden, ekonomik ve siyasi sıkıntıların baş göstermesine ve II.Dünya Savaşının çıkışına kadar olan olumsuzlukların nedeni olarak Versay Antlaşması gösterilir. Antlaşmaya göre Avusturya-Macaristan ile Almanya'nın birleşmesi kesinlikle yasaklanır. 10 Eylül 1919 yılında imzalanan Sen Cermen Antlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun toprakları yeniden düzenlenir. Yapılan bu düzenleme ile devletin adı da Avusturya Cumhuriyeti olarak değiştirilir. II. Dünya Savaşından sonra da 1945 yılında geçici bir hükümet kurularak Avusturya Demokratik Cumhuriyeti ilan edilir.

⁷⁰ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul 1996, s.279.

Almanya ve Avusturya 1930'lu yıllarda tüm dünyada olduğu gibi hem politik hem de ekonomik alanda zor bir süreçten geçer. Ortaya çıkan büyük ekonomik kriz tüm dünyanın dengesini alt üst etmiştir. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi bu krizin sonucunda büyük başarı elde eder. Almanya ve Avusturya'nın kesin birleşmesi de I. Dünya Savaşı sonunda Avusturyalılar'ın birleşmeyi tek çözüm olarak görmeleri sonucu gerçekleşir. Nasyonal Sosyalistler tarafından Almanya'nın yönetimi ele geçirildikten sonra Avusturya'da eski imparatorluk zamanından bu yana süregelen Büyük Alman Birliğini kurma hayali tekrar gündeme gelir. Almanya birleşme konusunda farklı çalışmalara başlar ve büyüme planları yapar. Çünkü Almanya elinde bulunan hammadde yetersizliğinin bilincine varır ve bu şartlar altında savaşa katılmasının doğru olmadığını bilir. Bu planlarını gerçekleştirebileceği en yakın ve en uygun ülke şüphesiz Avusturya'dır. Avusturya, Almanya'nın ihtiyaç duyduğu hammadde, altın, döviz gibi rezervlere sahiptir. Nasyonal Sosyalistlerin dış politikalarının ilk hamlesi Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi yardımı ile Avusturya'nın öncelikle iç politikasını etkilemektir. Ancak Avusturya'daki Sosyal Demokrat ve Hristiyan Partilerinin birleşmeye karşı olmaları, Nasyonal Sosyalistlerin planlarının gerçekleşmesini zorlaştırır. Her iki parti programlarından birleşme fikrini kesinlikle çıkarır ve yeni bir Avusturya bilinci oluşturma çalışması başlatılır. Bu çalışmalar partilerin isteği doğrultusunda başarısız olur. Dünyadaki ekonomik krizden çok ağır biçimde etkilenen Avusturya'nın başka bir oluşum içersine girme hayali gerçekleşemez. Seçmenleri etkileme yolları giderek daralır. Nasyonal Sosyalistlerin işsizliğe çözüm bulacakları konusundaki inanç nedeniyle Nasyonal Sosyalizm sempatisi Avusturya'da kitleler halinde artmaya başlar. Almanya'nın faşist İtalya'ya olan yaklaşması ve onunla iş birliği Nasyonal Sosyalistlerin işini daha da kolaylaştırır. Sonunda 12 Mart 1938 yılında Alman birlikleri Avusturya'yı alır (ilhak eder) ve yönetimi ele geçirir. Hitler yönetimi ilk iş olarak Avusturya'da da Yahudileri yaşam alanlarından atmaya başlar. Avusturya'daki Yahudi halk ekonomik ve sosyal yaşamın tamamen dışında tutulur. böylece antisemitizm ve ırkçılık hızla yayılmaya başlar.

Aslında 1932'den beri Avusturya'da iktidarda olan hükümet Nasyonal Sosyalist ideolojiyi benimsememiş ve Nasyonal Sosyalist propagandaya dönüştürülen birleşmeye karşı çıkmıştır. Avusturya-Almanya birleşmesi görüldüğü gibi zor bir süreç geçirdikten sonra gerçekleşmiştir. Avusturya bir çok bedel ödemek zorunda bırakılmıştır. Dönemin

Avusturya başbakanı Dollfuß Nazilerin darbe girişimi sonucu öldürülür. Sonraki başkan Schuschnig'e de darbe girişimlerinde bulunulmuştur. Avusturya'nın başında olan hükümet tamamen Üçüncü İmparatorluğa karşı bir duruş içerisinde. Almanya-Avusturya birleşmesinin sağlanabilmesi için gereken şartlar Nasyonal Sosyalistler tarafından vakit kaybedilmeden oluşturulmaya başlanır. Hükümeti sindirme, ekonomik durumu zayıflatma ve dış politikayı engelleme yapılan çalışmalardan bazılarıdır. Hükümetin zayıflatılmasının ardından Avusturya direnmeden Nazilere teslim olur. Almanya ile birleşme Avusturya halkı için bir kurtuluş olarak görüldüğü için birleşme yaklaşık yüzde doksanlık bir oy oranı ile kabul edilir. Gerçi bu yüksek oy oranı sadece Nasyonal Sosyalistlerin ve bir kısım Avusturya'nın yaşadığı gelecek korkusundan değil, birleşmenin ardındaki olumlu beklentilerden dolayı bu kadar artmıştır. İnsanları bu birleşmeye iten nedenlerden bazıları Nasyonal Sosyalist politikanın propaganda sonuçları dışında, kötüye giden ekonomik şartlarının düzeltilmesi beklentileriyle olmuştur. Birleşmeyle Avusturya'nın iç işlerinde ve halk arasında çok güçlü bir Nasyonal Sosyalizm propagandası başlatılır. Birleşmenin çok istenmesine neden olarak, oy oranlarının yüksek olması, Avusturya halkının çaresizliği ve süre gelen Büyük Alman Birliği rüyasının gerçekleştirilmek istenmesi gösterilmiştir. Avusturya'nın Nasyonal Sosyalistleştirilme sürecinde Avusturya halkının da rolü büyük olmuştur. Bu kişiler Nasyonal Sosyalizm ve Hitler yönetimindeki birleşme beklentisi ile yaşamışlardır. Ayrıca halk yasak olmasına rağmen Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne gizlice üye olmuş ve çalışmalarına katılmıştır.

İktidara gelen Hitler ilk iş olarak ekonominin kalkınması için girişimlerde bulunur. Yapılan ekonomik çalışmalar ve içinde bulunulan savaş ortamı sonucu Alman egemenliğinin gerçekleşmesi için bir zemin hazırlanmaya çalışılır. Politika, sanat, gibi bir çok alandaki çalışmalar Nazi ideolojisi çerçevesinde çizilir. Nazi baskısı nedeniyle 1933'ten itibaren bir çok Avusturyalı ve Alman bilim adamı ülkeyi terk etmek zorunda kalır. Bunların arasında yazarlar çoğunluktadır. Tüm engellemelere rağmen 30 Ekim 1918 yılında Alman-Avusturya Devleti (Deutschösterreich) kurulur.

Hitlerin Almanya'yı işgalinden ve Avusturya Almanya birleşmesinden sonra Avusturya'da yavaş yavaş bir Avusturya bilinci oluşmaya başlar. Hitlerin diktatörlüğü önceki diktatörler Dollfuß ve Schuschnig'den farklıdır. Devlet; politik, ekonomik ve

askeri alanlarda istikrarsızlıkla yönetilmektedir. Büyük bir oy oranı ile iktidara getirilmiş olan Hitler yönetimi halkı hayal kırıklığına uğratmaya başlamıştır. Bu sıkıntılar Hitler rejimine karşı ayaklanmaların başlamasına neden olur.

12 Mart 1938 yılından itibaren Nasyonal Sosyalist ideoloji karşıtları ülkeyi terk etmeye başlar. Nasyonal Sosyalist Hitler rejimine karşı ayaklanmalar komünistler ve sosyalistler tarafından büyük oranlarda desteklenir. Bir süre sonra halkın memnuniyetsizliği dönemin polis teşkilatı Alman gizli servisi Gestapo'ya kadar iletilir. Memurlar, işçiler, köylüler, ev hanımları derken halkın büyük bir kesimi hükümetin istikrarsızlığı sonucu direnişçilere katılmıştır. Direnişe katılanların ve Yahudilerin sonu toplama kampları ve gaz odaları olmuştur. Bu gelişmeler Avusturya bilincinin uyanmaya başlamasına zemin hazırlamıştır. 1938 yılında Nasyonal Sosyalizme karşı ilk tepkiler ve açıklamalar başlar. Hangi partiden, hangi siyasi görüşten olursa olsun hükümete ve Hitler rejimine karşı ayaklanmalar hızla yayılır. Bu gelişmeler sonucu güçlü bir Avusturya bilinci oluşturmak için tüm olanaklar kullanılmış halk hükümete karşı kıskırtılmıştır.

1.4. NASYONAL SOSYALİST YAZIN

Nasyonal Sosyalistlerin 1933 yılında Almanya'da iktidarı ele geçirmeleri ile Avusturya'da da Nasyonal Sosyalist ideoloji yerleşmeye başlar. Nasyonal Sosyalist partinin elde ettiği yüzde doksan yedi oranındaki seçim başarısı şaşırtıcı bir sonuç ortaya koymuştur. Bu şaşırtıcı seçim sonucunu oluşturan ve tüm medyanın seferber edildiği seçim propagandaları Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin tekelinde toplanmıştır. Sonunda 1938 yılı başlarında Hitler Alman Birliğini kurmayı başarmış ve gücünü pekiştirmiştir. Aynı doğrultuda 11 Mart 1938'de Avusturya'da Nasyonal Sosyalist Parti tüm kozları ele geçirir, Nasyonal Sosyalizm propagandası hızla yayılmaya başlar, sosyal demokratlarla bir iç savaş başlatılır. Seçim propagandaları boyunca Hitler Almanların ve Almanya'nın kurtarıcısı, önderi (Führer) olarak ilan edilir. Avusturya'nın Hitler Almanya'sı ile birleşmesinden önceki sosyal ve politik panoramaya bir göz attığımızda Nasyonal Sosyalist İdeoloji'nin nasıl hızla tırmanışa geçip tüm birimleri ele geçirdiğini görmek olanaklıdır.

Sosyal demokratların ve komünistlerin aralarında bulunduğu parti yasaklamalarının yanında çok geçmeden Almanya-Avusturya birleşmesinden önceki rejim karşıtı olan tüm siyasal partiler ve kitaplar da yasaklanır. Kısa bir süre sonra Almanya’da ortaya çıkan Alman milliyetçiliği ve Almanya–Avusturya birleşmesi hakkındaki düşünceler Avusturya’nın Steiermark eyaletinin dışında tüm Avusturya’da benimsenir.⁷¹ Başa getirilen Nasyonal Sosyalist rejimin diğer düşüncelere açık olmaması ve başka ideolojileri kabul etmemesi nedeni ile hükümet diktatör bir tutum sergilemeye başlar. Bu nedenle dış basına karşı halkın yeni rejime olan tutumu olumlu bir şekilde aktarılıp diğer ülkelere karşı pozitif bir atmosfer yaratılmaya çalışılır. Böylece Nasyonal Sosyalist rejimin tutuculuğu ve diktatörlüğü çok açık bir biçimde ortaya konmaya başlar. Bu durum yazına da yansır böylece hem yazınsal hem sanatsal anlamda tek yönlü Nasyonal Sosyalist bir çalışma başlatılır.⁷²

Nasyonal Sosyalizmin yazınsal alana yerleşmesindeki en büyük etken kuşkusuz roman olmuştur. Nasyonal Sosyalist dünya görüşü ve ideolojisi özellikle tarihsel roman ile yazınsal alanda yerini alırken 1935’te tarihsel roman ideolojik açıdan çok tartışılan bir konu olarak ele alınmıştır.⁷³ İlk Nasyonal Sosyalist romanlar Nasyonal Sosyalist iktidar döneminden çok önce Wilhelmsche Kaiserreich (Alman İmparatorluğu 1871-1819) döneminde ortaya çıkmıştır.⁷⁴ 1933-1945’li yıllar bu Nasyonal Sosyalist romanların en çok yazıldığı ve okuyucuyla bulunduğu yıllardır. Yapılan araştırmalara göre Edwin Erich Dwinger’in romanları 1936 yılında beşyüzbine yakın basılırken, Beumelburg’un romanları 1939 yılında bir milyonu aşar. Zöberlein’in romanları ise 1940’ lı yıllara gelindiğinde sekizyüzbin adeti bulmuştur.⁷⁵ 1933-45 yılları arasında doruk noktasına ulaşan Nasyonal Sosyalist romanın yazın tarihine katkıları tartışma konusu olmuştur bu nedenle Nasyonal Sosyalist yapıtların bir döneme damgasını vurmuş olmasını yadsıyamayız.

⁷¹ Uwe Baur, Karin Gradwohl Schlache, *Literatur in Österreich 1933-1938, Handbuch eines literarischen Systems*, band 1, Steiermark, Böhlau 2008, s.11.

⁷² Radoslaw Lies, *Der spezifische Sprachgebrauch im dritten Reich anhand der Krakauer Zeitung*, 1. Auflage, GrinVerlag, Norderstedt Germany 2009, s.4.

⁷³ Hans Edwin Friedrich, *Der Historische Roman- Erkundung einer populären Gattung*, Peter lang Edition, Frankfurt am Main, Berlin 2013, s.1.

⁷⁴ Thomas Oliver Schindler, *Erwin Guido Kolbenheyer: Paracelsustrilogie (1917-1925) – Ein Exemplar nationalsozialistischer literatur*, Grin Verlag, 1. Auflage, Norderstedt 2006, s.3

⁷⁵ Karl Heinz joachim Schoeps, *Literatur im Dritten Reich, Germanistische Lehrbuch Sammlung*, Lang Verlag, Band 43, Frankfurt 1992, s.49.

Avusturya'daki savaş öncesi ve savaş sonrası Nasyonal Sosyalist yazarlara örnek olarak Mirko Jelusich, Bruno Brehm, Richard Billinger, Josef Weinheber örnek olarak gösterilebilir.

Nasyonal Sosyalist ideolojinin propaganda aracı olarak ele alındığında yazının olağanüstü bir yerinin olduğu vurgulanır.⁷⁶ Propaganda aracı olarak kullanılan Nasyonal Sosyalist yazın Avusturyalı milliyetçi yazarlar tarafından tamamen benimsenir. Bu yazarlar resmi bir Avusturya ideolojisinin temelini oluşturmada “Köprüyü kuranlar” olarak nitelendirilirken daha önce yapılan çalışmalar, 30’lu yılların Alman yazınına çözmek için anahtar görevi görür.⁷⁷ Bu bağlamda gerçek bir Avusturya yazını tanımlamasının olması gerektiği konusundaki tartışmalar eleştirmenler tarafından gündeme getirilir.⁷⁸

Karl Kraus, Robert Musil, Elias Canetti, Hermann Broch, Arthur Schnitzler, Joseph Roth, Franz Werfel ve Stefan Zweig gibi yazarlar savaş öncesi Avusturya Yazınının başlıca temsilcilerindendir. Ayrıca Bruno Brehm, Robert Hohlbaum, Erwin Guido Kolbenheyer’de dünya çapındaki Nasyonal Sosyalist yazının öncüleri arasında yer alırlar.

Dünyada sosyal, ekonomik ve politik dengelerin değişmesini Nasyonal Sosyalizmin ortaya çıkışı tetiklemiştir. Özellikle de hızla yayılan milliyetçilik duyguları ve bunun sonucunda Almanya’da ortaya çıkan Alman milliyetçiliği ve faşizmi de Nasyonal Sosyalizmin ortaya çıkış nedenleri olarak gösterilebilir. Bunun sonucunda Nazi ideolojisi Hitler iktidarı ile yaşamın her alanını sarar ve yazın tarihinde de yerini alır. Nasyonal Sosyalist ideoloji birden bire Hitlerin iktidarı ile ortaya çıkmadığı gibi bin yıllık imparatorluğun yıkılması ile de birden bire yok olmamıştır.⁷⁹ Hitler’le özdeşleştirilen Nasyonal Sosyalizm dünyaya yayılmadan önce 19. yüzyılda kıvılcımları görülmeye başlamıştır. Uzunca bir hazırlık devresinden sonra Nasyonal Sosyalist ideoloji yaygınlaşmaya başlar. Sonuç olarak Nasyonal Sosyalist kültür politikası ortaya çıkar ve Nazi ideolojisi yeni hükümetin propaganda aracı olur. Nasyonal Sosyalist

⁷⁶ Klaus Amann, *Österreichische Literatur Der dreissiger Jahre*, hrsg. Hermann böhlaus Nachf. Gesellschaft m.b.H. Graz-Wien 1985, s.61.

⁷⁷ Klaus Amann, *Der Anschluss Österreichischer Schriftsteller an das dritte Reich, Institutionelle und bewußtseinsgeschichtliche Aspekte*, band 16, Athenäums monografien, Frankfurt 1988. s.12.

⁷⁸ Amann, *Der Anschluss österreichische schriftsteller an das dritte Reich*. s.15.

⁷⁹ Ernst Loewy, *Literatur Unterm Hakenkreuz, Das Dritte Reich und seine Dokumentation*, Verlag Anton Hain Meisenheim GmbH, Frankfurt am Main 1990, s.12.

kültür politikası, Nasyonal Sosyalist yazının hak ettiği yere gelmesi için gereken çalışmaları üstlenir. Bu yöndeki çalışmaların başlatılması için Prusya Sanat Akademisi (Preußische Künstler Akademie) tarafından Paul Joseph Gobbels'in başkanlığında Thomas Mann, Stefan George gibi yazarlar önerilir.⁸⁰

Tüm bu gelişmeler sonucu Nasyonal Sosyalist yazın, tarihsel roman aracılığı ile hızla yayılmaya başlar. Bu dönemde Nasyonal Sosyalist yazın aynı zamanda faşist yazın olarak da bilinir.⁸¹ Nasyonal Sosyalist yazına karşı ve Yahudi oldukları için 1933 yılında Max Brod, Lion Feuchtwanger, Bruno Frank başta olmak üzere, Heinrich Heine, Kurt Tucholsky, Karl Marx, Sigmund Freud gibi yazarlar kitapları yakılan yazarlar arasında yer alır.⁸² Nasyonal Sosyalist ideolojiye ters gelen ne varsa Alman yazınından tamamen çıkartılır. Böylece Nasyonal Sosyalist yazın kısa bir süre sonra propaganda yazını şeklinde yansıtılmaya başlanır.⁸³

1930'lu yıllarda Weimar İmparatorluğu'nun sonuna doğru Almanya'da oluşmaya başlayan burjuva toplumu ekonomik kriz, işsizlik, yoksulluk gibi nedenler sonucu ortaya çıkmış ve Nasyonal Sosyalizmin gelişmesinde en büyük etken olarak görülmüştür.⁸⁴ Burjuvazi ilerleyen dönemlerde Alman yazınının şekillenmesinde de büyük rol oynamıştır.

1890'lı yıllar Alman Nasyonal Sosyalist yazınının başlangıç tarihi olarak gösterilir. Üçüncü İmparatorluk dönemi yazınının başlangıcı yine bu tarihlere denk gelir. Bu dönemin en önemli yazınsal tür türleri ise Nasyonal Sosyalist tarihsel roman içinde ele alınan ve Nasyonal Sosyalist tarihsel romanın esas çıkış noktası olarak da gösterilen köy romanı ve memleket romanlarıdır.⁸⁵ I. Dünya Savaşı'ndan sonra Nasyonal Sosyalizm en parlak dönemini yaşar birçok yapıt Nasyonal Sosyalist ideolojinin önemli konularını içerir. Nasyonal Sosyalist yazının amacı, Üçüncü imparatorluk döneminin ve Hitler iktidarının propagandasını yapmak olduğu için

⁸⁰ Westenfelder, s.194.

⁸¹ Florian Meinhard, *Die persuasive Gewalt des Faschismus – die gewaltige Persuasion*, Grin Verlag, Norderstedt 2002, s.6.

⁸² Westenfelder, s.194 .

⁸³ Hillesheim- Michael, s.260.

⁸⁴ Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.166.

⁸⁵ Wieh, s.11.

konular da bu yönde seçilir. Nasyonal Sosyalist yazın politikası 1933 yılından önceki yazını kendine göre uyarlar ve reklamını yapar.

Nasyonal Sosyalist roman tarihsel gerçekleri kullanarak en uç olayların ve dönemlerin işlendiği toplumsal krizlerin ve olayların yansıtıldığı bir romandır. Tarihsel roman yazarı kendi tarihinde önemli gördüğü olaylara ve zaman kesitine yönelir ve seçilen olay ya da zaman kesitinin kriz niteliği taşıması gerekmektedir.⁸⁶ Bu durum Nasyonal Sosyalist ideolojinin romana yansıma biçimi olarak algılanabilir. Üçüncü İmparatorluk döneminde içinde bulunulan politik ortam otomatik olarak tarihsel romanı, faşist ve antifaşist bir yazına doğru yönlendirir. Nasyonal Sosyalist ideolojiyi yaymak için de tarihsel roman kullanılır. Modern Nasyonal Sosyalist tarihsel roman bir tür ırkçı romandır. Bu nedenle tarihsel roman Nasyonal Sosyalist dönemin en aranan türü haline gelir. Tarihsel romanın milliyetçilik ideolojisinin yanında politik hedefleri de vardır. 30 Ocak 1933'te Hitler rejminin ortaya çıkmasıyla Nasyonal Sosyalist yazın gündeme gelir ve savaş sonrasına kadar yerini korur. Bu doğrultuda yapıtları olan yazarların bazıları Hans Grimm, Erwin Guido Kolbenheyer, Werner Beumelburg'tur. Nasyonal Sosyalist tarihsel roman Üçüncü İmparatorluk döneminde Nasyonal Sosyalist bilince uygun bir çerçevede değerlendirilir. Aynı zamanda Nasyonal Sosyalizmin esas ögesi olarak bilinen antisemitizm Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda önemini korur. Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda işlenen konular milliyetçi-Halkçı (Völkisch-nationalsozialistische) düşünceler etrafında gelişir. Alman insanının ve Alman imparatorluğunun varlığına karşı olan saldırılar ve savaşlar o dönemin çok sık işlenen konularından olmuştur.⁸⁷

Üç farklı yönüyle incelenen Alman yazını, ilk olarak tutucu ve klasik olmasıyla, ikinci olarak gelişime açık, hümanist ve orta sınıfa yakınlığı ile son olarak da politik, akılcı ve mistik bir duruş içinde olmasıyla ele alınır.⁸⁸ Alman yazını bu özellikleri ile yazın tarihine yeni bir kategori kazandırmış böylece Nasyonal Sosyalist yazının önünü açmıştır. Nasyonal Sosyalizm Alman yazını aracılığıyla bir dünya görüşü olarak karşımıza çıkar. Bunun sonucunda Alman Nasyonal Sosyalist yazın yeni bir tür olarak gelişir. Nasyonal Sosyalist yazının temeli milliyetçiliğe dayanır. Bu yazın türünün diğer

⁸⁶ Gögebakan, s. 17.

⁸⁷ Jörg Thunecke, *Leid der Worte Panorama des literarischen Nationalsozialismus, Abhandlungen zur Kunst, Musik und Literaturwissenschaft*, Band 367, hrsg. Jörg Thunecke, Bonn 1987, s. 91.

⁸⁸ Loewy, s.21.

belirleyici özellikleri ise imparatorluk (Reich) ve millettir (Nation). Nasyonal Sosyalist yazının belirleyicileri olan bu kavramlar aynı zamanda romanlarda ve hemen hemen tüm Nasyonal Sosyalist yapıtlarda görülür. Bunlara ek olarak savaşlar da Nasyonal Sosyalist yazının konusu olmuştur. Özellikle Otuz Yıl Savaşları özenle ve yüceltilerek işlenir savaşların yüceltilmesi konusu, bir çok yapıtın ana konusunu oluşturur. Werner Beumelburg'un, Edwin Erich Dwinger'in, Franz Schauwecker'in yapıtlarında ateş, kan savaş gibi konular çoğu kez farklı şekillerde ele alınır. Böylece de savaş yazını (Kriegsliteratur) akımı yayılmaya başlar.⁸⁹

Hitler iktidarı zamanında bir çok aydın ve yazar Almanya'dan kaçmış bir çoğu da Avusturya'ya sığınmayı yeğlemiştir. Alman yazınıyla karşılaştırıldığında Avusturya yazınının Nasyonal Sosyalist yazından ciddi oranda etkilenmiş olduğu ortaya çıkar. Yazarların öldürülmesi ile hem Alman hem de Avusturya yazını son derece zarar görmüş, yapıtları yakıldığı gibi birçok yazarın hemen yaşamına da son verilmiş birçoğu da zaman içerisinde yok edilmiştir. Bu durum yazını olumsuz anlamda etkilerken Avusturya ve Alman yazını ancak bu süreci geçtikten sonra gelişmeye başlamıştır.

Alman yazınında Nasyonal Sosyalizmin ortaya çıkışı ve etkileri dört aşamada ele alınmıştır. Bu aşamalar sırayla 1890-1918 yılları, 1918-1933 ve 1933-1945 yıllarına denk gelir. Son aşama ise savaş sonrası Almanya'sında görülür. Alman yazınının bu dört aşamalı dönemi üzerinde yapılan çalışmaların kısa ve öz olması dikkati çekmektedir. Tek tek incelenen bazı dönemsel kesitler karakteristik özellikleri nedeni ile birbirlerinin içine girmiş, etkileşimler söz konusu olmuş hatta daha açık bir ifade ile dönemler arası kesin bir sınır çizilememiştir. Nasyonal Sosyalist etkiler Alman yazınının bu belirtilen dönemlerine yayılmış ve her dönemde ayrı özelliklerle yazını etkilemiştir.⁹⁰ Nasyonal Sosyalist yazın üzerine yapılmış olan çalışmalar tarihsel bir bilince işaret eder. Bu durum Alman yazınının gelişim sürecine aracı olur.⁹¹ 19. yüzyılın dönüm noktası olarak bilinen döneme ait romanlar, kitleleri ve halkı doğrudan etkileyen ideolojik yönü ağır olan yapıtlardır.

⁸⁹ Loewy, s.166.

⁹⁰ Uwe Ketelsen, *Völkisch- nationale und natioalsozialistische literatur in Deutschland 1890—1945*, sammlung Metzler, Tübingen 1976, s.31.

⁹¹ Ketelsen, s. 31.

Sonuç olarak Nasyonal Sosyalist yazına göre Alman halkının en büyük görevi romanlarda Alman İmparatorluğunun propagandasını yapmaktır. Nasyonal Sosyalizmin çöküşü ile Nasyonal Sosyalist roman hem popülerliğini hem de uygun okuma ortamını kaybeder. Bunun üzerine Nasyonal Sosyalist roman hem Almanya’da hem de Avusturya’da bir tabu olarak yazın tarihinde yerini alır.

1.5. AVUSTURYA YAZININDA NASYONAL SOSYALİST TARİHSEL ROMAN

Avusturya yazını ve Nasyonal Sosyalist tarihsel romanı irdelemen önce Avusturya yazınının tanımını yapmaya çalıştığımızda Avusturya yazını kavramının yapılan tüm tartışmalara ve araştırmalara rağmen tam olarak tanımlanamamış olduğunu görürüz. Avusturya yazını kavramına dair kapsamlı bir tanım bulma çabaları, geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürmektedir. Yazın tarihçileri ve eleştirmenlerin bir çoğu Alman yazınından bağımsız bir Avusturya yazınının varlığı konusunda görüş birliği sağlayamamışlardır. Avusturya yazınının yazılması birkaç kez planlanmış olmasına rağmen bunlardan ancak üçü başarı ile tamamlanabilmiştir. Daha sonra genişletilmiş bir Avusturya yazın tarihi Josef Nadler tarafından yazılmıştır.⁹² Uzun süre zengin bir kültüre ve geleneğe sahip olan Avusturya’nın kendi yazınına sahip olma isteğinin doğal karşılanması konusunda yorumlar yapılmıştır.⁹³ Aslında bütün bu çabaların geniş sosyolojik bir arka planı vardır. Bu bağlamda Alman yazınından bağımsız bir Avusturya yazını kavramına neden gerek duyulduğu konusuna değinmek gerekir.

Nasyonal Sosyalistlerin Almanya’da iktidarı ele geçirmelerinden sonra Avusturya ile Almanya’nın birleşmesi hep gündemde olmuştur. Böylece Avusturya’nın Almanya’ya katılması uzun sürmemiş Avusturya’da Nasyonal Sosyalist dönemin başlamasıyla birlikte Almanya ve Avusturya arasındaki farklar tutucu kesimler tarafından hızla ortaya çıkartılmaya başlanmıştır. Bu nedenle de yeni bir Avusturya’lı tanımının yapılması gerekliliği doğrultusunda çalışmalar başlatılmıştır.

⁹² Herbert Zeman, *Literatur Geschichte Österreichs*, Akademische Druck und Verlagsanstalt, Graz 1996, s.VII.

⁹³ Rıdvan Tatlıcı, “Avusturya Yazını Üzerine Tartışmalar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 24, (Erzurum 2004), s.175.

Sosyal demokratlar, kurulmak üzere olan yeni anavatanın yerine uygun bir “Avusturya Misyonu” arayışına girerler. Aranan bu misyon Avusturya Faşizmi ile tamamlanır. Onlara göre Almanya’dan sürülen entelektüeller, Avusturya tarafından kabul edilmeli ve böylece Alman birliğinin kültürel ve bilimsel anlamda toparlayıcısı rolünü yine Avusturya üstlenmelidir.⁹⁴ Avusturyalılar Almanya ile birleşmenin sonucu ortaya çıkan tehlikelerden ancak milli beraberliğin sağlanması ile korunabileceğini düşünürler. 50’li yıllarda yapılan anketler sonucu Avusturyalılar’ın Alman oldukları düşüncesine halkın yüzde ellisi katılırken günümüzde bu oranın yüzde ondan daha az olduğu yönünde açıklamalar yapılır.⁹⁵ 1804-1806 yıllarında Habsburg Hanedanlığının Avusturya tahtını ele geçirmesinden sonra eski Roma İmparatorluğu Alman ulusunun özgürlüğünü geri verir. Almanya’nın birliğini oluşturmak için Avusturya’yı kendine bağlama çabaları sürerken, Avusturya yazınıni geliştirip sahip çıkma görevini de üstlenir. Avusturya’lıların 1866’da Prusyalılar tarafından Alman birliğinden çıkartılmaları esnasında Grillparzer, Stifter ve dönemin diğer yazarları göreceli ve çelişkili açıklamalarda bulunurlar. Bu tartışmalar sürerken bir taraftan Alman yazınına dahil olmaya değer verilirken diğer taraftan da Avusturyalı şairlerle Alman şairler arasındaki farkların neler olduğu tartışılmaktadır.⁹⁶ Aslında bütün bu düşüncelerin ve çabaların uzun bir geçmişi vardır. Avusturya yazınının tarihsel anlamdaki yapılandırılmasında ise Avusturya Faşizmi’nin kısa süreliğine de olsa etkisi büyük olmuştur.⁹⁷

Avusturya yazınının, Alman yazınından tamamen farklı olma ve ayrılma çalışmalarında hiç kuşkusuz Franz Grillparzer önemli derecede rol oynar. Avusturya yazınının en önemli temsilcilerinden olan Grillparzer’in Avusturya yazınının kabul görmesi ve gelişmesi için yaptığı çalışmalar şüphesiz ki yadsınamaz. Grillparzer’e göre estetik eğitim, (Ästhetische Erziehung) temelde insanca yaşamayı esas alan bir kültürün çöküşünü önleyebilir.⁹⁸ Kısaca Avusturya’nın kültürünü koruyabilmesi yazınına da sahip çıkması anlamına gelir. Grillparzer yazına önem verdiği kadar topluma da önem

⁹⁴ Zeman, s.459.

⁹⁵ Sigurd Paul Scheichl, *Literatur in Österreich zwischen 1945 und 1966*, Skriptum zur Vorlesung, Institut für Germanistik Universität Innsbruck, 2. Auflage Februar, Innsbruck 1994, s. 23.

⁹⁶ Scheichl, s.23.

⁹⁷ Wendelin Schmidt-Dengler, Johann Sonnleitner, Klaus Zeyringer *Literaturgeschichte: Österreich Prolegomena und Fallstudien*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1995, s. 116.

⁹⁸ Alfred Doppler, *Geschichte im Spiegel der Literatur, Aufsätze zur österreichischen Literatur des 19. Und 20. Jahrhunderts*, Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft Germanistische Reihe, Band 39, Innsbruck 1990, s.17.

vermiştir. Onun çalışmalarının ana teması ve ele aldığı konular daima toplumun etrafında odaklanmıştır. Grillparzer Avusturya yazınında devrimci kimliği ile tanınmıştır. Özellikle Avusturya'daki 1830 Haziran devrimi Grillparzer'in yaşamı üzerinde politik anlamda belirleyici olmuştur.⁹⁹ Grillparzer toplumsal ve yazınsal alanda yürüttüğü çalışmalarla Avusturya'nın kendine özgü bir yazın arayışı sürecine büyük katkı sağlamıştır. Onun Avusturya yazınının oluşumunda ve devamlılığındaki öncülüğü tartışılmaz boyuttadır. Avusturya yazını geleneğinin varlığı araştırıldığında Grillparzer, kurucularının öncüleri arasında karşımıza çıkar. Onun Alman ve Avusturya yazınına karşılaştırması, Alman milliyetçiliğinin varlığına karşı Habsburg İmparatorluğu'nun yarattığı çelişkiyi otaya koyması, Avusturya yazınının lehine olan çalışmalarındandır.¹⁰⁰ Toplumu ilgilendiren konuları ele almış ve gerçekçiliği ilke edinmiştir. Onun yapıtlarında ana tema toplumsal gerçeklerin işlendiği olaylar etrafında döner. Toplumsal sınıflandırma Grillparzer'in olmazsa olmazları arasındadır. Onun yazınının temelinde bireyin yerine topluluk önemini korur. Grillparzer'in bu düşünceleri ve çalışmaları, Avusturya yazınının ayrı bir topluluğun ürünü olduğunu ve Alman yazınından tamamen farklı olduğu konusunda bize ipucu verir. Avusturya yazınının kendine özgü bir niteliğinin olup olmadığı tartışmasını etkileyecek bir görüşe göre Avusturya yazınının bölgesel yapısı korunurken, Alman yazını ile olan bağda korunur.¹⁰¹ 1918-1945 yılları arası Avusturya yazını Nasyonal Sosyalist açıdan incelendiğinde, Almanya-Avusturya birleşmesinden sonra Nasyonal Sosyalistlerin yazınsal çalışmalara duyarsız kaldıkları görülür. Nasyonal Sosyalist bir kuruluş olan Alman kültürünü koruma derneği 1938 yılından önce Avusturya'da çalışmalarını aktif bir şekilde sürdürmeye başlar. Bu konudaki tartışmalara bir göz atıldığında farklı düşünceler ortaya çıkar. Avusturya hükümetinin (Ständestaat) kendine özgü bir karakteristik yazına sahip olmadığı ileri sürülürken, 1933 yılının tematik ve biçimsel açıdan tarihsel anlamda yazınsal bir dönem başlatmasa da bu konuda önemli derecede iz bırakmayı başardığı konusunda açıklamalar yapılır.¹⁰²

Toplumun bir bilince ulaşması ve sonuç olarak bir Avusturya bilincinin oluşturulması, Avusturya yazınının kendine bir yer edinme savaşında ihtiyaç duyduğu

⁹⁹ Alfred Doppler, s.21.

¹⁰⁰ Bettina Bannasch, *Von Vorletzten Dingen, Schreiben nach "Malina"*, Ingeborg Bachmanns *Simultan Erzählungen*, Verlag Königshausen und Neumann GmbH, Würzburg 1997, s. 142.

¹⁰¹ Tatlıcı, s.178.

¹⁰² Dengler- Sonnleitner-Zeyringer, s. 117.

en önemli öğedir. Avusturya milliyetçiliğinin oluşturulması sonucunda ancak Avusturya yazınının tanınması ve varlığının kabulü gerçekleşmiştir. Avusturya'nın Almanya ile birleşmesi bu dönemlerde çelişkilere neden olmuştur. Bu çelişkiler, birleşme karşıtları ve yanlıları tarafından iki ülkenin kültür tarihi ile ırk ve ideolojilerinin ortak olduğu konusundaki düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Böylece tarih ve ırk birliği Avusturya'lı yazarlar tarafından da destek görmüş ve bu yönde çalışmalar başlatılmıştır. Milliyetçilik hem Alman hem de Avusturya Nasyonal Sosyalist yazınının oluşmasındaki en önemli araçtır. Nasyonal Sosyalizmin Avusturya'ya gelişinden itibaren Avusturya hakkında sosyal, kültürel ve diğer alanlarda otomatik olarak bir Avusturya bilinci ve kimliği yerleşmeye başlar. Bunun sonucunda milliyetçi bir temele oturtulan Nasyonal Sosyalist bir yazın sürecine geçilir. Ancak Avusturya'nın kendine ait bir yazınının varlığı tartışılırken, yazın tarihine bambaşka bir boyut kazandıran tarihsel romanın Avusturya yazınının gündeminde olması neredeyse olanaksızdır. Avusturya uzun yıllar ulus olarak tam bir kimliğe kavuşamamış ve arayışlar içinde olmuştur. Habsburg ve onu izleyen Prusya Krallığı'nın tarihi, 1780-1850 yılları arasında yazılan tarihsel romanların aranan en önemli konularından olmuştur. Avusturya'daki tarihsel romanların ortak konuları çoğunlukla politik ve dini gücün bastırılması ve Otuz Yıl Savaşları'nın ön planda olması ile dikkat çeker. İmparatorluklar dönemleri Avusturya yazınının gelişimi açısından sıkıntılı bir süreç olmuştur. Avusturya yazınının durağan bir dönem geçirmesinde en büyük etkenin imparatorluk döneminin koşulları olduğu ileri sürülür.¹⁰³ Avusturya'da tarihsel roman, Weimar İmparatorluğu döneminde yazındaki yerini almıştır. Weimar Cumhuriyeti'nin sonuna doğru dönemin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve kültürel durum, yazın tarihi hakkında fikir edinmemizde yardımcı olmaktadır. Dönemin tarihsel romanlarına örnek olarak gösterilen en başarılı yapıtlar, halkçı-milliyetçi muhafazakar (Die völkisch-nationale-konservative Romane) romanlardır. Avusturya'daki tarihsel romanların ortak konuları çoğunlukla politik ve dini gücün bastırılması ve Otuz Yıl Savaşları'nın ön planda olması ile dikkat çeker. Bu yapıtlar Nasyonal Sosyalist yazın çevreleri tarafından Nasyonal Sosyalist yazına doğru gidişin kilometre taşları olarak görülürken¹⁰⁴ aynı zamanda Üçüncü İmparatorluk döneminin tarihsel romanları olarak ele alınır.¹⁰⁵ Bu döneme ait tarihsel romanlar

¹⁰³ Tatlıcı, s.176.

¹⁰⁴ Wiehn, s.41.

¹⁰⁵ Wiehn, s. 41.

Nasyonal Sosyalistler tarafından ayrıcalıklı bir tür olarak tanıtılır. 1933'lü yılların sosyal ve kültürel özellikleri nedeniyle bu tarihsel romanlar propaganda araçları olarak görülmeye başlanmıştır. 1888 ve I. Dünya Savaşı arasındaki zaman diliminde birçok tarihsel roman yazılmıştır. Weimar ve Avusturya Cumhuriyeti döneminde tarihsel roman yenilenmiş bir biçimde üst düzeye ulaşır. Nasyonal Sosyalist yazını etkileyen tarihsel romanın atağa geçmesinin bir çok nedeni vardır bu nedenlerin başında I.Dünya Savaşının çıkışı, sosyalist ekim devrimi (Oktoberrevolution)* kapitalist toplum düzeninin oluşturduğu kriz gelir.¹⁰⁶ Weimar Cumhuriyeti döneminde tarihsel roman iki temel özellik üzerine kurulur. Birincisi, milliyetçi kan ve toprak ideolojisi (Völkische Blut und Boden İdeologie) ikincisi ise dini özelliklerdir. Weimar Cumhuriyeti dönemi yazını Nasyonal Sosyalist yazından etkilenirken dönemin kültürel yapısı da bu yazın türünün etkisi altına girmeye başlar ve sonunda Avusturya yazınına da kapsar.

Mirko Jelusich Nasyonal Sosyalist yazının ve Avusturya yazınının en önemli yazarlarındanıdır. Mirko Jelusich sadece Avusturya Nasyonal Sosyalist yazınının önde gelen yazarlarından değil aynı zamanda Avusturya kültür politikasına önemli ölçüde katkıları olan bir yazardır. Birinci İmparatorluk döneminde Avusturya kültür politikası çalışmalarında rol almış Nasyonal Sosyalizmin tutucu ve devrimci düşüncesine yaşamının sonuna kadar bağlı kalmıştır.¹⁰⁷

Jelusich 1923 ve 1933 yılları arasında Avusturya'da Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi döneminde Alman-Avusturya sanat tiyatrosunda görev yapmıştır. Kültürel ve politik anlamdaki çalışmalarına da böylece başlamış, bu görevleri yürütürken Avusturya-Almanya birleşmesi sürecinde propagandalara katılmış ve öncülük etmiştir.¹⁰⁸ Jelusich, artık tamamen Politik görüşünü belirlemiş ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ndeki çalışmalarını yazınsal anlamda da desteklemeye başlamıştır. Habsburg İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Üçüncü İmparatorluk efsanesi ortaya çıkar. Bu efsaneyi gerçeğe dönüştürmek isteyen Jelusich sanat eleştirmenliği ile işe başlar.¹⁰⁹ Nasyonal Sosyalizmi benimsemiş ve tarihsel roman konusunda sayısız yapıtları olan

¹⁰⁶ Aust, s.113.

* Oktoberrevolution :1917 yılındaki Rus- Bolşevik Ayaklanması.

¹⁰⁷ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.9.

¹⁰⁸ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.31.

¹⁰⁹ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.36.

Jelusich, Alman-Avusturya yazınının öncülerinden olmuştur. Aynı zamanda Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne yakınlığı ile bilinen Jelusich kısa zamanda radikal milliyetçi Nasyonal Sosyalist bir yazar olarak tanınmıştır. *Cäsar* romanı ile de faşizmi destekleyen yazarlar gurubunda yer almıştır.¹¹⁰

Nasyonal Sosyalist tarihsel romanların önemli örneklerinden biri olan Jelusich'in *Der Traum vom Reich* romanı Nasyonal Sosyalist tarihsel romanın gelişimi açısından bir kazanım olarak görülür.¹¹¹

1.6. AVUSTURYA FAŞİZMİ

Avusturya Faşizmi 33'lü yıllarda yerleşmiş olan bir tanımdır. Bu anlayış başbakan Dolfuß tarafından yaygınlaştırılmış, onun ölümünden sonra ise Schuschnigg tarafından uygulama devam ettirilmiştir. Avusturya Faşizmi, Avusturya'nın Almanya'ya karşı kendi milliyetçiliğini korumak ve Almanya'dan bağımsız bir kimlik olmak için kullandığı bir savunma şeklidir.

Avusturya Faşizmi Almanya ile birleşmeye karşı çıkmak için kurulan bir rejim olarak ortaya çıkar. İlk önceleri Alman Nasyonal Sosyalizimden etkilenen Avusturya, kendi kimliğini bırakıp Alman yönetimine girmek istemez. Almanların etkilerini kabul etmek istemeyen Avusturya, kendi değerlerini korumak ve milletine sahip çıkmak için milliyetçiliğe özellikle de Avusturya Faşizmi'ne yönelir. Ancak, Alman Nasyonal Sosyalizmine karşı Avusturya Faşizmi ile karşı koyma çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu nedenle Almanya ile birleşmeden sonra Avusturya'nın tutumu biraz düzelmiş ve kısa bir süre sonra da Avusturya Faşizmi amacını yitirmiştir. 1938 yılında gerçekleşen Avusturya - Almanya birleşmesinden sonra Avusturya Faşizmi anlayışına Nasyonal Sosyalist yöneticiler tarafından son verilir.

19 Haziran 1933'de Avusturya'da Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin tüm çalışmaları yasaklanmıştır. Bu yasak 1938 yılına kadar devam etmiştir. 12 Şubat 1938 yılında Hitler'in Schuschnigg'le buluşması bile bu yasağın kalkmasına engel olamamıştır.¹¹² Avusturya bu kararlı duruşuna rağmen ekonomik ve politik nedenlerden

¹¹⁰ Faton Topallaj, *Historische Cäsar-Romane in der Zwischenkriegszeit*, Universität Wien 2010, s.4.

¹¹¹ Westenfelder, s.299.

¹¹² Emmerich Talos, Wolfgang Neugebauer, Christine Schindler, *Austrofaschismus; Politik, Ökonomie, Kultur 1933-1938*, Lit Verlag 5. Auflage, Wien 2005, s.100.

dolayı Almanya ile birleşmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle Avusturya için Almanya ile yakınlaşmanın ve birleşmenin ilk şartı Nasyonal Sosyalist İdeolojiyi benimsemek olmuştur. Avusturya'nın 1933 ve 1938 yılları arasında istikrarlı bir şekilde faşistleştirilmesi Üçüncü imparatorluğun kurulmasına zemin hazırlar.¹¹³ Avusturya Faşizmi İtalyan diktatör Benito Musollini tarafından da desteklenmiştir. Avusturya Faşizmi Heimwehr* (Savunma birliği) adı verilen Paramiliter gruplar tarafından temsil edilmiştir. 1918 yılında kurulmuş olan bu grupların amacı birinci Cumhuriyetin demokratik ilkelerine karşı gelerek, antiparlamentar ve antikapitalist iktidara sahip bir devlet şekli oluşturmaktır. Avusturya Faşizmi'nin bir kitle partisinden çok burjuva ve katolik gruplara dayanması onu Alman ve İtalyan Faşizminden ayırır. Ayrıca Avusturya Faşizmi'nde Almanyada'ki Hitler ve İtalya'daki Musollini gibi liderlerden söz edilemez ve Avusturya Faşizmi'nin gelişme süreci Nasyonal Sosyalizm'in Almanya'daki gelişimine paraleldir. Örneğin 1930'lu yıllardaki ulusal seçimlerde (Nationalratswahl) Nasyonal Sosyalistler, yaklaşık yüzbin oy alırken 1932 seçimlerinde bu oran üç katına ulaşır. Sosyal demokratların yükselen oyları karşısında katolik sosyalistlerin oyları epeyce düşmüştür. Bunun sonucunda Avusturya hızla faşistleşen bir rejime doğru gider. Bu süreç tamamlandıktan sonra 1 Mayıs 1934 yılında Avusturya Faşizmi'ni destekleyen bir yasa çıkartılır. Bu yasa ile Nasyonal Sosyalizmin Almanya'da olduğu gibi Avusturya'da da tam olarak yerleşmesi sağlanmıştır. Böylece Avusturya Faşizmi Nasyonal Sosyalist ideolojide olduğu gibi halk kavramlarını (Volksbegriff) temel alır.¹¹⁴ Bu kavram 1933 yılından itibaren de Avusturya'da yerleşmeye başlar. İdeolojik olarak ırkçılık Alman ve Avusturya tarihinin ortak paydalarıdır. Avusturya ideolojisinin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında bu ideolojinin Avusturya'nın kimlik arayışı sürecinin bir parçası olduğunu ve kuruluş yıllarına kadar dayandığı görülür. Bu kimlik arayışında dil ve yazın kavramları ön plandadır. Birleşmenin ardından ise Avusturya Faşizmi uzun süre direnmeden Alman Nazizmi'nin etkisine girer. Birleşmeden sonra da Avusturya Faşizmi feshedilir bu

¹¹³ Amann, *Der Anschluss österreichischer Schriftsteller an das Dritte Reich, Literatur in der Geschichte Geschichte in der Literatur*, s.11.

* Heimwehr: 1919-1936 yıllarında Avusturya'da kurulmuş olan yarı askeri, milliyetçi savunma birliği konumunda bir örgüt.

¹¹⁴ Amann, *österreichische Literatur Der dreissiger Jahre*, s.65.

durumda Avusturya Faşizmi'nin Nasyonal sosyalizme ve birleşmeye karşı bir savaş niteliğinde ortaya çıktığı söylenebilir. Radikal bir Kan ve Toprak İdeolojisi de aynı zamanda Avusturya tarihinin temel belirleyeni konumunda varlığını sürekli hissettirir.¹¹⁵

Avusturya'daki Naziler, Almanyada'ki Nasyonal Sosyalistlerin hem maddi hem manevi desteklerini görürler. Böylece I. Dünya Savaşının sonuna doğru yeni bir milliyetçi grup ortaya çıkar. Bu yeni grup iki toplumun birleşmesiyle Alman-Avusturya milliyetçiliğini oluşturur. Politik bir zemin üzerine kurulmuş olan Alman-Avusturya birliği de ırkçılığı esas alır. Bu gelişmeler sonucu Alman ordusu Avusturya'ya girince hiçbir direnişle karşılaşmaz.

Avusturya'da politik ve coğrafi değişimlerin dışında yazın alanında da köklü değişimler başlar. Avusturya Faşizmi, Avusturya yazınına değişik açılardan bakılmasını sağlamıştır. Nasyonal Sosyalist yönetim ve ırkçı tutum Avusturya yazınının özünü oluşturduğu için, otuzlu yılların yazını da bu ideolojik görüşlerin dışında tutulamaz. Avusturya Faşizmi'nin Avusturya hükümeti döneminde yazından kültüre birçok alanda etkileri görülür. 1933-1934 yılları arası Avusturya Faşizmi yazınsal alanda da son derece baskındır. Birleşmeden sonra ise bu kez iki ülkenin benzerlikleri ön plana çıkartılır ve kültürel kökenlerin ortaklığına vurgular yapılır. Aslında dönemi inceleyen yazın bilimcilerinin çoğu bugün bile bu düşüncüyü savunmaktadır. Almanların ve Avusturyalı'ların arasındaki farkların devletlerden çok nesillerin arasındaki farklılıklara benzediği yönünde tezler ortaya atılmıştır.¹¹⁶ Böylece birleşmeden sonra Avusturyalıların Almanların soyundan geldiği vurgulanmaya başlanmıştır. Bu yeni topluluğun bir çok kanın karışması sonucu olduğu yönünde de açıklamalar yapılmıştır.¹¹⁷ Almanya ve Avusturya'nın birleşmesi tarihsel birtakım koşulların zemin hazırladığı iki farklı neslin kaynaştırılması ile gerçekleşmiştir. Bu kaynaşmanın sonucunda Avusturya yazınının, sanatının ve biliminin birçok kazanımları olmuştur. Avusturya Faşizmi'nin kültürel anlamdaki bu kazanımlara katkısı oldukça büyüktür. Bu bağlamda faşizmin tüm nitelikleri yazına, sanata ve kültüre yansıtılmıştır. Avusturya

¹¹⁵ Florian Kern, *Der Mythos "Anno Neun": Andreas Hofer und der Tiroler Volksaufstand von 1809 im Spiegel der Geschichtsschreibung (1810-2005)*, Peter Lang GmbH internationaler Verlag der wissenschaften, Frankfurt am Main 2010, s. 168.

¹¹⁶ Amann, *Österreichische literatur der dreissiger Jahre*, s.65.

¹¹⁷ Amann, *Österreichische literatur der dreissiger Jahre*, s.70.

Faşizmi, Avusturya kültür politikasını önemli ölçüde etkilemiştir. Avusturya Faşizmi'nin kültür politikası; *Kötü bir ruh değil, kötü bir ruhsuzluktur Avusturya kültür politikası* şeklindeki sözlerle açıklanmıştır.¹¹⁸

Almanya ile Avusturya'nın birleşmesinden sonra faşistleştirme süreci basın özgürlüğünün kaldırılması ve basına sansür uygulanması ile devam eder. Özellikle Yahudi basınına karşı oluşan bu tepki hükümetin kanunlarla bu yasağı desteklemesine kadar varır. Nasyonal Sosyalizmde olduğu gibi Avusturya Faşizmi'ne göre de esas olan devleti ilgilendiren tüm konuların yüceltilmesidir.

Bu nedenle sanatsal ve kültürel çalışmalar tamamen yeni hükümetin milliyetçilik anlayışına göre düzenlenmeye başlar. Medya başta olmak üzere tüm kontrol mekanizmaları devreye sokulur ve ülkenin kısa sürede hükümetin istediği doğrultuda değişmesi için tüm propaganda araçları kullanılır. Sonuç olarak; Avusturya Faşizm'i Avusturya yazınının bir dönemine etki etmiş siyasal bir kavram olarak imlenebilir. Bu kavramın geçirdiği süreç, Avusturya yazınının Nasyonal Sosyalist ideolojinin etkisine girmesiyle paralellik gösterir. Nasyonal Sosyalist dönem yazarları arasında bu sürecin getirdiği yeni koşulları benimseyenler o doğrultuda üretmeye devam ederken, benimsemeyenlerin çoğu ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır.

1.7. AVUSTURYA NASYONAL SOSYALİST YAZININDA KULLANILAN ÖĞELER

Avusturya Nasyonal Sosyalizmini yorumlamada kullanılan öğeleri ve araçları araştırmadan önce Avusturya'nın 1933 ile 1938 yılları arası tarihi sürecine bakıldığında 1938'de gerçekleşen Avusturya- Almanya birleşmesi ile karşılaşılır. Bu birleşme Avusturya'da sevinçle karşılanır. Aynı şekilde 1938 yılında Avusturya'da antisemitizm hızla artmaya başlar. Ortaya çıkan durum Almanya'daki antisemitizm hareketinden daha kötüdür. Avusturya'daki şubat ayaklanmasından (Februaraufstand) sonra ülkede neredeyse demokrasi kalmamıştır. Avusturya, Nasyonal Sosyalist döneme girerken on binlerce sosyal demokrat işçi ve yönetici tehditlerden dolayı ülkeyi terk eder. Avusturya'daki hükümetin Hitler diktatörlüğünden bir farkı yoktur. Nasyonal Sosyalist

¹¹⁸ Stephan Neuhäuser, *Der austrofaschistische Staatsreich 1934, wir werden ganze Arbeit leisten*, Verlag Books on Demand GmbH, Norderstedt 2004, s. 12.

alandaki bu ilerleyiş Avusturya ve Almanya arasındaki bağı güçlendirmiş aynı zamanda da Avusturya Faşizmi'nin hızla yayılmasında rol oynamıştır. Tüm bu tarihi sürecin yazına yansımaları aynı zamanda yazını oluşturmada kullanılan öğelerle sıkı bir ilişki içerisinde.

Nasyonal Sosyalist romanla tarihsel roman karşılaştırıldığında her ikisinin de birbirinden etkilenmiş olduğu bir gerçektir. Aynı zamanda hem Avusturya hem Alman Nasyonal Sosyalist romanda ortak bir milliyetçilik olgusu vardır. Bunun dışında Nasyonal Sosyalist romanda halk, köy, köylü yaşamı, toprak ve bu toprağı korumak için sürdürülen çeşitli savaşlar konu edinilir. Daha önce belirttiğimiz gibi Nasyonal Sosyalizmde halk çok önemlidir, özellikle köy ve köylüler Nasyonal Sosyalizmin ve tarihsel olayların taşıyıcıları ve bu kültürün temel taşlarıdır. Hitlerin Almanya'dan sonra Avusturya'daki yönetimi de ele geçirmesi önder ve diktatör karakterinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle romanlarda karizmatik lider karakterleriyle çok sık karşılaşılır. Başta Jelusich olmak üzere birçok yazar yapıtlarında bu tür karakterleri kahraman prensleri, askerleri ve önderleri figür olarak kullanmıştır. Önder tip Nasyonal Sosyalist romanın en önemli kişisi durumundadır.

Hitler 1934 yılında Almanca konuşulan ve Alman olan ülkelerin vizyonunu değiştirmiştir. Yapılan bu değişiklikten dolayı romanlarda artık sadece önder tipler ve soylular değil, daha çok sosyal amaçlı halk hareketlerinin ele alındığı köylülere de yer verilmiştir. Öneğin Werner Beumelburg'un *Mont Royal*' romanında (1936) bu yönde karakterler ele alınmıştır.¹¹⁹

Alman ve Avusturya yazınında Nasyonal Sosyalist ideolojiyi yaymak için kullanılan araçların başında önce yazın daha sonra da basın ve radyo gibi kitle iletişim araçları gelir. Nasyonal Sosyalist roman için önemli bir olgu olan faşizm yazın kuramlarının dışında faşist yazarların ve yapıtlarının Nasyonal Sosyalist yazına bağlanmasını sağlar.¹²⁰

Weimar Cumhuriyeti döneminde çok fazla sayıda tarihsel roman yayımlanmıştır. Bu romanların her biri estetik açıdan farklı kalitede ve politik görüşe sahiptirler.

¹¹⁹ Jörg Thunecke, *Leid der Worte Panorama des literarischen Nationalsozialismus, Abhandlungen zur Kunst, Musik und Literaturwissenschaft*, Band 367, hrsg. Jörg Thunecke, Bonn 1987, s. 97.

¹²⁰ Wieh, s. 27.

Milliyetçi-Nasyonalist (Völkisch- Nationale) tarihsel romanlara örnek Werner Jansen, Erwin Guido Kolbenheyer ve Hans Friedrich Blunck gösterilebilir.¹²¹ Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlar söz konusu olduğunda sadece Üçüncü İmparatorluk döneminde yazılmış olan tarihsel romanlar akla gelmez. Yazın eleştirmenlerinin onayladığı sansürsüz olan yapıtlar Nasyonal Sosyalist romanlar arasında yer alır. 1933 yılından önceki Nasyonal Sosyalist romanlar arasında Adolf Bartels'in *Die Dithmarscher* (1898), Hans Friedrich Blunck'un *Urvätersaga* (1926-28) Paul Ernst'in *Das Keiserbuch* (1923-1928) Erwin Guido Kolbenheyer'in *Paracelsus* (1917-26) ve Hermann Löns'ün *Der Wehrwolf'u* (1920) yer alır. Nasyonal Sosyalist romanlar denince akla ilk önce Nasyonal Sosyalist yazın (Nazischrifttum) gelir. Nasyonal Sosyalist yazın tamamen Nasyonal Sosyalist ideoloji sonucu ortaya çıkmıştır. Nasyonal Sosyalist roman ve Nasyonal Sosyalist yazın adı altında bazı yazarlar ve önemli yapıtları sınıflandırılmıştır. Bu yeni yazınsal oluşum bilinçli olarak Üçüncü imparatorluk için propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur Nasyonal Sosyalist iktidar başa geçtikten sonra da Nasyonal Sosyalist yazın tamamen hükümet yanlısı bir politika izlemiş ancak tam olarak muhafazakâr devrimci yazından (Konservativ-revolutionäre Literatur) kendini soyutlayamamıştır.¹²² Nasyonal Sosyalist yazının konusu olarak da halk, imparatorluk ve milliyetçilik üçlüsünden oluşan bir görüntü karşımıza çıkar. Bu üç kavram aynı zamanda 20.yüzyıl Nasyonal Sosyalist yazınının belirleyicileri olarak önem taşır.

Nasyonal Sosyalist yazın 20. yüzyılın yeni yazın sloganı olarak ilk defa Thomas Mann ve Avusturyalı Hugo von Hofmannsthal gibi dönemin önemli yazarları tarafından kullanılmıştır. Güzel yazın (Schöne Literatur) olarak da anılan Nasyonal Sosyalist yazın Nasyonal Sosyalist ideolojiye uyum sağladığı için yazın tarihinde kolayca benimsenir.¹²³ Avusturya Nasyonal Sosyalist yazınına Robert Hohlbaum'un *Zwei kampf Um deutschland* (1936), Bruno Brehm'in *Zu früh und zu spät* romanı örnek gösterilebilir.

Avusturya'nın savaş öncesi ve savaş sonrası romanları Avusturya yazınının önemli temsilcilerinden Mirko Jelusich, Bruno Brehm, Richard Billinger, Josef

¹²¹ Ralph Kohpeiss, *Der historische Roman der Gegenwart in der Bundesrepublik deutschland,ästhetische konzeption und Wirkungsintention* , Metzlerschen Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1993, s.33.

¹²² Loewy, s.161.

¹²³ Loewy, s.161.

Weinheber gibi Ostmark bölgesinin yazarları tarafından yazılmıştır. Avusturya Nasyonal Sosyalist roman sıralamasında ise Mirko Jelusich'in yapıtları önemli bir yer tutar.

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİLER

2.1. GERÇEK KİŞİLER

2.1.1. Prens Eugen

Der Traum vom Reich'ın başkişisi Eugen, gerçekten yaşamış tarihsel bir kişiliktir. Eugen gibi tarihsel bir kişiliğin roman kişisi olarak seçilmesi Nasyonal Sosyalist bir yazar için uygun bir eylem olarak değerlendirilebilir. Bu seçim, bize gerçek bir kişiliğin tarihsel romana bir roman kişisi olarak nasıl yansıtıldığını, başka bir deyişle; gerçekçilik kurmaca ilişkisini bir figür örneğinde irdeleme fırsatını sunmaktadır. Bu bağlamda Eugen'i önce tarihsel kimliği ile ana hatlarıyla tanıtır, bu ana hatların romana hangi boyutlarda yansıdığını saptamak doğru olacaktır.

Prens Eugen, İtalyan Savoy Hanedanından Piyemont Kralı Carlo Emanuele'nin soyundan geldiği için Savoyen adını alır. 1683 yılında Fransa kralı 14. Louis'le anlaşmazlık yaşayan Eugen Fransa'dan ayrılır ve Alman İmparatoru I. Leopold'un hizmetine girer. Avusturya ordusunda basit bir asker olarak göreve başlayan Prens Eugen II. Viyana kuşatmasında oynadığı üstün başarısı ile kısa bir süre içerisinde tanınmaya başlar. Eugen'in Viyana'yı alması onun Avusturya'daki öneminin artmasına neden olmuştur. Onun başarılarından sonra Avusturya ilk kez 1699 yılında Karlofça antlaşması ile büyük bir güç olmaya başlar. İspanya Kralı II. Karl'ın ölümünden sonra Avusturya Veraset savaşı çıkar. Ondört yıl süren bu savaşlar boyunca, Eugen kendi ailesinin üyelerine karşı savaşı.¹²⁴ *Der Traum vom Reich*'ta bu sözünü ettiğimiz tarihsel gerçekleri romana yansıma biçimleri ile saptamaya çalışacağız.

Der Traum vom Reich'ın baş kişisi Prens Eugen von Savoyen roman kişilerinin arasında özel bir konuma sahiptir. Bu özel konum, sarayda başdanışman olması ve imparatorun yapmak istediklerini öngörüp onun arkasında gizli bir güç olarak hareket etmesinden kaynaklanmaktadır.

¹²⁴ Erich Zöllner, *Geschichte Österreichs: von den Anfängen bis zur Gegenwart Verlag für geschichte und Politik*, Oldenburg, 8. Auflage, München 1990, ss.258-259.

Prens Eugen, romanda önder tip olarak karşımıza çıkar. Olaylar önder tip olarak tanımladığımız Eugen'in etrafında döner. Prens Eugen bu özelliği ile baskın bir şekilde romanda yer almaktadır. *Der Traum vom Reich* romanında olaylar öyle tasarlanmıştır ki her seferinde Prens Eugen gücünü hissettiren bir önder tip rolünde karşımıza çıkar. Önder tip özelliklerinin dışında Eugen'in özel yaşamı ve fiziksel betimlemelerine pek rastlanmaz. Eugen'in farklı kesitlerde hep aynı fiziksel betimlemelerle anlatılmış olması dikkat çekicidir. Diyalogların çok fazla kullanıldığı romanda, başta Eugen olmak üzere baskın olan kahramanların konuşmalarına daha sık yer verilmiştir. Prens Eugen'in baskın karakter olarak, imparatoru ikna etmeye çalıştığı sahnelerde sürekli savaşı kazanabilmenin başka yollarının olması konusundaki telkinleri bu konuşmalara örnek olarak gösterilebilir. Eugen, ne pahasına olursa olsun hep imparatorluğu kurtarmanın, toprak bütünlüğünü sağlamanın ve savaşları istenilen ölçüde kazanmanın yollarını bir şekilde bulmaya çalışır.

“ Neler mi yapacağım? İmparatorluğun birliği için kullanılmak üzere tüm gizli ve açık güçlerin, iktidarlarını bozacağım.” (s.315)

Olay örgüsü boyunca her fırsatta elde ettiği askeri başarılar sonucu Eugen'in önder tip karakterinin önemi okuyucuya hissettirilir.

Onu durduramaz, onu hiçbir şey durduramaz, bugün ilk kez savaşa katılışını kutluyor. Akşam olduğunda savaş kazanıldığında ise, onu övmek zorundalar. Herkes; Bibra, Reventlau, Dessauer, Württemberger, ve özellikle Savoyer, herkesten büyük olan kahraman, kahraman! (s.38)

Tarihsel bir kişilik olan Eugen yerine getirmesi gereken sorumlulukları nedeniyle romanda kahramanlaştırılırken onu üstün kılan betimlemeler yapılır. Eugen, olay akışı boyunca Alman milliyetçiliğinin bir simgesi olarak sürekli öne çıkartılır. Ayrıca Jelusich *Der Traum von Reich*'ta Prens Eugen von Savoyen'i adeta ilahlaştırır.¹²⁵

Prens Eugen, önder kişiliği ve güçlü kumandan özelliği ile olay örgüsünde yerini alır. Yaşamı boyunca Alman İmparatorluğu'nun kurulması ve bu rüyanın gerçekleşmesine dair katıldığı savaşlar, onun ileride sergileyeceği kahramanlıklarının nedeni olarak gösterilmektedir. İyi yetişmiş bir komutan olarak Eugen daima İmparator

¹²⁵ Ursula Prutsch, Klaus Zeyringer, *Die Welten des Paul Frischauer: Ein literarischer Abenteurer im historischen Kontext*, Böhlau Verlag, Wien, Köln, Weimar 1997, s.99.

Joseph'in sağ kolu olmuştur. Eugen'in aldığı hemen hemen tüm kararlar imparator tarafından onaylanmış, başarıları hem saray çevresinde hem de halk tarafından beğenilmiştir. Eugen'in imparatorundan sonra en güvendiği kişilerden biri olan baş danışmanı Salm'da ona karşı olan beğenisini ve takdirini sık sık belirtmekten çekinmez.

Oysa Salm'da, herkes gibi neşeli bir şekilde, kendini nasıl mutlu hissettiğini, prensi sağlıklı bir şekilde tekrar görmenin, onun tarafında olmanın onurunu ona nasıl sonsuz teşekkür borçlu olduğunu anlatmak ve yüzyılın en büyük savaşının kahramanı olan alçak gönüllü arkadaşını anmak için bir söz bulamaz. (s.310)

İmparatorluğun Eugen'e duyduğu güvene karşı onun da Habsburg Hanedanı'na olan bağlılığı açık bir şekilde hissedilir. Bu bağlılıktan dolayı Eugen kendisine önerilen Polonya tacını bile reddeder.¹²⁶ Tarihsel bir gerçek olan bu kesit romanın kurgusuna değişiklik yapılmadan olduğu gibi alınmıştır.

"Polonya tacını kabul etmeliydiniz" o zaman zekanızla olduğu kadar rütbenizle de ondan daha yüksek olurdunuz. "Size Polonya Kraliyet tacının teklif edildiği gerçekten doğru mu? " Diye sordu Ouwerkerk. (s.216)

Tarihsel bir roman olan *Der Traum vom Reich*'ta yaşanmış bir gerçek vardır. Prens Eugen bu yaşanmış tarihsel gerçeği aktarmada önemli bir rol oynar ve olaylar karşısında güçlü bir duruş sergiler. Eugen'in kahraman ve asker kişiliği bu bağlamda hep ön planda tutulur. Eugen askeri dehası ve önder kişiliği ile tüm çevresi tarafından hem sevilir hem de başarılı bir komutan olarak tanınır. Fransız ordusuna karşı yapılacak olan yeni bir savaş nasıl yöneteceği yönünde planlar yapar. Onbin askere sahip olan Eugen, kırkbin askerlik düşman ordusuyla karşı karşıya gelir. Buna rağmen olasılıkları tüm ayrıntılarına kadar hesaplar ve savaş kazanır.

"Tahmin edebiliyorum" diye kafasını sallar Eugen. "Ruhaniler onu, önce güçlülerle bir tuttular." Birden aklına "Düşman ne kadar güçlü?" sorusu gelir. "Vendôme ve baş rahip kırk bin adamın içinde sayılırlar." "Ya biz?" Eugen parmaklarını sayar. "Yirmi bin bir de Starhemberg en fazla on bin daha." (s.13)

Eugen politikada olduğu gibi savaşın kaderini belirlerleyen taktikler geliştirerek planlar yapar. Böylece romanda her fırsatta Eugen'in askeri başarısı duyumsatılır.

¹²⁶ Friedrich Perthes, *Geschichte des preussischen Staats: th. Von 1688 bis 1739*. Gustav Adolf Harald Stenzel Hamburg 1841, s.159.

Planladığı gibi, Prens von Savoyen Fransa sınırından gerçekten geçmeyi başardı ve Verona Quartiere bölgesinde yaklaşımakta olan Pfalz ve Gothaisch'lı yardım birliklerini beklemeye koyuldu. Askerlerinin olası bir çarpışma öncesi geri çekilmelerine de izin verdi. (s.115)

Birçok savaşta başarılı olan Eugen halkın güvenini de kazanmıştır. Olay örgüsü tarihsel olaylar ve imparatorluk sorunları etrafında dönerken, Prens Eugen'in özel yaşamından hemen hemen hiç söz edilmemiştir. Olay örgüsü boyunca Eugen'in çocukluğu ve gençlik yılları hakkında neredeyse hiçbir bilginin olmaması dikkat çekicidir. Özellikle Eugen'in asker yönünün ve önder tip özelliğinin öne çıkarılması için yazar böyle bir yöntemi seçmeyi yeğlemiştir. Romanda Eugen'in askeri yetenekleri sık sık ortaya konmaktadır. Eugen'in ideolojik yönü romanda bu asker kimliği sayesinde ağır basar. Eugen'in sürekli asker olduğunu vurgulaması ve asker gibi davranması gerektiği konusunda yaptığı açıklamalar, onun asker yönünün ortaya konması bakımından önemlidir.

“Ben bir askerim ve ancak bir asker gibi düşünebilirim. Öncelikle Polonya'dan Walachei'a kadar geniş alanlarda ilerleyen öncü askerler gönderilmelidir. Başarıya ulaşırsa daha güçlü kuvvetler harekete geçebilir.” (s.320)

İmparator Joseph, kendine yakın gördüğü için Eugen'in ona adıyla hitap etmesini yadırgamaz. İmparatorluğu kurma düşüncesi onu öylesine heyecanlandırmıştır ki Joseph, Eugen'i ancak neler yapacağı konusunda sorgular.

” Yine aynı şeyin olması için bu barışın feshedilmesi gerekir. Siz yeni bir imparatorluk kurmak üzeresiniz, Joseph biliyor musunuz?” Heyecanlanarak farkına varmadan imparatora adıyla hitap eder. İmparator farkına varmaz önemli bir karar vermek üzere olan bir kişi gibi derin ve yorgun bir şekilde nefes alır. “Tacımı taktığımdan beri kendimi buna hazırlıyorum!” Planlarınızı harekete geçirmenin zamanı geldi. Size güveniyorum beni hayal kırıklığına uğratmayın! Neler yapabileceksiniz?” diye devam eder. (ss.314-315)

İmparator'la olan yakınlığı nedeniyle sürekli övülerek Eugen'in ender bir kişi olduğu yönünde açıklamalar yapılır. Eugen'in erdemli ve eşsiz bir kişi olması her fırsatta farklı konularda gündeme getirilir.

“Prens Eugen von Savoyen'den sadece bir tane var majesteleri”. Bilgisiz olduğumu ve bana en azından bu adamı gönderdiği için Tanrıya şükretmem gerektiğini mi söylüyorsun? Haklı olabilirsiniz. ” (s. 240)

İmparatorla arası iyi olan Eugen bir süre sonra askerlerle olan olumlu ilişkisi ile de öne çıkar. Aynı zamanda askerlerin lideri ve kahramanı olarak görülür. Bu özelliği ile Eugen, Alman askerlerinin her konuda kendisini model aldığı ve izlediği bir önder tip haline gelir.

Her seferinde yeni bir bölük gönderiyor öldürücü ateşin içine, onları güzel ve sert sözlerle bıkmadan motive ediyor. Başka kumandan karşısında olsa çekinirlerdi ona itaat etmekte başarısız olurlardı. Fakat onun yanından geçerken çok yaşa Eugenius, diye haykırırken bile prence karşı güvenleri kesinlikle ölüme gidecek kadar büyüktü. (ss.273-274)

Eugen, askeri alanda aldığı kararlarla çoğu kez başarılı olur, tüm imparatorluğun güvenini kazanmayı da başarır. Böylece Nasyonal Sosyalizmin idealize ettiği önder kişi karakterini göstermeyi başarır. Romanda yüzyıl sonra ayakta duracak olan Alman İmparatorluğu'nun temelleri bu şekilde atılır ve Nasyonal Sosyalist ideoloji doğrultusunda Eugen'in imparatorluk kurma rüyaları gerçekleşmeye başlar. Hedeflenen imparatorluğun kurulma aşamasında Eugen'in asker kimliği ve önder tip karakteri en önemli öge olarak gösterilir. Eugen'e göre Tanrı da onun bu erdemli davranışının yanındadır ve onun yaptığı her şey Tanrının isteğidir. Anlatıcı Üçüncü İmparatorluk rüyasının arkasında Tanrısal bir gücün olduğu düşüncesini okura duyumsatır.

”Önümüzdeki yıl savaşın durumunu belirlemek zorunda, Eugen.”
 “Öyle olmak zorunda efendim, elimizden geleni yapacağız. Fakat başarı, benim de adil işlerde bilgeliğine inandığım Tanrı'ya bağlı.” “
 Planımı dinleyin” diyerek hevesle devam eder. (s.202)

İmparatorluğu ve ideolojisi için önemli bir kişi olan Eugen Nasyonal Sosyalizmin en sevilen ve en belirgin taşıyıcısı olarak okuyucunun karşısına çıkar. Eugen, askeri başarılarının yanında bir önder tip olarak mükemmeliyetçiliği idealize etmektedir. Aynı zamanda birçok başarının altına imza atarken yenilmez bir asker olarak yetişmiştir. Onun yaşamından kesitler incelendiğinde, roman boyunca nasıl bir coşkuyla ordunun başında olduğu gözlemlenebilir. İmparator Joseph arka arkaya gelen yenilgilerden sonra büyük hayal kırıklığı yaşar ve barış yapma konusunda karar veremez. Eugen bu durumda bile ordusunun gücüne sonsuz güvenmektedir. İmparatorun da böylesine güçlü bir orduya sahip olduğu konusunda ona telkinlerde bulunur. Ayrıca yenilgiyi kabul etmeyen hırslı kişiliği ile yeni çözüm yolları bulmaya çalışır. Savaşı başarılı bir şekilde sürdürmek için nelere ihtiyaç duyulduğu konusunda imparatora her fırsatta önerilerde bulunur. Eugen'e göre savaşın sonunda başarılı olmak için tüm olanaklar

kullanılmalıdır. Aynı zamanda bu konuda imparatorun girişimde bulunmasını sağlar ve orduyu işaret eder.

İmparator, Eugen'in sözleriyle sakinleşir. Onu onaylarcasına bir kez kafasını bile sallar. Nihayet ona bakar ve sorar, "Ya barış sağlandığında?" Konuşma sürerken ilk kez prensin hareketsiz duruşunda bir tebessüm oluşur. "Bu durumda yokluğunu hissettiğiniz elinizden kaçırdığınız Jüpiterin yıldırımına, size bahsettiğim orduya sahipsiniz. Onu nasıl kullanacağınız sizin işiniz." (s.52)

Prens Eugen, roman boyunca imparatorluğun kurulmasını destekleyen en önemli kişilerdendir. Aynı zamanda Nasyonal Sosyalizmin de savunucularından olan Eugen'in bu düşüncelerinin sürekli üzerinde durulur. Tarihsel olaylar, Eugen'in imparator ve yakın dostları ile olan konuşmaları romandaki Nasyonal Sosyalist olguları destekleyici bir çerçevede çizilmiştir. Bu öğeler onun Nasyonal Sosyalist yapısını desteklemek için olay örgüsünde bilinçli olarak ele alınmıştır. Romanda geçen tarihsel olaylar, politik anlamdaki bir takım düşüncelerin ve eleştirilerin okuyucuya yansıtılma şekli olarak kullanılmıştır. Bu durum okuyucunun romandaki antisemitizm propagandasını sorgulayabilmesi konusunda ona ip ucu verir. Okuyucu, romanda asıl vurgulanmak istenen Nasyonal Sosyalist öğeleri Eugen'le imparator Joseph'in konuşmalarından öğrenir. Aşağıdaki alıntıda özellikle Nasyonal Sosyalist ideoloji için önemli olan birlik ve bir örnek olma gibi kavramların üzerinde durulur. Aynı zamanda Nasyonal Sosyalist bir rejmin beklentileri bu alıntıda duyumsatılmaya çalışılır.

Yeni kurulan bu imparatorluk planladığım reformlar için yeterince hazır. Prensler son güçlü görüntülerini kaybediyorlar, onları memnun edecekse daha fazlası olmamak şartı ile ünvanlarını koruyabilirler. Doğrudan emrimde olan yeni bölgeler valilerin altında kendi kendilerini yönetiyorlar. Meclis toplantıları Tirolde olduğu gibi, vatandaşlarla özgür köylüler tarafından çoktan yerine getirildi, gelenek görenekler kaldırılıyor. Birtakım ayrıcalıklar ve özgürlükler bozulmakta olan ticarete ve değişime zarar verdiği için, imparatorluğa para birliği ölçü ve ağırlık birliği getirildi. İmparatorluğun daha önce olduğu gibi yine düzenli olması gerekiyor. (s.316)

Eugene göre Alman İmparatorluğu sonsuza kadar yaşlatılmalı bunun için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Eugen'in bu ideolojisi aynı zamanda yazarın okuyucuya sürekli duyumsatmaya çalıştığı bir konudur. Daha öncede belirttiğimiz gibi, Eugen romanda, misyonunu tamamlamak için kahraman bir asker, imparatora akıl veren bir önder kişi olarak karşımıza çıkar.

Der Traum vom Reich'ın tamamen Nasyonal Sosyalist ölçütlere sahip ve Nasyonal Sosyalizm propagandası yapan bir roman olduğu söylenebilir. Olay akışının arkasında aslında Üçüncü İmparatorluğun kurulması ve Nasyonal Sosyalist İdeolojinin yaşama geçirilmek istenmesi gibi ütöpik bir düşünce yer alır. Prens Eugen bu ütöpik düşüncenin en büyük savunuculuğunu yapar. Joseph'in ölümünden sonra imparatorluğu büyütme arzusu geleneksel olarak devam etmektedir. Ancak Eugen'in tüm çabalarına rağmen Joseph ölmeden önce hayalinin görüldüğü Alman İmparatorluğu kurulamaz. Yaşanan bu serüven boyunca olayları en ince ayrıntısına kadar imparatorla Prens Eugen paylaşmıştır. Yine de ümitsizliğe kapılmadan Joseph'in son dakikalarına kadar başından ayrılmayan Eugen onu bu konuda cesaretlendirir ve çözüm üretmeye devam eder. Anlatıcı bu çıkmazın Hitler'e kadar sürdürülerek bu ideolojiyi tamamlamak için onun beklenmesi gerektiğini hissettirir. Alıntıdaki, imparatorluğa karşı olan birlik, bağlılık duygularının pekiştirilme şekli Hitler'in uygulamalarına işaret eder adeta. Böylece romanda Alman İmparatorluğunu kurma rüyasını Hitlerin gerçekleştireceğinin sinyalleri verilir.¹²⁷

“Bu halka benim askerlerime aşıladığım birlik duygusunun aynısını imparatorluklarına karşı olan bağlılıkları ile gurur duymalarını her birine İmparatorluğun bir parçası olduklarını hissetmelerini öğretin. Çocuklara daha şimdiden imparatorluktan daha yüce, kendilerinden ve her şeyden daha yüce başka bir şeyin olmadığını öğretin böyle yetiştirilen bir halktan imkansız olan her şeyi isteyebilirsiniz.” (s.318)

Eugen, imparatorluğun devam etmesi için Joseph'i sürekli cesaretlendirir. Onun ülkenin geleceği için ne kadar önemli olduğunu son derece açık bir şekilde şu sözleri ile ifade eder.

“Kendinize gelin! Ben bugün gücü olmayan bir imparatorum, ve yarın gökyüzü üzerimi örttüğünde, vatansız bir imparator olacağım.”
 “Gerçekten böyle düşünseydiniz, öyle olmayı hak ederiniz” Diye tüm samimiyetiyle cesaretini toplayıp cevap verir Eugen.” Fakat ben sizden daha iyimser düşünüyorum, diye kibar bir şekilde devam eder. Siz küçükten başlayarak, büyük bitireceksiniz.” (s. 51.)

Eugen'in romanda sergilediği başarılı kişiliği onun çevresi tarafından da sevildiği konusunda bir fikir verir. Buna örnek olarak, Marlborough'un ona özendiği kesitlerde Eugen'in başarısının kanıtlandığını görebiliriz.

¹²⁷ Hillesheim-Michael, s.260.

Ben kesilmesi kesinleştirilmiş bir ağacım” diye kötü bir şekilde karşılık verir. “Baltayla köklerime henüz vurulmadan kaderimi biliyorum.” Sohbet sırasında gözlerini ilk kez tamamen açarak donuk bir şekilde bakar. “Sizin durumunuz ne iyi”, diye sessizce gıpta ederek devam eder “Siz yaptıklarınızla kendinizi tek bir kişiye karşı sorumlu hissettiğiniz için onu memnun edebilirsiniz. İmparator kadar az memnun olmasa bile hiç olmazsa sadece bu kişi ile işinizin olduğunu bilirsiniz ve davranışlarınızı da ona göre düzenlersiniz. Buna karşı ben kitlelerin sürekli beslenmek zorunda oldukları, bir gün önce değerli olanı ertesi gün kolayca inkar edebildikleri sürekli değişen iltifatlarına bağımlıyım. “Ben bitmişim“, diye ayağa kalkarak sözünü bitirir. (s. 348)

Joseph’in ağırlaştığını duyarak son anlarında ziyaretine giden Eugen içeri alınmaz. Bu durum karşısında ısrar eder ancak içeri girmesinin yasak olduğu, aksi halde cezasını yaşamı ile ödeyeceği yönünde yanıt alır. Böyle bir yanıt karşısında bile Eugen imparatora ulaşmak için yaşamını tehlikeye atmaktan çekinmez. Joseph’e ve imparatorluğa olan bağlılığı nedeniyle yaşamını gerektiğinde onun için feda etmeye hazırdır.

“Sizden rica ediyorum, imparatora söylemişsiniz; onun için yaşamımı o kadar çok tehlikeye attım ki, bir kez daha tehlikeye atmaktan çekinmiyorum.” (s.422)

Gerçekleştirmeye çalıştıkları misyon sadece Eugen ve imparator ikilisinin ortaya attığı bir olay değildir. Atalarından teslim aldıkları bu imparatorluk rüyası romanda elden ele nesiller boyu taşınan bir bayrak olarak sembolize edilir. Eugen’in bir kahraman ve önder tip olarak öne çıkmasının nedeninin üzerinde tekrar durulur. Olay örgüsünün en önemli bölümü ise imparatorluğu kurma düşleri olan Eugen ile imparatorun arasında geçen diyaloglardır. İmparatorun ölüm döşğinde olduğu kesitlerde giderek belirginleşen Joseph ile Eugen’in ilişkisi ne kadar sadık birer dost olduklarını ortaya koyar. Eugen son anlarında bile imparatora ülkenin geleceği ile ilgili olumlu bir görüntü çizer. Eugen aklından geçenleri Joseph’e anlatır imparatorluk rüyasının kolay kolay bitmeyeceğini ve ne pahasına olursa olsun bu rüyayı gerçekleştirmek için seferber olduklarını belirtir.

“Majesteleri, sahip çıktığımız rüya, ancak en son Almanın ölümüyle sona ermiş olacak.” Hareketsiz başını biraz ona doğru çevirir. imparator sessizce “Ne diyorsunuz?” diye sorar. “Tüm diğer rüyalardan vazgeçilse bile bu rüyanın görülmeye devam edileceğini söylüyorum. Çünkü bu rüya tıpkı bizim eserimizi harekete geçiren bir güç gibi sıkıca tutunulan artık kimsenin vazgeçemeyeceği bir zorunluluk, “Bizim eserimiz Eugen!” diye ağlamaklı titrer imparatorun sesi. (ss. 424-425)

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu rüyanın uzun yıllar görülmeye devam edilmesi ile Hitler'in Üçüncü İmparatorluğu kurduğu zaman arasında geçen sürece dikkat çekilir. Rüyanın gerçekleşmesi için en son Almanın ölümüne kadar çalışılacağı söylenir. Böylece imparatorluğun bayrağını dalgalandıracak kişilerin çıkacağına dair Hitler işaret edilmektedir.

“Onlar bizim yerimizi alacaklar, bizim onlara bırakmak zorunda kaldığımız bir adımlık toprağı varlıkları ile dolduracaklar bizi yaralayanlara karşı fırtına gibi duracaklar, bize meydan okuyacak olan düşmana saldıracaklar, onların sayesinde dalgalanacak bayrağımız bizim bayrağımız!” “Bayrak yukarıda mı bayrak?” “Herzaman olduğundan daha yüksekte düşmana karşı dalgalanıyor? Zafere giden yolu işaret ediyor. Sesini duyuyormusunuz onu sizin yorgun elinizden aldım ve şimdi taşıyorum. Ayakta kaldığım sürece de inmesine izin vermeyeceğim.” (ss.426-427)

Eugen ölmekte olan imparatorun başında bu sözleri ile adeta imparatorluğun devamını simgeleyen bayrağı bırakmayacağına ve rüyasını gerçekleştireceğine dair yemin eder. Ölüm döşeğinde olan imparatorun huzurunda Alman İmparatorluğu'nu kurma rüyasının sonsuza kadar süreceği dile getirilir.

Der Traum vom Reich'ta Prens Eugen tiplemesi gerçek yaşantısına paralel olarak olumlu yansıtılmıştır. Romanın baş kişilerinden olan Eugen onunla ilgili olan kesitlerde hep ön plana çıkartılmıştır. Eugen roman boyunca Nasyonal Sosyalizmi ve imparatorluk rüyasını desteklemektedir. Eugen'in romandaki özel konumu bu kadarla sınırlı kalmaz. Tarihsel bir kişilik olan Eugen, geçmişle gelecek arasında adeta bir köprü oluşturur, Eugen bu nedenle tarihsel olayları aktarırken özenle seçilmiş bir karakterdir. Onun tarihi aktarmadaki bu görevi Nasyonal Sosyalizmle yakından ilgili olmasıyla yorumlanabilir.

2.1.2. İmparator Joseph

Der Traum vom Reich'ın tarihte yaşamış gerçek figürlerinden birisi olan İmparator I. Joseph babası I. Leopold'un ölümünden sonra tahta çıkar. Romanda Prens Eugen gibi İmparator Joseph de Üçüncü imparatorluk rüyasının gerçekleşmesi için çabalayan birisidir. Joseph imparatorluk rüyası için gereken koşulları sağlayan en önemli kişilerden biri olarak da imlenebilir. Nasyonal Sosyalizm propagandasının yapıldığı bölümlerde sürekli gündeme gelen I. Joseph ülkesine olan düşkünlüğü ile olay örgüsündeki yerini alır. Simgesel öneme sahip bir kişiliği olan Joseph, imparatorluğu

süresince danışmanlığını yapan Eugen'in fikirleri ile hareket eder ve ondan yardım alır. Bu durum sanki Eugen imparatormuş gibi çoğu zaman abartılır. İmparator Joseph Bir gün Eugen'e asıl imparatorun kendisi olduğunu bile söyler. İkinci plandaymış gibi bir izlenim yaratılmış olsa bile anlatıcının Joseph'e karşı belirgin olan olumlu tutumunu algılamak zor değildir. Bunun nedeni olay örgüsüne damgasını vuran imparatorluk kurma rüyasıdır.

Joseph'in bütün bedeni sarsılır. Titreyen elleri ile Eugen'in ellerini tüm gücü ile tutar. Başını aşağıya eğer. "İmparator sizsiniz" diye yorgun bir şekilde fısıldar. "Gizli olan, gerçek imparator" talep ettiklerinizin karşısında nasıl ümitsizliğe kapılabilirim ki, ne zaman başlayayım?" "Hemen", diye cevap verir Eugen. (s. 322)

Yazar, İmparator Joseph örneğinde gerçekten yaşamış bir kişiyi roman kişisine dönüştürürken gerçeğe çoğu kez bağlı kalmıştır. Ona dair verilen bilgilerle yer yer bir hanedan tarihine göndermede bulunulur. Joseph'in atalarına benzetilmiş olması ise onun imparatorluk gücünü doğrulamaktadır. Aşağıdaki diyalog bu anlamda iyi bir örnek olarak değerlendirilebilir.

"Josephus bir başkadır," diye onayladı Reidlinger. Siz kendiniz söylemiştiniz onun sert bir yapısının olduğunu." "Ona karşı Leopold çok daha ılımlıdır. Diye bilgi verir Khuendorff iç çekerek. "Tüm diğerlerinden farklı," diye konuşmasını sürdürür Baron. "Ben Habsburg'un tarihini sizin kadar iyi biliyorum, dostum. Ve size şunu söylüyorum, o; güç olarak kişilik olarak ancak bir kişi ile kıyaslanabilir. Kurucu Ulu imparator Rudolphus ile." "Umarım onun kadar başarılı olur" diye konuşmasını bitirir kont Khuendorff." Sonuç her zaman hep aynıdır." (s. 9)

Joseph olumlu olduğu kadar olumsuz nitelikleriyle de ayrıntılı bir biçimde sorgulanır. Bunların başında babasının ölümünden sonra tahta geçmesi ile ilk anda halka güven vermeyen davranışlarının eleştirilmesi gelir. Saray çevresi onun ülke yönetimi ile ilgili ciddi endişe duyar. Bu konuda olumlu bir görüntü çizmeye çalışsalar da ona pek güvenmezler. Burada İmparator Joseph hakkında yapılan eleştirilerden yazarın olumsuz bir anlatım tutumu sergilediğini çıkarmak olanaklıdır. Ancak bu olumsuz tutumun, halkın yıllarca Leopold'a alışık olması ve birden başa geçen Joseph'i kabullenememesinden kaynaklandığı izlenimi verilir. Joseph'le ilgili olumsuz anlatım tutumuyla karşılaşmamızın en önemli nedenlerinden biri Josephe karşı olan güvensizlik olarak gösterilebilir. Bu güvensizlik, olay örgüsünün ilerleyen dönemlerinde gittikçe azalır ve Joseph'e karşı takınılan tutum giderek olumlulaşır. Ancak olay örgüsünün

başından sonuna kadar İmparator Joseph'e karşı takınılan olumsuz anlatım tutumu varlığını hep hissettirir. Joseph'in tahta geçtiği andan itibaren ülke yönetiminde sürekli birisine ihtiyaç duyması roman boyunca dile getirilir. Babasının ölümünden sonra Salm'ın neden hala yas tuttuğu ve neden hala siyah giydiği konusundaki düşünceleri ironik bir biçimde eleştirilir.

“Majesteleri” Fakat sözü kesilir. Masanın arkasındaki genç adam burnunu çeker, parmaklarının arasında çevirdiği kırbaçla diğerinin törensel kraliyet kostümünü beğenmeyerek işaret eder: “Hala siyahlar içinde! neden Salm? Her ne kadar defalarca bu durumdan kaçmak istesem de siz benim gibi matem tutmak zorunda değilsiniz.” Kendi üzerini baştan aşağıya sıvazlar.” Değişim sevgili Salm, değişim, bu kıyafeti en az onlarca kez gördüm. Onunla nikahlı mısınız?” Prens yüzünde gelişigüzel bir gülümseme belirir. (ss.15-16)

Salm'ın konuşmasının Joseph tarafından kesilmesi onun davranışlarının eleştirilmesine neden olur. Masanın başındaki oturuş tarzı, hiçbir şey olmamış gibi elinde kırbaçla oynaması ve Salm'a karşı olan tutumu onun ciddiyetsizliği ve alaycı tavırları hakkında okura bir fikir vermektedir. Alıntıdan da anlaşıldığı üzere Joseph'in babası gibi bir imparator olmadığı kesindir. Babasının aksine görevine çok sadık olmayan, belgeleri pek incelemeyi sevmeyen hatta bazı şeylerin zaman kaybı olduğunu bile düşünen bir kişidir.

“Bunu okumak zorundamıyım? Siz bana kısaca içerik hakkında bilgi verin. Bu sonsuz sıradan çalışmalar yüzünden sadece değerli zaman kayboluyor”[....] uzatın der ve imzalar, “sonraki” diye de devam eder. (s. 17)

Okuyucuyu etkilemeye yönelik gibi görünen Joseph hakkındaki anlatım tutumu olay örgüsünün başından itibaren kendisini hissettirir. Bu yaklaşımın arkasında imparatorun neden Prens Eugen gibi bir danışmana ihtiyaç duyduğu konusu ironize edilmektedir. Romanda İmparator Joseph ile Eugen arasında kurgusal açıdan önemli olan ideolojik boyutlu bir ilişki vardır.

Anlatıcı bu ilişkiyi öne çıkarırken, iki önemli noktayı vurgular. Birincisi Joseph'in zayıf kişiliği nedeniyle Eugen'e ihtiyaç duymasıdır. İkincisi ise ikili arasındaki ortak nokta yani, imparatorluk rüyasıdır. Bu ortak noktalar, imparatorun Eugen'e güven ve sempati duymasının ana nedenidir. İşlerini gelişi güzel halletmeye çalışan ve her fırsatta işlerin çoğunu Eugen'e bırakmayı davranış haline getiren ve

sadece imzayı atmakla yetinen imparator bu durumu son günlerine kadar sürdürür. Anlatıcı imparatorun Eugen’e ne kadar güvendiğini belirtmek ve bu davranışlarının Eugen’e olan güveni yüzünden olduğunu göstermek ister. Örneğin Eugen’in sunduğu evrakları şaşırtıcı bir şekilde incelenmesini öne çıkarır ve bu anları ayrıntılı olarak betimler.

“ Prens Eugen von Savoyen’den bir rapor majesteleri”. “Bu özenle incelenmelidir”. İmparator kağıdı alır rahat bir şekilde arkasına yaslanır. Okumak sizi pek memnun etmeyecek diye hatırlatır Salm. “Tam aksine onu incelemeliyim”, rahat bir şekilde okumaya dalar. ”Prens büyük önemi olmayan hiç birşeyi yazmaz “Dikatlice, satır satır alnını kırıştırarak dudaklarını kemirerek okur. Bir iki kez kafasını sallar. Nihayet sonuna kadar okur kağıdı bırakır ve yumruğunu üzerine vurur. “Siz bu raporu okudunuz mu Salm?” evet majesteleri “Prens tüm söylediklerinde haklı.” (s. 18)

Bu alıntıda imparatorun Eugen’e olan güveninin anlatıcı tarafından özellikle üzerinde durulması son derece dikkat çekicidir. İmparator, prens Eugen’e baş danışmanı Salm’dan daha çok güvenir. Anlatıcının bu olaya bakışı da ironiktir. Bir yandan imparatorun sorumsuz, vurdumduymaz yönü eleştirilirken bir yandan da tüm ciddiyetiyle imparatorluğun sorunları ile ilgilenmesi ele alınır. Bu çift yönlülük onun zaman zaman içine düştüğü istikrarsızlığa bir gönderme olarak düşünülebilir. Joseph bu durumda Alman İmparatorluğunun kurulması rüyasının gerçekleşmesi için Eugen’e ihtiyaç duymaktadır. Anlatıcı imparatorun bu yönüne olay örgüsü boyunca sürekli değinir.

Ayaklanmanın basit bir şekilde anlatılması imparatorun yanaklarının öfkeden tekrar kızarmasına neden olur, fakat kendine hakim olarak sadece sessiz bir homurdanma ile cevap verir “İsyancılar tüm ülkeyi ele geçirene kadar nasıl olduğu konusunda bir fikrim yoktu. Saygıdeğer babamın ölümü ile uzlaşmanın ne ilgisi var? “Daha önceki yılların hatalarının hafife alınmaması için majesteleri.” (s.19)

Bütün bu eleştirel yaklaşıma rağmen imparator Joseph, Nasyonal Sosyalizm ideolojisinin yerleştirilmesi ve kabul edilmesi açısından simgesel öneme sahiptir. Tahta geçmiş olmasına rağmen hem imparatorluğu yönetip hem de imparatorluğun geleceği ile ilgili çalışmaları aynı anda yürütemez. Bu nedenle genç Joseph’in en büyük eksikliği deneyimsizliğidir. Anlatıcı, gençliğinin ve deneyimsizliğinin Joseph’te yarattığı sıkıntıyı okuyucuya yeterince duyumsatabilmek için özel bir çaba gösterir. Prens Eugen

ile kontes Lori'nin saraydaki bir konuşmasında yine konu yirmiyedi yaşında olan imparatorun ters giden işlerine gelir.

Bu erdeminize bağlı kalın, Joseph'in sırtına yüklenen bu yükün altında ezildiğini kabul edin ve yakınmayın. Sadece öfkeyle kaçmaya çalıştığınız için mutlu olalım. Bu durumu öfke yaratmış olabilir yakınma değil” “Bu şekilde başarmış olmalı!” Daha kavgacı olabilirdi fakat Eugen'in sakinleştirici sözleri onun amacını gerçekleştirmesini önledi.“Ona zaman tanıyın, Lori! Onun tek hatası genç olmasıdır. Tanrı isteseydi ben de bu hatalara sahip olabilirdim.” (ss.55-56)

Genç ve deneyimsiz olması nedeniyle eleştirilerek olumsuz bir anlatım tutumu ile ele alınan Joseph her şeye rağmen erdemli ve dürüst olması gibi yönleriyle de tanıtılır. Prens Eugen'in Joseph hakkındaki düşünceleri de onun hakkındaki olumlu izlenime katkıda bulunur.

“ Bu çiçek, sarayın tüm erdemlerine sahip, eleştirilecek hiçbir hatası olmayan Joseph'di. korkusuz değil, ama cesurdu, soğukkanlı değil iyi görebilen, sert olmadan adil, zayıf olmadan şefkatliydi, o benim arkadaşım. “ (s. 418)

Gerçeklik-kurmaca ilişkisi yönünden baktığımızda, Joseph'in zayıf kişiliğini yazarın bilinçli olarak olaya kattığı düşünülebilir. Yazar, böylece Nasyonal Sosyalist bir kahraman olarak sergilenen Eugen figürünü ve onun üstün niteliklerini daha çok vurgulayabilmiştir. Joseph 'in Eugen'e ihtiyaç duyması, onun gölgesinde kalması bu durumun bir kurgu olduğunu göstermektedir. Bu kurgunun gerçeğe uygun olmasına rağmen, Joseph'in zayıf kişiliğinden çok, Eugen'in güçlü kişiliğinin öne çıkarılmak istenmesi şeklinde yorumlanabilir. Aslında Joseph'in imparatorluğun başına geçtiği zamandaki koşullar son derece çetindir. Onun sergilediği zayıf görüntü bir anlamda bu koşullarla da ilgilidir. Bu durum Joseph'in ruhsal durumunu da etkiler. Bu nedenle Joseph'in iç dünyası zaman zaman iç monologlar aracılığıyla olay örgüsüne katılır.

Köpek bu törendeki kalabalıktan ne anlıyor olabilir acaba? Bu geleneksel ihtişam onu da bu gölgeliğin altında ani yalnızlık duygusu içerisinde baş edemeyen genç adam gibi ilgilendirmez mi? Konu buysa, kendini kurban etme sevinci nerede kalmıştır? [...] Joseph hayallerine o kadar derin dalmıştı ki saray başkanının açılış konuşmasını bile tamamen duymadı. Ancak mareşalin kendisini konuşmaya davet etmesi ile irkildi. Kısa kesse bari diye düşündü. (s. 31)

Josep'in hakkındaki olumsuz düşünceler bununla kalmaz. Joseph bazı olayları kurnazlıkla çözümlemeye çalışır. Ülkede başlayan bir çok ayaklanma nedeniyle Bavyera halkını kaybetme korkusu karşısında da kurnazlığa başvurur.

Önemsiz küçümseyen bir tebessüm belirir genç hükümdarın dudaklarında. Lezzetli yemekler ve iştisam, ta Roma döneminden beri kalabalığı kendine bağlamanın güvenli bir reçetesi sayılırdı ve anlaşılan hiçbir şey değişmemişti. O da acaba Bavyera halkına bu kurala göre mi davranmalıydı? Tam tebessüm edeceği zaman yüzündeki tebessüm birden yok olur yerini gergin karanlık bir ifade alır. (s.28)

Jelusich, Joseph karakterini oluştururken bir çok noktada yaşanmış gerçekliğe bağlı kalmıştır. Joseph'in romandaki olumsuz yönleri oldukça belirgindir. Buna rağmen Nasyonal Sosyalist ideolojinin özüne uygun düşünceleri onu simgesel değeri büyük bir figür haline getirir.

2.1.3. İmparator Leopold

Der Traum vom Reich'in gerçekten yaşamış kişilerinden olan I.Leopold, 1658-1705 yılları arasında Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarlığını yapmıştır. Macaristan, Bohemya, Hırvatistan ve Slovenya gibi önemli yerler de onun egemenliği altında bulunmuştur. Leopold dönemi romanda tarihsel çerçeve anlamında gerçeğe uygun bir biçimde kurgulanmıştır. Leopold'un döneminde Fransa'nın üstünlük kurmasıyla başlayan sıkıntılar İspanya veraset savaşlarına yol açmıştır.¹²⁸ Leopold'un hükümdarlık yıllarında batıda karşılaştığı en büyük siyasi güç yayılmacı bir politika izleyen Fransa kralı 14. Ludwig'tir. Doğuda ise Viyana Osmanlı kuşatması altındadır.

Leopold'un başarısı sonucu tüm Macaristan ele geçirilmiş ve Habsburg İmparatorluğu'nun sınırları genişleterek Kutsal Roma İmparatorluğu döneminden daha fazla büyümüştür. Onun dönemi bir anlamda Habsburg İmparatorluğu'nun gücünü hissettirmeye başladığı zamana denk gelir. Ülkesini istikrarlı bir şekilde büyüten Leopold romanda devleti çıkmaza sürükleyen bir imparator izlenimi bırakacak biçimde kurgulanmıştır. Leopold ülkesinin sınırlarını genişletmiş ancak bu sınırları koruyup ayaklanmaları bastırmak gibi stratejik bir takım kararları alamamıştır. Macar

¹²⁸ Brigitte Esser, *Daten der Weltgeschichte, Text und Zusammenstellung, Zeitschrift, Chronik Verlag, München* 2004, s.534.

ayaklanmasını bastıramadığı için büyük bir sıkıntı başlar ve halk tarafından eleştirilir. Bu nedenle Leopold'un cenaze töreninde konuşulanlar ona yönelik eleştirileri ortaya koyar niteliktedir. Khuendorff'un konuşması da Leopold'un karakteristik özellikleri ve ciddiyetsizliği hakkında bilgi verir. Leopold'un gerektiği kadar donanımlı bir hükümdar olmadığı kontun sözleri ile sanki anlatıcı tarafından özellikle aktarılmaya çalışılan bir durum olarak değerlendirilebilir. Romanın daha ilk sayfalarında ülkenin içinde bulunduğu durumdan Leopold sorumlu tutulur ve eleştirilir.

“O ya da başkaları” dedi ve başını salladı Khuendorff. Macar ayaklanmasından dolayı aşağı Avusturya kolayca ele geçirilebilirdi. Üç yıl önce Macarlar Viyana önlerindeydi.” ”Rakoczy'nin işinin bitirilememesini anlayamıyorum. Bana bu işte ciddiyet yokmuş gibi geliyor.” (s.7)

Olay örgüsü boyunca Leopold hakkındaki olumsuz eleştiriler ve Karl'ın babası ile olan benzerlikleri hakkındaki olumsuz değerlendirmeler gündeme getirilir. Aslında anlatıcı, Karl'ın manevi olduğu kadar duygusal olarak da babası Leopold'a benzediğini anlatmaya çalışır. Aşağıdaki alıntıda olduğu gibi Karl'ın babasıyla olan benzerliği ironik bir biçimde dillendirilir.

Siz biliyorsunuz Karl'ın babamız rahmetli imparatora ne kadar benzediğini. Benzerlikleri en komik ayrıntılarına kadar aynıdır. Sert kimliğini utangaç, sıkılgan varlığının arkasında gizleme tercihindan müzik maskaralıklarına kadar aynıdır. Sizce de malum olduğu gibi tüm armağanların arasından rahmetlinin müzik aletlerini rica etmişti.” (s.199)

İmparator Leopold olay örgüsünde yaşayan bir figür olarak yer almaz. Ölmüş olmasına rağmen olay örgüsünün kurgulanmasında ve imparatorluğun geçmişi hakkındaki bilgiler verilirken ondan söz edilir. Bir baba ve hükümdar olarak olay örgüsünde simgesel olarak sürekli gündemdedir, Leopold karakteri de tıpkı Karl'da olduğu gibi sadece onun hakkında yapılan yorumlar ve anlatılanlarla tanınır. Leopold'la ilgili hiçbir diyalog geçmesede onunla ilgili kesitler başta Joseph'in yorumları olmak üzere farklı kişiler aracılığı ile verilir.

Leopold, Joseph'in imparatorluk rüyasını neden bu kadar önemseydiği konusundaki fikirler aktarılırken hep ön planda olan bir figürdür. Karl'ın aksine Joseph babasına çok yakın değildir. Baba-oğul ilişkisi hep resmidir ve aralarında duygusal bir bağ oluşmamıştır. Leopold'un hükümdarlık anlayışı da Joseph tarafından hep eleştirilir.

Cenaze töreninde bile Joseph kısa konuşmasında babasıyla ilgili tek söz söylemez. Anlatıcının, onun babasını tamamen soyutlayarak yapmış olduğu konuşmasına bakışı bir anlamda da ironiktir. Böylece okur giderek Joseph’le ilgili olumsuz izlenimler edinmeye devam eder. Onun için asıl önemli olan devraldığı imparatorluktur. Bu nedenle konuşması vatandaşlara yöneliktir. Onlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda açıklama yaparken, sanki bir taraftan da babasını eleştiriyor gibidir.

Yanaklarında beliren ve birden kaybolan bir kızarıklıkla imparator karşılık vermek için ayağa kalkar. O da çok kısa konuşur fakat söylediği her şey dikkatlice dinlenir. Tiz, otoriter sesi öteden beri yapılmış her şeyi karıştırır. Arkasında bir şey olmayan güzel sözler söylemez, konuyla ilgili konuşur. “Beyler, haklarınızdan, özgürlüklerinizden, ayrıcalıklarınızdan ve iyi alışkanlıklarınızdan konuşuyorsunuz. Oysa ben size vatandaşlık görevlerinizden beklenen itaatten, gayretten, şevkten bahsetmek istiyorum. “ (s.32)

Joseph ölmüş olsa bile babasının yaptığı hiçbir hatayı kabul edip onaylamaz. Bu konuda yapılan açıklamalar, Leopold’un yönetimdeki yetersizliğini ve ona duyulan güvensizliği ortaya koyar. Leopold’un hakkındaki bu olumsuz tutumun, Joseph’in planlarına dikkat çekmek için özellikle öne çıkarılmış olduğu düşünülebilir. Joseph babasına karşı olan sevgisine rağmen onun hatalarını göz ardı etmez. imparatorluğun içinde bulunduğu durumdan çok hoşnut olmayan Joseph, bunun sorumlusu olarak babasını görmektedir. Babası bile olsa hataların karşısında kör olmadığını herşeyden haberdar olduğunu açıkça ifade eder.

Babamı, sizin de onu sevdiğiniz gibi sevdim bu hayırlı, sevgi dolu yüreği tanıma fırsatı bulan herkes gibi, fakat bu sevgi beni onun istemeden yaptığı ya da yapabileceği hatalarının karşısında kör etmedi. (s.199)

Leopold’la ilgili olumsuz eleştiriler bununla da kalmaz Joseph öldükten sonra onun cenaze töreninde bile babasıyla oğlu arasında yapılan karşılaştırmalar devam eder. Joseph övülürken bir taraftan onun ardından konuşanlar baba ile oğulun cenaze törenlerini karşılaştırırlar. Bunu yaparken bile imparator Leopold müziğe olan düşkünlüğü dışında bir konu ile anılmazken olumsuz bir izlenim yaratılır. İmparator Leopold devlet işlerinin yanında sanatla uğraşmış ve sanata daha çok önem vermiştir. Törene katılanların arasında geçen konuşmalar imparator Leopold’un hükümdarlıktan çok sanatla özellikle de müzikle uğraştığının bir kanıtıdır.

“Aralarında sadece tabut var” diye homurdanır Khuendorff. İmparatorluğun ileri gelenleri ve papazlar, başpiskopozluk bölümü ve yüksek okul.” Müzisyenler rahmetli imparator Leopold’un cenazesindeki kadar çok değil, diye ilave eder baron. (s.429)

Önemli bir karakter olmasına rağmen Leopold’da Karl gibi tamamen olumsuz yönleri ile ele alınmıştır. Leopold tahta geçtikten sonra ülkesinin başında olduğu dönemlerde düzeni sağlamak için pek çaba sarfetmez. Joseph’in konuşmalarından babasının ne kadar olumsuz bir karakter olduğu konusunda bir fikir ediniriz. Leopold romanda oğlu Joseph’in aksine acımasız bir kişidir. Sanata düşkünlüğü her fırsatta ortaya konulmaya çalışılan imparator ülke yönetiminde acımasız, halkın içinde bulunduğu duruma aldırmış etmeyen biridir. Bu alıntı Leopold’un sağlığında imparatorluğu nasıl yönettiği konusunda bir açıklık getirirken, baştan beri ona karşı takınılan olumsuz anlatım tutumunu da doğrulamaktadır.

“Ben de tam bunu söylemeye çalışıyorum!” diye konuşmasını devam eder genç imparator. “Ayrımcı, çıkarıcı korumaları onu dış dünyadan tamamen soyutlamayı başardılar. Birbirleri hakkında çok fazla bir şey bilmiyorlardı. Sıkı kapatılmış kapılardan hiç ses geçmiyordu. İçeride onun çembalo hayallerinin melankolik mutluluk sesleri, dışarıda ise daha az uyumlu olan ezilmişlerin acı çekenlerin sesi çınlıyordu. İmparatorluğu yönetmek için ona yardım edenler, ondan yükü öyle bir alıyorlardı ki neredeyse imparatorun adına sadece onlar hükmediyorlardı.” (s.199)

Ülkenin yönetilmesi konusundaki eksikler Leopold’un hükümdarlık anlayışını ortaya koyarken onun üstün başarılarından ya da kahramanlıklarından söz edilmez. Bu tutumu nedeniyle Leopold sürekli olumsuz bir tiplere olarak görülmeye devam eder. Böylece oğlunun bile sürekli eleştirdiği derecede olumsuz bir biçimde ortaya çıkar. Sanata karşı duyduğu ilginin dışında yöneticilik anlamındaki başarıları hakkında somut bir bilgiye rastlanmaz. Leopold’un kahramanlıklarından söz edilmediği için ironik olarak sadece asaletli ile ve büyük bir imparatorluğun hükümdarı olarak tanıtılır.

Ölünün yakınında duranlar, yeryüzünün dünyevi yüce asaleti durdurulamayan hükümdarı karşısında her yeri yöneten, adının ilk taşıyıcısı, İmparator Leopold’u selamlamak için diğerleri tarafından görevlendirilmiş olarak görünürler. (s.5)

Anlatıcı Leopold’u ironik ve olumsuz bir anlatım tutumuyla ele alırken onun zaman zaman imparatorluğun sorunlarıyla gündeme gelmesi dikkat çekicidir. Bir yandan imparatorluğu yönetme çabası içerisindeyken bir yandan da başarısızlıkları

nedeniyle olumsuz bir anlatım tutumuyla eleştirilmesi Jelusich'in hanedan üyelerine karşı objektif olmaya çalıştığının bir kanıtı olarak görülebilir.

Sonuç olarak Leopold romanın önemli fakat daha çok arka planında olan karakterlerindendir. İmparatorluk rüyasını başlatan, ancak gereken önemi vermeyen bir kişi olarak ortaya çıkar. Bu durum olay örgüsünün kurgulanmasında Leopold'u oğlu Joseph'in gölgesinde bırakırken neredeyse diğer oğlu Karl kadar olumsuz bir tip olarak ortaya çıkmasına neden olur bunun dışında Leopold Joseph'in olumlu izleniminin gölgesinde kalmış bir figür olarak değerlendirilebilir.

2.1.4. Kral Karl

İmparator Leopold'un ikinci oğlu olan Karl, kardeşi Joseph gibi ülke yönetiminde söz sahibi olan bir figür olarak donatılmıştır. Karl, imparatorluğu sembolize eden kişiliğine rağmen doğrudan olay akışında yer almaz. Anlatıcı onu daha çok kardeşi Joseph ile olan ilişkileri aracılığıyla okura tanıtır. Bu nedenle romandaki konumunu teknik ve kurgusal bir konum olarak değerlendirmek olanaklıdır. Joseph, hayat görüşü ve duruşu ile olay örgüsünün en önemli kişilerinden biridir. Romanda Karl'ın da Leopold gibi hiç bir konuşmasına rastlanmaz. Karl karakteri sadece hakkında yapılan yorumlar ve anlatılanlarla tanınır. Böylece okur, onu anlatıcının izin verdiği ölçüde tanımış olur. Karl silik bir tip olmasına rağmen olay örgüsünde simgesel olarak sürekli gündemdedir. Joseph'in her hareketinin, aldığı hemen hemen tüm kararların odak noktasında kardeşi Karl ile ilgili bir durum vardır. Saray çevresinde ve halk arasındaki konuşmalardan da Karl'ın geride durmasıyla ilgili sonuçlar çıkarmak olanaklıdır. Eugen ve Lori'nin arasında geçen bir konuşmada Lori'nin Karl hakkındaki düşünceleri ve onun karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilir. Eugen seçimini Karl'dan yana değil, Joseph'den yana yapar.

[...] Size hiç olmazsa bir itirafta bulunmak istiyorum, bana kardeşi Karl'dan daha sevimli geliyor." "Karl'a karşı neyiniz var yine? Diye şakayla karışık endişeli bir şekilde sorar. (s.56)

Karl, kişilik olarak babasına çok benzemektedir. Babasının geçmişte yaptığı hataları ve yanlış tutumunu görmezlikten gelemeyen Joseph aynı hatalara Karl'ın da düşebileceği endişesini duyar. İmparatorun bu endişesine Eugen'de hak verir

Prens Eugen’de susar. bu genç, gergin adamın tarafında olan Eugen ona ne cevap verebilir? Her sözünde haklı; ölmüş olan imparatorun sıkılğan dünyaya yüzünü çevirmiş tarzı gerçekten de imparatorluğa büyük zararlar vermişti. Tam da bu yüzden ... Joseph’in sesini yükseltmesi düşüncelerini böler. (ss. 199-200)

Babasının dünya görüşü ve dünyaya yüzünü çeviren tarzı imparatorluğun zarar görmesi için sadece bir nedendir. Karl’ın imparatorluğun başına geçmesiyle aynı şeylerin olabileceği ve rüyalarının gerçekleşmeyeceği endişesini duyan Joseph, bu nedenden dolayı onu dışlar. Çünkü Joseph babasından devraldığı imparatorluğu toparlamıştır. Geleceğe yönelik büyük Alman İmparatorluğu’nu kurma rüyasını eğer varisi olursa kardeşi Karl’ın yok etmesini istememektedir. İmparator Joseph’in oğlu yoktur, hukuki olarak varisi kardeşi Karl olduğu için endişelenir. İspanya’nın yönetimini Karl’a bırakarak onu devre dışı bırakmaya çalışır. Joseph çıkarları ve emeklerinin boşa çıkmaması için böyle bir şey yapmak zorunda kalır. Bu nedenle olay örgüsünde Karl’a yönelik olumsuz anlatım tutumu açık bir şekilde okura duyumsatılır.

”Fakat majesteleri bana bu soruyu sormayı izin verirlerse, bu durumun siz yüce imparatorun kardeşi ile ne ilgisi var?”“Ounla ilgisi var,” diye yine devam eder imparator. ”Eserimi onun tarafından tehlikeye atılmış görmek istemediğim için. Benim oğlum yok; İspanya olmazsa Karl benim varisim olur. Bugün gözlerimi yumduğumda tüm planladıklarım, hayal ettiklerim suya düşer.” (s.200)

İmparator Joseph’e göre Karl onun varisi olmaya uygun değildir. Joseph’in her konuda Eugen’e danışmasına rağmen kardeşi ile ilgili aldığı kararların hemen hemen hepsinde kendisi karar verir. Karl’a karşı takınılan bu olumsuz tutum, Joseph’i öne çıkarmak için iyice belirginleşir. Anlatıcının zaman zaman Joseph’e karşı da takındığı olumsuz anlatım tutumu, ideallerini gerçekleştirmek isteyen imparatorun yaptıkları anlatılırken şaşırtıcı bir şekilde olumluya döner. Bu durum Üçüncü İmparatorluğu kurma hayallerinin gerçekleştirilmesinde, Nasyonal Sosyalizme temel dayanak olarak atıfta bulunulurken anlatım tutumunun da olumlu olması gerektiğini gösterir. Anlatıcının olay örgüsünde çizdiği Karl imajı hiç değişmezken, Joseph hakkındaki değişken tutumlar bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Devletin cübbesini çıkardıklarında görevlerini tamamladıklarını düşünen işe yaramazlar ordusunu temizledim. kabul salonumdan papazlık makamının dilencieri ve sadaka avcılarını kayboldu [...] İmparatorluğun çıkarları için parlamentonun üstün yetenekli beylerini tekrar gündeme getirdim, onların yardımı ile bir yığın düşkün sokak serserisinden tekrar önünde güçlü Ludwig’in bile titrediği bir ordu

oluşturdum. Çok fazla bozulmuş olan ekonomiyi tekrar düzene koymaya başladım. Kısacası iktidarımın daha ikinci yılında insan eliyle yapılabilecek her şeyi günübirlik arzular için değil geleceği görerek kendimi sorumlu hissettiğim için yaptım.” (s.200)

Karl romanda tamamen Joseph’in gölgesinde bırakılır. Alıntıdan da anlaşıldığı gibi imparator Joseph tahta geçtikten sonra ülkesindeki düzeni sağlamak için pek çok şey yapar. Bunları imparatorluğun çıkarları için yaptığını anlatan Joseph’in kardeşine karşı olumsuz ancak kendi ifadelerinde olumlu bir anlatım tutumu vardır. Bu davranışlar imparatorun toplumun düzeninden, ekonominin düzeltilmesine ve yeniden bir ordu oluşturmaya kadar bir çok işe imza attığı ve olumlu bir görüntü çizdiğini gösterir. İmparator’un yaşamöyküsü yalnızca Alman İmparatorluğunun kurulması rüyasıyla ilintili olarak verilmeye çalışılmıştır. Ancak anlatıcı zaman zaman Joseph’in planlar yaparak kardeşini nasıl devre dışı bırakmaya çalıştığını, ailesinin ve ülkesinin çıkarları için çabaladığı yönünde bilgileri duyumsatır.

Anlatıcı Karl’ın olay örgüsündeki olumsuz konumunu pekiştirmek için ayrıca büyük çaba sarf etmiştir. Tarihi bir gerçek olan İmparator Leopold’un İspanya’yı ele geçirmek istemesi olay örgüsüne Jelusich tarafından alınarak aktarılır.¹²⁹ Romanın olay örgüsünde Habsburg İmparatoru Joseph, İspanya’yı kardeşi Karl için almak ister. Böylece kardeşini İspanya’nın başına getirerek onu imparatorluktan ve işlerini engellemesi tehlikesinden uzaklaştırmaya çalışır.

Romanda Karl’ın özel bir konumu yoktur aksine anlatıcı bu iki kardeş arasından Joseph’i kurnazlıklarıyla öne çıkarır. Aynı zamanda pek işe yaramayan biri olarak tanıtılan Karl’a karşı Joseph’i bir adım daha öne çıkaran en önemli davranış onun hırslıdır. Kardeşinden korunmanın yollarını daha babasının sağlığında arayan Joseph, veraset anlaşması bile yapmıştır. Bu anlaşma ile de kendisi İspanya’dan feragat ederek Karl’ın da Avusturya’dan feragat etmesini sağlamıştır. Joseph’in roman boyunca yaptıklarını irdeleyerek Karl’ın ne kadar silik bir karakter olduğu konusunda kesin bir fikir edinebiliriz.

“Kardeşiniz Karl, İspanya kralı olarak da sizin varisiniz olacak, ya da Nil topraklarının imparatoru.” İmparator, “hayır” diyerek aniden neşeli bir şekilde kurnazca güler. “Üç yıl önce kendimi böyle bir

¹²⁹ Franz Hufnagl, *Die Maut zu Gmunden: Entwicklungsgeschichte des Salzkammergutes*, Böhlau Verlag Ges. M.b.H.&Co. Wien,Köln,Weimar 2008, s.427.

durumdan korudum. Babamın ölümünden bir yıl önce veraset anlaşması yaptık, buna göre ben İspanya'dan Karl' da Avusturya'dan feragat etti. Ayrıca sizin de bildiğiniz gibi her iki taraftan birinin eşinin soyu tamamen tükenirse veraset hakkı karşı tarafa geçecek.” “Sizinde kızlarınız olduğuna göre” diye soru sorarak söze karışır Prens” “Bu durumda geriye onlara doğru eşler bulmak kalıyor. Onlar evlenme çağına gelene kadar bu benim en öncelikli sorunum olmak zorunda.” Sonra birden yine ciddileşir. (s.201)

Joseph'in kardeşi ile ilgili duyduğu endişeler onun ülke topraklarını daha da genişletmek istemesine neden olur. Joseph hırslı bir imparator tiplmesi sergilerken Karl'da sırf arkasından konuşulan tamamen yabancılaşmış bir tiplmedir. Bu silik tiplmesi yönünden bakıldığında Karl'ın diğer kişilerin arasında kasıtlı olarak olay örgüsüne alındığı düşünülebilir. Karl imparatorun kardeşi olmasının yanında onunla olan sorunlarıyla ve imparatorluğun varisi olarak yarattığı sıkıntılar boyutunda olay örgüsünde yer alır. Daha sonra ise Karl, İspanya Kralı olarak olay örgüsündeki yerini alır.

Kardinal onu elbette anlamıştı, ancak anlamamazlıktan gelmeyi daha akıllıca buldu.“Sizce önemli olan ne?”diye sordu.“Aziz peder kral Karl'ı, siz imparatorluğun majestelerinin erkek kardeşini tüm İspanya monarşisinin ve katoliklerin kralı olarak tanıdı” “Karl, başarıyla kral olarak çoktan tanındı.” (s. 327)

Joseph'in çabaları ile sonunda Karl'ın İspanya kralı olması gerçekleşmiştir. Ancak bundan sonra durulması beklenen ortam daha da karışmaya başlar. Kral Karl bir süre sonra Fransa Kralı Ludwig ile yapılan barış anlaşmasının üzerinde ısrarla durmaya başlar. Anlaşmayı içeren bir madde Kral Ludwig'in öz torununun İspanya'dan kovulması ile ilgilidir. Salm, Karl'ın bu isteğinden vazgeçmemesi nedeniyle işin içinden çıkamaz sorumluluk almamak için ayrılmak istediğini bildirir. Karl hiç gözünü kırpmadan danışmanı Salm'ın kararını onaylar.

“Ya imparator?”diye sorar heyecanla onu dinleyen Eugen. “Tüm merhametsizliği ile anında görevden ayrılmamı onayladı ve bağırmaya başladı, ben artık onun eğitmeni değilmişim, kendini benim tarafımdan baskılanmış olarak hissetmekten bıkmış.” (s.331).

Karl, İspanya Kralı olur olmaz ani ve dengesiz davranışları ile dikkatleri üzerine çeker. Yönetici ruhlu olmayışı konusundaki eleştirileri onaylarcasına huzursuzluk çıkarmaya başlar. Salm ise Karl'ın danışmanlığından ayrılır ayrılmaz Prens Eugen'den yardım istemeye gelir. Joseph'in endişeleri gerçekleşmeye başlamıştır. Öngördüğü gibi

kardeşi Karl İspanya'ya sahip olduktan sonra bile düzelmez ve ortalığı karıştırmaya başlar. Ülkenin geleceği için tüm Almanların bir araya toplanıp Alman İmparatorluğunun kurulması için barış ilk şarttır. Ancak Karl planların bu kısmını bozmayı başarır. Bu durumda Karl'ın sürekli yıkıcı bir tiplene görüntüsü çizmeye yönelik olduğu söylenebilir. Çünkü İspanya kralı olmuş olmasına rağmen, Joseph'in planlarını alt üst etmeyi başaracak derecede olumsuz bir kişilik sergilemeye devam eder. Eugen ile imparator bu durumu değerlendirirken kurmak istedikleri imparatorluğun hayallerinden vazgeçmezler, en önemlisi Karl'ı dizginlemiş onu bir ülkenin başına geçirmişlerdir.

“Fransa'nın ulu imparatoru Ludwig'in ordularını pes ettirdik, Karl'ı dizginledik, şimdi biz onu da yakalamadan at koştursun. Yapamazsa zor duruma düşer, bu bizi artık ilgilendirmemeli.” (s.336)

Karl barış anlaşmasındaki madelere uymadığı gibi Joseph'le arasındaki anlaşmalarda da sorun çıkarmaya başlar. Böylece bir kez daha Joseph'i kızdırmayı başarır. Çünkü Karl anlaşma gereği bir isteğinin dahi yapılmaması durumunda hemen İspanya Krallığı'ndan istifa edeceğini de kesinlikle bildirmiştir. Karl kendisi İspanyada kalmazsa Joseph'in işlerinin karışacağını çok iyi bilir bu nedenle elinde bulunan kozları sonuna kadar kullanır. Bunun üzerine İmparator Joseph kararlı davranarak kardeşine boyun eğmez.

“Planlarımı ve arzularımı anlamayan birinin sürekli ensemde olduğu düşüncesi tüm gücümü engelliyor, görevimi tamamlayabilmem için Karl İspanya'da kalmalı. Bunu oda biliyor, bu nedenle sürekli bana isteklerini dayatıyor. Sırf bu yüzden benden daha güçlü.” (s.337)

Görüldüğü gibi Karl anlatıcının tüm olumsuz tutumuna karşı bazı yönleriyle Joseph'ten daha güçlüdür. Joseph'in acizliği ve güçsüzlüğü ters orantılı bir şekilde Karl'ın gücü eline geçirmesine neden olur. Böylece olay örgüsü ve romanın genel akışı içerisinde Karl'ın özel durumu hep onun olumsuz bir tip olduğu yöndedir.

2.1.5. Kral Ludwig

Der Traum vom Reich romanının gerçek kişilerinden olan Fransa Kralı 14. Ludwig Fransa'nın en uzun süre tahtta kalan kralıdır. Fransızlar tarafından ‘Güneş

Kral' (Der Sonnenkönig) olarak adlandırılmıştır. Tarihte Türk Louis (Der Türkenlouis) adını da almıştır.¹³⁰ Kral Ludwig romanın önemli gerçek kişilerinden birisidir. Saldırgan ve yayılımcı bir politika izlemesi ile de tanınır. Bu durum onun olay örgüsünde farklı bir imparator olduğunu hissettirecek özelliklerle donatılmasına olanak sağlamıştır.

Güneş Kral'ın Ren bölgesindeki ordularının savaş gücü olağanüstü olmasa da biraz daha iyi durumdadır. Burada Türk Louis olarak bilinen ihtiyar Prens Ludwig von Baden imparatorluğun ordularını yönetmektedir. (ss.117-118)

Kral Ludwig romanda Otuz Yıl Savaşlarının, veraset kavgalarının da konu edildiği geniş bir tarihsel süreçte önemli derecede yer alır. Olay örgüsü boyunca yaşadığı birtakım şanssızlıklara rağmen Ludwig, Eugen'in baş düşmanı konumundadır. Eugen'in ordusu İtalya'nın kuzey batısında yer alan Piemont bölgesini ele geçirmeyi başarınca, Ludwig Alpler'deki son kalesini de kaybetmiştir. Böylece Ludwig'in gösterdiği direnişle giderek üstünlük sağlar ve savaşın uzamasına neden olur. Barış yapılması konusunda ısrar eden Eugen, imparatorluğun ihtiyaç duyduğu toprakları (Lebensraum)* sağlamak için Kral Ludwig'i ikna edip onunla işbirliği yapmaya çalışır. İtalya cephesindeki şanssızlıklar dışında herşey Ludwig'in istediği gibi gelişir. Bu durum İspanya veraset savaşlarının başlaması ile tersine döner. Böylece Ludwig'in ordusu kuvvetini tekrar yitirmeye başlar. Bir taraftan veraset savaşları bir taraftan da imparator Joseph'in topraklarını genişletme çabası Fransa'nın zayıf düşmesine neden olur.

Fransa kralı Ludwig yaşlandıkça önemini yitirmeye başlamıştır. Kraliyet ailesinden olanları genellikle ironik bir şekilde ele alan anlatıcının, bu nedenle Ludwig'e karşı olan tutumu da ironiktir. Döneminin en gösterişli ve en görkemli zamanlarını yaşadığı için Kral Ludwig, 'Güneş Kral' takma adını da yine kendisi seçmiştir.

Ludwig savaşı değerlendirmek için salona gelmeden önce ayrıntılı bir şekilde hazırlanır fakat kralın bu hazırlanma süreci her zamankinden zor olur. Artık ihtiyarladığı için yapmaya çalıştığı bir çok şey onu eskisi gibi mutlu etmez ya da ihtiyaçlarını karşılamaz. Adına yakışır bir biçimde halkın önüne çıkmak için de parlayan

¹³⁰ Werner, Burkart; Gottfried Ganz, *Daxlanden Die Ortsgeschichten*, Info Verlag, Karlsruhe 2007, s.58.

* Kurulması düşünülen Büyük Alman İmparatorluğu'nun ihtiyaç duyduğu topraklar, yaşam alanı.

gösterişli kıyafetler hazırlatır. özene bezene hazırlatıp giydiği kıyafetlerini bile soğuk olduğu gerekçesi ile çıkarmak zorunda kalır.

“İçeri giren İmparator en azından gösterişliydi. Ludwig, bir akşam kendisine yakıştırdığı güneş gibi parlayan simgesine uygun olan pırıl pırıl parlayan bir saray kıyafeti hazırlattı. Odacılar onu giydirdiğinde tüm sarayı kaplayan rahatsız edici soğuk yüzünden tekrar üzerini değiştirdi. Sade, daha sıcak ve koyu renk kumaştan oluşan bir ev kıyafeti seçti ve üzerine önlem olması için hafif bir kürk aldı. Gut hastası ayakları keçe ayakkabının içerisinde son derece asaletsiz ve şiş duruyordu. Ellerini; boynunda asılı manevi değeri yüksek kutsal madalyanın bandını tutan küçük el kürkünün içinde tutuyordu. Kel kafasına uyku beresi gibi sıcak tuttuğu için sadece devlet peruğunu taktı. (ss. 203-204)

Ludwig dönemi anlatılırken onun saraydaki yaşamını konu alan bölümlerin özellikle olay örgüsüne katıldığı düşünülebilir. Ludwig yıllarca tüm Avrupanın önünde titredığı bir politika izlemiş ülkesinin sınırlarını genişletmiş hatta toprak bütünlüğü için veraset savaşlarına bile katılmıştır. Zamanla bu durum değişmeye başlar imparatorun eski ihtişamını kaybettiği kesitlerde ‘Güneş Kral’ adı ironik bir anlam kazanır. Kral Ludwig’in artık yaşlanmış olduğunun ön plana çıkarılması yazarın ona yüklemeye çalıştığı olumsuz yaklaşım tutumunun bir parçası olarak görülebilir. Bu yaklaşım biçimi o kadar dikkat çekicidir ki Ludwig’in yerine Madame de Maintenon’un idareyi ele geçirdiğinden söz edilir.

Güneş Kral Ludwig hem yaşlanmış hem de dindarlaşmıştı. Madam de Maintenon, sadece kral sevgilisinin mutlu olduğunu bildiği zaman mutlu olan kibar Vallière’nin yerine hükmediyordu [...] (s. 69)

Ludwig’de diğer karakterde olduğu gibi rahat tavırları ve işlerini sıkı tutmayan özelliği ile dikkat çeker. Ludwig’in kendini bir güneş kadar önemli görmesi onun ne kadar olumsuz bir karakter olduğunu vurgular niteliktedir. Olumlu davranışları olmasına rağmen Ludwig’de olumsuz yönleriyle daha fazla gündeme gelir.

Eugen’le sıkıntı yaşayan Bavyera dükü Max Emanuel, çaresizliğini kral Ludwig’e anlatıp ondan yardım istemek için saraya gelir, ancak umduğunu bulamaz. Ludwig her zamanki rahat tavırları ile uzun süre onu huzuruna bile kabul etmez. Madame de Maintenon ile iskambil oynayan Ludwig oyununu bitirmeden dükün içeri gelmesine izin vermez. Hatta dükle daha konuşmadan ona karşı ön yargıyla yaklaşır.

“Saçmalık ben bu küçük Alman prenslerini tanırım... onüç, yirmibir, otuzbir... zannediyorlarki çapulcu düklüklerinde - ...altmışyedi, yetmişiki... çatılarından bir kiremit düşse dünya yerinden oynayacak...doksanyedi, binüç, binyedi, binoniki. Ben kazandım Françoise”.“Majesteleri her zaman kazanırlar” diye zoraki bir cana yakınlıkla karşılık verir Françoise. ”Sizin için boşuna zafer kazanan Ludwig dememişler.” (s.71-71)

Kral’ın etrafındakiler de ona çok içten bağlı değildir. Ludwig kral olduğu için ona saygı duyuyorlarmış gibi bir izlenim yaratılmıştır. Kral’ın Françoise oarak çağırdığı Madame de Maintenon’un ona karşı zoraki bir cana yakınlık göstermesi yazarın özellikle öne çıkarmaya çalıştığı bir özellik olabilir.

Pohpohlanan kral, ilfifatı kabul eder, kartları ona doğru iter. ”Siz dağıtıyorsunuz”diyerek kafasını beklemekte olan odacıya çevirir “Siz hala burdamsınız?” (s.71)

Kral başında bekleyen odacısını dahi aldırmadan oyununa devam eder. Onun olumsuz yönlerinin daha yakından görülebilmesi için bu tür davranışlara sık sık yer verilmiştir.

Kral keyifsizce odacıya “Bir sandalye,” diye homurdanır. Odacı daha saygılı fakat hiç sevimli olmayan bir şekilde emri yerine getirirken Kral, “Kuzen oturun lütfen” diye prene yer gösterir. Odacı sırtını dönmeden odayı terk edene kadar hiç hareket etmeden oturur, sonra öfkeyle,” bu olağan dışı keyifli ziyaretinizi hangi koşullara borçluyum?” diye sorar. Prens Max Emanuel bu üstü kapalı serzeniş anlar, fakat özür dilemeye yanaşmayacak kadar gergindir. (s.72)

Anlatıcı, zaman zaman Ludwig’in yöneticilikle ilgili davranışlarının yansıtılmasının yanında, onun olumsuz bir kişilik sergilediğini göstermektedir.

Dük, ”Düşes Bayern’de kalmıyor,” diye boğuk bir sesle cevap verir.” Onu vatanından sürdüler ve geri dönüşünü de engellediler.” diye boğazı düğümlenerek ”Fakat çocuklarımı benden kaçırdılar Avusturya’ya, Graz’a ya da Klagenfurt’a bilmiyorum.” Diye devam eder. Yaşlı Kral’a bu bölgeler hiç tanıdık gelmiyordu müttetiğinin bu kişisel talihsizliğine karşı da soğuktu. Sadece yeterince kibar olabilmek adına “Bu talihsizliğiniz beni etkiledi” diyerek, “benden acaba ne istiyor “diye düşündü. (s. 72)

Kral Ludwig’e karşı anlatıcının takındığı olumsuz tutum bu kadarla da kalmaz. Max Emanuel’in başından geçen olaylara karşı olan duruşu onun sorumsuz bir tip olduğunu kanıtlar. Olaylardan ve sorumluluklardan oldukça uzak duran kral, Dük’e bunca zor durumun arkasından vatanını terk etmesi gerektiğini bile söyler.

Siz açıkca bir talihsizlik yaşamışsınız kuzen, bu uğursuz mücadeleden sonra Höchstädt'ı da vatanı da terk etmeliydiniz.” Dük'ün kan beynine sıçrar.” Höchstädt'in yenilgisi benim suçum değil,” diye sinirli bir şekilde homurdanır gözlerini kral'a doğru dikerek. (s.73).

Ludwig'in olaylar karşısında gösterdiği tepkiler onun nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu açıklar niteliktedir. Dış görünüşündeki ihtişama karşı Ludwig'in zayıf karakteri sık sık ironize edilir. Görüntüsünün aksine dış dünyada olup bitenlere duyarsızdır.

Kral “tamam tamam “diyerek Dük'ün sözünü keser .”Eski yaraları deşelemeyelim” Nihayet görüşmenin başından beri kendisini meşgul eden soruyu sormaya karar verir. Hiç giriş konuşması yapmadan söze girer” Peki size nasıl yardım edebilirim kuzen?” “Benden ne istiyorsunuz?” (s. 73)

Ludwig'in emrindeki komutanlarına karşı olan yaklaşım şekli de güven verici değildir. Uzun süre tahtta kalmış olması bile onun olumsuz davranış sergilemesini engellemez. Ülkesini yönetirken bile bir an önce geçici çözümler bulmayı yeğler.

Askeri başarılarınız hakkındaki görüşlerim tahmin ettiğimden de olumlu, bunu benden ciddi olarak bekleyebilirsiniz. Dük'lüğünüz hakkındaki kaygılarınız sizin itibarınızı arttırır, fakat benim sorunlarımın daha büyük olduğunu unutmayın. Ordularım İspanya'da, İtalya'da, Flandern'de ve Rhein'da onların hareketleri iyice hesaplanan savaş planlarıyla belirlenmiştir. Bavyera'ya yardım etmem için bundan vazgeçmemi mi istiyorsunuz? Oranın kaderi emin ellerde fakat sabırlı olmalısınız, sevgili kuzen, sabırlı.” Madame de Maintenon'un hiç durmadan kartları karıştıran ellerine gözatarak artık gitse bari diye düşünür. (s.74)

Olaylara geçici çözümler üretme konusunda usta bir tip olan Ludwig kendisine yardım etmesi için ısrar eden Max Emanuel'in karşısında yine bir çıkış yolu bulur. Ezeli düşmanları Eugen ve Marlborough'a karşı bir plan yapar. Böylece sonunda kuzeni Max'ı uzaklaştırmanın bir yolunu bulur.

O anda bir taşla iki kuş vuracak bir fırsat çıkar karşısına. Bir zamanlar ışık saçan asil bir kraliyet edasının sönmüş haliyle prenze yönelir. Sevimli bir şekilde “Sevgili kuzenim gördüğünüz gibi sizin mutluluğunuz nasıl kalbime dokundu. Hem sizin hem de kardeşinizle ilgili sorunlar için tüm olanaklarımı kullanacağım. Yılın ilk saldırısı Lüttich'e karşı”der. “Gerçekten mi?” Dük umutla ona bakar. “Dahası var” diye devam eder kral, efsane dağıtan bir Tanrı edası ile “Orduyu bizzat bu saldırıda görevli olarak siz yöneteceksiniz. Höchstädt'in talihsizliğini telafi etmek için elinizden geleni yapacağınızdan eminim hesaplarıma göre en büyük düşmanınız olan Prens Eugen'in de hakkından gelebilirsiniz sadece dük Marlborough ile biraz işiniz olabilir. “ (s.75)

Prens Savoyen Fransız sınırlarından geçmeyi başarır ve Verona Quartiere bölgesine yerleşir. İspanya savaşında da durum pek iç açıcı değildir. Orada da imparatorun kardeşi Karl ile Ludwig'in torunu Philipp karşı karşıya gelmiştir. Karl Barcelona'yı ve önemli bölgeleri ele geçirir. Böylece Fransa başta askeri anlamda oldukça zor günler geçirmeye başlar ve Ludwig sorumsuzluğundan dolayı sıkıntılar çeker. Çok geçmeden patlak veren Hollanda savaşı Fransızları yenilgiye uğratar. Ülkenin bu başarısızlıklarının nedeni olarak Ludwig'in yönetim biçimi gösterilir. Kral Ludwig'in başarısızlıkları roman boyunca olumsuz kişiliğinin bir sonucu olarak değerlendirilir.

Birkaç saat içerisinde Güneş Kral'ın en iyi orduları imha edilir, bir çok şehit verilir yirmi binin üzerinde adam esir düşer ve fırar eder. Bu arada Müttefikleri yüzde yirmi kurbanla zafer kazanır. Yirmisekiz topçu, seksen sancak , savaş kasası ve tüm eşyalar galip gelen tarafın eline geçer. Fakat bunlardan da kötüsü bu yenilgi sonucu Nederland Fransa'nın elinden çıkar. (s. 119)

İmparator Ludwig bu kötü giden savaş ortamından dolayı bir çok yenilik yapmaya karar verir ve generallerin görevlerini değiştirir. Bu durum imparator Joseph'in dikkatini çeker. Joseph, Ludwig'in başarısız olmasına rağmen sahip olduğu olanaklara özenir. Okuyucunun Ludwig'le ilgili olumsuz bir izlenim edinmesine en büyük katkılardan birini Joseph'in onun hakkındaki düşünceleri verir. Ancak Joseph'in Ludwig hakkında 'kendi evinin efendisi' şeklindeki yaklaşımı son derece ironik olarak değerlendirilebilir.

“ Çünkü Kral Ludwig kendi evinin efendisi ben ise öyle değilim, bu nedenle görüyorsunuz bir işe yaramadıklarında generallerini nasıl da değiştiriyor. Ben ise birini bir başkasının yerine geçirmek için ölmelerini beklemek zorundayım. O zaman bile kimi istersem onu seçemiyorum, dahası kıdem sırasına dikkat etmek zorundayım. Bu kıdem yüzünden imparatorluk batıyor. (s.170)

Çıkmaza giren kral Ludwig'in çevresi tarafından pek dikkate alınmamaya başladığı gözlenir. Son koz olarak İspanyayı elinde tutmayı başaran Ludwig Fransız birliklerinin Toulon önlerindeki direnişi ile kahramanlık gösterdiklerini ve düşmanı dağıtmayı başardıkları için duyduğu memnuniyeti dile getirir. Oysa ki içinde bulunulan durum o kadar da iç açıcı değildir. Bunları topluluğun önünde konuşurken kimsenin onu onaylamaması söylediklerinin pek kabul görmemesi dikkat çekicidir. Toplantıya katılım oldukça fazladır ancak ihtiyar heyetinin bile bu yönetim şeklinden

sonra Ludwig'e olan güveni kalmaz. Onlar imparatorluğun eski gücüne kavuşacağına ve kendi olanaklarını kullanarak durumun düzeleceğine inanmazlar. Ludwig, Dauphiné bölgesinin koruma görevini komutan Villars'a verir. Bu görevin kendine verileceğinden emin olan Vendôme ise sadece Villars'a danışmanlık yapmakla görevlendirilir. Böylece Ludwig yönetimde ikilik yaratmaya başlar. Vendôme Fransız ordusunu Eugen'e karşı koruyacaktır. Anlatıcı İmparator Ludwig'in son dönemlerinde yaşanan siyasi ve askeri çabaları yansıtabilmek için Eugen'i Fransızların en korktukları kişi olarak karşılarına çıkarır. Okuyucu olay örgüsünün devamında Güneş Kral Ludwig'in çöküşünü Eugen'in hazırladığını açık bir biçimde görme olanağı bulur.

“Sizin için sevgili Villars,” diye sözünü keser kral “özel bir görevim var,” diye devam eder. Başarı ile çözümlediğiniz daha önceki görevlerinizden önemsiz değil: Dauphiné'yi koruyacaksınız.” “Dauphiné'mi” diye, seslenir Villars. “Kime karşı?” En tehlikeli düşmanım Prens von Savoyen'e karşı” Villars'ın daha fazla konuşmasına izin vermeden hızlıca devam eder, “Ana saldırıyı gerçekleştirmek için geriye Flandern ordusu kalıyor. Onu da Burgund Dükü'nün emrine verdim.” (s. 206)

Eugen'in saldırıları ve savaşlardaki başarıları karşısında Fransız ordusu kısa bir süre sonra dayanamaz ve Kral Ludwig barış istemek zorunda kalır. Ludwig başarısızlığının yanında iç dünyasında yaşadığı sorunların üstesinden gelememektedir. Artık ne bu sorunlarıyla ne de ülkesi için savaşacak gücü kendisinde bulamamaktadır. Zaman zaman ruhsal durumu anlatılırken imparatorluğu kurma rüyasının toplumda yarattığı çelişkiler Ludwig'in cephesinden yansıtılmaya çalışılır.

“Yaşamım boyunca savaşlar yönettim” diye yine Ludwig'in boğuk sesini duyar, “Sel gibi kan akıttım, bir çok ülkeyi mahvettim her şey boşunaymış. Bari şimdi son yıllarımı barış içinde geçirmek istiyorum.” İhtiyarlık heyecanı yine onun hakkından gelir. “Buna hakkım var öyle değil mi?” diye sızlanır. (s. 341)

Yıllarca ülkesi için savaşmış, onca kan dökmüş olan kral Ludwig'in sonunda yakınlık her şeyin boşuna olduğunu söylemesi anlatıcının ona olumlu bir imaj yüklemek istediğini düşündürür. Güneş Kral'ın gücünü yitirmesi ile asıl vurgulanmak istenen Alman İmparatorluğu'nu kurma rüyasının bir gün gerçekleşmeden biteceği tezinin okuyucuya duyumsatılmaya çalışılmasıdır. Anlatıcı, sanki tarihte hırsla yapılan hiçbir şeyin bir ütopyanın ötesine geçemediğinin mesajını vermek istemektedir. Güneş Kral'ın yok olan gücü aslında Fransa'nın yenilmesi ile sembolize edilerek güneş

batımına benzetilmektedir. Avrupa tarihinin bu son derece önemli ve karmaşık kesitine egemen gerçeklik, bir roman kurgusu içerisinde aslına uygun bir biçimde yansıtılmaya çalışılmıştır.

“Fransa’yla barış yapmak mı?” “Fransa’yla barış yapmak, bu tür politikacılarımızı tanıyorum, iyiside, kötüsüde yaptıklarını tam yaparlar “Böylece düşmanlarınıza karşı koymak için ihtiyacınız olan en iyi ilacı biliyorum. En büyük belki de son savaşın önünde duruyoruz, kendinizi ününüzle öyle bir gizleyin ki şöhretin trampetleri kıskançlığınızın seslerini bastırsın. ”Güneş tüm görkemiyle parladığında, solucanlar saklanmak için acele eder ”Ancak o da bir gün batar” diye mırıldanır Dük üzülerek.” Omuzlarını silkeler, doğrulur, boynunu bükür.” Fakat siz haklısınız hiç olmazsa onların gözlerini kamaştıran bir güneş batımı olmalı!” (s. 349)

Güneş Kral Ludwig ile ilgili çizilen çerçeveye göre aslında Ludwig’in hükümdarlığı boyunca karşısına çıkan başarısızlıklar ve sıkıntılar onun yöneticilik ve kişilik anlamında sergilemiş olduğu görüntü ile örtüşür. Ludwig, zaman zaman ironik aynı zamanda da olumsuz yönleriyle öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Ludwig’in gerçek yaşamında bıraktığı güçlü imparator imajı anlatıcı tarafından da olay örgüsüne taşınmış ve Ludwig roman boyunca okurun belleğinde ihtişam sahibi, güçlü ‘Güneş Kral’ olarak iz bırakmıştır. Tarihi gerçeklerin sürekli olay örgüsünün gündeminde olmasının yanı sıra Ludwig’in daha çok karakteristik özelliklerinden de söz edilmiştir. Bu özellikleri ile onun aslında tarihsel gerçeklerle kurmaca olayların arasında köprü oluşturan bir figür olma niteliği taşıdığı söylenebilir. Ludwig, aynı zamanda anlatıcının tarihsel gerçekleri aktarırken düşünce dünyasını açığa vurmak için kullandığı diğer figürlerden daha önde olan bir kahraman özelliği taşır.

2.1.6. Salm

Salm, *Der Traum von Reich*’ın gerçek kişiler bölümünde son derece önemli bir yere sahiptir. Romanda gerçekten yaşamış tarihsel kişilerin kurmaca öğelerle çok fazla donatılmadan olay örgüsüne katılmış olmaları dikkati çeker. Salm’da bu kişiler arasında yerini alan gerçek kişilerden biridir. Yer yer rapor tarzı hatta bir tarih belgeseli görünümünde olan kesitlerde kişiler oldukça sade figürlerden oluşturulmuştur. Figürlerin ortak özelliklerine bakıldığında ya sıra dışı asker yada saray çevresinden imparatorlukla bir bağlantılarının olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle hemen hemen hepsi bu kimlikleriyle ortaya çıkan kahramanlardır. Böylece anlatıcı bu gerçek kişiler

aracılığıyla Nasyonal Sosyalizm döneminde yaşanan tarihsel gerçekleri daha etkili bir biçimde gösterme olanağı bulur. Bu nedenle Salm, birtakım özelliklerden dolayı romanda imparatorun ve Eugen'in hep yakınındadır. Salm olay örgüsünde Nasyonal Sosyalizmin temel öğelerinden olan hizmet etmenin işlendiği kesitlerde rol alır. Nasyonal sosyalizme göre örnek insan çalışıp çabalayıp ülkesine hizmet etmelidir. Bir kişinin ancak bu yolla halkına ve ırkına yararı dokunabildiği yönünde açıklamalar yapılmıştır.¹³¹ Salm roman kişisine dönüştürülürken, genellikle çift yönlü bir anlatım tutumu takınılır. Bu çift yönlü anlatım tutumu Jelusich'in bazı kişiler için uyguladığı anlatım tutumu ile ilgili özel bir yöntem olarak görülebilir. Baştan Salm'a karşı olan anlatım tutumu olumludur daha sonraları ise bu tutum olumsuzlaşır. Alıntıda Salm'ın daha romanın başında imparatorun işlerine bakan başdanışman olarak atanacağı konusunda ip uçları verilir.

“Bir çok şeyin farklı olacağını tahmin ediyorum,” Salm baş danışman olacak, diye aynı sessizlikte cevap verir diğeri. “Aynı zamanda da devletin en güçlü adamı “ diye devam eder diğeri. (s.6)

Salm, Eugen'den sonra Joseph'in ikinci güvendiği insan konumundadır. Salm bu konumu nedeni ile, doğruları imparatora söylemekten kaçınmaz. Aşağıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, imparatorun ülkesini korumak için ettiği yeminin ne derece önemli olduğunu belirtilmiş olması onun cesur yönünü göstermesi açısından önemlidir. Salm'ın imparatora yeminini hatırlatması Nasyonal Sosyalizme bir gönderme olarak değerlendirilebilir. Salm, imparatoru yüreklendirecek konuşmalar yaparak onun görevini yerine getirmesinde yardımcı olur.

“Ülkenin korunması imparatorun üzerine ant içtiği zorunlu bir görevdir,” diye devam eder Salm. Onun cesurca konuşması imparatoru öfkelenmekten uzaklaştırır, onu tamamen rahatlatır. (s.20)

Salm'ın imparatorla olan diyalogu, onun Macar ayaklanması hakkındaki düşüncelerinin ortaya çıkmasına bir zemin hazırlar. O yıllarca Joseph'in babasına da danışmanlık yapmış devletin sorunlarını konuşmaktan ve doğru bildiklerini paylaşmaktan çekinmemiştir. Bu duruşu karşısında Salm'a karşı takınılan anlatım tutumu başlarda belirgin bir şekilde olumludur.

¹³¹ Adriana Krumow, “*Lebensunwertes*” *Leben und Ballastexistenzen Die grausame Medizin und ihre Opfer im Nationalsozialismus*, Grin Verlag 1. Auflage, Norderstedt Germany 2010, s.6.

“Majestelerinin saldırıya geçmeyi göze alması durumunda, Macaristana yönelirdim, içinde bulundukları her türlü kötülöklere rağmen bile durdurmak için onları bağışlayacağımın sözünü verirdim. Herşeyden önce sıkı bir denetimle Macar İmparatorluğu tacı giydirilirken yemin ederek söz verdiğiniz görevleri hatırlatırdım.” (s.20)

Salm, yapılması gerekenleri büyük bir ustalıkla imparatora anlatır. Macaristan’ın durumu karşısındaki önerileri imparatorun Salm’a karşı gizli bir hayranlık duymasını sağlar. İmparator’un Salm’a karşı olan saygısının bir nedeni de onun hocası olarak gördüğü danışmanlarından birisi olmasıdır. Joseph’in aslında Salm’ın fikirlerini babasına da danışmanlık yapmış olması nedeniyle benimsediğı de düşünülebilir. Aşağıdaki alıntı imparatorun Salm’a karşı tutumunu açık bir biçimde ortaya koyar.

Genç imparator, prensin bu cesur konuşmasından dolayı ona karşı bir kez daha gizli bir hayranlık duyar. Gerçi bu önerileri eski bir hocası olan Salm’ın dışında başka biri olsaydı onaylamazdı. Biraz düşündükten sonra “ Bu durumda sizin sözünüzü tutacağım,” “ her şeyin yolunda gitmesi Tanrı’nın elinde,” diyerek konuşmasına devam eder. (s.21)

Joseph’in yaşamında son derece önemli bir yeri olan Salm bu önemini aynı çizgide korumayı başaramaz. Yapılan tüm çalışmalar sonucu Salm’ın Macar halkıyla ilgili doğru tahminlerde bulunamaması imparatorun ona duyduğu güveni sarsar. Macarların kesinlikle barış önerisini reddetmeleri Joseph’i hayal kırıklığına uğratar.

Macraistandaki isyancıların, uzatılan eli geri çevirmiş olmaları, imparatoru daha fazla şaşırtmadı. Ne olursa olsun bu barış adımını prens Salm’ın tavsiyesi ile göze almıştı. Ona kalmış olaydı, barış sözcüğünü ancak kılıcı kınına geri koyduktan sonra söyleme gereğı duyardı. Gerçi Macaristanlı efendiler, bari en azından bu konuda onunla hemfikir görünüyorlardı [...] (s. 27)

Salm’ın macarlar konusundaki yanlışları imparatorun bu olaydan sonra daha dikkatli davranmasına neden olur. Yaşanan bu yanlışından sonra imparator artık birtakım kararları kendi almaya başlar.

Bu olaylardan sonra Salm, imparatorun danışmanı ve eski eğitmeni olarak tüm devlet işlerinde yanında yer almaya devam eder. İmparator kararlarını verirken daha dikkatli davranarak Salm’ın düşüncelerini enine boyuna değerlendirmeye başlar. Kısa bir süre sonra imparatorla Salm’ın arasındaki mesafe giderek daha fazla açılmaya başlar.

“O zaman majesteleri bu başarısızlığın sonucunu üstlenmek istiyor?”
 “Hayır Salm bu doğru değil, yoksa bir sonuca acele varmak ve bu uygulamayı tercih etmek için yeterince yol olurdu. Eskisi yok olduğuna göre, ölü olan bir şeyin yeni bir alan bulup tekrar canlanması için bir yol olmalı, bunun için ben hazırım. “Bu ne olabilir?” diye sorar prens yorgun ve şüpheli bir şekilde” “Eğer ne olduğunu bilseydim içim daha rahat olurdu. Fakat gerçekleşecek bu benim en büyük dileğim. (s. 173)

Karşılaştığı başarısızlıkların sonunda Salm için yeni bir dönem başlar. Salm’ın durumu kral Ludwig’den yana durmasıyla daha da kötüye gider. Uzun süredir güvenini sarsmış olan danışmanını saraydan kovmak için fırsat kollayan Joseph, artık bunun için geçerli bir gerekçe bulmuştur. Böylece Joseph Salm’ı saraydan uzaklaştırarak cezalandırır. Aşağıdaki alıntı Salm’ın içinde bulunduğu durumu anlatması bakımından önemlidir.

“Siz bunu kimden biliyorsunuz”, “Az önce bana gelen Salm’dan. “ Bu asabi ihtiyar beni size şikayet etmek için hiç de geç kalmamış, böylece benim için son görevini yerine getirmiş oldu. Siz bizim ayrılacağımızı biliyorsunuz?” (s. 334)

Salm, romanın sıradan fakat Nasyonal Sosyalizm’in bazı ilke ve simgelerinin vurgulanması bağlamında önemli işlevi olan gerçekten yaşamış figürlerinden birisidir. Eugen’den sonra imparatora en yakın olan ikinci kişidir. Ancak Salm, yaşadığı birtakım aksilikler sonucu bu önemli konumunu yitirir. Salm’ın Macar ayaklanması ile ilgili düşüncelerindeki yanılgılar onun birden bire hem imparatorun gözünden düşmesini hem de olumsuz bir imaj çizmesine neden olur. Aslında onun yaşadığı bu değişim, imparatorluğun içinde bulunduğu toplumsal sorunların yansıması olarak görülebilir. Bu bağlamda anlatıcının ona karşı takındığı bu değişken tutumun arkasında da toplumsal boyutlu olayların olduğu düşünülebilir.

2.1.7. Rakoczy

Rakoczy, gerçek hayatta yaşamış, olay örgüsünde özellikle Macar ayaklanmasının anlatıldığı kesitlerde ortaya çıkan bir figürdür. Macar Prensi Ferencz Rakoczy, 1703-11 tarihleri arasında çıkan ayaklanmalara önderlik eden Habsburg’lulara karşı ayaklanan ilk Macar kahramanıdır. Habsburg hanedanı döneminde, ulusal diriliş hareketleri yaygın olarak başlamıştır. Böylece 1703 yılında, Macaristan ve Erdel Beyi Ferencz Rákóczy (1676-1735) tarafından kendi adıyla anılan özgürlük savaşı başlatılmıştır. Fransa Kralı Ludwig’le ittifak kuran Rákóczy 1703’te Habsburg İmparatorluğu’na karşı

savaş açar. Öncelikle küçük bir köylü ayaklanması olarak başlatılan isyan kısa bir süre sonra ulusal bir özgürlük savaşına dönüşür.¹³²

Rakoczy, Habsburg İmparatoru Joseph'i Macaristan'a olan işgalci tutumundan dolayı hükümdar olarak kabul etmez. Özellikle ayaklanmalar ve savaş döneminde daha çok gündeme gelen milliyetçi düşünceler, onun Habsburg Hanedanına karşı olan olumsuz tutumunun ortaya konulmasına neden olur. Rakoczy aynı zamanda vatan sever bir figür olarak karşımıza çıkar. Macaristan'ın haklarının sık sık gündeme getirildiği kesitlerde eleştirel bir yaklaşım hissedilir. Rakoczy'nin tutumu daha çok halk ayaklanmalarını ve imparatorun kişisel davranış biçimlerini ön plana çıkaran bir çerçevede yoğunlaşır. Bu bağlamda İmparator Joseph'in yayılımcı politikası da eleştirilmektedir. Sarayın barıştan yana bir politika izlemesi Rakoczy'nin tepkisini çeker. Rakoczy'nin barışı kabul etmeme eylemi onun milliyetçi ruhunu yansıtır. Bu durum, Hitler dönemi ve Nasyonal Sosyalizminin önemine bir gönderme olarak algılanabilir. Rakoczy'nin değerlendirmeleri aracılığı ile okuyucunun tanık olduğu bu kesitler, Macaristan'ın ve işgal edilen diğer memleketlerin durumunu ortaya koymaktadır.

“Tüm sevdiklerimin aynı anda etrafımda toplanmış olmasını neye borçluyum?”. “İmparatorun nezaketine ”diye gülerek cevap verir şövalye. Rakoczy bir an suskunlaşır ve kuşkulandır.” İmparatorun nezaketiyle işim olmaz “ diye vurgular. “[...] onu ancak Macaristan'ın onaylanmış haklarını geri verdiğinde kral olarak kabul ederim. “ (s.107)

Macar ayaklanması ve dolayısıyla Macarların kurtuluşu Rakoczy'e bağlıdır. Bercenyi'nin düşüncelerini Rakoczy ile paylaşması onun Rakoczy'yi desteklediğini gösterir. Ancak Bercenyi'nin bu ayaklanmayı bir özgürlük savaşı olarak görmesi son derece anlamlı görünmektedir.

“Ne için olduğunu bilseler daha farklı savaşırılar.” “Bizim önderimiz sensin, ne yapman gerektiğini sen bileceksin. Fakat seni uyarıyorum özgürlük savaşımızı ağız dalaşı haline getirme.” “ Sanki krallarla mahkemelik olacaktıysanız gibi konuşuyorsun.” (s.24)

Anlatıcı, Rakoczy'nin Oszkay ile olan ilişkilerine de sık sık yer verir ve böylece onun anlaşılmasını sağlar. Oszkay, Rakoczy'nin aksine Habsburg egemenliğini kabul

¹³² Sachslehner, *Schicksalsorte Österreichs*, Stryia Verlag, Wien 2009, s.127.

edip barış imzalama taraftarıdır ve imparatora yakın olan kesimin temsilcisi olarak okuyucunun karşısına çıkar. Oszkay’a göre sonsuza kadar savaşılmayacağı için bir an önce barış imzalanmalıdır. Habsburg İmparatorluğu’na karşı sempati duyan Oszkay bu tutumundan vazgeçmez ve Rakoczy’i verdiği sözleri tutmamasından dolayı sürekli suçlar. Rakoczy’nin Siebenbürger prensi olarak halkın özgürlüğü için bir şey yapamaması ve ayaklanmanın Macaristan’ın çıkarları doğrultusunda gelişmemesi ona duyulan güvenin sarsılmasına neden olur.

Oskay omuzlarını çeker,” senin bize söz verdiğin özgürlük nerede? seni prens olarak seçtiğimiz Siebenbürgen’ de hala Rabutin var büyük ordunun ise tekrar Heister’in emrine gireceği söyleniyor.” (s. 212)

Rakoczy’i Trenczin’deki başarısızlıkla sonuçlanan çarpışmadan dolayı çok üzülür. Ancak onun bu üzüntüsü toplumsal statüsünün sarsılacağı korkusundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Rakoczy’nin korkularını kişisel boyutlu olmaktan çok toplumsal anlamda değerlendirmek gerekir. Onun toplumsal konumunun anlatıcı tarafından özellikle ön plana çıkartılması dikkat çekicidir. Rakoczy’nin milliyetçilik ruhuyla memleketini büyük bir özveri ile savunmaya çalışması, onun önemli bir roman kişisi olarak değerlendirilmesine zemin hazırlar. Trenczin yenilgisinden sonra yapılan toplantıda Rakoczy’nin karşılaştığı manzara karşısında duyduğu nefret onun bu duygularının dışı vurumudur.

Bu seferde beklenen ilgi görülmez. Somurtkan bir şekilde bıyıklarıyla oynayıp suratsızca dudaklarını kemirerek önceki yapmacık sessizliklerine son verirler. Biri gizlice esner, aynı zamanda soğuk ve sıkıcı bir ağustos gününde bulutlu gökyüzünden başka görülecek bir şey olmamasına rağmen pencereden dışarı bakar. Rakoczy içini bunttan bir nefretin kapladığını hisseder. (s. 251)

Rakoczy olay örgüsünde aşırı milliyetçi ve vatansever kişiliği ile tanınır. Savaşın en yoğun anlarında vatan sevgisi ile ilgili değer yargıları ve milli duygularını sorgulaması bu bağlamda değerlendirilebilir. Rakoczy’nin başarısızlıklara rağmen zafere ulaşılacağı yönündeki inancı onun olumlu bir tip görüntüsü çizmesinde önemli bir rol oynar.

Özgürlük savaşımızı başlattığımızda, bu mücadelenin kurbanlara mal olacağını biliyorduk. Sizden kaçmadım fakat her birinizden aynı şekilde davranmanızı rica ediyorum. Alçaklık ve soğukkanlılık tehlikeye neden olur ve bizi barış yapmaya zorlar. Bu da memleketimizi zorbalara kayıtsız şartsız vermenin dışında başka bir şey değildir. (s. 252)

Rakoczy aslında bu özgürlük savaşında yalnızdır. Karşısındaki insanlar onun düşüncelerini tam olarak anlamazlar. Kendisini tam olarak ifade edememesi ve etrafındaki insanların sessizliği, Rakoczy'nin iç dünyasındaki duygularının dışa vurumunu tetikler. Onun kendi kendine konuşmaları duygularının ve iç dünyasının dışa vurması şeklinde yansır. Rakoczy'nin iç dünyasıyla ilgili yapılan yorumlar çevresinin onu desteklememesine karşı bir tepki olarak değerlendirilebilir. Rakoczy kendisini yalnız bırakılmış hisseder. Aşağıdaki alıntıda anlatıcı, onun tek başına kalmış olmasının yarattığı ruhsal çöküntüyü ve bu çöküntünün arka planını okurun da görebilmesine olanak sağlar.

Sessizlik, sessizlik. Eğer geniş salonda tek başına dursaydı, etrafı daha sessiz olamazdı. Bu ölüm sessizliği duvarını geçebilmek için bağırarak istiyordu. Fakat bunun yararsız olacağını biliyordu. Onun yapabileceği tek bir şey onların gizli düşüncelerini ortaya çıkarmak için onların konuşmasını sağlamaktı. (s. 252)

Rakoczy, eylemleri aracılığıyla asi bir karakter görünümü sergilemektedir. O, Macar ayaklanmasının bütün eylemlerinde olan bir kahramandır. Bu nedenle olay örgüsünde bir eylem adamı görüntüsündedir. Macar Kralını tanımayarak meclis gününde barış yapılmasını isteyen herkesi vatan haini olarak ilan etmesi bu görüntüsünü pekiştirir.

Büyük bir çabayla metanetli olmaya çalıştığı sesiyle “Hükümdara Macar Kralını tanımadığımı, bu nedenle imparator tarafından Pressburg’ta ilan edilen meclis gününün geçersiz bir işlem olduğunu orada toplananların da milletin düşmanı olduğunu yazıyorum “dedi. (s.213)

Rakoczy imparatorun uzlaşma isteğini kabul etmez, ancak eşi ve çevresindeki herkes onun barış önerisini kabul etmesinden yanadır. Arkasında durduğu ayaklanmanın ve ideolojisinden ödün vermek istemeyen Rakoczy geri adım atmaz, hatta yapılan bu teklifleri kendine yapılmış saygısızlık olarak görür. Romanda Rakoczy'nin çevresindeki görüş ayrılıkları irdelenirken, onun bu uygulanan politikalara yönelik tepkileri ilginçtir.

“ Hilelerinizin üzerine mi geldim?” diye bağırarak kontun üzerine yürür. Siz saldırayabilin diye anavatanımın sorunlarına karşı haince mi davranayım?” “Sevgili Franz” diye sakinleştirmeye çalışır kont. Fakat Rakoczy bağırma devam eder. “ Kurnazca düşünülmüş kurnazca! Rakoczy altın bir kafesin içine hapsedilecek, ayaklanmanın önderliğini kaybedecek .“ (s.112)

Rakoczy Habsburg İmparatorluğu’ndan bağımsız bir Macaristan oluşturmak için her şeyi yapmaya karardır. Ancak işbirliği yaptığı Fransa söz verdiği yardımları yerine getirmez. Ülkedeki altın, gümüş gibi değerli madenler çoktan bitmiştir. Rakoczy’nin yardım beklediği Rusya ise, Macaristan’la ilgilenmek yerine imparatora hoş görünmeye çalışır. Kısacası Rakoczy’nin barış yapmaya yanaşmaması ülkesini giderek bir çıkmaza sürüklemektedir. Bu olumsuzluk yaşlı Otliok’la aralarının açılmasına neden olur.

“Senin sözlerinle kurtarıp, azat etmiş olacağımız anavatana bir bak. Daha önceleri neşeli geçitlerin, olgun tarlaların uzandığı yerlerde bugün verimsiz bozkırlar var, yaşlı ağaçların gölgesinde süzülen geniş köylerin yerine bugün gökyüzüne sitem eden, molozların arasında yangından kararmış birkaç direk uzanıyor. Hiç kimse savaşın memleketin yararına sürdürüldüğünü kanıtlayamaz.” (s.253)

Otliok’un Rakoczy’i kızdıran bu sözleri Bercsenyi’nin de kavgaya dahil olmasına ve kılıçların çekilmesine neden olur. Rakoczy ile Bercsenyi neredeyse tüm isyancıları ve ileri gelenleri karşılarına alırlar. Rakoczy ile Bercsenyi’nin tutumları iyice sertleşir. Anlatıcının, isyancıların yaşadıkları olumsuzluğu öne çıkarması Rakoczy’nin olumsuz bir tutum içerisinde değerlendirilmesine neden olur. Habsburg imparatoruna karşı ayaklanan Rakoczy topraklarından ve Macar prensliğinden vazgeçmez. Bu durum ise Alman İmparatorluğu rüyasının gerçekleşmesi yolunda onun bir engel olarak görülmesine neden olur.

Rakoczy’nin yaptıklarından hiç kimse hoşnut olmamasına rağmen bu duruma sadece Oszkay’ın karşı çıkması şaşırtıcıdır. Oszkay’ın dışındakilerin ilk önce uzun süre hiç tepki vermemeleri, daha sonra onun ölüm şeklini insanlık dışı olarak yorumlamaları ve suskunluklarını bozmaları ilginç bir tepki şeklidir. Rakoczy’nin Macaristan’dan kaçarken bile yanında olan, onu asla yalnız bırakmayan ve her zaman her koşulda savunan arkadaşı Miklos Bercsenyi’dir. Bercsenyi’nin, Rakoczy’e olan güveni tamdır. Macaristan’ın içinde bulunduğu durumun baş sorumlusu olarak görülen Rakoczy’i en çok Karolyi ve Bercsenyi desteklemiştir. Bercsenyi’ye göre Karolyi daha gerçekçidir ve Rakoczy’e karşı düşüncelerini daha açık bir şekilde ifade edebilen bir kişiliktir. Ayrıca imparatorlukla yapılacak olan barışı en çok isteyenlerden birisidir.

Rakoczy başını kaldırıp bakar gözlerinin feri sönmüş, sadece taa derinliklerinde son bir kıvılcım daha parlar. “Yani hepiniz imparatorla barış mı yapmak istiyorsunuz? “ Diye sorar “hepimiz” diye vurgular Karolyi hararetle bir şekilde. “Etrafına bir bak, sana bağlı olan tek bir

kişi bile kalmadı. Sen tamamen yalnızsın, sen ve Bercesenyi,” diye acımasız bir zaferle sözlerini bitirir. (s.406)

Rakoczy’nin ayaklanmayı yöneterek imparatorluğa karşı gelmek için göze aldığı şeyler ülkeyi git gide kaosa sürüklemiştir. Ancak bu kötü gidişe daha fazla seyirci kalamayan halk, imparatorun barış teklifini kabul etmeye ve tüm bu durumlardan kurtulmaya kesin kararlıdır. Ülkenin durumu karşısında hiçbir şey yokmuş gibi davranan Rakoczy kendisini savunmaya ve her şeyi vatani için yapmış olduğunu söylemeye devam eder. Rakoczy’in imparatorla birleşmemek için yaptığı acımasızlıklar ve ölümüne neden olduğu kişilerin sayılarının artması ona tepki gösterilmesine neden olur. Bu nedenle onunla ilgili kesitlerdeki eleştirel tutum artmaya başlar.

Karolyi “Evet, diye kesin bir şekilde kafasını sallar. Seni takip edecek kadar yeterince enayilik yaptık, bu bizim bedelini ağır ödediğimiz bir hata.” (s. 407)

Bu tepkilerden sonra Rakoczy’nin sorumsuz tutumu değişmeye başlar. Kötüye giden olaylar ve Karolyi’nin tutumu karşısında Rakoczy pes eder ve imparatorun daha güçlü olduğunu kabul ederek ülkeyi terk etmeye hazırlanır.

“ O zaman mücadeleden vaz mı geçeceksin? “ diye sorar Karolyi. “ Eevet” diye kafasını sallar Rakoczy evet, ama imparatorla barış yapmak için ve onun tarafından merhamet edilerek değil, bana ait olan hakkı almak için vazgeçiyorum. Aynı zamanda prenslik makamından adaletsizce feragat ettirilmemin bedeli olarak da ayrılmıyorum. Karolyi, imparatorun aracılara de ki, Rakoczy Ferencz vazgeçmiyor sadece kendinden güçlü olan otoritenin karşısında geri çekiliyor” (s.409)

Rakoczy’nin geri adım atmasına dair beklentiler bir türlü gerçekleşmez. imparatorun Rakoczy’i ayaklanmadan dolayı affetmesi ancak onun şartlarını kabul etmesine bağlıdır. Macar halkına göre Rakoczy millet tarafından görevlendirmiş yine milletin kararıyla görevden alınmalıdır.

Miklos, Rakoczy’inin en yakın dostudur. Sonuç ne olursa olsun Miklos, Rakoczy’i hiç yalnız bırakmamış ve onu her zaman desteklemiştir. Rakoczy sürgüne giderken bile Miklos yanındadır. Aralarındaki gerçek dostluk ülkeyi de birlikte terk etmelerini gerektirecek kadar kuvvetlidir. Rakoczy, Miklos’tan son kez kendisini feda etmesini ve kendisiyle gelmesini ister.

“Sen benimle geleceksin, Miklos. Bu senden istediğim son fedakarlık. En büyük fikirlerimizi paylaştığımız gibi sürgünün acı ekmeğini de birlikte paylaşacağız. Uzun kış gecelerinde birlikte oturup bir daha

kılıç sallayamayacak olan ellerimizi ısıtmak için ateşin karşısına tuttuğumuzda, birbirimize eğer isyancılar değerimizi anlamış olsalardı Macaristan'ın ne kadar büyük olabileceğini anlatıyor olacağız.”“Macaristan sizi unutacak”, dedi Karolyi buruk bir şekilde.” Macaristan,” diye söze girdi prens” Bir çocuğun Macarca bir kelime bile konuşabildiği sürece bizi hatırlayacak. (ss. 409-410)

İnanç, sorumlulukları yerine getirme, kendini kurban etme (Opfermotiv)*

ve partiye hizmet etme gibi motifler Nasyonal Sosyalizmin en yüce erdemlerinden sayılan davranışlardır.¹³³ Tüm bu erdemler ülkesi için kendini her konuda kurban etmeye hazır olan Rakoczy'nin sahip olduğu özelliklerin başında gelir.

Der Traum vom Reich romanında en yoğun işlenen olay ayaklanmalar dönemidir. Macar ayaklanması romanın odak noktasını oluşturan önemli olaylardandır. Halk ayaklanmaları dolayısıyla Macar ayaklanması imparator Joseph döneminin siyasal koşulları içerisinde betimlenirken imparatorluk olumlu bir anlatım tutumu içerisinde ele alınır. Yazarın bu kesime duyduğu sempatiden çok, Nasyonal Sosyalizme karşı gösterdiği olumlu yaklaşımı dikkat çekicidir. Ancak Nasyonal Sosyalist özelliklere sahip olması bile anlatıcının Rakoczy'e olumlu bir tutum sergilemesini sağlamaz. Rakoczy'e karşı takınılan bu tutum, önderlik ettiği Macar ayaklanmasının büyük Alman İmparatorluğu rüyasına engel olan bir eylem olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır.

2.2. KURMACA KİŞİLER

2.2.1. Reidlinger ve Khuendorff

Jelusich, Alman tarihinin önemli bir kesitini Üçüncü İmparatorluğu kurma düşüncesi çerçevesinde kurgulamıştır. Yapıtında toplumsal yapıyı oluşturan en önemli kesim saray çevresidir. Dönemin olay ve olguları sarayın çevresindeki baronlar, dükler, kumandanlar gibi üst düzey kişilerin bakış açısından verilmeye çalışılır. Bu kişiler tamamen kendi duygu ve düşüncelerinden arındırılmış ve sadece kahramanlıklarıyla öne çıkarılmışlardır. Roman kişilerinin kişisel bağımsızlıklarının tamamen göz ardı edildiği bu durum olay örgüsünde adeta bir model olarak yerini alır.¹³⁴

* Opfermotiv: kendini kurban etme olgusu.

¹³³ Yvonne Karow, *Deutsches Opfer: kultische Selbstausschöpfung auf den Reichsparteitagen der NSDAP*, Akademie Verlag GmbH, Berlin 1997, s.247.

¹³⁴ Schindler, s.13.

Baron Max Georg von Reidlinger ve Kont Johann Rudolph von Khuendorff, *Der Traum vom Reich* romanındaki kurmaca en önemli iki figürdür. Bu kişilerin adları Avusturya’da bir yer adı olarak karşımıza çıkar. Romandaki kurmaca olarak saptadığımız kişilerin çoğu anlatıcının bilinçli bir seçimi olarak yer adlarından oluşmaktadır. Reidlinger ve Khuendorff bu kurmaca kişilerin başında gelir. Bu ikili romanın daha en başında ilginç bir biçimde imparator Leopold’un cenaze töreninde ve altı yıl sonra da oğlu Joseph’in cenaze töreninde ortaya çıkarlar. Bu kişilerin roman boyunca iki bölümün dışında hiç ortaya çıkmamaları son derece dikkat çekici ve düşündürücüdür. Roman, cenaze kortejinin tören alanına kadar yavaş yavaş ilerlemesi ile başlar ve tören boyunca Reidlinger ve Khuendorff ikilisinin konuşmalarına ağırlıklı olarak yer verilmiştir. İmparator Leopold’un cenazesinde yapılan yorumlar ve tahminler Joseph’in cenazesinde de yapılır. Diyalog şeklinde gerçekleşen bu konuşmalar daha en başta ölen imparatorun yerine geçen Joseph’in hakkında duyulan endişelerin etrafında döner. Bu konuşmalar tarihsel gerçeklerden çok o andan itibaren neler olabileceği konusundaki yorumların yapılması ile ilgilidir. Ayrıca çok önemli görülmeseler de olay örgüsünü sürükleyen, biçimlendiren ve devletin asıl konularının gündeme geldiği konuşmalardır. Anlatıcının bazı yorumları ve gerçekleri okuyucuya duyumsatmak istediği için bu kişiler adeta birer sözcü izlenimi verirler. Aynı zamanda devletin ileri gelenlerinden oluşurlar ve bir çok şey hakkında bilgi sahibidirler. Romanın sadece başında ve sonunda ortaya çıkan bu ikili geçen altı yıl ile ilgili adeta rapor veriler. Romanın bir cenaze töreni ile başlaması ve devlet adamlarının kortej sırasındaki konuşmaları ile devam etmesi oldukça ilginçtir. Roman, adeta tarihin tekrar etmesi ve aynı sahnelerin her iki cenazede de yaşanması ile son bulur. Olay örgüsü ile ilgili tüm bu ayrıntıları okur sadece Reidlinger ve Khuendorff’un dile getirdiği kesitlerden anlayabilmektedir.

Roman “İmparator öldü” (Der Kaiser ist tot) adlı bölüm ile başlar, son bölümde ise Leopold’un yerine geçen Joseph’in ölümü ile simetrik bir biçimde son bulur. *Der Traum vom Reich*’ta ortaya çıkan imparatorlukla ilgili bölümler genelde daha önceden haber verilir. Reidlinger ve Khuendorff ikilisinin bu kurmaca bölümlerde ve olayların öngörülmesinde rolü büyüktür. Baştan sona Otuz Yıl Savaşları’nın ve veraset savaşlarının konu edildiği roman neredeyse tamamen gerçeklere dayalı ve kronolojik bir düzen içerisinde sürer. Romanda tarihsel arka planın dışında, Eugen ve imparatorun

gerçekleştirmeye çalıştıkları imparatorluk rüyası kesitleri kurmacaya girer. Bu nedenle yazar daha çok bir diyalog roman tarzında olan bu yapıtı tarihsel kişilerin dışında kurmaca bir takım yan kişilerle doldurmayı yeğlemiştir. Anlatıcının konuşturduğu Reidlinger ve Khuendorff kendi fikirlerini açık bir biçimde ortaya koyarken aslında söz konusu diyaloglarla gelecekte olabilecek bazı olaylara dair önemli ipuçları vermektedirler. Anlatıcı bu kişileri göndermeler yaparak okura imparatorluğun gelecekteki durumu hakkında mesajlar iletmeye çalıştığı için konuşturur. İmparator Leopold'un ölümü devlet büyükleri ve halk arasında bir takım endişelerin duyulmasına neden olur. İmparatorun değişmesi ile bir çok şey eskisi gibi olmaz ve dengeler bozulmaya başlar. Khuendorff'un konuyla ilgil yaptığı yorumlar bu konuda örnek olarak gösterilebilir.

Onun arkasında duran beylerden biri kaçamak mimikleriyle işaret ederek yanındakine “ Görüyor musunuz? Traun nasıl da cenaze törenini sanki kendi düzenlemiş gelenek ve düzen işliyormuş gibi her şeyi benimsemiş ve mutlu görünüyor “ diye sessizce konuşur. “Onun da endişeleri var”, diye cevap verir öteki. “Fakat o, büyük olasılıkla endişelerini gizlemesini biliyor.”“Endişe” diye canlı bir şekilde araya girer diğeri. “Hepimizin endişeleri var, affedersin ama sevgili Khuendorff, artık bugün Roma'nın İmparatoru olmak çok özel bir mutluluk değil” (s.6)

Reidlinger ve Khuendorff arasında geçen bu konuşmalarda olay örgüsündeki kritik savaşlar ve tarihsel olaylar hakkında bilgi verilir. Bu ikili aracılığı ile dönemin siyasal ve toplumsal gerçekliği daha açık bir şekilde ortaya konmaya çalışılır. Bu bağlamda Reidlinger ve Khuendorff ikilisinin romanda kurgusal bir konumunun olduğu yönünde bir açıklama yapılabilir.

Devletin ileri gelenlerinden baron ve kont olmalarının dışında çok fazla bir şey bilmediğimiz bu kişiler, romanın ilk sayfalarından itibaren okuyucuya tarihsel kişiler hakkında yavaş yavaş bilgi verirler. Reidlinger'in ve Khuendorff'un bu ünvanları sadece simgesel bir değer taşır. Söz konusu bu kurmaca kişilerin asıl işlevi, tarihsel kişi ve olaylara dair öngörülerini ve düşüncelerini okura aktarmaktır. Okuyucu bu ikili sayesinde ilk kez Salm adında bir saray baş danışmanının varlığından haberdar olur ve onun hakkında bir bilgi edinir. İmparator Leopold'un döneminde önemli bir kişi olan Salm, Joseph'in hükümdarlık döneminde daha da yetkili bir kişi haline gelir ve bir çok önemli kararın alınmasında etkili olur. Bu başta yapılan açıklamalar adeta olay örgüsünün devamının anlaşılması için verilen ön hazırlık bilgileri niteliğindedir. Salm,

gerçekten romanda Prens Eugen'in dışında imparatorun ve ülkenin adeta sağ koludur. Bu konuşmalar sürüp giderken bir taraftan cenaze korteji pazar yerindeki Kapuziner Klisesine ulaşır ve cenazeyi gömme töreni başlar. Törenin yapılması ile sona eren bu bölüm ile birden Reidlinger ve Khuendorff ilk bölümde olduğu gibi son bölümde de yer alan 'İmparator öldü' bölümüne kadar ortadan kaybolurlar. Son bölümdeki İmparator Joseph'in cenaze töreninde ise altı yıl önce babasının cenaze törenindeki kişiler yine katılırlar. Bu sefer de Joseph'in ölümünden sonra olabilecekler üzerinde yorumlar yapılır .

"Bir imparatora daha son görevimizi yapmak üzere yine bir aradayız."
 "Bu hiç aklıma gelmezdi" Diye kafasını sallar kont. " yaşıma göre rahmetliden daha önce mezara gitmeliydim." "Öüm, matematiksel bir işlem değildir" diye ortaya atılır Reidlinger. "Bu aralar böyle şeyler akla getirmek pek bir yarar sağlamaz", diyerek susar ve Augustinerstrasse'den sapan korteje bir göz atar, cenaze alayı geçen seferden daha uzunmuş gibi geldi bana", diye saptamada bulunur. "Khuendorff bir bakın kalabalık saray avlusundan ne kadar uzak."
 (s.429)

İkili, baba Leopold'un cenaze töreninden sonra bu kez Joseph'in cenaze törenindedirler. Bu beklenmedik bir cenazedir, Joseph'in babasından sonra bu kadar kısa bir zamanda yaşama veda etmesi onları çok üzmüştür. Khuendorff, *rahmetliden daha önce mezara gitmeliydim*; cümlesinde bu ölümün ne kadar erken olduğunu vurgulamaktadır. Joseph'e karşı takınılan olumlu anlatım tutumundan ona olan bağlılıklarını anlamaktayız. Törendeki kalabalığın babasının cenazesindekiyle karşılaştırılması sanki Joseph'in daha çok sevilmiş olduğu ve bu kalabalığı hak ettiği yönünde bir yoruma neden olmaktadır.

Anlatıcının, romanı ilginç bir biçimde konuşmacı olarak seçtiği iki kişi ile hem de aynı başlıklı bölümle başlatıp bitirmesi bir rastlantı değildir. Yazarın *der Traum vom Reich*'ı böyle bir yöntemle ele alması okurda, tarihsel gerçeklere bir vurgu yapılmak istendiği izlenimini oluşturmaktadır. Bu tür bir giriş ve sonuç ile romandaki tarihsel gerçeklerle günümüze de bir göndermede bulunulduğunu akıllara getirir. Çünkü romanın olay örgüsü Reidlinger ve Khuendorff ikilisinin yorumlarından yola çıkarak okura sunulur. Bu kişilerin sadece başta ve sonda olmak üzere ortaya çıkmaları gerçek bir olayın kurmaca bir ortamda ne kadar gerçeğe yakın bir biçimde aktarıldığını gösterir.

Bu iki konuşmacı romanın başında, Leopold'un yerine geçen oğlu Joseph hakkında yorumlar yaparken ona karşı olan olumsuz tutumlarını önyargılı bir biçimde ortaya koyarlar. Başta anlatım tutumu bakımından ilginç bir şekilde olumsuz olan Joseph ilerleyen bölümlerde okura tanıtıldıkça giderek olumlu bir tutum içerisinde anlatılmaya çalışılır. Bu ilginç ikili Leopold'un ardından Joseph'e güvenmedikleri gibi şimdi de Joseph'in ardından aynı şekilde yeni seçilecek imparatora da güvenmediklerini belirtmekten geri durmazlar.

“ Yeni hükümdarda büyük bir müzisyen olsun” diye araya girer Reidlinger.” “Ben, en iyisi büyük bir hükümdar olmasını isterdim,” diye öfkeli bir şekilde söylenir Khuendorff. Siz yeni imparatora güvenmiyor musunuz?” diye sessizce sorar baron. Kont hemen cevap vermez düşüncelere dalmış bir şekilde durur. (s.430)

Yeni hükümdarın nasıl biri olacağı konusundaki endişeler, cenaze töreninde herkes tarafından farklı yorumlanır. Joseph'in ölümünün ardından sanki bir acıma duygusu ile ona daha olumlu yaklaşıldığı düşünülebilir. İmparatorluğu kurma fikrini bu kadar çok benimseyen Joseph'in işini yarım bırakmış olmasından dolayı sanki yerinin doldurulamayacağı düşüncesi oluşur. Böylece Khuendorff'un Joseph'e karşı olan tutumu Reidlinger'e göre olumlulaşmaya başlar. Khuendorff'un başta güvenmediği Joseph'e karşı tutumunun zamanla iyiye doğru gittiği gerçeğini ikilinin konuşmalarından anlayabiliriz.

“Şimdikine çok fazla güvenmiştim“ Reidlinger kafasını kaldırır ve şaşkın bir şekilde ona bakar. “Doğru mu duyuyorum? Yönetimi ele aldığında tamamen kararsızdın ” “ Beni ikna etmişti”, diye mırıldanır kont. “işlerini ne kadar şüpheyle takip ettiysem hatalarını ortaya çıkarmak için onu damgalamak için ne kadar uğraştıysam hiçbir şey bulamadım. Nereye bakılırsa, güzel başlangıçlar onun sayesinde muhteşem olacak. ”şimdi”, dedi Reidlinger samimi bir şekilde, “Rahmetli sizi duyabilseydi sanırım çok mutlu olurdu. (s. 430)

İmparatorluğun başına geldiğinde pek bir şey yapamaz gözüyle bakılan Joseph babası ile karşılaştırıldığında daha olumlu bir duruş sergiler. Böyle bir karşılaştırma Joseph'in bir roman kişisi olarak oynadığı rolü konusunda bir açıklık getirir. Babasından devraldığı imparatorluk düzene girmiş komutanlarının ve danışmanlarının yardımı ile de olsa Joseph bir şeyler başarmış ve ülkeyi daha iyi bir yere taşımıştır. Bunları gözlemleyen Khuendorff günah çıkartırcasına ve belki de gelecekte bu kadar ümitli olmadığı gerekçesiyle Joseph'i olumlu duygularla anar.

Burada azim, güç ve akıl bir aradaydı bu nedenle sonuçları da güzeldi. Ordu Savoyer'in sayesinde savaştı, Starhemberg ve Daun sayesinde zaferden zafere koşuldu, Macar ayaklanması bastırıldı, miras kalan ülkenin yönetimi düzene girdi, hak ve kanun yine geçerli olmaya başladı. (s. 430)

Bu haberci ikiliye göre Joseph'in ülkesi için yaptıkları ancak ölümünden sonra anlaşılmış gibidir. Daha önce yaptığı işlerin üzerinde durulmazken yaşasaydı neler yapabileceği konusunda ve Üçüncü İmparatorluğu kurma projesinin üzerinde göndermede bulunulur. Joseph'in ölümü ile bu projenin artık gerçekleşmeyeceği düşüncesi karşısında Prens Eugen'in varlığı umut vericidir. İkili, Eugen'i güvenilir bulurken, aynı şey yeni seçilen Karl için geçerli değildir. Ancak bu durum uzun sürmez Eugen'in imparatora karşı olan yaklaşımı ve güvenilir bir tip olarak bıraktığı olumlu izlenim Khuendorff'un gözüyle birden bire değişir. Baştan ele aldığımızda olay örgüsü boyunca Eugen'e karşı hep olumlu diyebileceğimiz bir anlatım tutumu takınılır. Ancak son anda en samimi arkadaşı ve imparator Joseph'e olan yakınlığı ile bilinen Eugen'in cenaze törenine katılmaması dikkat çekicidir. Eugen, bu davranışı ile tüm samimi ve olumlu önder tip kişiliğini Khuendorff'un gözünde çürütmektedir. Eugen'in, Karl'a karşı Joseph'i en çok destekleyen kişi olarak, onun ölümünden hemen sonra Karl'ın imparator seçimleri için çalışması son derece kuşku yaratıcı çelişkili bir durumdur. Bu olay bize Khuendorff ve Reidlinger'in romanda ne derece önemli bir konumda olduklarını anlatmakta yardımcı olur. İkilinin sayesinde roman okuyucunun gözünde farklı bir bakış açısı kazanır.

"İmparator'un daha fazlasını istediği söyleniyor", diye fısıldar baron. "Prens Trautson, rahmetlinin masasının üzerinde doktorların isteği ile yakılmak zorunda bırakılan bazı yazılar bulmuş; kumaşın bulaşıcılığını bile hesap etmişler." "Ben bunu duydum", diye başını sallar Khuendorff, "İmparatorluğun reformu için olan Projeler... sahibi ile birlikte mezara girecek." "Neden? Prens Eugen yaşıyor daha." "Prens Eugen" İhtiyar, yüzünü acıklı bir ifade ile ekşitip buruşturur. "Prens'in bugün eksik olduğu dikkatinizi çekmedimi?" "O, üç günlüğüne orduya katıldı." "Evet, Karl'ın İspanya'daki seçimlerini kesinleştirmek için." "Eugen, Joseph'in en samimi arkadaşı." (s.431)

Karl'ın imparator seçilmesi Reidlinger ile Khuendorff'un pek hoşuna gitmez onlar, Karl'ı en iyi tanıyan kişiler olarak onun bu sorumluluğun altından kalkamayacağını düşünmektedirler. Eugen'in, olumsuz bir tip olarak gösterilen Karl'ı bu kadar çabuk benimsemesi de ona karşı olan olumsuz düşüncelerinin nedeni olarak

gösterilebilir. Khuendorff'un Karl ile ilgili olumsuz tutumu aşağıdaki alıntıda da duyumsatılmaya çalışılır.

“Sevgili kont, çok karamsar düşünüyorsunuz. Büyük bir adamın bir kararsızlığı ikna etmiş olması ilk defa olan bir şey değil.” “Doğasında kararsızlık olan biri kolay ikna edilemez. Ben Karl’ı tanıyorum, yarım azimle ve yarım güçle her zaman uzlaşma sağlamayı gayret eden, zorunluluklara yaklaşmak onlarla başa çıkmak yerine boşvermeyi yeğleyen gerçek bir Habsburg’lu. “Çok katı bir yargılama bu kont Khuendorff.” (ss. 431-432)

Romanın kurmaca bölümlerini ve kişilerini incelerken dikkatimizi çeken Reidlinger ile Khuendorff ikilisi anlatıcının kanımızca bilinçli bir şekilde seçtiği ve olay örgüsünün başında ve sonunda yer verdiği çok ilginç bir ikilidir. Özel bir konumları olan bu kişiler sanki birer haberci olarak başta ve sonda roman kişileri ve olacaklar hakkında özet verir niteliktedirler. Gerçeği yansıtan aynı zamanda bilgi veren, simgesel bir işlevi olan bu kişileri yazarın özellikle ön plana çıkarmak için böyle bir görev yüklediği düşünülebilir.

2.2.2. Wratishlaw

Kont Wratishlaw *Der Traum vom Reich* romanında özel bir konuma sahip bir kişidir. Wratishlaw kişilik özellikleri yoğun bir şekilde yansıtılan bir figür görüntüsü sergiler. Olay örgüsünün en renkli kişilerinden olduğu saptaması, abartılı bir değerlendirme değildir. Wratishlaw’ın hem olumlu hemde olumsuz iki yönlü kişiliği üyesi bulunduğu saray çevresinin karmaşık görünümü ile ilişkilendirilebilir. Bu durum anlatıcının kişileri ele alırken takındığı olumlu ve olumsuz anlatım tutumunun bir arada yürütme geleneği olarak da yorumlanabilir. Wratishlaw’ın tanıtıldığı kesitlerde göze çarpan ilk özellik onun saray çevresinden olduğunu vurgulayan kıyafetleridir. Ancak roman incelendiğinde, Wratishlaw’ın saraylı kimliğinin de en az bireysel kimliği kadar kuvvetli bir şekilde ortaya konduğu görülür. Jelusich roman kişilerini oluştururken ya tarihsel kişilerden yararlanmış ya da çok özel yer adlarıyla kurmaca kişileri isimlendirmiştir. Çoğu zaman tarihsel bazı kişi adlarını da kullanarak kurmacaya taşımıştır. Wratishlaw’da Jelusich’in tarihsel bir isimden yola çıkarak kurguya dahil ettiği önemli figürlerden biridir. *Der Traum vom Reich*’daki bu kurmaca figürler, tarihsel gerçekliğin penceresinden yansıyan kişiler olarak değil, bir roman figürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin adları seçilirken dikkate alınan bu çift yönlülük

romandaki figürlerin kişiliklerine de yansıtılmıştır. Bir çok figür roman boyunca hem olumlu hem de olumsuz bir biçimde ele alınmıştır.

Wratislaw ilk kez Fransa Kralı Ludwig'in barış teklifinde bulunduğu ve aynı zamanda atlı spor turnuvalarının yapıldığı bölümde ortaya çıkar. Şişman ve kaba yapısı ile dikkat çeker. Wratislaw ilk andan itibaren rahat kişiliği ve davranışları ile anlatıcının ona yüklediği sorumlulukları yerine getirmeye başlar. Wratislaw, Eugen'i yücelten konuşmaları ve davranışları ile okuyucunun onu daha iyi tanıyabilmesine katkıda bulunur. Anlatıcı, ana figürün çeşitli çevreler tarafından benimsendiğini okura hissettirmek açısından böyle bir yöntemle baş vurmuştur adeta. Bu düşünce Wratislaw'ın Eugen ile aynı dünya görüşüne sahip olduğunu vurgulamak açısından önemlidir.

“Evet” diye devam eder Traun az önceki konuşmasına. “Savoyer'in yükselişinden dolayı ben de mutluluk duyuyorum. Bundan sonra umarım savaş Ren'de de hareketlenir.”“ En iyisi prensin her yerde olmasıdır” Diye kafsını sallayarak devam eder Wratislaw. Burada bazıları onu Napoli'de, bazıları da Ren'de, İngilizler ise Toulon önlerinde isterken kral Karl onu yanında İspanya'da arzuluyor. (ss.150-151)

Wratislaw çift yönlü bir kurgu içerisinde yansıtılır. Bir yandan diplomatik görevi ile işleri kendi yöntemleriyle yürütmeye çalışırken bir yandan da İmparator Joseph'e karşı duruşu ve Savoyen'e yakınlığı ile dikkat çeker.

“Korkunç derecede çok yapılacak işlerimiz var” diye sızlanır Wratislaw, dikkatlice etrafına bakar, kendisine uzatılan elin arkasında fısıldar. “Bir barış teklifi geldi.” “Kimden?”“ Tüm zamanların en önemli katoliği Louis'den, başka kimden olacak ki? Sanki şişman bir kedinin lezzetli bir öğünden sonra ağzını yalaması gibi dilinin ucu ile dudağını ıslatır. (s.145)

Yukarıdaki alıntıda Wratislaw'ın davranışının bir kediye benzetilmesi onu yazarın düşünce dünyasına son derece farklı bir şekilde aracılık eden figürlerden birisi yapar. Yapılan bu benzetme ile aslında sarayın hatta hanedanın çevresindeki insanların genel durumu simgelenmektedir. Romandaki kişiler Habsburg hanedanı üyeleri ve çevresindekiler olarak iki grupta ele alındığında, Wratislaw'ın kurmacayı oluşturan kesitte belirgin bir şekilde rol oynadığını görürüz.

Wratislaw'ın bir kraliyet temsilcisi olarak savaşı yöneten askerler ve komutanlarla olan ilişkisi romanda ayrıntılı olarak irdelenir. Bu ilişkilerde Wratislaw'ın soğuk tavrı hep ön plandadır. Anlatıcı, Wratislaw'ın komutanlara karşı olan davranışlarını ayrıntılı

bir biçimde betimler. Wratislaw'ın, Bayreuth* uç beyi ile görüşmesinde uç beyinin başarısızlığı sonucu gelişen üzücü ve olumsuz bir ortamdan söz edilir. Bayreuth uç beyinin onu karşılama biçimi Wratislaw'ın huzurunu kaçıtır. Bunun üzerine Wratislaw sert bir tutumla içeri girer. Anlatıcı onun kaba tavırlarını okurla paylaşırken sevimsiz bir görüntü çizer.

Bir iki dakika sonra karşı karşıya geldikleri Bayreuth uç beyi tam bir sızlanma abidesidir. Askeri başarısızlığıyla perişan olmuş, titreyen elleri ve yaşlı gözleriyle misafirini karşılar alçakgönüllülikle oturmasını rica eder. Elektör şaşkın bir şekilde, uç beyinin hasta olmasının kendisine acı verdiğini görür bu durum karşısında Wratislaw'ın tüm huzuru kaçar. Bir kraliyet temsilcisi olarak olabildiğince soğuk, daha fazla yaralayan bir tavırla içeri girer. (ss.178-179)

Wratislaw olay örgüsünde diplomat kişiliğiyle yer alır. Onun çevresi ile olan iletişimi oldukça tehlikelidir. Wratislaw gizli birtakım işler çeviren aynı zamanda da bir takım riskleri göze alan bir kişi olarak tanıtılmaya çalışılmıştır. Tüm olumsuzluklara rağmen cesaretli bir tip olma özelliği gösterir ve okuyucuda etkili bir kişilik izlenimi bırakır. Birliğin Toulon'a yönelmesi sıra dışı bir olay olarak görülür Wratislaw'ın bunu deneme isteği de onun kararlı ve inatçı bir devlet adamı olduğuna işaret eder. Büyük bir gizlilik içerisinde yürütülen bu planın ve prens Eugen ile olan ilişkisinin özellikle vurgulanması da dikkat çekicidir.

“Bu nedenle de size yardım mı etmeliyiz?” “Evet, siz” Wratislaw daha sessiz konuşur, “ Toulon'a yöneleceksiniz” “ Fakat bu bir delilik” diye devam eder Traun. Sağlam bir korunması olan Toulon!” “ Sus! O kadar sesli konuşma” diye uyarır diplomat. Sonra devam eder, “evet haklısınız bu bir delilik. Prens savoyen umutlarını kesmeleri için diğerlerine birer mektup yazacak.” (s.146)

Wratislaw, ait olduğu saray çevresi ve imparatorluğun stratejik kararları ile ilgili sahip olduğu bazı bilgilerden dolayı önemli bir kişi olma özelliği kazanır. Bu nedenle Wratislaw'ın yazarın düşüncelerinin yansıtıldığı bir figür olarak da dikkat çekici bir konuma sahiptir. Saray çevresi dışında diplomatlık özelliği ile sergilediği kişiliği olay örgüsüne bir çeşitlilik kazandırır.

* Bayreuth: Almanya'nın doğusunda Bavyera Eyaletinin kuzeyinde bir şehir.

İmparator Joseph'e karşı düşüncelerinin olumlu olmadığı sürekli vurgulanır. Wratislaw, İngilizlere olan bağımlılığı eleştirirken, Josephe'de göndermede bulunur. İngilizler nasıl isterse öyle davranıldığı iddiasında bulunan Wratislaw, özellikle festivaller gibi basit işlere sponsorluk ederek İngilizler tarafından yönetilmekte olduklarını dile getirir. Traun'un genç imparator Joseph'ten yana olması bile, onun düşüncelerinin değişmesini etkilemez.

“ Sevgili Traun” diye, cevap verir Wratislaw “Şimdi yüzyıllar öncesinin kötü yönetimi intikam alıyor. Biz İngiliz altınına bağımlıyız, onlar nasıl isterse öyle davranmalıyız. hızlı bir hareketle aşağıya işaret eder, “o da paralar eğer festivaller için varsa” diye sert bir şekilde sözünü bitirir. “Genç imparatorun bu mutluluğu esirgemeyin” diye onu sakinleştirir mareşal. “O, bunu gerçekten hak etti.” Bir yararı olmayacağı için Wratislaw hiç cevap vermez [...] (s.146)

Wratislaw, İmparator Joseph'den çok prens Eugen'e güvenir. Onun gözünde Joseph daha olumsuz bir tiptir. Joseph'le ilgili yapılan olumlu yorumlara rağmen, Wratislaw'ın düşünceleri sabittir. Özellikle aşağıdaki alıntıda olduğu gibi Wratislaw'ın İmparator Joseph'e karşı olan olumsuzluğu anlatıcının düşünceleri aracılığı ile ortaya koyulur. Anlatıcıya göre Wratislaw ihtişamlı bir şekilde arenaya giren Joseph'in iyi bir yönetici olduğunu kabul etmelidir. Anlatıcı Wratislaw'ın düşüncelerine rağmen Joseph'in yanında olduğunu her fırsatta duyumsatır. Bu durumu aynı zamanda Wratislaw'a yönelik olumsuz bir tutum olarak da algılanabilir.

Hiçbir şeyden memnun olmayan Wratislaw bile imparatorun görkemle, gülerek arenaya girdiğinde gerçek bir yönetici görüntüsünün olduğunu kabul etmelidir. Her zaman kibirli olan ve yüksek soylu süvarilere bile yukarıdan bakan at eğitmeni Signor Capito, imparatorluk atlarının gururu olan, altı yaşındaki atı Neapolitano'yu yönetmektedir. (s.147)

Eleştirici bir kişiliği olan Wratislaw henüz gerçekleşmemiş olayların kesinliği konusundaki düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilen bir kişidir. Aynı zamanda yanlışlıkların eleştirilmesinden ve doğruların ortaya konulmasından yanadır. Wratislaw aslında herkesi eleştirir Joseph'in kardeşi İspanya Kralı Karl hakkındaki düşünceleri de olumsuzdur. Wratislaw, saray çevresi söz konusu olduğunda çok rahat bir şekilde eleştirilerde bulunabilen bir kişiliğe sahiptir.

“Fakat bu Braunschweig Prensesi Elizabeth, imparatoriçenin akrabası.” “İspanya kralının gelini mi?” “ O henüz kesin olarak kral değil, öteki de kesin olarak gelin değil” “Tanrı aşkına, Wratislaw,

bugün ne de huysuzsunuz! En iyisi izlemeye devam edin ikinci takım içeri giriyor. (s.148)

Wratislaw, kurmaca kişilerin arasında en ayrıntılı biçimde betimlenen figürlerden biridir. Onun açık sözlü ve eleştirel kişiliğinin yanı sıra, aceleci ve harareti davranışları da sık sık vurgulanır.

Kont Wratislaw tıknaz bedeniyle araya girerek sessizce sızlanarak kendini koltuğa bırakır. Baylar kibarca el sıkışırlar, sonra Wratislaw harareti bir şekilde, aceleden üzerine oturduğu saray kıyafetinin eteklerini katlamaya başlar. (s.145)

Wratislaw'ın bu aşırı rahat tavırları ve rahat hareketleri gözden kaçmaz. Onun bu davranışları, imparatorluğa ve Joseph'in yöneticiliğine karşı bir tutum olarak algılanabilir. Wratislaw'ın hayran olduğu kişi, İmparator Leopold'tur. Wratislaw, Leopold'un ölümünden sonra onun yerine tahta çıkan Joseph'i benimseyemez ve bunu her fırsatta dile getirir. Ancak burada dikkati çeken ve ironik olan bir başka konu da Leopold'un müziğe olan düşkünlüğü ile tanınması ve sürekli bu yönde hatırlanmasıdır. Olay örgüsü boyunca Leopold'un askeri başarılarının ve yöneticiliğinin yerine müziğe olan tutkusundan söz edilir. Wratislaw'ın ona karşı olan sempatisinin bir nedeni de bu ortak müzik tutkusudur.

"Aklınız başka yerde, Wratislaw" diye sorar. Diplomat yorgun gözlerini açar. "Biraz dinlenebildiğim için çok mutluyum" Diye karşılık verir. " Hem bu atlı sporlar benim zevkime göre değil. Ben rahmetli imparator Leopold'un da bir zamanlar olduğu gibi müziğe yatkıyım. (s.149)

Olay örgüsünde farklı bir kişi olarak karşımıza çıkan Wratislaw, yazarın ona karşı olan yaklaşımı nedeni ile ilginç bir biçimde genelde olumsuz ancak, diğer kişilerden daha net bir anlatım tutumu içerisinde aktarılmasına olanak sağlamıştır. Onun fiziksel görünümünden rahat kişiliğine kadar olan özelliklerinden, anlatıcının onu bilinçli bir seçimle olaya dahil ettiğini düşünebiliriz. Sarayın gizli işler çeviren, imparatorluğu için çalışan bir diplomatı görüntüsünün altında aslında, imparatoru hiç ciddiye almayan aksine, Eugen'in planlarını gerçekleştirmesi için onunla işbirliği yapan biridir Wratislaw. Jelusich'in, sarayda onun kişiliğinde çok sık rastlanılan tipler oluşturduğunu söylemek olanaklıdır.

2.2.3. Vendôme

Der Traum vom Reich romanının kurmaca kişileri genellikle üyesi bulundukları saray çevresinin önde gelen komutanları arasında yer alırlar. Bu nedenle hemen hepsinin toplumsal yönleri ve konumları anlatıcı tarafından özellikle vurgulanır. Vendôme, romanın en önemli kurmaca kişilerinden birisidir ve Fransa Kralı Ludwig'in ordusunun ünlü komutanlarından. Kral Ludwig'in sahip olduğu toprakları yitirmeye başlamasında ve imparatorluğunun durumunun kötüye gidiş sürecinde Vendôme'nin oynadığı rol olay örgüsü boyunca hissedilir. Vendôme, romanda ilk kez İmparator Ludwig'in huzurunda ortaya çıkar. Vendôme'nin bıraktığı ilk izlenim imparatora karşı yaranmaya çalışan ve kendini kurtarmak için bir takım yollara başvuran bir kişilik şeklindedir.

Vendôme, Eugen'in karşısında uğradığı yenilginin şanssızlık sonucu olduğunu Kral Ludwig'e anlatmak için uğraşır. Görevinden alındığında neler olabileceği konusunda tahminlerde bulunarak kralı ikna etmeyi başarır. Böylece orduda kalma konusunda kendini bir süre daha sağlama almış olur. Henüz olay örgüsünün başında görülen olumsuz özellikleri ona karşı takınılacak anlatım tutumunun olumsuz olacağına dair bir ip ucu verir. Vendôme, kurnaz kişiliğiyle görevinde kalabilmek için her şeyi yapabilecek bir kumandan olarak diğerlerinden değişik bir görüntü çizmektedir. Vendôme'yi diğerlerinden farklı kılan ve kişiliğini belirleyen bir başka etken de kral Ludwig'le konuşabilme ve onu etkileyebilme yeteneğidir. Aşağıdaki diyalog onun kralı nasıl etkilediğini göstermesi açısından önemlidir.

“Şimdi efendim, eğer ben bugün ordudaki görevimden alınırsam planlarımız tehlikeye girer. Size ben önderlik ettim, ben bu ülkeyi tanıyorum, bu birlikleri de tanıyorum her şeyden önce düşmanı tanıyorum. Prens Eugen von Savoyen beni uğraştırabilir, bekli de davranışlarını bilmediği, kendisini rahatsız eden takipçisi tarafından bozguna uğrayabilir. Onu Po bölgesinde sıkıştıracağım konusunda kendime güveniyorum [...]” (s.123)

Kral Ludwig, Vendôme'nin sürekli kendini kurtarmak için yaptığı bu kelime oyunlarının ve taktiklerin farkındadır. Ona karşı düşüncelerini belli etmeden ondan yararlanmaya devam eder. Anlatıcının, Vendôme ile kralın arasındaki bu durumu öne çıkarma çabası düşündürücüdür. Vendôme'nin Fransız ordusunun komutanı olarak anlatıldığı kesitler Ludwig'in gözünden olumsuz bir anlatım tutumu ile aktarılır. Ancak bu kesitlerde Kral Ludwig'in Vendôme'ye karşı hissettiklerinin çelişkili olduğu yolunda göndermeler yapılmıştır.

“Henüz o kadar geç değil,” diyor Madam Maintenon ciddi bir şekilde “Vendôme’nizi tekrar İtalya’ya geri gönderin.” Fakat kral başını sallar. “İtalya önemli fakat Fransa ondan daha önemli,” diye karşılık verir kral.” ülkeyi savunabilecek bir adama ihtiyacım var, anlıyor musunuz? Kendisine güvenebileceğim. Böyle adamlardan sadece iki tane var elimde, diğeri, Villars ise, Ren bölgesinden geri çekilemez. Bu nedenle Vendôme buraya gelmeli yoksa bir gün Marlborough Saint Martin kapısından içeri girecek. (s.126)

Vendôme romanda bir asker olarak da sorgulanır. Okur Vendôme’yi genellikle Ludwig’in yaptığı savaş planlarının ortasında bulur. Ludwig’in yaptığı planlarda Vendôme hep vardır ve bu varoluş onun askerlik yaşantısında derin izler bırakır. Vendôme tüm olumsuz yönlerine rağmen imparatorun güvendiği iki isimden biridir. Ancak bu güven daha çok ülkedeki siyasal koşullar sonucu oluşmuştur. Başka bir deyişle; kralın ona güvenmekten başka bir çaresi yoktur.

“Vendôme’nin bu cesur konuşmaları imparatoru çileden çıkarır. Çok eski zamanlarda büyük adamlar önemsiz işler sonucu hapse girerlerdi. Ancak Ramillies darbesi onu güçlendirdi, Vendôme’ye karşı olan kötü düşüncelerine rağmen bu nedenle kendini iyi hissediyordu. Böylece kendini hissetmediği bir samimiyete zorladı. (s.110)

Romanda Vendôme’nin askerlik kariyeri ve Kral Ludwig ile olan ilişkisi doğru orantılı olarak işlenir. Onun askerlik kariyerinin gerilemesi Ludwig ile olan ilişkilerinin de gerilemesi anlamına gelmektedir. Löwen, Mecheln, Brüssel, Gent, Brügge ve Antwerpen gibi bölgelerin kaybedilmesiyle Kral Ludwig’in kuzeye inme isteği kesin olarak engellenmiş olur. Bu durum Ludwig’in tepkisini çeker. Vendôme’den kaynaklanan hatalardan dolayı bu bölgelerin kaybedilmesi sonucu Ludwig’in ona karşı olan tutumu sertleşmeye başlar. Vendôme, olaylardan kolayca sıyrılıp çıkabilen kişiliği ile Ludwig’in karşısında da kendisini haklı çıkarmak için türlü kelime oyunlarına başvurur. Ancak Kral Ludwig Vendôme’nin bu davranışlarının farkındadır.

“Size bir birlik emanet etmek benim hatamdı,” diye lafı toparlar kral “sizin yanınıza verdiğim Villeroy size söz geçiremedi” kaba bir şekilde güler “Kumandanlarımdan yana talihsizim, biri dükk Marlborough’a karşı önemli bir savaşı kaybediyor, diğeri de son dakikada kuşatılmak üzere olunan Barcelona’dan vazgeçiyor, Rhen bölgesindeki Villars ise Almanların güçlenmesi için hiçbir şey yapamıyor.” “Ya ben “ diye sert bir şekilde araya girer Vendôme” sizin en tehlikeli rakibinizi elimden geçiriyorum, bunu söylemek istiyorsunuz değil mi efendim?” (s.122)

Başına gelecekleri tahmin edebilen Vendôme yaptığı hataları savunmanın bir yararı olmayacağını anlamıştır. Ancak Ludwig’e karşı gelmekten de kendini

alı koyamaz. Buna rağmen Ludwig'in kendisine ihtiyaç duyabileceğini ima ederek onun emrinde kalmak için uğraşır.

Ludwig zayıf gören gözlerini ona doğru diker, dükün kırılgan birini oynayarak uygun bir şekilde geri çağırılmanın yollarını aradığını anlar. “Size sitem etmiyorum” diye asık suratla devam eder. “Benim durumumun güvenli olmadığı konusunda bana hak vereceksiniz. Bu nedenle bana budala diyeceğinize, aksilikleri düzeltmem için yardım etmelisiniz.” “Majesteleri, hizmetime ne zaman ihtiyaç duyarsanız, emrinize amade olduğumu bilmelisiniz. Kral, pek başarılı olmasada dostça konuşmaya çalışarak “ tabi ki sizin hizmetinize ihtiyacım var” diye devam eder. (s.122)

Ludwig'in güvenini tekrar kazanmaya çalışan Vendôme her fırsatı değerlendirmeye çalışır. Hatta Ludwig'le olan konuşmasında samimi görünmeye çalışır.

“ Konuşun bakalım azizim, sadece konuşun! Diye söz hakkı verir Ludwig. Yararlanmaya çalıştığı, İçinde bulunduğu bu durum Vendôme'yi o kadar rahatlatır ki neredeyse dostane tavırları gerçek olur. (s.124)

Böylece kral artık savaş stratejilerini Vendôme üzerine kurmaktan vazgeçer. Komutan olarak Villars atanır, Vendôme ise kralın torunu Phillip'e destek olması için görevlendirilir. Vendôme bunu duyunca çok öfkelenir ve bu durumu kabullenmek istemez. Henüz hiçbir yeteneğini ortaya koyamamış, fazla deneyimi olmayan birinin yanında bir göreve sahip olmak onun ruhsal anlamda çöküntü yaşamasına neden olur. Duyguları karışık olan Vendôme için tek çare bu görevi kabul etmektir. Habsburg imparatorluğunun topraklarını genişletip hemen hemen tüm savaşlarda başarı elde etmesi Fransa'yı köşeye sıkıştırır. Bu nedenle görünürdeki en büyük düşman Prens Eugen'dir. Bu büyük düşmana karşı sağlam bir ordu ve akıllı komutanlara ihtiyaç vardır. Ludwig, Prens Eugen'e rağmen Habsburg ordularının taktiklerini önlemek için tüm güçlerini seferber eder. Kral Ludwig'in Villars'ı öne çıkarması sonucu Vendôme, onun kendisine verdiği görevi geri çevirir. Anlatıcı bir yandan Villars'ın yeni görevini ironik bir biçimde öne çıkarırken diğer taraftan da Vendôme'nin dramını ortaya koymaya çalışır.

“ Efendim, ben eski bir askerim ve majestelerinin ordularında bize gösterilen nezaketi unuttum. Bu nedenle belki aptalca ama açıkça bana bir şans olarak bahsettiğiniz şerefi bir başka yetenekli ustaya vermeniz konusundaki ricamı tekrar ediyorum. Bu yükü kaldıracak güçte olmadığım için beni bu görevden azat ediniz.” (s.208)

Görevinden ayrılmak isteyen Vendôme'nin bu isteği ortamı iyice gerer. Ludwig son derece öfkelenir, Vendôme'nin bu kararına karşı çıkar ve zorla görevi kabul ettirir. Böylece Vendôme tüm çabalarına rağmen kralın karşısında fazla direnemeyen bir karakter olarak öne çıkartılır.

“Efendim majestelerine, tamamına erdireceğimi umduğum bana bahsettiği güvenlerinden dolayı teşekkür ediyorum. Majestelerimin bana uygun gördüğü görevi, yeterince yerine getiremeyeceğimi tahmin etme cesaretinde bulunacağım.” (s.209)

Böylece kısa bir süre sonra bir çok bölge ele geçirilerek Marlborough'a karşı direnişe geçilir. Bunun sonucunda Ludwig'in komutanları Marlborough'a karşı ilk başarılarını elde ederler. Ancak çok geçmeden Marlborough beklenenden çok daha hızlı bir şekilde Dendre'yi geçer ve hızla ilerler. Vendôme ile birlikte hareket eden Prens Phillip, Marlborough'un gece gündüz hiç durmamış olması gerektiği düşünülür. Aslında Marlborough prens Eugen ile iş birliği yapmış ve kendilerinden daha güçlü olan Fransızlara karşı askeri taktikle üstünlüğü ele geçirmiştir.

“ O zaman saldırıya geçeceğiz” “Hayır!” Diye karşılık verir Vendôme. Prens uykulu gözlerini ona diker. “Gittikçe anlaşılmas oluyorsunuz sevgili düğ” diye küçümsercesine alırmadan cevap verir. “Sizden başka kim sürekli savaşı başlatmalıyız şeklinde vaaz verdi, şimdi sizin isteğiniz söz konusu olduğunda siz aniden başka bir görüştesiniz.” Düşmanlığını belli eden Vendôme onu baştan aşağı süzer. Onun bu sessizliği, “acaba bir deliye cevap vermeli mi yoksa vermemeli mi” diye düşünen birinin sessizliği gibidir. (s.259)

Bu görevi zorla kendisine verdiği için imparatora öfkeli olan Vendôme'nin duyguları tamamen karışıktır. Anlatıcı, Prens Phillip'e karşı olan tutumunu olumsuz bir şekilde dile getirmektedir. Bu durum Vendôme'nin Prens Phillip'i deli olmakla suçlaması şeklinde ortaya çıkar. Prens başarısız olması, Vendôme'nin yıldızının yeniden parlamasını sağlar. Ludwig, torunu Phillip'in uğradığı başarısızlıktan sonra aldığı kararların yanlış olduğunu anlamıştır.

“Vendôme tamamen haklı önceden onu dinleseydim şimdi durumumuz başka olurdu. Chamillart, lanet olası Villeroy'u, Ramillies yenilgisinden sonra hemen kovmam gerektiği konusunda yalvardı. Ya siz Françoise sizin yüzünüzden kumandayı torunuma vermeyi kararlaştırdım ve Vendôme'nin emrinden bir adamı geri çektim, sonucu görüyorsunuz.” (s.304)

Vendôme'nin içinde bulunduğu durum giderek daha da kötüleşmektedir. Ele geçirmiş olduğu Gent ve Brügge bölgelerinin de elden çıkması sonucu Kral Ludwig

kumandan Villars’a Fransa’nın sahip olduğu son orduyu teslim eder. Bu son şansı da değlendiremezlerse barış isteyip teslim olmaktan başka çareleri görünmemektedir. Vendôme’nin birliğı Prens Eugen tarafından neredeyse dağıtılmıştır. Kral Ludwig’in pişmanlığı bu durumu düzeltmez ancak onun bazı gerçeklerin farkına varmasını sağlar. Tüm bu yaşananlar onun Phillip’e güvenmekle ne büyük hata ettiğini sorgulamaya başlamasına neden olur. Bunun sonucunda Ludwig, varisi olarak gördüğü prene fazla güvendiğinin farkına varır. Vendôme’yi görevinden alıp Prens Phillip’in yanına verirken, prensin ona ihanet edebileceğini hiç düşünmemiş aksine ondan çok şey beklemiştir. Kral, Phillip’e bu görevi verirken onun askeri bir başarısının olup olmadığını araştırmadan ona güvenmiştir. Bu durum Vendôme’nin lehinedir. Vendôme’nin görevlerinden alınmasında bayan Maintenon’un ve Prens Phillip’in de suçlu olduğunu bilen Ludwig, pişmanlık duyar.

“Ludwig! Ne dediğinizin farkında mısınız?” “Bu suçlamalar” “Sadece fazla gerçekçi. Benim anlamam uzun sürdü ama bundan sonra hiçbir şey beni kör etmeyecek. Prens benim öleceğim günün hesabını yapıyor, itinayla yönettiğim savaşı üstlenmeye çalışıyor. Askeri deneyimlerinin olup olmadığını bilmiyorum, fakat onun, düşmanla iş birliğı yapmak istediğı çok açık ortada. Barış yapmaya zorlanmış olacağım.” (s.305)

Ludwig’in emriyle, yönettiğı savaşın başarısızlığı Vendôme’nin sonraki yaşamında son derece etkin bir rol oynar. Savaş sonrası Ludwig’in huzuruna gidip suçsuzluğunu kanıtlamaya çalışan bir kişilik sergilemesi, onun aslında yenilgi sonrası yaşadığı duygularının dışı vurumu olarak nitelendirilebilir. Nitekim Vendôme’nin yapmış olduğı konuşmalar ve Ludwig’in ona karşı takındığı olumsuz tutum bir veraset kavgasına dönüşür. Bu durum Nasyonal Sosyalist ideolojiye bir gönderme yapılarak geniş toprakları olan yaşam alanına sahip olmak istenildiğı biçiminde değlendirilebilir.

Vendôme açısından bakıldığında, onun yaşadıklarından dolayı duyduğu eziklik nedeniyle Ludwig’in vermiş olduğı ikinci bir görevi kabul etmediğı düşüncesi önemlidir. Ancak zorla kabul ettirildiğı bu görev onun Prens Phillip kadar zararlı olmadığını sadece şanssız olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak komutan Vendôme, kKAl Ludwig’le olan cesur konuşmaları ve şaşırtıcı çıkışları ile dikkatleri üzerinde toplamıştır. Sonunda ise Ludwig’in doğruları bulması onun Vendôme hakkındaki düşüncelerini olumlu bir imaja dönüştürmüştür. Anlatıcının, Vendôme’ye

karşı sergilediği olumsuz yaklaşım onun eylemlerinden sonra olumluya döner. Vendôme'nin yaşadığı askerlik deneyimlerinin arkasında saray çevresinde oluşan ve kendi iradesi dışında gelişen olayların da payı büyük olmuştur.

2.2.4. Marlborough

Der Traum vom Reich'in en önemli kişilerinden biri de Dük Marlborough'dur. Marlborough, romanda Prens Eugen'e en yakın kişiler arasında yer alır. İngiliz asıllı olan Marlborough, aynı zamanda Eugen'in arkadaşı ve güvendiği bir komutandır. Eugen'e yakınlığı ile kendini fark ettiren Marlborough'nun onunla olan samimiyeti dikkat çekicidir. Marlborough ilk kez Eugen'le savaş hazırlıklarını planlarken ve onun dostu olarak olay örgüsünde ortaya çıkar.

“Holandalılar orada İngiliz yardım birlikleri ile işbirliği halinde savaşıyorlar. Kumandanı da Prens Eugen'nin arkadaşı Dük Marlborough. (s.118)

Marlborough'un Ramillies bölgesindeki başarısı Fransa'nın kuzey bölgelerini tehlikeye atar. Bu nedenle Fransızlar, Marlborough'un diğer önemli bölgelerde de etkili olabileceğinden kuşku duyarlar. Kısa bir süre sonra Marlborough Dendre üzerinden Schelde'ye ulaşır ve görevini başarır. Prens Eugen ile Marlborough arasındaki ittifak olumlu bir şekilde işler ve ikili planladıkları gibi savaşın üstesinden gelir. Bu ikiliye karşı koyamayacağını anlayan Fransa, Marlborough ve Eugen'i yenmek için başka yollara başvurur. Fransa, Lord Bolingbroke adında bir politikacıyı bulur. Marlborough, İngiltere ile Fransa'nın yaklaşmasının tüm planlarını bozup savaştan vazgeçebileceği gerçeğini öngörür. Marlborough, Eugen'le yaptığı konuşmada tepkisini gösterir. Marlborough'un gösterdiği tepkiler, aslında onun çevresinde olup bitenlere karşı gösterdiği duyarlılığın bir göstergesidir. Aynı zamanda deneyimli bir komutan olarak başarılı bir savaşçı görüntüsü çizen Marlborough, tepkisini göstermeye devam eder ve olabilecekleri Eugen'e baştan anlatır.

“Beni çok iyi anlıyorsunuz prens “ diye cevap verir Marlborough ” bu köşe kapmacanın nedeni nedir? Arkamdan gelecek olan birinin verilmeyecek olmasını demek istiyorum. Benim ayrılmamla ordularım da savaş sahnesini terk edebilir. İngiltere, düşmanlarımı üzerime salmayı başarıp, imparatorla olan ittifakını bozarak savaştan vazgeçebilir” “ve Fransa ile barış imzalar.” (ss.348-349)

Savaş ortamındaki birliktelikleriyle ikisinin de birbirlerine karşı güvenleri sağlamlaşmış görünsede Eugen, Marlborough'ya karşı tam olarak olumlu düşünmemeye başlar. Aralarındaki ilişki bir anlamda koşulların gerektirdiği ve zorladığı bir durum haline gelir. Aşağıdaki alıntı bu zorunlu ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Eugen sevinçle Alman birliklerinin tutumunu merak edip sormak ister fakat bundan kaçınır. Zaten sadece kendi İngilizlerini öven Marlborough'dan doğru bir bilgiye ulaşamayacaktır. Bunun yerine sorunlarının asıl konusu olan kuşatmaya geri döner. (s.281)

Prens Eugen, planladıkları bir takım savaşların kazanılmasından sonra kısmen de olsa Marlborough'ya güvenmeye başlarlar. Habsburg İmparatorluğu'nun ve Vendôme'nin ordularına karşı başarılı olurlar. Anlatıcının, Marlborough hakkındaki değişken anlatım tutumu çok geçmeden kendini gösterir. Anlatıcının takındığı olumsuz anlatım tutumu olay örgüsü boyunca etkin bir şekilde duyumsatılır. Aşağıdaki alıntıdan da anlaşıldığı gibi Marlborough'un Eugen'e karşı olan söylemleri bu olumsuz anlatım tutumunu destekleyici niteliktedir. Aşağıdaki konuşması bu olumsuzluğu açıklayan örneklerden biridir.

“ O zaman, dostum Prens von Savoyen kusura bakmasın,” diye fikrini söyler Marlborough. “ Peki neden, sorabilir miyim sevgili düğ?” “Çünkü önceden sizin kalenizi prensin bile tanıyamayacağı bir şekilde vurup düşürmüş olacağım.” (s.365)

Eugen'in Marlborough'ya karşı olan olumsuz tutumu birbirlerine güvenmeye çalışırken gerginliğe de neden olur. Fransa cephesindeki Villars, kısa sürede topladığı birliği ile Marlborough ile Eugen'in planlarını boşa çıkarmayı başarır. Birlikte başarı elde edememeleri iki arkadaşın arasındaki gerginliği iyice artırır ve oluşmaya başlayan güveni de sarsar.

“ Fransız mareşallerinden iki tanesini tahmin edebiliyorum özellikle, Villars ve Vendôme; bunlardan bir tanesi ile işimiz var demektir.” Düğ Marlborough hemen ciddileşir. “Umdüğümüzden daha fazla işimiz olacak,” “Vendôme bugün o kadar güçlü ki altmış bin adamımla ona saldırmayı cesaret edemeyeceğim. Bu nedenle ezelden beri olan planımız suya düşecek. (ss.215-216)

Marlborough, kısa sürede Eugen'le aralarındaki durumu düzeltmeyi başarır. Onun bu yeteneği aynı zamanda başarılı bir kumandan olmasının da göstergesidir. Marlborough tıpkı Vendôme gibi kıvrak zekasını kullanarak hem olayları planlarına göre çevirmeyi hem de Eugen'le olan ilişkisini düzeltmeyi başarır.

Böylece kaybettikleri güçlerini tekrar kazanan Marlborough ve Savoyer, Vendôme'nin zaman zaman gösterdiği ataklardan dolayı endişe duyarak savaş stratejilerini yeniden gözden geçirmeye karar verirler.

“Marlborough ile birleşmek çok tehlikeli fakat Marlborough ile Prens Savoyen'in kışkacına düşmek çok daha kötü bir durum.” “Aynı zamanda Mareşal Ouwerkerk'in “diyerek sözünü tamamlar Savoyer. “Aman! ben kolordu yönetmekten anlayan ihtiyar bir askerim, daha fazlasını anlamam ikinizle kendimi kıyaslayamam. (s.219)

Koşullar ne olursa olsun Marlborough ile Eugen, savaş stratejilerini belirlerken bile aralarındaki ilişkiden çok içinde bulundukları durumu değerlendirmeyi başarırlar. Marlborough'un başarısı Fransız ordusunun korkmaya başlamasına neden olur.

“Marlborough'un savunmaya çekilmesini sağladık ve bağlantılarını tehdit ediyoruz. Korkacak neyimiz var ki?” “Bir çok şey“ diye karşılık verir mareşal kısaca. Marlborough çok başarılı bir iş çıkartıyor. (s.220)

Marlborough olabilecekleri tahmin eder ve sonuç onun beklediği gibi olur. Böylece Marlborough başarılı bir komutan olduğunu kanıtlanmış olur.

Bavyera Elektör'ü çetin fakat sakın bir şekilde İtalya'dan girmekte olan rakibi Marsin birliğini karşılayabilirdi fakat, Paris'ten savaşı düzenleyen kesin emirler geldi, üstelik Marlborough; Villeroy 'un kibirli biri olduğunu ve as komutan Max Emanuel'i kullanıp Fransızları ağına düşüreceğini biliyordu. (s.118)

Sonuç olarak, Marlborough'un varlığının Eugen'e yakınlığıyla bir değer kazandığı söylenebilir. Ortaya çıkan hem olumlu hem de olumsuz anlatım Eugen'in ona dair olan düşünceleri şeklinde ortaya çıkar. Marlborough, romanda dostluk ilişkileriyle olay örgüsüne egemen toplumsal- siyasal koşulların aktarılmasına olanak sağlayacak bir biçimde kurgulanmıştır. Onun Eugen ile olan ilişkisi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Marlborough, olay örgüsünde Eugen için önemli bir kişiliktir. Genellikle olumlu olmasına rağmen, zaman zaman olumsuz bir tip görünümündedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DER TRAUM VOM REICH ROMANINDA TARİHSEL OLAYLAR VE ARKA PLAN

3.1. ROMANDA TARİHSEL- KÜLTÜREL ARKA PLAN

Jelusich, *Der Traum vom Reich* romanında gerçekliği daha fazla kullanmış ve kurmacaya az yer vermiştir. Gerçek olaylarla kurmaca arasında bir bağlantı kurulduğunda, kurmacanın bile gerçek olup olmadığı konusunda ikilemde kalınmaktadır. Konular genellikle gerçeklik bağlamında ele alındığı için, kurmaca ya kişilerin adlarının değişikliği, ya mekanların, şehir adlarının farklılaşması ya da farklı karakterlerdeki kişilerin yansıtılması konusunda ortaya çıkar. Tarih konulu bir yapıt olan *Der Traum vom Reich*'ta, gerçeklikle ilgili ele alınan olaylar belgelenebilen olaylardır. Yaşanmış gerçekler olay örgüsünün merkezine yerleştirilirken, kurgunun öne çıkarıldığı kesitler daha ironik ve öznel olarak değerlendirilebilir. Romanın tarihsel bir gerçeklik üzerine kurulmuş olması tarihsel ve kültürel arka planını bu anlamda desteklemektedir. Bu nedenle *Der Traum vom Reich* tarihsel roman kapsamında yer almaktadır.

Mirko Jelusich sadece *der Traum vom Reich*'ta değil diğer yapıtlarında da tarihsel ve kültürel arka planı kullanırken tarihsel kişilerden ve olaylardan yararlanmıştır. Jelusich'in romanlarında olayların tarihsel boyutunun dışında savaş ortamları ve askeri olaylar ayrıntılı bir şekilde betimlenir. Bu olaylar dizisi tarihsel, kronolojik bir düzen içerisinde kaleme alınmıştır. *Der Traum vom Reich* tarihsel gerçeklerin çerçevesinde oluşturulan bir yapıt olarak gerçek bir olayın romana

aktarıma sürecinde ortaya çıkar. Bu süreç boyunca tarihsel ve kültürel arka plana önemli derecede dikkat etmek gerekir. Romandaki en önemli olay savaşların bir fon olarak ele alınmış olmasıdır. Savaş ortamları ve betimlemeleri birinci derecede önemli rol oynar. Nasyonal Sosyalist ideoloji roman boyunca hissedilir derecededir. Askeri kesitlerin söz konusu olduğu bölümlere çok fazla önem verilir ve olay örgüsünün akışı içerisinde bir takım göndermelerde bulunulur. Olaylar dizisinde cephelerde yaşananların dışında Habsburg sarayında geçen günlük yaşantılardan da söz edilir. Habsburg imparatoru I. Leopold'un ölümünden sonraki dönemin ele alındığı kesitler romanın geçtiği tarih hakkında bir fikir verir. İmparator Joseph'in ölümüne kadar süren olaylar zinciri hem toplumun hem de imparatorluğun sorunları ile ilgilidir. Romanda Alman toplumu bilincinin oluşturulması tarihi ve kültürel bir çerçevede ele alınır. Romanın yazılmış olduğu dönem olay örgüsünün kurgulanışında tarihsel bir belge niteliği durumdadır.

Tarihin anlaşılır olması anlatıcının kullandığı tarihsel malzemelerden çok anlatıcının anlatım tarzına bağlıdır. Tarihe geçmişten bugüne bir bakış atıldığında tarihte yaşanmışlar, deneyimler kısacası tarihsel olan her şey ele alınmalıdır. Tarihsel metinlerin oluşturulması ve tarihsel olayların gerçeğe uygun aktarılması tarihçilerin işi olmasına rağmen tarihsel anlatım, tarihsel roman sayesinde yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda kurmaca ve gerçekliğin önemi yadsınamaz. Tarihte yaşanmış bir çok olay romanlarla çeşitli yayınlarla günümüze taşınmaktadır. Ancak tarihle ilgili yapılan tüm yazınsal çalışmaların bire bir tarihsel gerçekleri kapsadığı söylenemez. Zaten bu konuda çok az sayıda tarihçinin geçmiş hakkında tam olarak doğruyu yazdığını ileri sürdüğü şeklinde açıklamalar yapılmıştır.¹³⁵

Geçmiş ve şimdiki zaman (Geschichte und Gegenwart) konusunu ele aldığımızda tarihsel olaylar ve anılar günümüzdeki olaylarla ilişkilendirilir ve yeni yapıtlarda geçmişten bugüne göndermeler bulunulur. Alman Yazın tarihine bir baktığımızda bunun sayısız örneklerini görürüz. Özellikle Almanya'da 1933-1945 yılları arası iktidarda olan Üçüncü İmparatorluk dönemine ait anılar ve yaşantılar şimdiki zamana eleştirilerek ve çeşitli şekilde yorumlanarak aktarılır.

¹³⁵ Alun Munslow, *Tarihin Yapısökümü*, 1997, (Çev.abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, s.12.

Romanlardaki tarihsel arka plan genelde yazarın olayları yaşadığı ortamdaki ideolojik düşünceler çerçevesinde yazılırken, olayların yaşanmış olduğu tarihsel dönemle de yazarın ideolojisi arasında bir bağlantı kurulur. *Der Traum vom Reich*'ta ise tarihsel arka plan askeri başarıların, savaşın zorluklarının ve yoksulluğun ele alınması şeklinde oluşmuştur.

Onlar zorluğun ve sefaletin geçtiğini biliyorlardı. Genellikle donanımlı bir imparatorluğun kusursuz üstünlüğü ile sonuçlanan kısa bir süre sonra da savaşın zararlarından dolayı düşüşe geçip geri çekilerek yozlaşan amaçsızca bir hedefin peşinden koşmanın da bittiğini biliyorlardı. (s.11)

Romanın daha başından itibaren Fransızlarla yapılan savaşlar anlatılırken Fransızların önemi ve düşmanlıkları duyumsatılmaya çalışılır. Romanda Habsburg imparatorluğunun en önemli eylemlerinden biri olarak Fransız savaşlarından söz edilir. Fransızların bu yaşanan yoksul ve zorlu yıllara olan katkısı böylece gözler önüne serilir.

Fransız birlikleri; aniden nereden çıkıyorlar? Birdenbire imparatorluğun birlikleri arasındalar.Çepeçevre silah sesleri, savaşanların öfkeli sesleri, bunların arasında arasına bir yaralının sanki bir yanık acısından inler gibi sesi yükselir [...]. (s.36)

Ölümle özdeş olan savaşın anlatılan kesitleri simgesel olarak tüm tarihsel arka plan oluşturulan bölümlerde hissettirilir. Böylece savaşın ortaya koyduğu şiddetli ortam öne çıkarılmaya çalışılır. Bu ortamlar romanda, ilk önce Fransız savaşlarıyla öne çıkar ve genç Prens Joseph von Lothringen'in ölümüyle sonuçlanır. Savaş sırasında yaralanan genç prensin ölümü, savaşlar sürerken yaşamak zorunda kalınan trajedilerin yansıtılması için son derece çarpıcı bir örnek olarak alınabilir.

Prens Dessauer dışarıda, "Prese gerçeği neden söylemediniz?" diye Savoyer'e sorar. "Sabaha çıkamayacağı için" diye cevap verir Eugen üzgün bir şekilde. "Böylece öbür tarafa mutlu gidebilir" karanlık yüzünü prese çevirir. "Zor bir gün prese" diye iç çeker. (s.40)

Der Traum vom Reich'ta tarihsel ve kültürel arka planı siyasi anlamda irdelediğimizde Nasyonal Sosyalist ideoloji karşımıza çıkmaktadır. Jelusich, romanlarına bu doğrultuda yön verirken arka planları genellikle tarihsel olaylara dayanır ve o dönemin politik olaylarına da göndermede bulunur. Jelusich'in romanda, Yahudilere karşı olan taraflı aktarımları ve olumsuz anlatım tutumu da bu anlamda değerlendirilebilir. Yahudilerin ticarete başarılı olmaları neredeyse bir gelenek haline

gelmiştir. Olay örgüsü boyunca Yahudilerle ilgili olan bölümlerde onların ticari başarılarından ve parayı nasıl kullandıklarından söz edilir.

İbraniler kendi aralarında parayı çok yüksek yüzde on, oniki faizle zengin bölgelerde rehin bırakırlar. Ülkeyi daha iyi daha hızlı soymak için Memurlara rüşvet veriyorlar. (s.19)

Bavyera halkının ayaklanması da tarihsel arka planı oluşturmada kullanılır. Bavyera ayaklanmasını romanda söz konusu olan diğer önemli tarihsel olaylardan kesin bir çizgiyle ayırmak olanaksızdır. Olaylar ard arda kronolojik bir sırayı izler gibi görünse de aslında tarihsel süreç tamamen kronolojiye uygun, fakat olay akışı zaman zaman değişiklik gösterir. Konu aniden değişir böylece aralarda tarihsel bilgiler verilir. Tarihsel arka plan çerçevesinde daha önceden Avusturya sınırında olan ve imparatorluk topraklarının içinde yer alan Burghausen, Braunau, Schärading gibi bölgelerin Bavyeralılar tarafından ele geçirilmek istenmesi gündeme getirilir.

“Eğer Burghausen, Braunau, Schärading gibi en önemli yerler imparatorun elinde olmasaydı, iyi bir sınır olabilirdi. Bu nedenle sevgili yurttaşlar tüm zorluğa karşı bu bölgeleri ele geçirmeye çalışalım.” (s.45)

Olay örgüsünün daha çok tarihsel gerçeklerden oluşması romandaki kurguyu ister istemez ikinci plana iter. Bu durumda romanın tarihsel arka planı daha çok gerçeklere dayandırılır. Bavyera ayaklanması anlatılırken birdenbire Max Emanuel’ın araya girmesi önemli tarihsel bilgilerin aktarılması açısından dikkat çekici bir durum oluşturur. Bavyera’daki ayaklanmalar sürerken kralın huzuruna gelen Bavyera dükü Max Emanuel umduğu ilgiyi göremez. Max Emanuel ile kralın arasında yaşananlar romanın tarihsel süreci etrafında sürekli öne çıkarılır.

Bavyera Elektörü aynı zamanda dük Max Emanuel, güçlkle tekrar söze girer. “Şu an ülkeme yardımın getirilemeyeceğini görebiliyorum.” Diye cevap verir. “Fakat, efendim gelecek bahar Flandern’e karşı hazırlanan önemli çarpışmayı yönetmekten sizi alıkoyan nedir ki? [...]. (s.75)

Romanda tarihsel ve kültürel arka plan oluşturulurken dikkat çeken en belirgin özelliklerden biri de Bavyera ve Avusturya şiveleridir. Bavyera’lıların söz konusu olduğu bölümlerde halktan kişilerin konuşmaları aktarılırken Bavyera şivesi

kullanılmıştır. *Aber Leute sterben wollen für das Land ist nicht genug.* Aşağıdaki şekilde romana yansıtılmıştır.

Aber, Leut', sterben wollen fürs Land is net genug. (s.44)

Dilsel boyuttaki kültürel arka planın oluşturulmasında ise saray çevresinin süslü anlatımı dikkat çeker.

Otuz Yıl Savaşları anlatılırken tarihsel gerçeklerin romanın kurgusuna yerleştirildiği gözlemlenmiştir. Tarihsel ve kültürel arka planı ele aldığımız *Der Traum vom Reich*'ta Otuz Yıl Savaşlarının esas çıkış noktası sayılan mezhepler savaşına tanık oluyoruz. Özellikle protestanlık dönemin en tabu sayılan konularından bir olarak görülür. Protestanlık, Hristiyan dininin bilinen en büyük üç ana mezheplerinden biridir. Bu mezhep Martin Luther'in öncülüğünde Katolik Kilisesine karşı yürütülen reform hareketlerinin başlangıcı olmuştur. Protestanlığın savunucusu olan İsveç, Katolik Fransa ile karşı karşıya gelir. İsveç, tarihte protestanlığın kabulü için girişimde bulunan ilk ülkelerdendir.

Romanda protestanlığa karşı savaşmayı göze alamayan Habsburg imparatorluğu baştan önyargılı davranır. Ancak daha sonra imparator Joseph sınırları içerisinde kim olursa olsun inançlarına saygı duyulacağını da belirtir.

“O halde kralınıza, hemen bir elçi göndereceğimi ve tüm vatan evlatlarını hangi inançtan olursa olsunlar aynı sevgiyle kucaklayacağımı da bildiriniz[...]" (s.144)

Prens Eugen romanda 1705-1711 yılları arası tarihsel panoramaya damgasını vurur. Önder tip kimliği ile de bir çok olayı çözüme ulaştırır. Napoli'ye girmeye hazırlanan İmparator Joseph Papa'yı karşısına almayı göze alır. Hatta Papa'nın önerdiği barış teklifini bile kabul etmeyip birliklerini Ferrera ve Bologna bölgesinden geri çekmez. Ancak Eugen bu durumla ilgili papanın elçisine tamamen farklı şeyler söyler. Napoli'ye girmeyecekleri konusunda adeta söz veren prens, elçi gider gitmez kararını değiştirir. Eugen ülkesinin çıkarları uğruna saraya gelen elçiye hoşgörülü davranır fakat fırsatları değerlendirerek yapmayı planladığı saldırılardan da kaçınmaz. Anlatıcı Eugen'in bu tutumunu hem eşeştirel hemde ironik bir biçimde aktarır.

Riviera'nın ardından kapı kapatıldıktan sonra Kont Trautmannsdorf'un ilk sözü, " sevgili prens çok fazla hoşgörülü değildiniz?" olur. "Sevgili kont" diye cevap verir prens neşeyle "Birliklerimi papanın bölgesinden geçirebilmek için daha iyi bir fırsat bulamazdım. Tabi ki Napoli'ye karşı olan saldırı devam edecek."(ss.167-168)

3.2. OTUZ YIL SAVAŞLARI

Otuz Yıl Savaşları 1818-1848 yılları arasında Alman İmparatorluğu'nun protestanlığı ortadan kaldırıp bir mezhepe dayalı din devleti kurma isteği ile çıkmıştır. Daha sonra Almanya, Fransa, Habsburg, İspanya, Hollanda, Danimarka gibi bir çok Avrupa devletinin katıldığı bu savaşlar otuz yıl sürmüştür. Otuz Yıl Savaşları'nın bir protestan-katolik savaşı olarak bilinmesine rağmen bir çok devlet siyasi nedenlerden dolayı savaşa katılmıştır. Bir iç savaş haline gelen bu savaşlar 1555 yılında imzalanan Augsburg Barışı ile sona ermiştir. Bu antlaşmaya göre Alman prensliklerine, katolik ve protestanlık arasında bir tercih yapma hakkı tanınmış fakat anlaşmanın bu maddesi uygulanmamıştır. Almanya'da hızla yayılan Calvinizm ve diğer protestan mezheplerin Augsburg Barışına göre birtakım hakları yoktur. İspanyada'ki katolik Habsburg Kralları ise doğu ve orta Avrupada katolikliği tekrar güçlendirmek için çalışmaya başlarlar. Katolik İspanya, Roma Cermen imparatorluğu gibi Habsburg Hanedanı tarafından yönetilmektedir Katolik Birliği de böylece İspanya'nın desteğine güvenmeye başlar. Protestanlar ise Avrupa'da Habsburg egemenliğini istemeyen diğer devletlerle iş birliği yaparlar. Prag düzenlemesini kabuletmeyen Fransa da katolik bir din adamı tarafından yönetilmesine böylece katolik bir devlet olmasına rağmen protestanların yanında savaşa girer.

Otuz Yıl Savaşları aslında Almanya ve İspanya krallarının yeni mezheplere karşı gelmeleri sonucu başlar ve 1648 yılında Protestanların zaferiyle biter.¹³⁶ Vestfalya Antlaşması sonucu Almanya'yı oluşturan Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu birçok küçük egemenliği olan devletlere ayrılır. Bu mezhepler savaşı sürerken İspanya veraseti üzerindeki çekişmelerin temeli atılır. Böylece İspanya savaşların fiilen başlaması ile kendini her iki savaşın ortasında bulur.

¹³⁶ Brigitte Hamann, *Österreich Die Deutschen und ihre Nachbarn*, herausgegeben von Helmut Schmidt und Richard Freiherr von Weizsäcker, Verlag C.H.Beck oHG, München, 2009, s.43-44

Romanda bu tarihsel kronolojiye bağılı kalınmış ve olaylar gerçeklik çerçevesinde kurgulanmıştır. Böylece Fransızların Otuz Yıl Savaşları'ndaki konumu ve başarıları gerçeğe uygun bir biçimde aktarılmaya çalışılmıştır. Savaşın başlamasından yedi yıl sonra Habsburg ordusu Napoli'ye girer. Avusturya'nın askeri başarıları sürerken Fransızlar da sürekli atağa geçerek isteklerinden vazgeçmezler. Bu durum Fransızlar'ın yaşadıkları trajedinin aktarılması konusunda örnek gösterilebilir. Anlatıcı, insanların hedefleri uğruna yaşadığı sorunları aslında bir nedensellik ilişkisi içerisinde ortaya koymaya çalışır. Böylece romanda imparatorluk kurma rüyası ve Nasyonal Sosyalist düşünce yıllarca süren savaşırlara rağmen vazgeçilmez bir ütopya haline gelir. Bu savaşlar sürerken Fransa gerçekten Avusturya'nın en zor düşmanı olarak ortaya çıkmış ve mücadeleyi elden bırakmamıştır.

Otuz Yıl Savaşlarının olumsuz koşulları özellikle Fransızların başarıları ile düzelmeye başlar. Böylece Fransızlarla ilgili olumsuz imajın kaynakları bu savaşın temellerine kadar dayanır. Savaşın uzama gerekçesi olarak da otomatik olarak Fransa'nının başarıları gösterilmektedir.

En azından bunun da mı kesin bir hayal kırıklığı olduğunu söylemek istiyorsunuz, efendim? Sizin bakış açınız çok kötü. İspanya savaşı Fransa'da, Ren'de ve Flandern'de sürüyor burada ise kaybedilmiş çok da önemli bir şey yok. “ Teselliniz iyi geldi” diye düşüncesini belirtir Joseph,“ “Fakat ben başka bir şey söylemek istemişim, her şeye rağmen Fransızların başarıları, yakında bitecekmiş gibi görünen, savaşın uzamasına neden oluyor. (ss.197-198)

İmparator Joseph'in savaşla ilgili görüşleri ve tutumu bu yönde iken Fransa'da durum bundan daha iyi değildir. Henüz tam olarak kesin bir zaferden söz edemeyen Fransızlar için de İtalya'daki başarısızlıklar sıkıntı yaratmaya başlamıştır. Fransızlar Toulon önündeki düşmanın çekilmeye başlamasıyla teselli bulur.

Sadece İtalyada şanssızlık son zamanlarda etkisini gösterdi, fakat Fransız ordularının cesurluğu en azından Toulon önündeki düşmanın kutsal memleket topraklarından geri çekilmesini sağladı. (s.205)

Otuz Yıl Savaşları'nın bir din savaşı olmasındaki en büyük etkenin Almanya ve İspanya'nın yeni mezheplere yönelmesi gerçeği olay örgüsüne olduğu gibi yansıtılır. Anlatıcı da roman boyunca ele aldığı tarihsel gerçeklere yer verirken kurmacayla birlikte harmanlayarak okuyucunun olayları çözümleyebilmesine yardımcı olur. Savaşların romanda anlatılan zaman kesitleri İspanya ile Fransa'nın müttefikleri; İsveç

ve Danimarka arasında geçer. Habsburg İmparatorluğu kendi planlarını gerçekleştirebilmek için olaylara karışır. Bu olaylar, olay örgüsünün oldukça hareketli bir görünüme bürünmesine neden olur. Anlatıcı özellikle savaşların konu edildiği bölümlerde mezhep kavgalarını tek yönlü bir bakış açısından ele alarak Habsburg İmparatorluğu'na bağlı bulunan prenslikleri de işin içine katar. Vestfalya barışı ile zafer kazanan Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu da küçük prensliklere ayrılır ve böylece prensliklerin ayaklanmaları da bir yerde bastırılmış olur. Prens Eugen bu prensliklerin ayaklanmalarını ve kargaşayı durdurmak için görevlendirilir.

“Savoyer önceki hakim olduğu bölgelere ve Ren'de ki Vestfalya barışının tüm haklarıyla ilgili meselelerinin düzenleyicisi olarak atanacak.” Diye sorarak prense bakar.” Bu duruma siz ne diyorsunuz?” “Ne de olsa bu bir başlangıç.” (s.313)

Almanlar Protestanlığı resmi din olarak tanımadan önce Papayla bir çok anlaşmazlık yaşamak zorunda kalırlar.

“Papanın bu duruma göz atmış olması hoşuma gitmedi yeri gelmişken, majestelerine sorabilirmiyim, Papayla aranızdaki anlaşmazlık ne durumda?” (s.313)

Romanda ön plana çıkan olayların ve savaşların başında Otuz Yıl Savaşları gelir. Otuz Yıl Savaşları'nın, protestanlık mezhebine yönelik olması romanın başından beri duyumsatılmak istenen bir olgudur. Bu mezhep savaşının çözümlenmesinden hemen sonra Avrupada güç dengesi tamamen değişmeye başlar. Zaten Alman imparatorluğunu kurma rüyasını gerçekleştirme hedefi olan imparator Joseph İspanya ve prenslikler üzerinde baskılarını sürdürmektedir. Bu durum tarihte de yaşandığı gibi kısa bir süre sonra İspanya'nın Avrupadaki üstünlüğünü kaybetmesi şeklinde sonuçlanır. Fransa ise imparatorlukla anlaşmazlıklar yaşasa da güçlenmeye başlar.

3.3. İSPANYA VERASET SAVAŞLARI

Der Traum vom Reich'i ele alırken İspanya veraset savaşına doğru giden tarihsel sürecin gerçeklerle örtüştüğünü görürüz. Tarihsel bilgilere göre, Habsburg soyundan olan İspanya Kralı II. Carlos, çocuğu olmadığı için mirasını Fransa kralı XIV. Louis'in torunu olan Bourbon Prensine bırakır. İmparator Leopold 1701'de Avrupa'da Fransız egemenliğinin yayılmasına karşı çıkar. Her ikisinin de İspanyol soyundan olan prenseslerle evli olmalarından dolayı aralarında mirasın kime kalacağı konusunda bir

anlaşmazlık çıkar.¹³⁷ Çıkan savaş sırasında İngiltere, Felemenk, Brandenburg ve Hannover gibi bölgeler imparatorun yanında savaşa katılır. Bavyera ise Fransa tarafına geçer ve sonra ayaklanan bölgeler arasında yer alır. Rakoczy'nin Macaristan'da ayaklanması da aynı döneme denk gelir. Macar ayaklanması Avusturya ordusunu uzun bir süre uğraştırır bu arada Rakoczy Viyana'ya kadar ilerler, Bavyera orduları da Avusturya'ya karşı büyük tehlike oluşturmaya başlar. 1704'te Marlborough dükü ve Prens Eugen komutasındaki İngiliz ve Avusturya orduları Fransız ve Bavyera kuvvetlerini yenilgiye uğratır. Leopold'ün ölümünden sonra, 1705'te yerine oğlu I. Joseph geçer. Torino 1706'da Fransızlardan geri alınır. Fransa'yla yapılan bir anlaşmayla kuzey İtalya da ülke topraklarına geri katılır. Ardından İspanyollardan güney İtalya alınarak toprak bütünlüğü tekrar oluşturmaya başlanır. İspanyol savaşlarında da başarılı olunur Oudenaarde ve Malplaquet savaşları da kazanılarak, Lüle (Lille) ele geçirilir ancak İngilterede elde edilen siyasal değişikliklerle İspanya'daki yenilgiler ittifakın sarsılmasına neden olur.

İspanya'yı eline bulunduran Habsburgluların erkek varisi yoktur Joseph'in ölümü üzerine VI. Karl ailenin son erkek üyesi oluşu nedeni ile imparator seçilir. Veraset yasasına göre, fermana ailenin erkek varisleri olmaması halinde, başta imparatorun kızları olmak üzere ailenin kadın üyeleri tahta geçebilecekleri belirtilir. Tarihte bir din savaşı olarak bilinen Otuz Yıl Savaşları İspanyol topraklarının paylaşımı konusunda ortaya çıkan anlaşmazlıklardan kaynaklanmıştır. Tarihsel bilgilere göre II.Karl vasiyetinde varisi olarak Fransız Phillip von Anjou'yu belirler. Bu olay İspanya veraset savaşlarının çıkış noktasını oluşturur.¹³⁸

İspanya veraset savaşlarının en yoğun dönemi, son İspanyol kökenli Kral II. Karl'ın hükümdarlık dönemine denk gelir. Hastalık nedeniyle çocuk sahibi olamayan kralın ölümünden sonra İspanyol hanedanlık soyu tamamen yok olur. İspanyol ve Habsburg Hanedanlığı'nın sürekli çatışma halinde olmalarına rağmen çift taraflı yapılan evlilikler sayesinde aralarında bir bağ oluşmuştur. Böylece İspanyol Kralları bu iki soy arasında yapılan evlilikler sonucu tahta geçmişlerdir. Avusturya'lı Habsburgluların bir

¹³⁷ Brigitte Hamann, *Österreich Die Deutschen und ihre Nachbarn*, herausgegeben von Helmut Schmidt und Richard Freiherr von Weizsäcker, Verlag C.H.Beck oHG, München 2009, s. 49.

¹³⁸ Hamann, s. 49.

çoğu da İspanyol Prensesleri ile yaptıkları evlilikler sayesinde bu soya dahil olmuşlardır. Bunlardan biri de İspanyol Prensesi Margarita ile evlenen İmparator I. Leopold'tur.

Romanda Habsburgluların en büyük düşman olarak gördükleri Kral Ludwig, tüm mirasından vazgeçen bir İspanyol Prensesiyle evlenir. Bu durumdan dolayı Kral Ludwig torunu Phillip'i İspanya'nın varisi ilan eder. Böylece savaşın çıkması kaçınılmaz olur.¹³⁹

Vendôme'nin Turin seferi esnasında ki başarısızlığı İspanya seferinde de devam eder. Prens Phillip, İspanya'nın varisi ilan edildikten sonra devlet işlerine daha etkin bir biçimde katılır.

İspanya için yapılan savaş da benzer bir şekilde başarısızlıkla sonuçlanır. Orada karşılıklı iki kral duruyor; imparatorun kardeşi Karl ve Ludwig'in Torunu Phillip. Phillip ülkenin başkenti Madrid'i, Karl ise en önemli bölge olan Katalonya'yla Barcelona'yı tutuyor. (s.116)

Fransızlar İspanya üzerindeki sözde haklarını elde etmek için katıldıkları savaşlarda başarısız olurlar. Fransa ve İsveç Otuz Yıl Savaşları sonunda toprak kazanırken Habsburg ve Bourbon Hanedanlarının düşmanlığı daha da artar. Fransızların planları bozulurken Habsburg İmparatorluğu'nun veraset yoluyla kazanımlarının artması onları son derece memnun etmektedir. Böylece Fransızlar İspanya'dan gelecek olan mirastan uzak kalırken Mailand bölgesinden de çıkartılırlar. Fransızları destekleyen İngilizlerin de durumu onlardan farklı değildir. Romanda veraset savaşlarının önemli yönleri yansıtılırken Habsburg İmparatorluğu'nun başarıları da sürekli gündeme getirilir.

Fransızları sonunda Mailand'tan çıkarmışken, böyle güzel bir başarıyı oyuna getirmek! Bunları İngilizlere söyleyin, onlar hiçbir zaman daha fazlasına sahip olamayacaklar. (s.146)

İspanya savaşı sürerken barış yapılması kararlaştırılır. Ancak Fransızlar barış yapmak için Avusturya'nın İspanya mirasından vazgeçmesi şartını öne sürerler. Zaten Fransızların bu savaşa katılmalarının en önemli nedenlerinden birisi de İspanya mirasını elde etmektir. Bu durumda Fransa Habsburg İmparatorluğu'nun düşmanı olduğu konusunda olumsuz bir tutumla irdelenmeye devam edilir.

¹³⁹ Karl Vocelka, *Die Familien Habsburg und Habsburg- Lothringen , Politik- Kultur- Mentalität*, Böchlau Verlag, Wien, Köln Weimar 2010, ss. 26-27.

“Kötü söylerseniz kötülükle karşılaşsınız “diye fısıldar. “Bu ülkeyi tutamayacağız, sadece Fransa değil halk da istemiyor, sonuç olarak kıtalar arası bir güç olmak istemeyen İngiltere’de istemiyor,” “ bu bir talihsizlik mi olur acaba? İspanya’dan feragat etmeyi kastediyorum” diye aceleyle ilave eder Traun. (s.151)

İspanya üzerinde yapılan tüm hesaplar bir şekilde Fransayı ilgilendirir. Çünkü daha önce de üzerinde durduğumuz gibi hem Habsburg hem de Fransa Kralı İspanyol prensesleriyle evlilik yapmış bu nedenle de miras hakkı elde etmiştir. Bu nedenle her iki ülke de savaşa doğrudan katılma şansını elde etmiştir. Özellikle imparator Joseph’in Kardeşi Karl’ı başına getirmek istediği İspanya, aralarında yapılan anlaşmanın gerçekleşmesi açısından alınmak zorundadır.

“Benim İspanya üzerindeki savaşımın nedenini şimdi anlıyorsunuz? Eğer Bu ülkeyi Karl için fethedemezsem, üzerime düşen görevi yerine getiremediğim için aramızda yapmış olduğumuz anlaşma geçersiz sayılır.”(s.201)

İspanya savaşının söz konusu olduğu kesitler özellikle İmparator Joseph ve kardeşi Karl arasında geçen veraset kavgalarıyla gündeme gelir. Joseph’in Karl’ı Habsburg yönetiminden ve sorunlarından uzak tutmaya çalışmasının asıl nedeni kardeşini saf dışı bırakarak ülkenin sınırlarını genişletip hayallerindeki Alman imparatorluğunu kurmaktır. Kardeşine sağladığı olanakların arkasında Joseph’in bir çok planı ve İspanya üzerinde hak etmeye çalıştığı miras da vardır.

Kutsal Papa’nın İtalya yolunu imparatorun orduları için açması gözlerden kaçmaz Fransızları en büyük düşman kabul eden Eugen aynı zamanda Bourbon Prensine, İspanya ve Napoli Krallığı’nın layık görülmesini yadırgar.

Kutsal Papa, majestelerinin iletmediği üzere İtalyan prenslerinin birliği olarak İtalya’dan gelen tüm yabancıları uzak tutmak zorunda olduğu fikrine katılmadığını, bu nedenle imparatorluk ordusu için İtalyanın yollarını açtığını belirtir. “Aynı zamanda da Fransızlara” diye ortaya atılır Prens Eugen” özellikle de Bourbon Prensi Philipp’i bu nedenle Napoli Krallığını da İspanya’nın kanuni mirasçısı olarak tanıdı.” (s.164)

Katolik olan Habsburg İmparatoru Protestanlığı savunan İsveç’e karşı oldukça olumsuz bir tutum içindedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri olarak Danimarka, İsveç gibi Protestan olan ülkelerin Fransa tarafından ekonomik durumlarına

kadar desteklenmeleri olarak gösterilebilir.¹⁴⁰ Bu olumsuz tutum özellikle İsveçli karakterlerin betimlemelerine de yansıtılmıştır.

Elçinin ancak ayağa kalktığında ne kadar büyük olduğu görülür. Elçi imparatoru bir kafa boyu aşar ve neredeyse kurulun tüm boş odasını dolduruyormuş gibi görünür. Gerçi İmparatorunun kopyası olan elçi bilinçli bir şekilde daha basit giyinmişti. Güçlü bedenini saran boğazına kadar düğmelenmiş donuk mavi bir cüppe, bacakları ağır botun içinde; yana doğru baldırlarına kadar bağlanmış dar kemere geniş bir kılıç asılmış. Alnını dolduran açık sarı saçları bir bandla ensesine tutturulmuş. Her şeyiyle uzaktan bir savaşçıya aynı zamanda kendisiyle başedemeyeceğimiz bir diplomata benziyordu. (s.139)

İsveç’li elçiye karşı oldukça olumlu olan bakış açısı, İsveç kralına karşı daha ironik, açık ve anlaşılır bir biçimdedir. İsveç’in gücü karşısında hoşnut olmayan Habsburg İmparatorluğu, bu ülkeyi veraset savaşlarının dışında tutmaya çalışır. Aradaki gerginlik her iki imparatorun düşüncelerine ve davranışlarına yansır.

“Kralım, siz majestelerinin heyecanını ciddiye alarak memnuniyetle kaydetti.” Bu onayından dolayı kralınıza son derece bağlıyım” diye üstü kapalı alaycı bir şekilde cevap verir Joseph. “Belki, imparatorluğun yargı yetkisine karışmaya kalktığımdan Papa’nın elçisini uyardığımdan da haberi vardır. Efendimiz, Kralımız İmparatorlukta olup biten hiçbir şeyden habersiz değildir.” “Sahi mi?” bunun üzerine imparatorun sesindeki alay daha da belirginleşir. Bana bu kadar düşmanca karşı gelmesi, çok yazık. Bana öğüt vermesi için onun gibi bir adama ihtiyacım olabilirdi. Benim fikrime göre bir hükümdarın en önemli şanssızlığı, imparatorluğunda neler olup bittiği konusunda çok az şey bilmesidir.” Bu hoşnutsuzluklar bir kez daha İsveçli’nin aydınlık yüzünü kızartır. (s.143)

İmparator Joseph için İspanya’nın önemi sadece kardeşi Karl’ı imparatorluktan uzaklaştırıp Habsburg topraklarını genişletmek için kurduğu planları gerçekleştirmektir. Bu planları aynı zamanda Üçüncü İmparatorluk rüyasının bir parçasıdır. Ancak planların gerçekleşmesi için gerekli olan zemin hazırlanırken İsveç’le olan gerginlik ortaya çıkar. İsveç Krallığı ile dostluğun bozulması onların İspanya üzerinde hak idda etmelerini zorlaştırır. Veraset savaşları sırasında karşılaştıkları bu durum Habsburg İmparatorluğu için değerlendirilmesi gereken bir fırsattır.

3.4. HALK AYAKLANMALARI

3.4.1. Bavyera Ayaklanması

¹⁴⁰ Vögelka, s.31.

Romanda ele alınan kesitler tarihsel gerçekliğin olduğu kadar bu gerçekliği yaşayan toplumsal kesimleri de ortaya koyarak bir bütünlük gösterir. Böylece romanı oluşturan en önemli tarihsel olaylar köylünün ve halkın büyük çoğunluğunun katıldığı Bavyera ayaklanması, Macar ayaklanması, Veraset savaşları ve Otuz Yıl Savaşlarından oluşan kesitler olarak tanımlanabilir. Ancak romanda yazarın temel konu olarak ele aldığı imparatorluk rüyası konulu bir panorama sergilenir. 16. ve 17.yüzyıldan bu yana ağırlıklı olarak süregelen köylü savaşları da bu panoramaya dahil edildiğinde köylülerin bu tarihsel süreçte ve romanda ne kadar önemli oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Der Traum vom Reich'ta dönemin toplumsal ve politik yapısını belirleyen Nasyonal Sosyalist ideolojinin ortaya konulmasında köylü ve halk önemli derecede yer alır. Olay örgüsünde köylünün ve eylemlerinin ağırlıklı bir şekilde toplumsal çerçevede yer alması, köylünün toplumsal gerçeklik anlayışından kaynaklanan bir seçimle ön plana çıkartıldığını düşündürür. Bavyera ayaklanmasının tarihteki gerçek eylemcileri köylülerdir.¹⁴¹ “Bavyera Ayaklanması“ (Rebellen in Bayern) başlıklı bölümde köylülerin önderliğindeki dönemin toplumsal gerçekliğini belirlemede, köylülerin Bavyera ayaklanması katkısının boyutunu ortaya koyar. Bavyera ayaklanması 1705 yılına denk gelir. özellikle Alman birliğinin bozulmasıyla başladığı işaret edilen bu ayaklanmalar diğer halk olaylarına öncülük eder. Olay örgüsünün büyük bir bölümünde Bavyera ayaklanması ve Bavyeralı köylülerinin eylemlerine yer verilir. Bu ayaklanmalar daha önce de sözünü ettiğimiz gibi Alman birliğinin bozulmasında en büyük etken olarak görülürler ve kurulmaya çalışan Alman birliğinin toprak kaybetmesine neden olurlar. Bu durum imparatorluğun hoşuna gitmez ve böylece bu iç ayaklanma adeta bir savaş halini alır ve bastırılır.

Bavyera ve Macar ayaklanmaları hiç şüphesiz ki romana damgasını vuran en önemli olaylardır. Romanda işaret edilen ana sorunsalların başında bu iki ayaklanma gelir.

“Ancak bunun dışında” diye seslenir “Ben çabaladıkça imparatorluk alevlerin arasında kalıyor! Macaristan dağılıyor, Bavyera’lılar Münih’i ele geçiriyor sizin zayıf ordunuz başarısız bir şekilde İtalya’yı sıkıştırıyor, Marlborough Flandern’ de saldırıya hazır tutuluyor

¹⁴¹ Carl Maria von Armin, *Geschichte des bayerischen Herzogs und Kurfürsten Maximilian des Ersten*, 1. Auflage, Druck und Verlag von Carl Pöschel, Passau 1842, s.18.

Fransızlar Ren bölgesinden girmeye çalışıyorlar, işte çöküş o zaman başlayacak. (s.52)

Bavyera Elektörü (Kurfürst) Max Emanuel'in İspanya veraset savaşları sırasında kendi hanedanlığının çıkarları için Fransa'ya yanaşması Bavyera ayaklanmalarının çıkış noktasını oluşturur.¹⁴² Romanda ise ayaklanmanın bir başka nedeni Bavyera'luların Habsburg imparatorunu düşman olarak görmeleri ve ellerinden topraklarını almaya çalıştığını düşünmeleridir. Böylece Bavyera Dük'ü Maximillian kral Ludwig'ten yardım istemeye gider ve İmparator Joseph'in neler yaptığı konusunda bilgiler verir.

İmparator, benim ülkemde aziz bir hükümdar gibi değil hırsızlık çetesinin lideri gibi kırıp döküyor. Bana sadık kaldıkları için zavallı vatandaşlarım acımasızca cezalandırılıyor. Münich'de ki cesur kalabalık bozguna uğratıldı, kanlı mahkemeler öfkelerini tüm Aidenbach'ta ve şimdi de Bavyera'da yaymak için topluyor. (ss.72-73)

Bir halk ayaklanması olan Bavyera ayaklanması soylular ile köylüler arasındaki anlaşmazlıklara da neden olur. Soylular sarayla ve Viyana'da bulunan imparatorla işbirliği yaparak barışı kabul etme yanlısıdır. Bu nedenle Habsburg İmparatorluğu ayaklanmalar dönemi ile birlikte olay örgüsünde imaj açısından ilginç bir olumsuzluk içinde ele alınır. Plinganser, Bavyera ayaklanmasının öncülerinden olarak tanıdığımız halkı temsil eden köylülerden biridir. Ayrıca saraya karşı düzenlenen bu ayaklanmalarda soylulara karşı bir duruş sergiler.

“Plinganser gözlerini konuşmacının üzerine diker. Dikkatinizi çekerim baron fakat Dalmay haklı. Soylu beyler şeytani bir şekilde Viyana sarayı ile barış yapmak için acele ettiler.” (s.42)

Köylülerin ve ayaklanmaya katılan halkın saraya karşı tepkisi sürerken, soyluların olumsuz imajı olay örgüsü boyunca karşımıza çıkar. Soyluların aktif olarak bu ayaklanmanın dışında olması ve barışı tek çözüm olarak görmeleri doğal olarak halkın tepkisini çekmektedir.

“Pazarlıklar sonucu ortaya neler çıktığını gördük. Her vatandaşlık isteğine yeni bir yağmalama ve kötülükle karşılık verildi. İmparatorun temsilcileri ile aramızda aslında barışı istemedikleri için bir huzur yok.” (s.45)

¹⁴² Peter Blickle, *Unruhen in der ständischen gesellschaft: 1300-1800, Enzyklopädie deutscher Geschichte*, Band Oldenbourg, hrsg. Von Lothar Gall, München 1988, s.40.

Bavyera ayaklanmasının anlatıldığı kesitlerde halkın ayaklandığı sahneler oldukça sık yer alır. Bu sahneler ortaya konulurken başarılı bir şekilde kurgulanır. Bu nedenle okuyucu bir yandan tarihsel zaman diliminde gerçekleşen olayları diğer yandan da ayaklanmayı gerçekleştiren kesimin sergilediği tutumu öğrenme olanağını bulur.

Nakaratla bitirdiği isyan türküsü bir coşku patlamasına neden olur.
Havada öfkeli çılgınlık dolanır, öfkeli suratlar birbirlerine çevrilir.
öfkeyle alevlenen gözler düşmanı arar gibidir. (s.46)

Köylü ayaklanmalarının ortaya çıkması aynı zamanda düşmana karşı bir isyan şeklinde gerçekleşmektedir. Bu açıdan bakıldığında anlatıcının düşman kavramını sık sık gündeme getirmesi anlamlı görünmektedir. Gerçi Nasyonal Sosyalizmin belirgin niteliklerinden birisi olarak vurgulanan bu kavram hem Fransa'nın ezeli düşman olarak görülmesinde hem de ayaklanmalar döneminde ortaya çıkar. Anlatıcının ayaklanmalar esnasındaki halkın öfkesini betimleme ve değerlendirme biçimi de bu düşmanlık kavramı ile ilişkilendirilebilir.

Demirci Kochel (Schmied von Kochel) Bavyera efsanesinde geçen bir halk kahramanıdır. Efsaneye göre bu kahraman Bavyera'nın işgal edilmesi sırasında köylü ayaklanmalarının en önemli önderlerindendir. Mordweihnacht (1705) tarihe son derece olumsuz ve acımasız bir olay olarak geçmiştir.¹⁴³ Romanda *Demirci Kochel* adlı bölümde geçen bu olay tamamen gerçeğe yakın bir şekilde işlenmiştir. Romandaki adı Bartl olan Demirci Kochel adı tarihteki 'Schmiedbartl'dan gelmektedir. Okuyucunun halk ayaklanmasındaki önderlerinden biri olarak tanıma olanağı bulduğu Bartl, halk kahramanlarının en önemli temsilcisi niteliğinde ortaya çıkar. Bartl'ın olay örgüsünde iletişimde bulunduğu ve işbirliği yaptığı diğer kişiler ise halk ve köylülerdir. Anlatıcı, çatışmaların yer aldığı kesitlerde ruh dünyasını ayrıntılı olarak verdiği Bartl tiplemesinin içinde bulunduğu savaşla ilgili bölümleri tarihsel gerçeklerden alarak olay örgüsüne yerleştirmiştir. Bu Sendlinger olayı Ayaklanmayı desteklemek için köylülerin katıldığı geniş bir halk ayaklanmasına dönüşür. Noel'den bir gün önceki geceye rastlaması ise insanların yaşadığı dramın hissettirilmesinde gerçeğin ne derece önemli olduğu izlenimini yaratmaktır. Romandaki "*Demirci Kochel*" bölümünde daha çok köylü ve halkın savaş yaşantıları ele alınır. Bu ayaklanma değerlendirilirken anlatıcının takındığı olumlu anlatım tutumu ayaklanmacıların kahramanlıklarını ve cesurluklarını

¹⁴³ Claus Wolfgang Hemmann, *Gelebtes Leben*, Herstellung und Verlag: epubli GmbH, Berlin 2010, ss. 91-92.

da ortaya koyar. Özellikle kahraman Bartl'ın son derece cesur ve kendini kurban eden bir kişilikte ele alınmış olması Nasyonal Sosyalist hayat görüşünün izlerini taşır. Bartl tiplmesi romanda aynı zamanda kahraman bir savaşçı olarak ortaya çıkar. Lukács'ın yapmış olduğu saptamaya göre Bartl, Alman halkının savaş deneyimlerini kendi karakterinde birleştirmiştir.¹⁴⁴

Ayaklanmalar bölümünde; köylü ayaklanmaları Bavyera'nın tarihsel geçmişi, ayaklanma biçimleri ile ilgili oldukça fazla ayrıntıya girilir. Köylülerin nasıl bir araya geldiklerini ve önderlerinin üstlendiği sorumluluklar hakkında bilgi verilir. Bir yandan ayaklanmanın kilit noktasından biri olan "Sendlinger Mordweihnachten" olarak bilinen olayın ayrıntıları ele alınırken diğer yandan da dönemin egemen olan koşullarını sergilemek için köylülerin ayaklanmalar sırasındaki yaşantılarından söz edilir.

Yazarın olay örgüsüne dahil ettiği halk ayaklanmaları ve köylülerin çabaları, savaşın toplumsal çerçevede oluşturduğu kötülöklere rağmen memleket sevgisi uğruna nasıl bir gereklilik haline dönüştüğünün göstergesidir. Bartl'ın kahramanlıkları da bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Güçlü ellerinin arasında ince bir iğneyle uğraşır gibi bir arabanın dingilini taşır. Öne uzatarak kafasının üzerine kaldırır, tüm gücüyle iki kanadın buluştuğu kaleye doğru vurur. Kale sallanır. İkinci bir benzer vuruşun ardından hemen daha korkuncu bir üçüncüsü, kilit ve sürgü fırlar. Kale adeta gevşemiş bir oltanın ucunda gibi çaresizce sallanır. Yaşlı dev orada başında uçuşan saçlarını beyaz bir bayrak gibi bırakır, dingiller düşer. İki eliyle kanatlardan bir tanesini tutar, sırtıyla arkasından iter ve kanadı yerinden alarak içeri doğru fırlatır. Köylüler zafer çığlıklarıyla kale yoluna hücum eder. (s.62)

Anlatıcı, Bartl'ın ölümünün arka planını memleket sevgisine ve kendini kurban etme olgusuna bağlar ve onun kahramanlıklarını özellikle vurgular. Ancak bu kahramanlıkların öncelikle Bartl'ın üzerinde yoğunlaşması kişisel boyutlu olduğu izlenimini uyandırır da aslında tüm halkı kapsar.

Tek başına değiller. Her yönden silahlı ve silahsız akıyor. Hepsi tamamen yuvarlanan, askeri birlik ateşi tarafından izlenen hayranlıkla acımasızca çaresiz kaçanlara vuran, süvariler tarafından takip edilen kahramanlar korkaklar, genç delikanlılar ve neredeyse barış isteyen yaşlı köylüler. (s.66)

¹⁴⁴ Lukács, s.359.

Halk kahramanlarına ve köylülerine karşı olan olumlu tutumunun aksine Nasyonal Sosyalist eğilimlerine rağmen yazarın imparatorluğun askerlerine karşı olan olumsuz tutumu son derece düşündürücüdür. Romanda halk ayaklanmasına katılan kahramanlar daha fazla ön plana çıkartılmakta ve ayaklanmalara göreceli olarak daha fazla değinilmektedir. Bavyera ve Macar ayaklanmaları kesitlerinde olağanüstü savaş betimlemeleri olay örgüsüne katılmıştır. Sık tekrar eden, gereksiz ayrıntı oldukları izlenimini uyandıran bu betimlemeler özenle seçilmişlerdir. Böylece okuyucu bu betimlemelerin olayların akışı içerisinde üstlendikleri rolü daha iyi algılayabilme olanağı bulur. Anlatıcının bu ayaklanmalar döneminin koşullarını ve olaylarını ayrıntılı bir biçimde ele alması dönemi belirleyen ideolojik kavramların oluşmasına neden olur. Aynı zamanda bu ayaklanmaların gerçekliğe göndermede bulunduğu yönünde bir açıklama yapılabilir.

Bartl, güçlü kahraman karakteri ile iyi bir örnek olarak gösterilmektedir. Anlatıcı bu olguyu aktarırken halkın yanında yer alan bir tutum içerisinde. En azından memleketlerini kaybetmek istemeyen insanların bu yöndeki davranışları öne çıkartılır. Demirci Kochel'in vatan sevgisi ve vatanına bağlı olarak bilinmesi bu bağlamda bir örnek olarak gösterilebilir.¹⁴⁵

Son sıralardan öne doğru ilerlerleyenler, etraflarına bakınırlar zaman zaman kalenin çevresinden askerlerin kale yolundan içeri daldıklarını zaman zaman da şiddetli bir mücadelenin sürdüğünü görürler. Bir süre sonra da Münich'in birliği saldırıya geçer, köylüler köprünün üstünden arkasından düşerek büyük kayıplar verir. Çılgınlık, öfke ve dehşet. Felaket haberleri ağızdan ağza dolanır ve ön sıralara kadar ulaşır. Fakat bugün Bartl'ı hiçbir şey ürkütmez tam aksine her ne olursa olsun onu körükler. Topuzunu önüne alarak düşenlerin iki yana savrulmasıyla kükrer vatan evlatları beni takip edin Sendling'e gidiyoruz! (s.66)

Bartl fiziksel yapısı anlatırken sergilemiş olduğu olağanüstü kahramanlıklardan dolayı adeta bir deve benzetilir. Böyle bir benzetme onun bir halk kahramanı olarak içinde var olan özelliklerini dışa vurmak için yapılmıştır. Gerçek hayatta yaşamış olduğu inanılan Bartl'ın efsanesinin, romanda güçlü dev motifiyle işlenmiş olmasının bilinçli olduğu düşünülebilir.

¹⁴⁵ Falko Berg, Walter Wöner, *Halte was du hast*, Herstellung Libri Books on Demand, Hamburg 2000, s. 474.

Schmiedbartl kalabalığı iterek geçti. O, sekiz ayak uzunluğunda ağaç dalları gibi gövdesi olan eski efsanelerden gelen bir dev gibidir. (ss.61-62)

Bavyeralılar hedeflerini belirlemişler ve imparatora karşı gelmek için birlik olmuşlardır. Gerçek hayatta yaşadığı inanılan Bartl Bavyera ayaklanması sırasında tüm çabalarına ve direnişine rağmen öldürülür.

İlk Süvari bölüğünden sert bir komando hızlıca patikadan dörtlüye geçer, hızlanan piyade birliğini Bartl'ın üzerine salar. Bartl, bir beygiri daha alının önüne topuzunu sallar. Beygir ve binicisi kana bulanır karın üzerine düşerler. Atlar ise onun üzerine yürür Bavyera'nın son özgürlük savaşçısı kahraman Kochel ölür. (s.68)

Böylece Bavyera'nın yenilgisi ile sonuçlanan bu ayaklanma, isyancıların nasıl bir sonla karşı karşıya kaldıklarını gözler önüne seren bir olaydır. Çok şiddetli bir şekilde anlatılan bu savaş sahneleri, imparatorluğa karşı gelenlerin bir sonucunun anlatılmasının yanında sanki Hitler döneminde yaşanan benzer olaylara bir göndermede bulunur. Böylece, Nasyonal Sosyalizmin en önemli öğelerinden olan birlik beraberlik düzenini bozan Bavyeralılar, sonuç olarak imparatorun gücü karşısında bastırılmış olur.

3.4.2. Macar Ayaklanması

Macar ayaklanması da romanda geçen bir halk ayaklanmasıdır. Ayaklanmalar olay örgüsünde önemli bir fon olarak kendini gösterir. Savaşın sefaletini, çekilen sıkıntıları ve halkın içinde bulunduğu durumu anlatmak açısından yer verilen betimlemeler birinci derecede önemli rol oynar. Bu betimlemeler daha çok tipler üzerinde yoğunlaşır ve onlar hakkında fikir verir. Romandaki baş kişiler genellikle üyesi bulundukları grubun önde gelen kişileri arasında bulunurlar. Bu nedenle bu kişiler tanıtılırken toplumsal karakterleri özellikle ön plana çıkartılır. Macar ayaklanması işlenirken öne çıkan Macar tiplerini bireysel özellikleri ve kişilikleri ile dikkat çeker. Kişilerin bu yönleri göz önünde bulundurularak bazı karakterler kişiler bölümünde değil olay örgüsünde geçtikleri toplumsal grup içerisinde ele alınmaktadır. Macar prensi Oszkay ile Macar önderlerinden Rakoczy ülkenin planları ve çıkarları doğrultusunda alınan kararlar konusunda sürekli anlaşmazlık halindedirler. Oszkay'ın romanda Rakoczy kadar önemli bir figür olmamasına karşı, Macar karakterini ve fiziksel özelliklerini yansıtan bir işlevi üstlenmesi onun olumsuz bir tip olarak kurgulanmasına olanak sağlar.

Orta boylu, geniş omuzlu, at binmekten hafif eğrilmiş kısa bacaklarıyla, soluk yüzünü iki farklı yöne ayıran sinsilik ve cüretkarlıkla eşleşen ince üste çıkmış bıyıklarıyla. Oszkay tam bir Macar tipidir. Bu avare savaşçı oğul, savaştan bıkmış olmalı? (s.210)

Macar ayaklanması da Bavyera ayaklanmasına benzer bir halk ayaklanması şeklinde ortaya çıkar. Rakoczy'ye elçi olarak gönderilen kont Wratislaw, barış teklifiyle gelir. Ancak tüm önerileri geri çeviren Rakoczy geri adım atmaz ve savaş devam eder.

"Kont Wratislaw" aşılamaz bir şekilde eski dostuna yönelir." Macar topluluğunun bir temsilcisi olarak müzarekeleri kestiğimi Viyana sarayına bildirin, savaş devam ediyor!" (s.114)

Macaristan'ın kaderini belirleyen Rakoczy'nin tüm çabalara rağmen değiştirilemeyen kararı, Macar ayaklanması sırasında yaşadığı olumsuz koşulların ortaya çıkmasında önemli yer tutar. Rakoczy halkın isteklerini göz ardı ederek kendi kararlarını uygular. Bunun sonunda anlatıcı Rakoczy'nin geleceğe dair doğru kararlar almadığını, dik başlılığı yüzünden Macar halkının başarılı olmasının olanaksız olduğunu duyumsatmayı çabalar. Bu durumda Rakoczy çareyi ülkesini terk etmekte bulur. Onun bu davranışı aslında olumsuz bir tutum olarak gösterilebilir çünkü Rakoczy, kalıp tüm sonuçları Macar halkıyla görmeyi değil kaçıp kendini kurtarmayı yeğlemiştir.

"Peki ne yapmak istiyorsun? " diye sabırsız bir şekilde seslenir Bercsenyi. "Oszkay'a söylediklerimi" diye inatçı dikbaşlılığı ile karşılık verir. " ülkeyi terk edeceğim ve kendim için değil Macaristan'ın kaderi için ağlayacağım. " (s.409)

Rakoczy, İmparator Joseph'in Macaristan üzerindeki kötü etkilerini haklı çıkarır ve olay örgüsü boyunca Macar ayaklanması bu doğrultuda gelişir. Böylece Rakoczy'nin saldırıya geçmesi konusunda kararlar alınır. Bercsenyi'nin bu yöndeki düşünceleri savaşın gerekliliği konusundaki gerçekleri ortaya koyar. Özgürlük savaşlarının olay örgüsünde önemli oranda yer alması aynı zamanda ayaklanmaların da önemini artırmaktadır.

"Saldırmalısın Ferencz, sana her zaman saldır diyeceğim, bize özgürlüğü başka türlü veremezsin." "Saldırıya geçmek istiyorum ve yapacağım fakat bu tek başına yapılamaz", diye cevap verir Rakoczy. (s. 24)

Macar ayaklanması döneminde yaşanan şiddetin sorumluluğu Rakoczy karakterinde simgeleştirilmeye çalışılır. Anlatıcı, Macar ayaklanması sırasında

birdenbire Rakoczy’e karşı olumsuz bir anlatım tutumu takınmaya başlar. Bu olumsuz anlatım tutumu ile yazarın da taraf olduğu imparator Joseph ve ona yakın olanlar yüceltilirken Rakoczy, memleketine kötülük yapmakla suçlanır.

“Sürülmek” diye alaycı bir şekilde güler Otliok. O merhametle kabul edildi ve imparator tarafından general olarak atandı. İmparator bizzat kendisi af edildiği belgesini imzaladı.”Rakoczy neredeyse kendini tutamaz. Yaralı yüzü kasılmaya başlar, elleriyle önünde çapraz tuttuğu kılıcının kılıfını kuvvetle sarılır.“Başka cezalar da var” diye yutkunur. Kafasını ayaklarının dibine koydurttuğum hain Beszereyi’yi hatırlayın!”. “Evet”, diye bağırır Otliok, “aynı şekilde öldürttüğün genç Okolicsanyi ve Onod’da gözlerinin önünde kılıçtan geçirilen Rakowszky.” (s. 254)

Macar ayaklanması kuşağının yaşadığı trajik gerilim olay örgüsünde gözler önüne serilirken aynı zamanda Macar önder Rakoczy’nin acımasızlıkları da ortaya konulur. Rakoczy’nin acımasızlıkları ve yaptıkları ayaklanma döneminin arka planıyla verilmeye çalışılır. Anlatıcının bu durumu eleştirel bir öge olarak kasıtlı kullandığı düşünülebilir. Otliok’un kendi düşüncelerini yansıtan kesitlerde Rakoczy’nin sergilediği davranış biçimine dikkat çekilir.

Macaristan’ın içinde bulunduğu durumla ilgili betimlemelerde okur, Rakoczy’nin yaptığı hataları görür onunla ilgili olumsuz izlenim edinmeye başlar. Bu betimlemelerle, Macaristan ayaklanmasının olumsuz koşulları halkın ve Macaristan’ın ileri gelenlerinin bakış açısından yansıtılır. Anlatıcının, Otliok’un iç dünyasındaki gerginliği ayaklanmanın toplumsal boyutuna göndermede bulunarak anlatmaya çalışması düşündürücüdür. Anlatıcı, bu sayede Habsburg İmparatorluğu’nun Macar halkına yaptığı baskıları ortaya koyarken Rakoczy’nin imparatorluğa karşı olan tutumunu da duyumsatmaya çalışır. Otliok’un umutsuz konuşması toplantıda yaşanan gerilimin artmasına neden olur. Ayrıca okuyucunun Rakoczy’e karşı olmasıyla tanıdığı Ozkay’ın vatan haini olarak görülmesi de bu gerilimi artırır.

“ Bir Macarın ağızdan böyle sözler duyacağımı hiç düşünmezdim. Sen, Macar adını hak etmeyen hain Ozkay gibi konuşuyorsun. Onun cezasından sana da verilmesin, onun gibi sürülmemek için dikkat et.” (s.254)

Macar ayaklanmasının önemli isimlerinden Ozkay’ın düşüncelerine ters gelmesi nedeniyle Rakoczy tarafından öldürülmesi, son kurban başlıklı bölümde açık bir şekilde anlatılır. Rakoczy’nin, ülkesinin toprak bütünlüğünü korumak ve imparatorluktan

bağımsız yaşamak için gerektiğinde hiç acımadan silah arkadaşlarını öldürmesi Hitler döneminde Üçüncü imparatorluğu kurmak için yapılanlara bir gönderme olarak algılanabilir. Bir yandan imparatorluğun baskıları bir yandan da Rakoczy'nin tutumu Macar halkının içinde bulunduğu çöküntünün temel nedenlerinden birisidir. Anlatıcı, bu olguya ve sonuçlara sürekli yer verir. Bu da Macar ayaklanmasının genel atmosferinin olumsuz bir havaya bürünmesine ve okuyucunun anlatılanlar hakkında olumsuz bir izlenim edinmesine neden olur. *Der Traum vom Reich*'ta ele alınan bu ayaklanmalar, tarihsel bir roman gerçekliğinden öte dönemin toplumsal gerçekliği olarak da ele alınır. Aynı zamanda kurmaca gerçekliğin yaşanmış gerçeklikle ne kadar örtüştüğü konusunda da bize fikir verir.

İmparatorluk ile önder Rakoczy'nin ayaklanmalardan dolayı karşı karşıya gelmeleri yaşadıkları bireysel ve toplumsal trajedileri ortaya koyar. Macar ayaklanmasının olumlu görünen imajı Rakoczy'nin memleketini terk etmesiyle olumsuzluk kazanır. Anlatıcı böylece kısa bir zaman sonra öldürülecek olan Oszkay'ın trajik sonunun ve Rakoczy'nin Macar halkı tarafından da eleştirilmesinin haklı gerekçeleri olduğunu okuyucuya duyumsatır. Anlatıcının uyandırmaya çalıştığı bu izlenim onun Macar halkına verdiği değerle ve Rakoczy ile ilgili olumsuz düşünceleriyle çelişmektedir. Ancak zaman zaman romanda ortaya çıkan olumlu Macar imajı anlatıcının kişisel görüşü olmaktan çok, dönemin egemen koşullarının ortaya çıkardığı bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

“Kötü duygularını sakladığın, abartı ifadelerin olmadan anlaşılır konuştun. Herkesi felakete sürüklediğin zaman kendini güvence altına almak için endişeleneceksin.” Bir kez daha kalabalığa döner bağlı ellerini onlara doğru kaldırır. Hararetli bir şekilde “bağlandığınız adam işte bu” diye bağırır. Kendi iyiliğinden başka bir şey düşünmeyen çenesi düşük bir laf ebesi.” Rakoczy, Oszkay'ın sözlerinin nasıl giderek daha etkili olmaya başladığını görür. Susmalıydı yoksa bu yılan ona güvenen son kişileri de baştan çıkaracaktı. (s. 377)

Halk ayaklanmaları ve özellikle Rakoczy'nin önderliğindeki Macar ayaklanması hem veraset savaşları hem de ayaklanmalar döneminde büyük ölçüde yer tutar. Çalışmanın bu bölümünde ayaklanmalar dönemine egemen bir tarihsel gerçeklik ve ayaklanmaların önemine vurgu yapılmıştır. Halkın içinde bulunduğu trajik boyutun

dışında doğal gerçekliğin sonucu bu ayaklanmaların romanda nasıl yansıtıldığı duyumsatılmaya çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NASYONAL SOSYALİST ÖĞELER

4.1 FRANSA İMAJI

İtalyan asıllı olan Prens Eugen'in soyu Fransız Savoyer Hanedanlığına dayanır. Eugen Fransa kralı ile yaşadığı anlaşmazlık sonucu Habsburg hanedanına bağlı Kutsal Roma İmparatoru I.Leopold'un hizmetine girer. Fransa'nın romanda ezeli düşman ve arabozucu olarak sık sık gündeme gelmesi yazara son derece zengin bir olay örgüsü kurgulama olanağı sağlar. Böylece Avusturya ile Fransa arasındaki ezeli çekişme devam ederken Fransızlara geçen toprakların geri alınması için planlar yapılmaya başlanır. Bunun dışında olay örgüsü boyunca Fransızlarla ilgili tarihsel gerçekler göz ardı edilmeden vurgulanmaya çalışılır.

Avusturya'nın batı cephelerinin güvenli olması İtalya ve Napoli'ye kadar bir tehlikenin kalmadığını gösterir. Ayrıca Avusturya'nın Fransa ile olan düşmanlığından

dolayı daha serbest hareket edebilmesi için gerekli şartların sağlanması konusunda hesaplar yapılır. Bu hesaplar yapılırken Fransa'ya yönelik olumsuz bir tutum sergilenir.

“Fransa ezeli arabozucu, güçsüz, üç tarafından ele geçirilmiş. Yağmalanan ülke topraklarının yeniden imparatorluğa katılmasının dile getirilmesini gereksiz buluyorum.” “Elbette ki, şimdi?” “şimdi” soğukkanlı sesi hüzünlü bir hal alır. “Batıda güvendeyiz, doğudaki yollarımız da açık.” (s.58)

Fransa'nın, kardeşi Karl'ın eline geçmesini istemeyen Joseph'in yaptığı planlar gerçekleşmez. Phillip'in ülkeyi terk etmesinden sonra Karl tüm İspanya'nın hükümdarı olur. Bu durum İspanya üzerinde hak idda eden Fransa Kralı Ludwig'in de hoşuna gitmez. İspanya'nın elden çıkarılmasından sonra Fransa'nın imajı olumsuz bir şekilde iz bırakmaya devam eder. Fransızlar da yenilgiler sonucu daha çok hırslanırlar ve böylece savaştan beklentileri artar. Bununla birlikte Fransa'nın en önemli temsilcisi olan Kral Ludwig'in romandaki imajı da ilginç bir olumsuzluğa işaret eder. Gerçi olay örgüsünün başından beri Ludwig'e karşı olumsuz bir tutum takınılır. Ancak kaybedilen savaşlar ve topraklar Ludwig'in söz konusu dönemde daha aktif bir konuma gelmesine neden olur. İspanya'dan kolay kolay vazgeçmek istemeyen Fransa'nın beklentileri artar ve tutumu sertleşir. Eugen tüm bunları savaşın gerçekleri ve olması gerekenleri olarak yorumlamaktadır. Böylece okuyucu Eugen'in düşünceleri ve olay akışı sayesinde Fransa'nın imajı ile ilgili bilgi sahibi olur. Fransa'nın etkin bir şekilde savaş sahnelerinin içinde oluşu hem tarihsel sürecin gerçekliğine hem de Avusturya'nın en büyük düşmanı olması nedeniyle bir inandırıcılık kazandırır. Baştan beri gündemde olan Fransa'nın düşman olarak İspanya topraklarının paylaşımında yer alması olay örgüsü içerisinde sürekli vurgulanır. Bu değerlendirme aynı zamanda Alman İmparatorluğu'nun rüyasını gerçekleştirmek adına verilmesi gereken savaşın gerçeğe ne denli uygun olduğunu da kanıtlamaktadır.

“Bu henüz bir başlangıç,” diye düşünceli bir şekilde itiraf eder Eugen. “Fakat Fransa daha fazlasını talep edecektir,” diye vurgular. “Daha fazla, siz ne öneriyorsunuz,” diye sorar Joseph. “İspanya'nın miras olarak Avusturya Hanedanlığına verilmesi şüphesiz, sizin bana açıkladığınız gibi savaşın asıl amacı da zaten budur.” (s.313)

Fransa Kralı Ludwig'in en iyi adamlarından olan Mareşal Villars'ı görevlendirdiği savaşta, Tournay'ın elden çıkması engellenemez. Eugen'in komutasındaki birlik Fransa'nın güney batısında bulunan Tournay'a yapılan sefer sonunda Tournay'ı

Fransızlardan alır ve Hollandalılara teslim eder. Anlatıcı kazanılan bu savaşın arkasında cesareti kırılmış olsa bile imparatorluğun Fransa'ya karşı elde ettiği başarıyı işaret etmektedir.

Tournay kısa bir kuşatmadan sonra düşer sadece kale dayanmayı başarır. Birliğin cesareti kırılmış olmasına rağmen şehir Prusya'nın, Saksonya'nın ve Hollandalıların saldırıları yüzünden hiç gelişmemiştir. (s.363)

İspanyanın alınması düşünülürken Fransa'ya kaptırmamak için Napoli'nin de alınması gündeme gelir. Eugen'in Fransa Kralı Ludwig'i 'sevilmeyen hükümdar' olarak tanıtmayı da olumsuz olarak nitelendirebileceğimiz bir bakış açısı olarak yansıtılır. Fransa'nın olumsuz imajı genellikle kral Ludwig kişiliğinde somutlaşır. Ayrıca Ludwig'in Habsburg İmparatorluğu için bir tehdit unsuru olarak tanıtılmasında da oldukça olumsuz bir tutum sergilenmektedir.

"Fakat Napoli'yi Prens Phillip'e vermek de ne demek, ona diğer taraftan Versay'da tazminat ödetilecek?" "Napoli'yi elinizde tutmak istiyor musunuz?" "Onu sürekli bizi tehdit edebilecek sevilmeyen bir hükümdarın eline mi teslim edelim?" (s.313)

Düzensizliklerin ve bozulmaların arttığı Kral Ludwig döneminde Fransa hala bir askeri güce sahiptir. Arabozucu olduğu için imparatorluğa göre Fransa sindirilmeli ve yakın zamanda barış imzalanmalıdır. Fransa tarihte Alman imparatorluğunu kurma fikrini gerçekleştirme planlarını engelleyen ve Almanların kendi aralarında anlaşmazlık yaşamalarını etkileyen bir konumda tanıtılır.¹⁴⁶ Romanın kurgusu da bu yönde şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Üst üste gelen yenilgiler yüzünden istenilen başarıyı elde edemeyen Fransız ordusu sonunda Kral Ludwig tarafından en iyi mareşal olarak tanıtılan Villars'a emanet edilir. Villars'ın üstün başarı göstereceği konusunda verdiği sözleri yerine getirememesi sonucu büyük hayal kırıklığı yaşanır. Villars'ın bu üstlendiği görevi başaramaması olayında ortaya çıkan görüntü, onun simgelediği Fransız imajının etkisiz ve başarısız olduğu izlenimini uyandıran bir kurguya işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Villars'ın sık sık bu imajıyla gündeme geldiği görülür. Fransız imajının belirgin

¹⁴⁶ Hillesheim- Michael, s. 257.

niteliklerinden biri olarak öne çıkarılan Villars içinde bulunduğu şartların bir ürünü olarak vurgulanır. Anlatıcı Villars'ın sorunlarının tamamen koşullardan kaynaklanmadığını asıl sorunun onun başarısızlığı olduğunu da hissettirir. Olay örgüsünün ilerleyen bölümlerinde Villars'ın Lens bölgesinde yaptıkları ve başarısızlıkları anlatıcı tarafından ironik bir biçimde ele alınır ve eleştirel bir yaklaşım içerisinde ortaya konulur. Ancak bu eleştiriler Villars figürünün kişisel davranış biçimlerinin dışında genel bir Fransız imajının ön plana çıkarıldığını düşündürür. Villars bu bağlamda kralın güvenini boşa çıkaran beceriksiz bir komutan görüntüsünü çizmektedir. Kral Ludwig adeta son kozu olan Villars'a ordusunu teslim ederken büyük beklentiler içerisindeydi.

[...]Büyük konuşan Villars, Lens'te kendini öyle siper alır ki bir saldırının olmuş olması çılgınlık sayılabilirdi. Bulunduğu konumun iki tarafı bataklıklarla kaplanmıştı, onun arasına da çift hendekler kazdırmış ve tüm bunları bir de siperlerle güvence altına almıştı. (s.361)

Villars'ın düşüncelerinin ve konuşmalarının dikkate alınması ile anlatıcının ortaya koyduğu Fransız imajı Villars örneğinde önemli bir figür olarak ortaya çıkar. Anlatıcının Villars'ı kullanarak ortaya koymaya çalıştığı bu Fransız imajı romanın genelinde Fransa'ya karşı takınılan düşmanlık tutumunun bir örneğidir. Romandan alınan kesitler yazarın Villars hakkındaki düşüncelerinin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir. Olaylar anlatıcının Villars ile ilgili öngörülerini haklı çıkaran bir doğrultuda gelişir ve Villars ne yaparsa yapsın sonunda başarısızlığa uğrar. Aslında anlatıcı Villars örneği ile Fransız imajı çizmeye sonra da bütün bunları Fransız düşmanlığını somutlaştıracak bir şekilde ortaya koymaya çalışır.

Mareşal Villars'ın Versay'ı terk ederken büyük konuşması gerekçesiz değildi. Düşmanları, uzun süre Schelde nehrinin kıyısını bile göremeyecekleri kadar uzağa kovalamak istiyordu. Tek çarpışmada zaferi onlardan çekip alacaklarını ümit ediyordu. Fakat gerçek tüm büyük konuşulan vaatlerden farklı görünüyordu. (s.360)

Anlatıcının bu eleştirel anlatım tutumu doğrudan Villars'a olduğu kadar tüm Fransızlara yönelik bir eleştiri olarak da algılanabilir. Habsburg İmparatorluğu'nun en büyük düşmanı sayılan Fransızlar bu çerçevede en temel sorunlardan birisi görüntüsündedir. Aşağıdaki diyalog bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir.

İki arkadaş çok az şey konuşurlar. Marlborough bir şeylerin kötü gittiğini fark eder, Eugen alışılmış soğukkanlılığı ile çok yakında

Fransızların kötülüklerle karşılaşmasını umut ederek cevap verir.
(s.371)

Zaman zaman Fransız ordusunun gücünü bir şekilde toplayıp ataklara geçmesi karşısında Eugen ve Marlborough endişelere kapılır. Bu atakların başarılı bir şekilde devam etmesi karşısındaki tehlikeleri sezen iki arkadaş Fransızların başarısının devam etmemesi için çalışırlar. Habsburgluların ve Eugen'in Fransız düşmanlığı ilerleyen bölümlerde daha fazla açıklığa kavuşur. Eugen'in ağzından duyumsatılmış olması bu düşmanlığın boyutunu daha çarpıcı bir biçimde gösterir. Eugen bu düşmanlığın arka planında imparatorluk rüyasının koşullarını oluşturmaya çalışmaktadır. Bu kesitte özellikle Fransızlara olan düşmanlığını açıkça ortaya koyan Eugen, onların eline düşmek istemediği konusunda açıklamalarda bulunur. Eugenin, Fransızların eline düşmek istememesi de son derece ironik ve düşündürücü bir biçimde dile getirilir.

“Cephanenin taşınması sırasında denetlemek için bizzat Brüssel'e geleceğim. Böylece şahsi güvenliğim konusunda size itimat edeceğim. Bu durumla ilgilenen misiniz? Fransızların eline düşmemem için” diyerek güler. “Önce kendimi parçalatırım” diye coşkulu bir şekilde temin eder veliaht prens. (s.246-247)

Fransızlara karşı duyulan düşmanlığın boyutu oldukça büyüktür. Anlatıcının bu düşmanlığı aktarırken sergilediği anlatım tutumu roman boyunca hep olumsuz yöndedir ve bununla ilgili çok sayıda örnek verilebilir.

Fransaya karşı olan bu olumsuz tutum sadece Fransa'ya yönelik yapılan eleştirilerle kalmaz. Kralın yönetim biçimi ve sarayda yaşanan her şey eleştiri konusu olur. Özellikle Vendôme'nin bir takım oyunların farkına varmış olması, Fransa'ya özgü bir toplumsal olgu olarak karşımıza çıkar.

Kral tek başınadır, ancak dük Vendôme duvar kağıdının arkasında gizlice dinleyen bir kadının varlığını ve bu sahnede konuşulan her şeyin Ludwig'le Maintenon tarafından planlan bir oyun olduğunu çok iyi bilir. Fransa'nın kaderini etkileyen kadın politikasının çaresiz kurbanı olmak istememesine rağmen görüşünü açıklama düşüncesindedir. (s.120)

Prens Eugen'in kasıtlı olarak Fransaya giden yolları açık bıraktığını söylemesi ve düşmanı Fransaya yönlendirmesi, Fransa ile olan ezeli düşmanlığın açık göstergesidir.

“Bir bölümü Dora üzerinden kaçtı ve orada esir düştü, diğeri de saldırgan bir birlik tarafından dağıtıldı, büyük bir bölümü de prensin kasıtlı olarak açık tutmuş olduğu yoldan Fransa'ya yöneldi. İlk saldırıdan itibaren yaşanan bu olay iki saat bile sürmedi majesteleri,

prensın raporunda da göreceğiniz gibi savaş ganimeti paha biçilemezdir.” (s.137)

Habsburg İmparatorluğu’nun olay örgüsü boyunca Fransa’yı düşman olarak görmesi aslında Nazi dönemindeki Yahudi düşmanlığına işaret etmektedir. Romanda bu iki ülkenin ezeli düşmanlar olması gerçeğı ile Hitler hükümeti dönemindeki Yahudi düşmanlığına bir gönderme yapılır. Hitler döneminin oldukça zor koşulları sanki Fransa ile Habsburg arasındaki bu çekişmeyle ortaya konmaktadır. Gerçekte ise Habsburg İmparatorluğu başta olmak üzere Yahudi düşmanlığı Avrupa’nın bir çok ülkesinde görülmeye başlar.¹⁴⁷ Bu durum romana Fransa üzerinden kurgulanarak aktarılır.

Fransa bu içindeki durumdan ne kadar çıkmaya çabalasa da Eugen ve arkadaşları onlara pek fırsat tanımazlar. Ezeli düşmanın sonsuz yenilmesi tüm tehlikelerin ortadan kaldırılıp kurulacak olan Alman İmparatorluğu’nun temellerinin atılması için her şey göze alınır. Yeni yapılan stratejik planlarla Fransa’nın alanları daraltılır. Yapılan bu planlar aynı zamanda Nazi döneminin ideolojik olgularına adeta göndermede bulunur.

Prens, Ouverkerk ve Marlborough’un rahat etmelerini bekledi, sonra başladı ”düşmanlarımızın önlemleri, ordularının gücü, göze aldıkları bize Fransa’nın en büyük saldırısını Flandern de sürdüreceğini gösterir. Oldukça doğru bir şekilde fark ettiğiniz gibi sevgili dük Rhein’den ve Schelde’den bu yana ezeli planımız çifte darbe ile yerine getirildi. Düşmana cepheden saldırmaya başlamalıyız eğer başarılı olursak da tüm gücümüzle saldırmalıyız. Buradan yola çıkarak yeni bir savaş planı geliştirdim sizin doğru düşüncelerinize sunuyorum. (s.217)

Eugen’e karşı olan korkular Fransa’da da kısa bir sürede ciddi boyutta ilerler. Fransa kralının yeğeni Prens Phillip kendine karşı duyulan güvensizliklere son vermek için Eugen’in üzerine onun taktikleriyle gitme yollarını aramaya başlar. Böylece yenilgiyi kabul etmediğini ve Eugen’e karşı koymanın ülkesi açısından önemli olduğuna dikkat çeker. Bu yaklaşım aynı zamanda Fransa imajının romanda Fransızların bakış açısından ele alınmasına bir örnektir.

Çocuksu bir karşı koyuşla” hayır, hayır, hayır!“ diye bağırır. Her zamankinden daha az! Biron’u geri çağırın. Bombardımanların altından Gent’den gideceğiz.” “ Ve Savoyer tarafından ona uygun olan yerde savaşa mı zorlanacağız? Hayır monsenyör şimdi bu meseleyi ben ele alıyorum daha sonra beni askeri mahkemeye çıkarabilirsiniz fakat şimdi ben emir veriyorum. Sizi uyarıyorum monsenyör, siz prensi tanımıyorsunuz ama ben tanıyorum ve siz yakında benim tahminlerimin gerçek olduğunu öğreneceksiniz; eğer siz prene bu

¹⁴⁷ Werner Bergmann, *Geschichte des Antisemitismus*, C. H. Verlag, München 2002, s.71.

savaşa karşı bir isteksizlik hissettirirseniz o zaman gelir ve sizi ona saldırmamız için zorlar.” (s.224)

Prens Phillip atağa geçtikten sonra işler zorlaşmaya başlar. Savaş taktikleri değiştirilince her iki tarafın orduları da sıkıntıya düşer. Olay örgüsünde Fransa imajının ne denli olumsuz olduğunu ortaya koymak için anlatıcı Vendôme’ye karşı takındığı anlatım tutumunu iyice olumsuzlaştırır.

“Vendôme, bazen doğru fikirleri olan bir kalın kafa” diye öne sürer Berwick dükü. “Hatası ise hiçbir zaman mantıklı bir nedenle kendini kanıtlayamamasıdır. Ayrıca inanılmayacak kadar uzun bir süre bana yapmasına izin verdiğim davranışları” diye devam eder. “Majestelerinin bana inanarak gösterdiği incelikle deneyimli danışmanını bir kenara bırakması benim için her geçen gün yeni bir işkenceye dönüşüyor. Hiçbir zaman Fransa tarafından bir prene böyle davranılmamıştı!” (s.262)

Fransa imajı; Fransa’nın büyük bir düşman olarak görülmesi, politik yapısı ve geldiği nokta açısından anlatıcının tarihsel gerçekliğe dayanan saptamalarına uygundur. Fransa’nın olumsuz imajı romanın kurgusu içerisinde ortaya koyulan son derece olumsuz bir tutumla karşımıza çıkmaktadır. Fransa imajı ele alınırken romanda tarihsel gerçeklere başvurulur zaman zaman da kurmacanın kullanıldığı dikkat çeker. Bu durum Fransa’ya karşı roman boyunca takınılan olumsuz düşmanca tutumun inandırıcılık kazanmasına yardımcı olur. Ayrıca Eugen’in Fransızlarla olan bağlantıları, Fransa ve Almanya arasındaki ilişkilerin gündeme getirilmesi, Fransa karşıtı bir görüntü çizmektedir.

4.2. YAHUDİ DÜŞMANLIĞI

Der Traum vom Reich romanında işlenen diğer önemli konulardan biri de Antisemitizmdir. Yahudi düşmanlığı olay örgüsünde çok açık bir şekilde ele alınmış, özellikle Yahudi Kargaşası (*Judentumult*) ve Themis’in kılıcı (*Das Schwert der Themis*) adlı bölümlerde bu konuyla ilgili düşüncelere daha çok değinilmiştir. Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre Yahudiler; köylü ve proleter alt tabakayı köleliğe zorlayan her tür kuralı, ahlakı ve adeti tanımadıklarından dolayı ari ırkın kendilerine savaş açtığı insanlar olarak tanımlanır.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Patrick Pigan, *Machtergreifung des Nationalsozialismus und Maßnahmen zur Machtsicherung*, 1. Auflage, Grin Verlag, Nordersted Germany 2007, s.74.

Viyana'nın sürekli Yahudilerin etkileri ile anılmasının arkasında tarihsel bir gerçek vardır. Bu gerçek, Margarita Teresa'nın 1669 yılında tüm Yahudilerin Viyana'dan çıkartılmasına ve şehirdeki Sinagogun zarar görmesine neden olması olayına dayandırılır. Margarita Teresa'nın bu düşmanca ve hoşgörüsüz tutumunu nedeni ile Viyana'dan çıkarılan Yahudiler, daha sonra Viyana'ya tekrar yerleşirler.¹⁴⁹ Romanda ele alınan Yahudi sorunsalı ve Yahudilerle ilgili Nasyonal Sosyalist göndermeler bir kurgudan çok tarihsel gerçeklere dayanmaktadır. Olay örgüsünün en önemli konularından birisi kuşkusuz Yahudilere yönelik olan olumsuz tutum ve olumsuz bakış açısıdır.

1648 yılında yapılan Vestfalya barışı Almanya'daki Yahudilerin yaşamında bir dizi düzenlemeler getirmiştir.¹⁵⁰ Yahudilerin bir takım haklara sahip olmaları 1867 yıllarına kadar dayanır. Yahudiler Habsburg İmparatorluğu döneminde hristiyanlarla aynı eşit haklara sahip olmuşlardır.¹⁵¹ Bu haklar doğrultusunda kısa zamanda elde ettikleri olanaklarla ve eğitimle toplumda saygın bir yer edinmeyi başarırlar. Viyana'ya gelen Yahudiler varlıkları sayesinde yardımseverlik başta olmak üzere bir çok sosyal ve toplumsal olayda öncülük yaparlar. Toplumsal anlamda bu derece ilerleyen Yahudiler, hızla kendi ırklarının dışındaki yabancılarla yaptıkları evlilikleri de artırırlar. Böylece II. Dünya savaşından kısa bir süre öncesine kadar Viyana'da her beş evlilikten biri Yahudilerle yapılmış olur.¹⁵² Yahudilerin yabancılarla yaptıkları evlilikleri büyük tepkilere neden olur. Özellikle Hitlerin, "*Tabiat zayıf bir mahlûkun kuvvetli ile çiftleşmesini istemediği gibi, üstün bir ırkın aşağı bir ırkla karışmasını da istemiyor. Aksi halde, binlerce asırdan beri insanlığın terakkisi için yaptığı her şey bir anda hiçe indirilmiş, boşa gitmiş olur.*"¹⁵³ şeklinde yaptığı bu konudaki açıklamaları dikkat çekicidir. Yahudileri her alanda refah düzeye ulaştıran mutlu günler 1867 - 1873 yılları arası kapsayan bir süreçten sonra kötüye gitmeye başlar. Yaşanan borsa krizinden sonra büyük ölçüde sermaye ve mal varlığı kaybedilir. Bu büyük ekonomik krizden sonra antisemitizm hızla yayılır. Antisemitizmin gelişim ve oluşum sürecinin 1800'lü yıllarda

¹⁴⁹ Brigitte Hamann, *Österreich Die Deutschen und ihre Nachbarn*, herausgegeben von Helmut Schmidt und Richard Freiherr von Weizsäcker, Verlag C.H.Beck oHG, München 2009, s.45.

¹⁵⁰ Michael Toch, *Die Juden im Mittelalterlichen Reich, Enzyklopädie Deutscher Geschichte, Band 44*, Oldenbourg, Wissenschaftsverlag GmGH, München 2003, s.76.

¹⁵¹ Peter Habel, *Zwischen jüdischer Tradition und Wissenschaft: der ungarische Orientalist Ignác Goldzieher*, Böchlau Verlag GmbH&Cie.Köln 2006, ss.104-105.

¹⁵² Hamann, ss. 103-104.

¹⁵³ Adolf Hitler, *Kavgam (Mein Kampf)*, çeviri: Refik Özdek, İlim Matbaası, İstanbul 2005, s.265.

başladığı söylenebilir. Romanda bu sürecin anlatılması işlevi aynı zamanda Nasyonal Sosyalizmin gelişimi açısından ele alınır. Yazar bu süreci aktarabilmek için olay örgüsüne bir takım Leitmotiv’ler katar. Örneğin olay örgüsünde geçen ‘Genç Opppenheimer’ karakteri Yahudileri simgeleyen bir Leitmotiv işlevini yerine getirir. Opppenheimer karakteri antisemitik ifadelerin yer aldığı konular seçilirken bir motif olarak kabul edilmiştir.¹⁵⁴ Özellikle Yahudilerin geçtiği bölümlerde Opppenheimer, Yahudilerin genel durumunu ve Yahudi düşmanlığını dile getirmeye aracı olan önemli bir karakter niteliğindedir.

Anlatıcı Yahudilerin problemlili olduğunu dile getirmek için “Yahudi Kargaşası” adlı bölümün başında, genç bir Yahudinin sokaktan geçen öğrencilere sataşmasını anlatır. Böylece ortaya konmak istenen Yahudi düşmanlığı için bir zemin hazırlanmış olur. Aynı zamanda anlatıcıya göre Opppenheimer, Yahudilerin Viyana’da neden oldukları toplumsal kargaşanın bir sembolü olarak sunulur.

İki öğrencinin Opppenheimer’in evinin önünden geçmesiyle başladı her şey. Tam evin avlusuna geldiklerinde genç bir Yahudi onların çok yakınından geçerken dikkatsizce öğrencilerden birine çarparak avludan içeri girmeye çalışır. Başka bir öğrenci onu mantosundan yakalar. Öfkeli bir şekilde bağırır. “İnsanların nereden gittiğini görmüyor musun Yahudi?” Yahudi, onun yakalamasının karşısında direnir, çığlık atar. “bırak beni, bırak beni!” (s. 87)

Opppenheimer ile ilgili çok özel bilgilere yer verilmemesine karşı onun neden suçlu olduğu konusunda açıklamalar yapılır. Öğrencilerin genç Yahudiye sataşmalarının nedeni olarak Opppenheimer gösterilir.

“ Bu nedenle özür dileyebilirsin“ diye homurdanır öğrenci. “Senin Opppenheimer’in bizim tüm paralarımızı çaldığından beri artık efendi bile değil“. (s.87)

Yahudi gençlerle Viyana’lı gençlerin kavgasının geçtiği kesitlerde Opppenheimer ayrıntılı bir şekilde tanıtılır. Yahudiler hakkındaki ön yargıların ve kötü düşüncelerin konu edildiği bu bölümde Opppenheimer bilinçli bir şekilde öne çıkartılır. Hatta Nasyonal Sosyalist ideolojinin etkileri sayılabilecek böylece yazara ait olabileceğini düşündüğümüz “En güzel kavga” şeklindeki nesnel bir takım söylemler dikkat çekicidir.

¹⁵⁴ Hans Otto Horsch, s.272.

Hemen en güzel kavga başlar. Yahudiler, öğrencinin büyük iş adamı, imparatorun arkadaşı bay Opppenheimer'i gücendirdiğini haykırırlar. Öğrenci ve sonunda kavgaya karışan arkadaşı, Opppenheimer'in dört yıl önceki faizciliğinden iflasına ticaretten alış verişe kadar tüm alanlarda felaketlere neden olan bütün sahtekarlıklarını saymaya başlarlar. (s.87)

Jelusich'in *Der Traum vom Reich*'ta çizdiği Yahudi tip, aynı zamanda tarihte Joseph "Ben Issachar Süßkind Opppenheimer" olarak bilinen 18. yüzyılda yaşamış saraylı Yahudilerden biridir. Antisemitizm propagandası yapmak için onun hakkında bir çok efsane, oyun, öykü yazılmış *Jud Süß* romanı ise üç defa beyaz perdeye aktarılmıştır.¹⁵⁵ Sarayda mali danışman olarak görev yapan Opppenheimer'in, romandaki karakterle benzerlikler göstermesi bu durumun bir kurgudan ibaret olmadığına işaret eder. Opppenheimer tarihte yaşamış bir kişi olması ve içinde yaşadığı toplumun Yahudilere olan tutumunun eleştirilmesi konusunda adeta bir prototip görevi üstlenir.¹⁵⁶

Romanda çizilen Yahudi tipi aslında Hitler Almanya'sının ve Nazilerin Yahudilerle ilgili tutumlarının bir göstergesidir. Yahudilerin sorun çıkaran taraf olduğu yönündeki söylemler, onların Alman toplumundaki durumları ile olan gerçeklerle özdeşleştirilir. Yahudiler romanda sürekli hakarete uğrayan ve sorun çıkaran taraf olarak ele alınırken aksine Yahudilerin Almanları rahatsız etmeleri de söz konusudur. Bu olaylar sırasında Yahudi gençlerin en çok kullandıkları sözlerden biri de Yahudi olmayan kişi anlamına gelen "Goi" sözcüğüdür. "*Oi oi oi, schicker is der Goi*" (s.88) romanda aşağılama ve alay etme için kullanılan bir anlam ifade eder. Bu sözcüğün Yahudiler tarafından sadece Hristiyanlar için kullanıldığı yönünde açıklamalar da yapılmıştır.¹⁵⁷

Anlatıcının zaman zaman düşüncelerini okurla paylaşmaktan çekinmediği gerçekler, Yahudi düşmanlığını onayladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu ifadeler kullanılarak aslında Yahudilerin yapılanları hak ettikleri yönünde bir izlenim yaratılır. Opppenheimer'in evinin önünde başlayan Yahudilerle öğrenciler arasındaki olaylar iyice büyür. Sonunda büyüyen kalabalık Opppenheimer'in kapısına dayanır.

¹⁵⁵ Dietmar Pertsch, *Jüdische Lebenswelten in Spielfilmen und Fernsehspielen: Filme zur Gescichte der Juden von ihren Anfängen bis zur Emanzipation 1871*, Niemeyer Verlag, Tübingen 1992, s.107.

¹⁵⁶ Gabriele Wöithe, *Das Kunstwerk als Lebensgeschichte: zur Autobiographischen Dimension Bildender Kunst*, Logos Verlag, 1.Auflage, Berlin 2008, s.193.

¹⁵⁷ Hans Peter Althaus, *Mauscheln ein Wort als Waffe*, Walter de Gruyter GmbH&Co., Berlin 2002, s.194.

“Öfkeli sesler artmaya bina yumruklanmaya başlar ve sürekli yeni gelenler tarafından desteklenir. Dakika dakika büyüyen kalabalık avlu kapısına doğru bir saldırı gerçekleştirmeye hazırlanır. Saldırı gerçekleştirilir ve kalabalığın öfkesi daha da artar. Gerçi içeride sesler kesilir küstahca söylenen şarkı durdurulur. Tüm bunların insanları rahatsız etmemesine rağmen bu Yahudi alaycı kuşların gününü göstermek için onları ele geçirmek zorundalar. (s.88)

Oppenheimer’in evinin önünde çıkan kargaşa iyice büyür Yahudiler bu olayları kışkırtan taraf olarak görülür. Böylece anlatıcı *Der Traum vom Reich*’ta dönemin toplumsal olaylarını işlerken Yahudilerin de suçlu olduğunu vurgulamak ister. Çünkü Hristiyanlara göre Yahudilerin suçlu oldukları Hz.İsa’nın öldürülmesiyle Tanrı tarafından cezalandırılmaları ile kanıtlanmıştır.¹⁵⁸ Bir çok kaynağa göre Yahudilerin suçları kanıtlanmış ve bu nedenle yaşadıkları kötülükleri hak etmişlerdir. Aynı zamanda Almanların da suçluluk duygusu içerisinde olduklarına işaret edilir.¹⁵⁹ Anlatıcı aslında Almanların tüm kötülükleri Yahudilerin yüzünden işlediklerini ve iyi niyetlerini bu yüzden kaybetmeye başladıklarını söylemeye çalışır. Anlatıcının bu konudaki düşünceleri o kadar sabittir ki bu nedenle bu tür ifadeler sık kullanılmıştır.

Buna rağmen belediye binası saldırı öncesindeki gibi direnir. Söküp çıkarılan tuğla parçaları demir parçaları ve kaldırım taşları şiddetle atılır. Silahların bile etkisiz kaldığı altında demir kaplamanın görüldüğü avlu kapısının tahtalarını parçalamak için Allah bilir nereden aldıklarını değnekler savaş sopaları ile baltalanır. Onların uzun zamandır tüm olanakları düşüncelerine neden olan, Yahudilerin kötü vicdanıdır. (ss. 91-92)

İmparatorluğun verdiği ateş açılması emrinden sonra olaylar son bulur ve ortalık yatışır. Böylece bir yerde olayları bastıran ve haklı çıkan taraf yine Almanlar olur. Anlatıcının sürekli öne sürmeye çalıştığı Yahudilerle ilgili olumsuz tutum, Almanların içindeki suçluluk eğiliminin dışa vurulması açısından önemlidir. Yaşanan kargaşa betimlenirken Almanlardan çok Yahudi gençlerin eylemlerine yer verilmesi, toplumsal yapıda oluşan değişimlerin dışa vurumu olarak gösterilebilir. Özellikle de Alman öğrencilerle Yahudi gençlerin karşı karşıya geldikleri olumsuz olayların kişisel boyuttan çok toplumsal boyutta öne çıkarılması ve Oppenheimer’in her fırsatta eleştirilmesi anlatıcının özellikle üzerinde durduğu bir durumdur.

Halkın kini özellikle genç Oppenheimer’e yönelikti. İhtiyar ortaya çıktığında biraz olsun daha önceki küçük girişimlerinden alışık

¹⁵⁸ Gotthard Jasper, *Paul Althaus (1888-1966)*, Vandenhoeck&Ruprecht&Co.KG, Göttingen,2013, s.399.

¹⁵⁹ Iris Bauer, *Ein schuldloses Leben gibt es nicht “Das Thema Schuld” im Werk von Wolf Dietrich Schnurre*, 1.Auflage, Paderborn Verlag, München 1996, s.243.

olduğu alçakgönüllü yalakalığını sürdürebilseydi, genç zenginliği ile gösteriş yapmak için bu kadar doyumsuz davranmazdı. (s. 90)

Kurmacanın yaşanmış tarihsel olayların içine monte edilmesi ile Oppenheimer'in gerçek hayatta da bir ekonomi danışmanı olması ve Yahudilerin tarih boyunca ekonomiyi yönetmiş olmalarına bir göndermede bulunur. Yahudilerle ilgili bu yapılan saptamalar, kahramanların karakterlerinden psikolojilerine kadar tarihsel gerçeklerle aynı şekilde uymaktadır.¹⁶⁰ Bu nedenle Oppenheimer'e karşı anlatıcının takındığı olumsuz anlatım tutum Yahudilerin genel olarak tanındıkları meslekler ve özelliklerle ilişkilendirilir. Sürekli Oppenheimer'e karşı duyulan kin ve öfke gündeme getirilir ve zengin olması ile Yahudi olması arasında bir bağlantı kurmaya çalışılır. Yahudi gençlere karşı takınılan olumsuz anlatım tutumu daha çok nefret boyutunda yansıtılırken Oppenheimer'e karşı da olumsuzdur ancak geçmişteki yaşantılarını da hedef alır.

Eugen suçluların cezalandırılması konusundaki düşüncelerini imparatorla paylaşır. Macar ve Bavyera ayaklanmalarını değinerek Viyana'daki Yahudilerle ilgili olaylara dikkat çeken Eugen, gereken cezalar uygulandığında tıpkı diğer ayaklanmalarda olduğu gibi bir sonuca ulaşabileceklerini önerir.

“ Siz majestelerinin karşısına hep ricalarla çıkmak apaçık benim kaderim “ diye başlar söze Eugen. Önce Macaristan'la ilgili bir konu öne sürdüm sonra Bavyera ile ilgili “ “ Ya bugün?” “Viyana'lılar için “ “ Kimin için? ha evet !” İmparator yine öfkelenir. “ Eugen dinleyin, bu çok güçlü bir parça!” “ Fakat hiç de anlaşılmaz değil, majesteleri” “Yönlendirmek ve cezalandırmak benim işim [...]” (s. 95)

Olayların yatıştırılmaması durumunda Macar ve Bavyera ayaklanmaları kadar büyük bir ayaklanmanın çıkabileceği olasılığı İmparator Joseph'i endişelendirir. Yaşanan kargaşanın neredeyse bir ayaklanma boyutuna ulaşacağı düşüncesi karşısında şehirde ateş açılır. Bu son derece önemli durum karşısında olayların diğer ayaklanmalara göre sönük geçmesi imparatorluğu rahatlatır. Romanda toplumsal bir başkaldırı şeklinde ortaya çıkan bu ayaklanmaların eleştirel bir bakış açısından ele alınması söz konusudur.

Çok kötü Eugen! Şehirde ve Vorstädten'de ateş açtırmak zorunda kaldığım ciddi kargaşalar çıktı. Şehir kapıları kapalı olmasaydı belki de imparatorluğun kalbinde bir ayaklanma yaşayacaktık. Her şeyden

¹⁶⁰ Lukács, s.362.

önce diğerlerine göre sönük geçti.” Diye sıkıntılı bir şekilde ilave eder. (s. 95)

Olaylar sonucu sadece Viyana’lıların öldürülmüş olması Yahudi’lerle ilgili tüm olumsuzlukların olay örgüsünde ön plana çıkartılması açısından önemlidir. Zaten olumsuz olan Yahudilerle ilgili anlatım tutumu Almanların öldürülmesi ile daha da eleştirel bir görünüm kazanmaya başlar.

“Bu kargaşada kaç Yahudi öldürüldü?” ”Nasıl? Bana hiçbiri bildirilmedi neden soruyorsunuz?” İmparatorun öfkeli gözlerinde şaşkınlığa benzer bir şey oluşur. Çünkü siz majestelerinin bahsettiği yayılım ateşi sonucu orada sekiz ölü kalmış. Viyana’lı evlatlar efendim Yahudiler değil. (s.96)

Viyana’lı öğrencilerle Yahudi gençler arasında geçen konuşmaların dışında Oppenheimer’in doğrudan katıldığı hiçbir diyalogun bulunmaması ve ona konuşma hakkı bile tanınmaması son derece ilginçtir. Bunun aksine İmparator Joseph ile Prens Eugen’in arasında geçen konuşmalar Yahudi düşmanlığını açık bir şekilde dile getirir niteliktedir. *Der Traum vom Reich*’ta II. Dünya savaşı öncesi egemen olan toplumsal koşullar, tarihsel gerçeklerle birlikte sunulur. Tarihsel gerçeklerin yanında Yahudilerle ilgili yapılan değerlendirmeler gerçeğe yakın bir şekilde kurgulanmaya özen gösterilir. Anlatıcı, Yahudilerin içinde bulundukları durumu belirtmek için onların Viyana’yı ele geçirmek üzere olduklarını ne kadar çoğaldıklarını neden göstererek anlatmaya çalışır.

“Size söylüyorum hiçbir suç cezasız kalmamalı” diye hiddetlenir Joseph. “ Suçlu olan Yahudilere de uygulanacak.” Diye sessizce ilave eder. “ Böyle bir şey son derece gerekli olacak” diye cevap verir Eugen. “ O zaman suçun nedeni olarak kargaşa gösterilebilir, bu durumu ortaya çıkaranların beklentileri gerçekleşmemeli. Ülkeden ancak Yahudilerin hepsi uzaklaştırıldığında huzur olacak.” “ Bunun yerine “ diye devam eder “onların çoğu hala orada oturanların yardımları sayesinde gelmeye devam ediyorlar, böyle devam ettiği sürece, Viyana ikinci Kudüs olana kadar bu göçler sürecektir. (ss.96-97)

Eugen’le imparatorun bu ideolojik anlamdaki konuşması Yahudilere karşı duyulan nefretin boyutları hakkında bir fikir verir. Anlatıcının Yahudilerin konumu ile ilgili yapmış olduğu saptamalarda Nasyonal Sosyalist çerçevede bir yaklaşım sergilemesi bu anlamda şaşırtıcı değildir.

Joseph neşeli bir şekilde Eugen’e göz kırpar “ Siz bu seçilmiş halkı hiç sevmiyorsunuz, öyle değil mi sevgili prens?” “Tanrı aşkına, hayır siz de sevmeyeceksiniz “ diye cevap verir Eugen canlı bir şekilde.

Öncelikle, iyilik ve kötülük hakkında karar verme yetkisine sizin değil aksine tüm ülkelerdeki Yahudi cemaatlerinin sahip olduğunu anlamak zorundasınız. (s. 97)

İmparator ve Eugen Yahudilerden hoşlanmadıklarını birbirlerine itiraf edeler. Anlatıcı bu ikilinin özel düşüncelerine yer vererek yahudilerle ilgili durumun ideolojik boyutuna bir göndermede bulunur. Romanda Yahudilere karşı olan olumsuz tutumun irdelenmesi ve olay örgüsüne dahil edilmesi Nasyonal Sosyalist bir roman olması açısından antisemitizmin romanda hangi boyutlarda kullanıldığı konusunda açıklık getirir. *Der Traum vom Reich* antisemitik göndermelerin yapıldığı en başarılı romanlardan biri olarak bilinmektedir.¹⁶¹ Bu durum olay örgüsü boyunca kendini gösterir özellikle de kurulması düşünülen Alman İmparatorluğu'nun neden bu kadar önemli olduğu Yahudilere karşı olan olumsuz tutumla birlikte daha da önem kazanır. Anlatıcının, Yahudilerle ilgili sosyal gerçekliği ortaya koyarken Nasyonal Sosyalizmi duyumsatmaya çalışması bir yöntem olarak romanın hedef aldığı konuları ele alması açısından önemlidir.

4.3. NASYONAL SOSYALİST GÖNDERMELER

18. yüzyıl “Millet” kavramına yabancı olduğu için romanda bu kavrama karşılık olarak daha çok “İmparatorluk” sözcüğü kullanılmaktadır.¹⁶² İmparatorluk sözcüğü, romanda millet kavramını simgelerken Nasyonal Sosyalizmin önemli bir ögesi olarak da karşımıza çıkar. Aynı zamanda imparatorluk sözcüğü romanda Nasyonal Sosyalizme göndermede bulunan bir anlamı ifade eder. Kurulması planlanan Alman İmparatorluğu, tüm Almanları aynı bayrak altında tek bir millet olarak toplama çabasıdır. Bu nedenle romanda imparatorluk kavramı Nasyonal Sosyalist duygu ve göndermelerin geçtiği bölümlerde daha çok kullanılır. Romandaki bu göndermeler daha çok Almanların ırksal özelliklerini yansıtır. Bu anlamda sürekli Alman ırkının özelliklerine işaret eden bir

¹⁶¹ Westenfelder, ss.319-320.

¹⁶² Westenfelder, s.300.

takım simgesel ifadeler kullanılır. Olay örgüsünde Almanlardan övgüyle söz edilirken bu simgelerden yararlanılması, Almanların üstünlük olgusunu destekler niteliktedir. Romanda genellikle fiziksel özelliklerin ele alınması, Hitlerin ari ırk ideolojisine işaret eder. Hitler 1933 yılında iktidara gelir gelmez, sarışın ve mavi gözlü tek tip Alman ırkı yaratmak için çalışmalara başlamıştır.¹⁶³

Romanda Nasyonal Sosyalist duygular irdelenirken, imparatorluğun üstesinden gelmeye çalıştığı bir çok sorunun da üzerinde durulur. Bunlardan bazıları Yahudilere karşı olan tutum ve ezeli düşman olarak görülen Fransa ile Almanların kendi içindeki anlaşmazlıklar olarak gösterilebilir. Romandaki bu sorunlar ele alındığında, Almanlarla ilgili ifadelerin ve duyguların daha çok belirginleşmeye başladığı fark edilir. Öncelikle olaylar anlatılırken ari ırkı ön plana çıkaran ifadeler fiziksel özelliklerle yansıtılmaya çalışılır.

İmparator Joseph'in gözlerinin içine bakarken ve Eugen'in hissettikleri betimlenirken dikkat çekici ifadeler kullanılır. İmparatorun gözlerinin mavi yıldıza benzetilmesi hem bir abartı hem de ari ırkın göz rengine gönderme yapan Nasyonal Sosyalizmin simgesi olarak değerlendirilebilir. Yapılan bu betimleme ile bir yandan İmparator Joseph Alman ırkının temsilcisi olarak öne çıkarılır diğer yandan da Joseph'den övgüyle sözeden olumlu bir tutum sergilenir.

Derin ve zarif reveransının ardından ayağa kalktıktan sonra doğruca imparatorun ışıldayan gözlerinin içine bakar. Gözlerini onunkinden alamaz sakın bir şekilde korkusuzca bekleyerek ışıldayan mavi yıldızlara bakar. (s.47)

Sachslehner'e göre, Jelusich'in bir çok yapıtında kullandığı 'gözlerdeki yıldırım' (Blitz in den Augen) ifadesiyle Mussolini'nin betimlemesi yapılır ve bu ifadeler önder tipe doğa üstü bir kahraman, efsanevi bir kişilik özelliği kazandırır.¹⁶⁴ *Der Traum vom Reich*'ta da sık geçen yıldırım, şimşek, fırtına gibi doğa güçlerinin kullanımı Nasyonal Sosyalist yapıtlarda çok fazla karşımıza çıkar. Bu kavramlar Nasyonal Sosyalizmin övünerek öne çıkardığı gücünün vurgulanması açısından önemlidir.¹⁶⁵ Romanda bu tür

¹⁶³ Hans-Joachim Kruse, *Berufsausbildung u. Schule im Bremer Jugendvollzug (1945-1998)*, Books on Demand, Norderstedt 2000, s.251.

¹⁶⁴ Sachslehner, *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerautors in den dreissiger Jahren*, s.140.

¹⁶⁵ Loewy, s.258.

anlatımların Nasyonal Sosyalist ideolojiyi duyumsatmak için seçilmiş oldukları düşünülür.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu ifadeler farklı özelliklerle çoğaltılabilir. Örneğin imparatorun mavi gözlü sarışın Alman ırkını temsil eden fiziksel görünüşü yine olağanüstü bir betimleme yapılarak aktarılmıştır.

Bu neşenin, kocaman çalışma masasının arkasında oturan genç adamdan kaynaklandığı görülüyor. Bu neşeyi sadece zarif altın işlemeli, yeşil kadife avcı kıyafeti saçmaz, sanki renkli, sağlıklı gülen sarışın bir yüz, ışıldayan bir çelenk altında hafif dağılmış saçları ile biraz ciddi görünen ziyaretçisine yönelir. (s.15)

Fiziksel özellik anlamında romanda en sık geçen ‘yıldırım gözler’ (Blitz Augen) ifadesidir. Romanda Alman karakterlerin büyük bir çoğunluğunun anlatımında bu ifade yer alır. Olay örgüsü boyunca genelde kişilerin fiziksel özelliklerinden pek fazla söz edilmezken yıldırım kavramının gözleri anlatmak için sık kullanılması son derece dikkat çekicidir. Prusyalı kumandan tanıştırılırken yapılan betimlemelerdeki aşırı abartı Nasyonal Sosyalist gödermeler olarak algılanabilir. Bu betimlemede de yıldırım gözler, generali anlatmak için kullanılmıştır.

Dük, ağaç gibi uzun geniş omuzlu cengaver bıyıklı generale ve onun ışıldayan yıldırım gözlerine hayranlıkla bakar. Prens Eugen sessiz bir gülümseme ile onu takdim etmek için acele eder. “ İzin verirsiniz kuzen en cesur kumandanlarımdan prens Anhalt-Dessau’un dostunuz olmasını uygun buluyorum. Prens Prusya birliğini yönetiyor” diye ilave eder. (s.128)

Romanı okumaya başladığımızdan itibaren karşılaştığımız bu ifadeler, bize Nasyonal Sosyalist bir roman olduğunu hissettirir. Bu ifadeler çoğaldıkça Almanlarla ilgili kesitlerde Nasyonal Sosyalist ideolojiye yönelik propagandalar da artar. Hitler’in *Kavgam*’da sık kullandığı Yahudilerin hırsızlıkları ile ilgili söylemler romanda da oldukça fazladır.¹⁶⁶ Nasyonal Sosyalizmin en önemli kavramlarından olan birlik, beraberlik gibi öğelerin sıkça geçmesi bu yapılan propagandalara örnek gösterilebilir. Ayrıca bu kavramlar *tek halk, tek imparatorluk tek Führer* şeklinde bir parola ile açıklanmaya çalışılmıştır.¹⁶⁷ Bu önemli sözcükler aslında roman boyunca sıkça

¹⁶⁶ Hitler, s.283.

¹⁶⁷ Norbert Frei, *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, (çev. Akın Kanat) Politikus Yayınları 01,İzmir 2005, s.221.

karşımıza çıkan Nasyonal Sosyalist kavramlardır. Alıntıda birlik, beraberlik olduğu sürece sonsuz başarıya yani hedefe ulaşılacağı sinyalleri verilir.

“Yönetmelikte yanlışlıklar yapılmış olabilir ama fikir iyidir ve genel olarak güvensizliği hak etmemiştir. Uzak bir olasılık bile olsa Yahudilere hizmet etmek hepimizi onların hırsızlıklarından koruyabilir.” “Bu şarkı bir çok kez dinlendi” diye mırıldanır Eugen düşünceli bir şekilde.” “Fakat hiç kimse ikinci kıtayı bekleyemedi” diye belirtir Joseph. “Şarkı birlik olma, sadık olma ve etkin olma sözcükleriyle başlar. Bu üçü dikkate alınırsa, böyle bir girişimi başarısızlığa uğratacak bir şey tanıımıyorum sevgili prens. (s.97-98)

Jelusich’in romanlarında Prusya’nın ayrı bir önemi vardır. Prusya adının tarihte farklı anlamlarda kullanılmış olmasına rağmen en çok 1713-1867 yılları arasında Prusya krallığı adı altındaki Alman devleti için kullanıldığı bilinir. Prusyanın tarihteki bu özel konumu, Jelusich’in gözünde bu devletin değerini artırır. Bu nedenle romanda Prusya’dan söz edilirken adeta ayrı bir özen gösterilmiştir. Prusyalı askerler de roman boyunca örnek asker görüntüsü sergilerler.¹⁶⁸

Nasyonal Sosyalist duygu ve göndermeler genel olarak Alman ırkının fiziksel özelliklerine yönelik yapılmaktadır. Prusyalı kumandan için söylenenler General Jungen için de geçerlidir. Çünkü General Jungen Hitler’in ari alman ırkında bulunmasını istediği fiziksel özelliklere sahiptir. Bu özellikler onun sarışın, genç, aydınlık yüzlü bir kişi olarak betimlenmesinden anlaşılmaktadır.

“Evet diye kafasını sallar Eugen ve eyerin üzerinde bir kez daha döner. “General Jungen!” genç bir ses “ Emredersiniz!” diye cevap verir. Adı gibi genç, sarışın dalgalı saçlı, aydınlık güler yüzlü general koşaradım yaklaşır. (s.103)

Alman İmparatorluğu’nun devlet politikası ile ilgili örneklerle de sık rastlanmaktadır. Almanların ne kadar geniş topraklara sahip olduklarını vurgulayan bu alıntıda, Eugen hedeflerin daha da büyütülmesini önerir.

“Sizden beklediklerimi yerine getirirseniz Avrupaya yeni bir cehre kazandırmış olacaksınız. Siz sonsuz Alman İmparatorluğu’nu yeryüzünün ortasına kapalı bir parça gibi bırakıp etrafında olan her şeyi bir kenara sıkıştırıyorsunuz. Sahibi olduğunuz Kuzey Denizinden Egeye, Baltık Denizinden Adriyatik Denizine kadar olan yerlerde Avrupa’yı yönettiğiniz bu dil işitilmektedir.” (s.321)

¹⁶⁸ Westenfelder, s.301.

İmparator Joseph ile Eugen, olay örgüsü boyunca Almanya'nın geleceğini planlayan en önemli iki güç olarak ortaya çıkarlar. Eugen askeri bir deha, önemli bir komutan, imparator ise kurulacak olan imparatorluğun rüyasını gören idealist bir hayal perest olarak tanıtılır. Eugen ve imparator bu yönleriye Almanya'nın kaçınılmaz kaderinin aracıları olarak görülürler.¹⁶⁹ Roman boyunca hep geleceğe göndermeler yapılmıştır. Bu nedenle özellikle Almanlarla ilgili ifadeler söz konusu olduğunda imparatorluk kavramı son derece önemli bir konumda ele alınmıştır. Hitler'in iktidar döneminde olduğu gibi roman boyunca Eugen ordusuyla bir çok başarıya imza atar. Ancak, tüm Almanları bir çatı altında toplayan sonsuz Alman İmparatorluğu'nun kurulması konusunda başarılı bir sonuca ulaşamaz.

“Başladığımız gibi devam edin tembelleri işe yerleştirin. İmparatorluk ünvanınızın ağırlığını beklentilerinizin dışında tutun, bu tür davranışlarınızı arttırın, çevrelerindeki sorumlulukları üstlenen ülkeleri durdurun. Zorla isteyin, rica edin, tehdit edin; etkin olun ancak etkin olduğunuz zaman tüm bu çabalarınızın sonu ödüsüz kalmaz.” (ss.51-52)

Der Traum vom Reich'ta Prens Eugen'in çabalarının sonuçsuz kalması tıpkı Üçüncü İmparatorluk rüyasının hüsrarla sonuçlanmasına benzetilebilir. Eugen'in tek amacı güçlü bir imparatorluk kurmaktır. İmparatorun zamansız ölümü ile de imparatorluk rüyası ileriki bir tarihte gerçekleştirilmek üzere ertelenir. Romanda, gelecekte kurulacak olan imparatorluğun simgesi olan bayrağın mutlaka dalgalanacağı vurgusu yapılır. Yapılan bu vurgu romandaki en önemli Nasyonal Sosyalist duyguya yapılmış bir gönderme olarak algılanabilir.

“Sonra ya sonra?” sonra elimden onu diğeri alacak sonra yine ondan da bir diğeri. Hiçbir zaman inmeyecek korkmayın, yüzyıllarca elden ele geçip dalgalanacak, ta ki son bayrağı taşıyan kişi onu tüm bayrakların üzerinde olacak yere dikene kadar. (s.427)

Romanda sürekli vurgu yapılan bu duygu ve göndermeler Almanları ön plana çıkarmayı hedeflemenin yanında Nasyonal Sosyalist roman özelliğinin misyonunu tamamlamaktadır.

¹⁶⁹ Westenfelder, s.300.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ROMANDAKİ TARİHSEL OLAYLARIN TAŞIYICILARI

5.1. TARİHSEL OLAY TAŞIYICILARI

5.1.1. Önder Tip

Bütün roman türlerinde olduğu gibi Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda da kişiler son derece önemlidir. Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda ise bu durum daha belirgindir ve bu romanlar için önder tipler tipik bir biçimde ön plana çıkar.

Üçüncü İmparatorluk döneminin en önemli propaganda araçlarından birisi olan tarihsel romanlarda karizmatik önder tiplerine (Charismatische Führerfigur) karşı bir sempati saptanmaktadır. Georg Schmückle'nin *Engel Hilternsperger*, Robert Hohlbaum'un *Der Stein*, Mirko Jelusich'in *Der Traum vom Reich* Yapıtları bu bağlamda örnek olarak verilebilir. Birçok roman yazarı, romanlarında bu önder tip olgusunu kullanmıştır. Bu durum Nasyonal Sosyalist ideoloji doğrultusunda propaganda yapan yazarlar için doğal karşılanır. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, bu tür romanlar ideolojik propaganda için uygun bir zemin oluştururlar. Herhangi bir ideoloji zemininde kurgulanan tarihsel romanlarda tip, karakterden daha ön plandadır. Böylece Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlardaki kişiler bireysel gelişimlerinden çok bir ideolojinin özellikleriyle ortaya çıkarlar.¹⁷⁰ Tarihsel olayların taşıyıcılarını önder tip açısından ele aldığımızda son derece önemli bir olguyla karşılaşmaktayız. Önder tip, her zaman olduğu gibi yazınsal yapıtların merkezinde yer almaz. Bazen tarihsel ve politik olaylarda bazen de Hristiyanlık, Mesih gibi dini öğelerde tercih edilir. Çoğu zaman da önder tip Tanrı tarafından kutsanmış; sürekli doğrunun, gerçeğin, kanunun ve haklının yanında olan bir kişi olarak ele alınır.¹⁷¹ Önder tipte bulunması gereken tüm bu özellikler *Der Traum vom Reich*'ta görülür. Önder figürler genelde romanların baş kişileri olarak önemli bir rol üstlenmişlerdir. Tarihsel roman kahramanları genellikle, gerçekte yaşamış kişilerden oluşur.¹⁷² Bu kişiler, tarihsel romanlarda ideolojik karakterler olarak ortaya çıkarlar. Bu karakterler belirli görevleri üstlenmişlerdir ve ideolojik mesajlar verirler. Mirko Jelusich, Bruno Brehm, Robert Hohlbaum gibi yazarların tarihsel romanları, önder tip romanlarına (Führer Romane) bir örnek olarak gösterilebilir.¹⁷³

Bir başka önder tip tanımlamasında, önder tiplerin modern, milliyetçi toplumların oluşması ile popüler politikacıların ortaya çıkmasına neden oldukları açıklaması yapılmaktadır. Karizmatik önder tipler olarak adlandırılan bu kişiler güçlerini halktan alan kişilerdir.¹⁷⁴ Bazı eleştirmenlere göre önder tip toplumdaki birtakım insanların

¹⁷⁰ Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.48.

¹⁷¹ Vallery, s. 73-74

¹⁷² Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s. 47.

¹⁷³ Anne Betten, Konstanze Fliedl, Klaus Amann, Volker Kaukoreit, *Österreichische Gesellschaft für Germanistik. Jahrestagung, Judentum und Antisemitismus: Studien zur Literatur*, Erich Schmidt Verlag, GmbH & Co., Berlin 2003, s.92.

¹⁷⁴ Frank Möller, *Charismatische Führer der deutschen Nation*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, München, 2004, s.2.

oluşturmuş olduğu grupları yöneten, onlara ideallerinden söz edip bu fikirleri gerçekleştirmek için çabalayan kişidir. Aynı zamanda inanç, azim, güç, başarı önder tipin sahip olması gereken özelliklerdendir. Önderler; yönetilen, seçilen değil, seçen doğal seçkinler olarak tanımlanırlar.¹⁷⁵ Önder tipin düşünceleri ve sorunları çözme yeteneği, onun belirleyici özelliklerindendir. Önder tip romanda hangi karaktere bürünürse başta başarı olmak üzere düşüncelerin uygulamaya geçirilmesi gibi gerçekler, onun kararları doğrultusunda işler.¹⁷⁶ Bu yaklaşım biçimi, önder tipin ideolojik bir çerçevede ortaya çıkan bir tip olduğunu gösterir. Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda görülen önder tip, tarihsel ve politik olayların baş kahramanıdır. Ayrıca dini motiflerin ağır bastığı özelliklere sahip olan önder tip olarak Georg Schmückle'nin *Engel Hiltensberger* romanındaki aynı adlı kahramanı örnek gösterilebilir.¹⁷⁷ Georg Schmückle'nin bu yapıtı da bir tarihsel roman örneğidir.

Romanda geçen önder tipin önemi verdiği mesajlarla vurgulanmaktadır. Romanda Nasyonal Sosyalist ideoloji önder tip aracılığı ile somutlaştırılır. Bu önder tipler hangi yapıtta olursa olsun bir amaca angaje olmuş durumdadırlar. Bu kişiler bireysel özelliklerinin dışında Nasyonal Sosyalizmin gerektirdiği bir biçimde donatılmışlardır. Tarihsel romanlardaki önder tipler özellikle savaşlarda sergiledikleri olağanüstü yetenekleriyle kendini gösterirler. Bu yüzden savaş, bu romanların vazgeçilmez konusu durumundadır. Savaşların ele alındığı yapıtlarda özellikle kahramanlıklar sergileyen önder tipler yer alır. Milliyetçiliğin öne çıktığı Nasyonal Sosyalist romanlarda ideolojik ve politik olarak önder figürler hep vardır. Nasyonal Sosyalist tarihsel roman yazarlarının çoğu savaşları işlerken önder tiplerini ya bir asker ya bir kurucu ya da kahraman bir kişi olarak ele almışlardır. Jelusich'in yapıtlarında savaşçı ya da askerlikle ilgili özelliklere sahip olmayan hemen hemen hiçbir önder tipe rastlanmaz. Bu önder tipler gerçek hayatta yaşamış kişilerden oluşur. Mirko Jelusich'in Alman tarihinin en önemli savaşlarını konu edindiği romanlarında önder tipler çok belirgin bir biçimde öne çıkarlar ve olay örgüsünün belirleyicisi konumunda yer alırlar. Nasyonal Sosyalizm'e göre bağlı bulunduğu topluluğu yöneten lider ve şef olarak bilinen önder, tarihsel romanların bilinçli bir biçimde ele aldığı en

¹⁷⁵ Ute Daniel , *Politische Kultur und Medienwirklichkeiten in den 1920er Jahren*, Wissenschaftsverlag GmbH, München 2010, s.200.

¹⁷⁶ Daniel, s.201.

¹⁷⁷ Vallery, s.73.

önemli kavramlardandır. Başka bir deyişle, önderlik kavramı ile Nasyonal Sosyalist ideoloji ve bu ideolojiyle ilgili çalışmalara işaret edilmektedir. Önder, denilince ilk akla gelen, Nasyonal Sosyalizm'e damgasını vuran Hitler'dir. Bu kavram her ne kadar doğrudan Hitler anlamına gelmese de, sözcük anlamı nedeniyle ilk olarak Hitler'i çağrıştırdığı düşünülür. Hitler'in önder olarak anılmasının nedeni ise amaçlarına ulaşmak için bir çok insanı etkilemesi ya da onları ikna edebilmesi olarak gösterilebilir. Böylece Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre bu kavram doğrudan Hitleri işaret eder. 1933'ten sonra 'Führer' neredeyse sadece Hitler ile özdeşleştirilir. Ekonomide, sanayide ve endüstride değil, yazının hemen hemen her dalında 'Führer' neredeyse hep Hitler olarak ele alınır.¹⁷⁸ Aslında, tarihsel romanların çoğunda tarihi kişilerin ele alınmış olması bu düşünceye örnek gösterilebilir. Önder tip olarak ele aldığımız 'Führer' tarihteki diktatörlere bir bakıldığında Roosevelt, Kennedy, Churchill, Stalin, Lenin gibi kişilikler olarak karşımıza çıkar. Ancak önder-efsanesi (Führer-Mythos) Hitler'le önem kazanmıştır.¹⁷⁹

Tarihsel roman ve önder tip bağlantısına gelince, önder tipin tarihsel romandaki önemi büyüktür. Tarihsel kişilerin önder tip olarak ortaya çıktığı yapıtlar çok fazladır.

Jelusich'in yapıtlarının çoğu tarihteki bu önder kişiler üzerine yazılmıştır. Caesar, Oliver Cromwell, Hannibal, Heinrich den Löwen, Gerhard von Scharnhorst, Prens Eugen gibi tarihsel kişiler önder tip olarak tarihsel romanların en önemli kişilerini oluştururlar.¹⁸⁰ Bu tarihsel kişiler Jelusich'in romanlarında önder tip olarak ele alınan gerçek hayatta yaşamış önemli kişilerdir. Tarihsel romanlarda önder tip olarak devreye girerler ve olay örgüsünün en önemli kişilerinden biridirler.

Der Traum vom Reich romanında önder tip Prens Eugen von Savoyen'dir. Tarihsel bir kişilik olan Prens Eugen von Savoyen, romanda önder tip olarak Jelusich tarafından özellikle seçilmiştir. Eugen romanda bireysel ve toplumsal olarak

¹⁷⁸ Joachim Rückert, Dietmar Willoweit, *Die Deutsche Rechtsgeschichte in der NS-Zeit: ihre Vorgeschichte und ihre Nachwirkungen*, J.C.B. Mohr Paul Siebeck, Tübingen 1995, s.58.

¹⁷⁹ Daniel, s.195.

¹⁸⁰ Schoeps, s. 65.

kahramanlıklar sergilemiştir. Alınan hemen hemen her karardan haberi olan ve tüm konularla ilgili görüşü olan Eugen, önder tip olarak sergilediği davranış biçimleri ve cesareti ile okuyucuda olumlu bir izlenim bırakır. Aynı zamanda bu davranış biçimi imparatorun danışmanı olarak sergilediği genel tutumu ile de uyumludur. Eugen, savaş taktiklerini geliştirirken, çoğu zaman imparatorluğu ve halkı da bu planlarına dahil eder. Başarıya ulaşmak için sadece ordunun değil, imparatorluğun ve halkın katkılarının da etkili olduğunu düşünür Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre milli bütünlük ve dayanışma düşüncesine göndermede bulunur.

“Benim de tam olarak belirtmek istediğim bu,” diye doğrular Eugen. “Savaşın başarı ile sürdürülebilmesi için tabii ki birden fazla araç vardır. Bu durumda benim de cesurca bir görüşüm var. Belki düşüncesizce ama yerine getirilmeyecek bir şey değil. Fakat tüm diğer planlar gibi sonunda imparatorluğun güçlü desteği gerek. Tüm milletin çabası olmadan, deneyeceğimiz her şey boşa çıkar.” (s.402)

Anlatıcı, *Der Traum vom Reich*'ta hem önder tipte bulunması gereken özelliklere hem de Nasyonal Sosyalist ideolojinin ilkelerine yer verir. Aynı zamanda halka ve imparatora ne kadar kutsal değerler yüklendiği İmparator Joseph'in yemin töreninden alınan bir kesitle okuyucuya duyumsatılır. Bu yemin şekli Nasyonal Sosyalist düşüncenin romanda ne derece yansıtıldığı konusunda bir açıklık getirir. Böylece tarihsel olayların taşıyıcılığını üstlenmiş olan önder tipin romanda ne kadar önemli bir işlevi olduğu da saptanabilir. Aynı zamanda bu yemin halkının Joseph'e ne kadar güvendiğinin ve onu imparator olarak kabul etmelerindeki nedenlerin anlaşılması açısından da önemlidir. Böylece imparatorun da önder tip özelliği taşıdığı yönünde bir yorum yapabiliriz.

Siz Roma imparatorluğunun majestelerini, Avusturya'nın arşidükü ve aynı kutsal toprakların varisi, doğal hükümdarı, kıtaların prensi olarak tanıdığımızı, siz imparatorluğun majestelerine ve aynı mirasın güvenilir, itaatkar, yapması gereken her şeyi yapan ve yapmak isteyen, yaradılışında asıl hükümdarların ve Tanrı tarafından, doğal gerçekleri hak eden emrinize amade güvenilir vatandaşlara ve vatan evlatlarına layık olacağınıza inanıyoruz ve söz veriyoruz. (s.33)

Der Traum vom Reich'ta Rakoczy, Macaristan halkının önderi olarak ortaya çıkar. Modern önderin, aristokratik bir çevre yerine halktan çıkmış olması düşüncesine göre, romandaki önder tiplerin, aksine ya aristokrasi ya da saray çevresi ile bir bağlantısının olduğunu saptayabiliriz.¹⁸¹ Romanın asıl konusu olan imparatorluk kurma

¹⁸¹ Ute daniel, s.196

rüyası ile aslında Üçüncü İmparatorluğa bir gönderme yapılmış olduğunu temel alırsak bu rüyanın tamamlanmadığını görürüz. Romandaki önder tipler tarafından gerçekleştirilemeyen bu görev imparatorun ölümü ile bir sonraki öndere devredilir. Böylece sonraki önderin Hitler'i işaret ettiğini söyleyebiliriz. Hitler'in sıradan bir asker olarak Üçüncü İmparatorluğu kurmuş olması romandan günümüze bir göndermede bulunulmuş olduğuna tanıklık eder.¹⁸²

Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlardaki karakterlerin dini üstünlük özellikleri vardır. Bu üstünlük önder tipler aracılığı ile vurgulanır. Romanlardaki tarihsel ve politik yönlendirmeler bu üstünlükler sayesinde okuyucuya iletilmektedir.¹⁸³ Önder tipe özgü başka bir özellik ise liderliğin doğuştan gelen bir yetenek olmasıdır. Doğuştan önder tip olanların yöneticiliği yeğledikleri konusundaki araştırmalar bu durumu doğrulamaktadır. Önder tip özelliğinin sonradan kazanılabildiği gibi doğuştan gelen bir yetenek ya da bir özellik olduğu da dile getirilir. Bu doğuştan gelen önder tip özelliği ise bir milletin kimliğinin tanımlanmasında önemli derecede rol oynar.¹⁸⁴

Vallery'e göre, şeytanı bile geçeceği benzetmesi ile önder tip Eugen'e dini bir üstünlük katılır.¹⁸⁵ Eugen'de bulunan etkileyici önder tip özellikleri aynı zamanda karizmatik önder tip tanımına da uymaktadır.¹⁸⁶

Anlatıcı tarafından romandaki önderin önemi hakkında bilgi verilir. Romanda önder tip Eugen'in önemi Prens Dessau'un açıklamalarıyla belirginleşir. Dessau, Eugen'e o kadar güvenmektedir ki bunu dile getirirken bile hiçbir abartıdan kaçınmaz İmparator Joseph'den çok Eugen'e güvendiğini açıkça belli eder. Dessau'un, Eugenin peşinden cehenneme bile gidebileceklerini söylediği kesitlerde anlatıcı önder tipin önemine bir kez daha vurgu yapar. Prens Dessau'un bu açıklamalarının dini açıdan yorumlanması sözünü ettiğimiz önder tip özelliklerinin öne çıkarılması açısından değerlendirilebilir. Bu benzetmelerin son derece olumlu ve abartılı boyutta olmasının temel nedeni önder tipin baskın bir figür olduğunu kanıtlamak şeklinde yorumlanabilir.

¹⁸² Ute daniel, s.196

¹⁸³ Vallery, s. 74

¹⁸⁴ Kathrin Groh, *Demokratische Staatsrechtslehrer in der Weimarer Republik*, Jus Publicum Verlag, Mohr Siebeck, Tübingen 2010, s.193.

¹⁸⁵ Vallery, s. S. 74

¹⁸⁶ Karin Aldinger, *Propaganda Audiovisuell- Nationalsozialistische Propaganda in Film- und Wochenschau*, 1.AuflageGrin verlag Norderstedt Germany 2005, s.10.

Bu açıklamalar sonucu ortaya çıkan önder tip anlayışı Eugen'in Nasyonal Sosyalizm adına her şeyin yapılabileceğini savunması şeklindedir.

“Sonunda imparatorlukta ne zaman birlik egemen olacak? “ Prens Dessau bu sert tutumundan utanır fakat hemen bir çıkış noktası bulamaz. Sonraki sözleri daha çok meydan okurcasınadır.“ Ancak yönetmeyi bilen biri ortaya çıktığında.” “Genç imparatora yapabilecekleri için zaman tanımak istemez misiniz?” diye ikna edercesine sorar Eugen. Dessauer ona bakar ve birden bire gülmeye başlar. “Ona tek başına güvenmiyorum” diye alaycı bir tavırla cevap verir. “Fakat yüce planlarını gerçekleştirdiği sürece zevkle” diye devam eder.” Hangileri olursa olsun mu?” “Fakat siz bizi cehenneme dahi emretseniz sizi takip ederiz. Çünkü biz sizin yol göstereceğinizi biliyoruz.”(s.390)

Önder tip, Nasyonal Sosyalist romanın gereği olarak kendini kurban etme motifini gerçekleştiren bir kahraman olarak ortaya çıkar.¹⁸⁷ Önder tip Eugen'in övgü dolu ve olumlu bir tutumla anlatılması dışında bu olumluluk Eugen'in kendi izlenimleri doğrultusunda bir yorumla yansıtılır. Eugen'in kendisiyle ilgili yapılan bu olumlu övgüler karşısındaki tepkisi, Dessau'un ki kadar abartılı ve şaşırtıcıdır. Eugen, imparatorluğu ve vatani için cehenneme bile gidebileceğini söylerken aslında vatani uğruna kendini kurban etme motifine de bir göndermede bulunulur.¹⁸⁸ Eugen'in kişiliğinde karşımıza çıkan bir başka olgu da güçtür (Macht).¹⁸⁹ Anlatıcının, Eugen'i her olumlu olaya dahil etmesi ve onu sürekli güçlü olarak öne çıkarması Nasyonal Sosyalizmin gereği olarak nitelendirilebilir. Eugen yaptığı işler ile de bu güçlü özelliğini yansıtır.

“Bunu bilmek güzel” diye tamamen ciddi bir şekilde prensin gülmesini onaylamadan kafasını sallar Eugen. “Çünkü bu imparatorluk için kendim bile cehenneme gider ve orada kalırım” “Bunu şeytan için istemezdim çünkü siz onun ülkesini bile ele geçirirsiniz.” diye düşüncesini bildirir prens. (s.390)

Kendini kurban etme, önder tipin liderliğinden daha önemli bir olgu olarak ortaya çıkar.¹⁹⁰ Kendini kurban etme özellikle Macaristan için nelere göze almaları gerektiği konusunda Rakoczy aracılığı ile vurgulanmıştır.

“Hakkımızda yapılan yargılama adildi, bu yargılamanın adil olması için her şeyi yaptık.” Bakışlarını Karoly'e çevirir. Sadece Oszkay'ın

¹⁸⁷ Vallery, s.78.

¹⁸⁸ Vallery, s.77.

¹⁸⁹ Vallery, s.76.

¹⁹⁰ Vallery, s.77.

değil diğerlerinin de kanı üzerimizde. Bu kanın dökülmesinde kendimizi kurban etme arzumuzun ve inançlarımızın eksikliği suçludur. Bu durum benim inançlarımı da sarstı.” (s.409)

Macar kralı Rakoczy, Macaristan’daki halk ayaklanmasını başlatan ve ülkesinin bağımsızlığı için sonuna kadar çalışan bir kişidir. Böylece Rakoczy’nin kendini kurban etmek istemesi ülkesi için yaptıkları ve sergilediği kahraman kişiliği onun Macar halkının önderi olduğunu doğrulayan bir açıklamadır.

Önder tip de bulunması gereken özelliklerin başında misyon sahibi ve idealist olmak gelir. Güçlü ve kudretli kişiliği ile ön planda olmasının dışında Eugen, yarım kalan rüyanın ve işlerin tamamlayıcısı olarak gösterilir. Lori’yle Eugen arasında geçen konuşmalar bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

“Fakat en kötü şey bile olsa, Joseph hastalığına yenilse bile, siz kalıyorsunuz, sizinle bütünleşmiş fikirlerinizin gücüyle gerçekleştireceğiniz yeni bir hükümdar geliyor,”diyerek onun kendisini onaylamasından sonra susar. (s.418)

Eugen’in başarılı bir komutan olmasındaki en önemli nedenlerden biri de onun önder tip imajı sayılır. Baş düşman olarak ilan edilen Fransızlar, Eugen’i savaş konusunda motive eden diğer bir etkidir. Karizmatik bir kumandan olarak en stratejik savaş dönemlerinde elde ettiği başarılar, onu roman boyunca hep ön planda tutmuştur. Önder tip olarak Eugen’in bu özellikleri Nasyonal Sosyalizmin bu kahramana yüklediği davranışlar olarak değerlendirilebilir. Eugen, romanda önder tipten ve Nasyonal Sosyalizmin sıra dışı özelliklerini sergiler. Bu sıradışılık onun Alman İmparatorluğu’na karşı olan duygularının ve tamamlamaya çalıştığı rüyanın sürekli gündeme getirilmesi şeklinde ortaya çıkar.

Aslında önder tip tamamen hatalardan ve yanlışlardan arınmış değildir. Hitler’in bile yaptığı darbeye hatasız olmadığı bilindiği halde bu durum asla hata olarak kabul edilmemiştir. Aksine çevresindekiler bile Hitler’in hatalarının arkasında durmuş tüm sorumlulukları üstlenmişlerdir. Hitler’in tüm emirlerinin doğruluğuna ve sonucuna bakılmaksızın Alman halkını ikna edici bir şekilde yerine getirilmesi sağlanmıştır.¹⁹¹ Olay örgüsünde Hitler örneğine işaret edilerek yaptıklarının hata olarak görülmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durumda anlatıcı elde edilen başarının şansa bağlı

¹⁹¹ Hans-Adolf Jacobsen, *Karl Haushofer – Leben und Werk- Band I, Lebensweg 1869-1946 und ausgewählte Texte zur Geopolitik*, Herald Bold Verlag, Boppard am Reihn 1979, s.228.

olduğunu duyumsatarak Hitler örneğine ironik olarak bir göndermede bulunduğunu hissettirir. Alıntıda Eugen'in bir önder olarak hata yapmaması, aksine hatalardan ders çıkarabilmesi gerektiği açık bir şekilde ifade edilir.

“Görüldüğü kadar zor değildi” diye belirtir Eugen. “Düşmanlarımın hatalarından kendime ders çıkardım.” “Duyuyormusunuz majesteleri diye güler Dessauer, onu dinleyen Turin önünde olmasının nedeninin sadece bir şans olduğunu düşünülebilir. “Hem şanslı olmam hem de generallerimin cesaretli olmalarından.” Diye cevap verir Eugen. (s.129)

Eugen'in karargahına gelen elçiler gizli bir üstünlük ve alaycı tavırlarıyla dikkat çekerler. Eugen'in bu Romalı düşmanlardan bile cesaretli olmalarını beklemesi, önder tipin herkese yönelik olumlu bir tutum içinde ortaya konmaya çalıştığı izlenimini uyandırır.

Prensin yükselen ses tonu elçinin gözünden kaçmaz. Deneyimli bir diplomat ve kusursuz bir ruh çözümleyici olan elçi, Savoyer'in düşmanında bile cesareti aradığını ve bunun üzerinde ısrar edeceğini fark eder [...] “Bu, imparatorun Kutsal Papa'ya karşı düşman olmasını gerektirir mi? Diyelim ki gerektirdi o zaman papaya karşı olan düşmanlığını suçsuz olan vatandaşlardanda mı çıkartacak?” (s.165)

Önder tip konusunu incelerken, Eugen'in ön planda olduğunu görüyoruz. İncelediğimiz diğer kahramanlar ise birkaç istisnanın dışında daha çok olumsuz yönleriyle eleştirilmişlerdir. Bu yüzden tam olarak önder tip özelliklerine sahip olmadıkları yönünde bir saptama yapılabilir.

Önder tip Eugen roman boyunca Alman İmparatorluğu'nu kurma rüyasını gerçekleştirmek için savaştan bir komutan izlenimi uyandırır. Tarihsel olayların taşıyıcılarından olan Eugen'in önder tip özelliği onun karakteri ile de örtüşür. Eugen kahraman kişiliği ile olay örgüsü boyunca genelde başaran tarafta olmuş ve önder tip özelliğini koruyabilmiştir. Alman birliğini kurma inancı ona savaşlar öncesi daha güçlü bir orduyla karşı koyma olanağı sağlamıştır. Eugen'in bu tutumu ona romanda bir önder tip niteliği kazandırmıştır. Bu bağlamda Nasyonal Sosyalist ideolojiye uygun nitelikleriyle önder tip özelliklerini sergilemesi açısından da ilginç bir kişi olarak imlenebilir.

5.1.2. Halk

Romanda etkin rol oynayan tarihsel eylemlerin taşıyıcıları arasında en önemli yeri ‘Halk’ alır. Özellikle köylülerin geçtiği bölümlerde halkın yeri son derece önemlidir. Halk bu romanda savaşların, ayaklanmaların ortaya çıktığı kesitlerde daha çok irdelenir. Savaş ortamlarında geçen olay örgüsünde halkın rolü dikkat çeker. Halkın dışında askerler, işçiler ve köylüler de Alman milletinin sürükleyici gücü olarak işlenmiştir. Nasyonal Sosyalizme göre halk, ‘İrk ve ‘Topluluk’ olmak üzere iki farklı anlamda tanımlanmıştır. Tarihsel taşıyıcılık görevini üstlenen halk, Vallery’e göre ideolojik bir anlam ifade eder.¹⁹² Nasyonal Sosyalist İdeoloji açısından ise millet ve halk bir bütün olarak her şeyden üstün görülür. Karakterler, bireysel özelliklerine, dil kullanımlarına, coğrafik ya da sosyal konumlarına göre romandaki tarihsel eylemlerin taşıyıcıları olarak ortaya çıkarlar.¹⁹³ Bu tanımlar doğrultusunda “Halk” kavramı da romanda tarihsel eylemlerin taşıyıcılığını üstlenen bir kavram olarak değerlendirilebilir. Çünkü halkın temsilcileri, konumuna göre kimi zaman bir savaşçı kimi zaman da bir kahraman olarak olay örgüsünde kendine önemli bir yer bulur.

Der Traum vom Reich’ta Nasyonal Sosyalizmin beklentilerine uygun bir biçimde olumlu bir halk imajına tanık oluruz. Bu olumlu imaj romanda, halkın söz konusu olduğu kesitlerde belirgin bir şekilde karşımıza çıkar. Prens Eugen ile Prusya generali arasında geçen konuşmalar halkın önemi açısından dikkat çekici bir örnek olarak değerlendirilebilir. Eugen’in zavallı ve çaresiz olarak söz ettiği halk, okur tarafından olumlu bir biçimde algılanır. Bu ifadelerle aslında halkın içinde bulunduğu durum ve yapılmak istenen haksızlığında üzerinde durulmak istenir.

Alaycı bir gülümseme belirir Eugen’in yüzünde. Sert bir şekilde “Tabi ki, önce zavallı bir halk çaresiz bırakılır, ne zaman ki direnmeye başlar, o zaman sindirmek için tüm var olan birlikler bir araya getirilir,” diye devam eder. (s.12)

Anlatıcı, halk kavramının önemini anlatabilmek için bir takım değerlerin üzerinde özellikle durmaktadır. Nasyonal Sosyalizmde ‘sadık olmak’ kahramanlık gibi önemli bir olgudur. Bu nedenle Bavyera halkının sadık bir halk olduğu öne çıkartılır. Çizilen bu sadık halk tipi roman boyunca çok sık geçer. Bu sadık halk imajı Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre oldukça önemli bir yer tutar. Ne demokrasiyi ne de diğer ideolojileri

¹⁹² Helmut Vallery, s.51.

¹⁹³ Fabian Lampart, *Zeit und Geschichte: die mehrfachen Anfänge des historischen Romans*, Königshausen Verlag, Würzburg 2002, s.140.

kabul eden Nasyonal Sosyalizme göre önderin mutlak egemenliği ve yönetimi yeterlidir. Önderin emirlerine itaat etmek ve emirlerini tartışmasız yerine getirmek halkın sadakatının bir göstergesidir. Hitler, 1936'da gençlere seslenişinde kendilerini imparatorluğa adanmaları ve kurban etmeleri için cesur, azimli, sadık olmaları gerektiğini söylemiştir.¹⁹⁴ *Der Traum vom Reich*'ta da sık kullanılan bu sözcükler bir Nasyonal Sosyalizm propagandası olarak kabul edilebilir.

“Bir gün biz de sizin gibi cesur ve sadık bir şekilde yenileceğiz. Fakat bu bizi şaşırtmamalı, çünkü arkamızdan takipçilerimiz yetişmekte, bir zamanlar bizim de olduğumuz gibi taze, yıpranmamış savaşçılar.”
(s.426)

Nasyonal Sosyalizme göre halkın sadık olması kadar, askerin de sadık olması son derece önemlidir. Nasyonal Sosyalizm anlayışında halk bir tür savaşçı olarak görülür. Böylece romanlarda iki farklı halk betimlemesi ile karşılaşilmektedir. Kahraman olma yönüyle ön planda olan bir halk olgusunun yanında sıradan, kendi halinde olan bir topluluk da söz konusudur. Bu durum bir ikileme yol açar. Yaşanan bu ikilem aşağıdaki alıntıda saptanabilir.

Savoyen'de dahil olmak üzere, Bavyera hakkında konuşmayı cesaret edenler, onun sadık bir halk olduğunu söylerler. Bu durum ait oldukları bütüne değil de öncelikle prenslerini düşünen vatandaşlardan dolayı bir imparatorluğun düşüşüne işaret eder. Olması gerektiği gibi olsaydı böylece Bavyerya'lılar aynı gün imparatorluğu tekrar ayakta tutan dükleri tarafından ayrılırlardı. (ss.28-29)

Halkın önemi ve Nasyonal Sosyalist ideoloji açısından üstlendiği işlev, olay örgüsü için belirleyicidir. Macaristan'daki ayaklanmalarda toprak bütünlüğünün azalacağından endişelenen Rakoczy'nin çıkış yolu arama çabasında halkın önemi büyük bir oranda hissedilir. Karolyi Rakoczy'e bir öneride bulunur, ona göre özgürlük başkaları tarafından sağlanamaz. Özgürlüğü hak etmek için Rakoczy'nin yapması gereken halkı ikna etmektir. Eğer halk ikna olursa ve özgürlüğüne kavuşmak için çaba sarf ederse ülkenin birliğini sağlamak için bir şeyler yapılmış olur. Bu da ancak Rakoczy'nin halkla doğru iletişimde bulunabilmesi ile ilgilidir. Olay örgüsü boyunca romanda geçen sözcüklerin özenle seçilmiş olması ve Nasyonal Sosyalist eğilimler taşıması dikkat çekicidir. Özellikle 'ikna' sözcüğünün bilinçli bir biçimde kullanıldığını

¹⁹⁴ Micheal Buhler, *Unbesiegt in die Niederlage*, s.17.

söylemek olanaklıdır. Bununla anlatıcının, güçlü ikna kabiliyeti olan Hitler’e bir göndermede bulunduğu düşünülebilir. Hitler, ikna kabiliyetini kullanarak geniş kitleler halinde Alman halkını Nasyonal Sosyalist ideoloji etrafında birleştirmeyi başarmış ve kendisini de önder olarak kabul ettirmiştir. Aslında aşağıdaki alıntıda bu ikna olayı, daha çok bir toplumsal çerçeve içerisinde verilir. Anlatıcının gözüyle bakıldığında iki farklı sonuç çıkartılabilir. Savaş döneminin toplumsal koşullarının gerektirdiği bir komutanın halkı ikna etmesi ile Hitler’e gönderme yapan Nasyonal Sosyalist ideolojinin sembolize edilmesi birbiriyle ilişkili olarak vurgulanır. Başka bir deyişle; Hitlerin ya da önder tipin bu halkanın birer parçaları olmaları ikna olayının gerçekleşmesini doğal bir olgu haline getirmektedir. Bu olgu romanda da ideolojik bir gereklilik olarak öne çıkartılır.

“Bunun dışında başka ne yapabilirdim ki “diye homurdandı Rakoczy geri durarak sert bir şekilde. “Özgürlüğün dışarıdan gelmeyeceğini fark ederek bir şey yapabilirsin. Bir halk kendi çabaları dışında hiçbir şekilde özgür kalamaz. Bu nedenle kabul edilebilecekse barışı kabul edeceksin.” “Bu konuya el atıp uğrunda çabalanan her şeyin elde edildiği konusunda halkı ikna edeceksin “ (s.407)

Der Traum vom Reich romanında halk, özgürlük savaşçısı olarak tanıtılır. Eugen, İmparator Ludwig’le imparatorluğu nasıl kuracakları konusunda bilgi verirken halka olan güveninden dolayı imparatorluğu onların kuracağına inanır. Prense göre gerçek halkı köylüler oluşturur. Bu nedenle tüm halka bir çağrı yapılarak kurulması planlanan imparatorluk için harekete geçmeleri çağrısında bulunulur. Eugen Macar ayaklanmasını bastırmak için, onları bir şekilde kendi yanına çekmenin gerekliliğine inanır. Elde edilecek başarının ancak halkın sayesinde olacağı düşünülür ve halka verilen değer buradaki sözlerle açıklanır. Halk silahın dışında sabanları ve kürekleri gibi bir takım olanakları kullanarak, bu savaşı kazanıp hayallerindeki imparatorluğu kurmayı çabalar.

Görevlilerinizi Schwaben’deki saraya yollayın. Köylüleri kendilerine hiçbir alan bulamadıkları yerlere gönderin. Daha önceki gibi kılıçla değil, aksine burada kürekleri ve sabanları ile yeni bir imparatorluk kurmaları için halkın tüm güçlerini çağırın. (s.320)

Romanda halk’ın içinde bulunduğu durum geçmiş ve şimdiki zaman bağlamında göndermeler yapılarak karşılaştırılır. Tüm yaşananlar halkın bu olayların odağında bulunan gerçek kahramanlar olduğunu doğrular.

Eugen, halka olan güvenini ve beklentisini imparatorla paylaştığında Macaristan'daki ayaklanma devam etmektedir. Aynı zamanda Macar ayaklanmasının bastırılmamasından dolayı buraya daha fazla yardım götürülmesi kararı verilir. Düşündüklerini gerçekleştirmesi için halkın yardımına ihtiyacı vardır. Macaristanda yeni koşullar oldukça olumsuzdur. Bu güç koşullardan kurtulmak için halk bir çıkar yol arar. Anlatıcı, halkın önemine değinirken halkın içinde bulunduğu güçlüklerle ve halka yüklenen sorumluluklara da işaret eder. Anlatıcının bakış açısına göre halkın Nasyonal Sosyalist ideolojinin benimsenmesine yönelik olan katkısı olumlu değerlendirilir. Bu bağlamda halkın bizzat yaşamak zorunda olduğu savaş ortamı doğal bir olay gibi yansıtılır. Ayrıca Rusya'nında yardımına ihtiyaç duyulduğu yönünde bir açıklama yapılır.

[...] Fakat güneyde toprak etrafında toprak, tarla etrafında tarla, tohumları toprağa ekmek için bekleyen eller. Halk etrafında halk, ışık bekler, bu vatan ya bizim tarafımızdan ya da Rusya tarafından karanlıklarını aydınlatmak için kurtarılmayı bekler. (s.321)

Der Traum vom Reich'ta halk betimlemelerine sıkça rastlamak olanaklıdır. Bu betimlemeler halkın Nasyonal Sosyalist söylemler doğrultusunda algılanmasına katkıda bulunur. Halk, bir yandan toplumsal gerçekliğe özgü motiflerle olay örgüsü içerisinde şekillendirilirken diğer yandan da özgürlüğün peşinde koşan cesur bir savaşçı olarak sembolize edilir. Macaristan'da çıkan ayaklanma, Habsburg imparatorluğunun toprak bütünlüğünü ve iç barışını tehlikeye atar. Macar ayaklanmasının bastırılması ve toprakların genişletilmesi için bir takım hazırlıklar yapılır.

Kaçak prensin önerileri halkı kışkırttı, görevden ayrılan eski askerler askeri anlamda hazırlıklar yaptılar. Fransa'dan gizli silah sevkiyatı yapıldı. Ayaklanmanın her taraftan ateşlenmesi için sadece bir önderin anlaşmasının kabul edilmesi kaldı. (s.28)

Olay örgüsünde sık sık halkın ne derece önemli olduğu, gereksiz yere ayaklanmadığı ve adeta bir iç savaş halinde olan Macaristan'ın bu tutumunun haklılığı vurgulanır. Macar halkı zor durumda bırakılmış, insanlar yerinden yurdundan edilmiştir. '*Yerlilerin yerine ekonomik gücü ellerine geçiren zengin yabancı işadamları getirilmiş*' şeklinde yapılan söylemlerle de Yahudilere bir göndermede bulunulduğu söylenebilir.

"Önemli bölgelere yerlilerin yerine yabancı zengin iş adamları yerleştirilmiş, küçük asiller yerlerinden kovulmuş halk toplu bir biçimde sefaletle terk edilmiş, törenlerde yapılan özgürlük yeminlerinin tümü, adetler ve din ihmal edilmiş," diye devam eder.

“Majesteleri, bunlar gerçekten değerli bir millete cezası olmadan yapılacak şeyler değil, sizin sadık yardımcınız olmaktan gurur duyuyorum, ancak Macaristan’daki halkın ve asillerin yerinde olsam ne yapardım bilmiyorum? (s.20-21)

Macar komutanı Karolyi’nin halkın özgürlüğü için savaşması gerektiği konusunda yaptığı açıklamalar, anlatıcının komutanlara ve askerlere karşı takındığı olumlu anlatım tutumuyla örtüşmektedir. Macar hükümdarı kendi halkının ayaklanması ile tahtından indirilmiştir. Karolyi halkın bu sıkıntıyı ancak bilinçli bir şekilde özgürlüğüne kavuşması durumunda atlabileceği kanısındadır. Karolyi’e göre, yapılması gereken ilk şey halkı doğru bir şekilde yönlendirmektir. Ona göre halkın daha fazla çaba harcaması konusunda açıklamalar yapılmalıdır. Tüm bu koşulları yerine getirebilmek için bir kurtarıcıya ve yol göstericiye ihtiyaç vardır. Bu bağlamda halk ve önder tip ilişkisine yapılan bir göndermeden söz edilebilir.

“Hayır,” diye düzeltir Karolyi “Üzerinde inşa etmeye devam etmek için halka, asıl nedenin bu olduğunu, özgürlüğün bir günde ve bir tek çabayla kazanılmayacağını, aksine kişilerin hiçbir zaman yorulmak bilmeyen gayretiyle olacağını söyleme görevini sadece biz üstleneceğiz. (ss.407-408)

Eugen, Nasyonal Sosyalizm’in halk anlayışına en çok göndermede bulunan kişilerden birisidir. *Der Traum vom Reich*’ta ele alınan halk anlayışı Eugen’in açıklamasıyla ulusa dayandırılarak açıklanır.

“Uluslar böyle oluşur. Benim imparatorluğum bu dünyadan değil, fakat bu uluslar bu dünyadan dedi kurtarıcı Mesih. Bu nedenle bireysel olanlar daha büyük bir birlik olmak için halklarından yana olarak ona bağlanmalıdırlar. (s.384)

Halkın içinde bulunduğu duruma dikkat çeken anlatıcı, Yahudi sorunsalını da bir çok örnekle somutlaştırmaktadır. Özellikle Yahudilerin zenginliklerine dikkat çekilir. Romanın başında pek vurgulanmayan Yahudi sorunsalı üçüncü bölümden sonra önem kazanmaya başlar. Nasyonal Sosyalistler tarafından bir düşman olarak görülen Yahudilerin *der Traum vom Reich*’ta, toplumsal bir sorun olarak görülmeleri ve halkın içinde etkin olmaları bilinçli bir seçim olarak düşünülebilir.

“Majesteleri, Yahudiler artık ödünç vermiyorlar.” “Ben olsam onlardan borç almazdım. Lichtenstein hesapları kontrol etmek için benim adıma zahmete katlanıyor.” (s.18)

Romanda halk, köylü ve savaşçılar başta olmak üzere Nasyonal Sosyalizm'in beklentilerine uygun bir biçimde ele alınmıştır. Bu nedenle anlatım tutumunda halka yönelik bir olumluluk sezilmektedir. Aynı zamanda halk, Nasyonal Sosyalist ideolojinin bir halkası olarak özellikle gündeme getirilmeye çalışılmıştır. Anlatıcı, halkın gösterdiği kahramanlığı ve yüklendiği sorumluluğu savaş ortamındaki konumları ile çarpıcı bir biçimde yansıtmaya çalışmıştır. Köylülerle halk çok fazla birbirinden ayrı tutulmayarak tarihsel olaylar konusundaki taşıyıcılık rolünde genelde aynı kareler içinde yer almıştır. Böylece okuyucu halkın gösterdiği başarının dışında halkla ilgili toplumsal olguların gündeme getirilmesine de tanık olmuştur. Nasyonal Sosyalizm'in somut eylemlerinin gündeme getirilmeye çalışıldığı halkla ilgili kesitlerde çoğunlukla olumlu bir anlatım tutumu ile karşılaşılmaktadır. Halkın önemine değinirken savaş olgusunun bir toplumsal sorun olarak yansıtılmaya çalışılmış olması aynı zamanda halkı öne çıkarmak için bir neden olarak görülebilir. Sonuç olarak, Nasyonal sosyalizmle özdeşleştirilmiş olan halk kavramının *Der Traum vom Reich*'ta özellikle ele alınan bir öge olduğu kanısına varılabilir.

5.1.3. Köylü

Köylüler, Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre toplumun temel taşlarından birisidir yine Nasyonal Sosyalizme göre sadece miras yoluyla toprak sahibi olan kişiler köylü adını alır. Bunun dışında sadece ekip biçmek için toprak sahibi olanlar ise çiftçi olarak tanımlanmıştır. Köylü; aileden gelen topraklara sahip olarak bu ünvanı alırken çiftçi; çalışıp bir gelir elde ederek sahip olduğu topraklar sayesinde köylü olarak anılır.¹⁹⁵ Köylü ifadesinin çıkış noktası 'Kutsal kanın' ve köylünün görevinin anlatıldığı Cermen efsanesine dayandırılır.¹⁹⁶ Tüm ideolojik özelliklerine rağmen köylüler bir işveren olarak esnafların yanında da yer alır. Çünkü köylüler çiftliklerinde uşak ve hizmetli çalıştırarak ayrıcalıklı bir yer edinmeyi başarmışlar böylece Nasyonal Sosyalistler tarafından yüceltilmişlerdir. Köylüler Nasyonal Sosyalist anlayışa göre saf kan Alman ırkının

¹⁹⁵ Cornelia Schmitz-Berning, *Vokabular des Nationalsozialismus*, Nachdruck der Ausgabe von 1998, de Gruyter, Berlin; New York 2000, s.85.

¹⁹⁶ Berning, s.85.

taşıyıcılarıdır.¹⁹⁷ Ayrıca köy yaşamı ve halk topluluklarının birlikte yaşamaları idealize edilmektedir.

Bu bağlamda köylü, romanın hemen hemen büyük bir kesitinde en önemli rolü oynayan toplumsal kesim olarak karşımıza çıkar. Olay örgüsünde yer alan kahraman askerler, komutanlar, hükümdarlar ve kralların dışında baskın bir şekilde kendisini hissettiren köylü neredeyse onlar kadar önemli bir konumdadır. Ayrıca olay örgüsünün kurgulanışında her ne kadar tarihsel gerçekler ön planda tutulmuş olsa da köylü, dönemin politik yapısının ele alınmasından ideolojik tutumuna kadar romanda etkisini hissettirir.

Köylü romanıyla birlikte romanlar, insanların doğaya karşı tutumlarının irdelendiği, doğal yaşantının doğal kanunlarla yetkilendirildiği bir değerlendirmeye ele alınmaya başlar.¹⁹⁸ Nasyonal Sosyalist dönemin ağırlıklı olarak işlendiği *Der Traum vom Reich*'ta ise köylüler bu döneme damgasını vuran ve belirleyicilik konumuna sahip bir toplumsal kavram olarak ortaya çıkar. Aşağıdaki alıntı köylülerin söz konusu dönemdeki konumlarını açıklayıcı niteliktedir.

Köylüler arasında bir hareketlenme başlar, hiçbir şey yapmadan beklemektense bir savaşla karşı karşıya gelirler. Uzak olanlar çağırılırlar, kale ve kapılar tutulur. Herkes düşmanı beklemeye başlar. (s.64)

Tarihsel romanlarda köylü, toprakla ilişkilendirilen bir ana figür olarak tanımlanırken köylü romanında ise genellikle halkla eşleştirilir.¹⁹⁹

Jelusich, bu romanda köylüyü kutsal topraklarla özdeşleştirir. Romanda köylünün toprağa bağlılığını ve toprağın öneminin geçtiği kesitlere sık rastlanır. Memleketleri ve topraklarına değer veren Macar halkı özgürlükleri için her şeyi yapmaya hazırdır. Çıkan iç ayaklanma karşısında, bir gün özgür bir ülkede yaşayacaklarına dair inançlarını kaybetmezler. Buradaki halkın ve köylülerin bu inançlarının çok güçlü olması, hayalini kurdukları özgür ülkenin Üçüncü İmparatorluk olma olasılığını kuvvetlendirir. Halkın, özgür ülkelerine kavuştuklarında ruhlarının Macaristan'da kalacağına inanması anlatıcının takındığı olumlu tutumun ana nedeni olarak görülebilir.

¹⁹⁷ Berning, *Vokabular des Nationalsozialismus*, ss.85-86.

¹⁹⁸ Vallery, s.55.

¹⁹⁹ Vallery, s.56.

Memleketten uzak ve kutsal topraklarının üzerinde olduğumuz sürece onun için yapabileceğimizden daha fazlasını yapabiliriz. Çünkü bizim ruhumuz burada kalacak ve bir gün, gün gelecek bizim de ayaklarımız geri; özgür bir ülkeye gidecek (s.410)

Köylülere özgü bu toprağa bağlılık olgusu Kan ve Toprak ideolojisi'nin(Blut und Boden İdeologie) temel dayanağıdır. Toprağa bağlılık (Bodenverbundenheit) Aynı zamanda 'yerleşik köylü' kavramıyla açıklanır.²⁰⁰ Nasyonal Sosyalizme göre köylü, sahip olduğu ya da miras yoluyla atalarından kalan topraklar sayesinde bu ünvanı alır.

Köylü "Kan ve Toprak ideolojisi"nin bağlantılarını kurar ve bu ideolojinin halkın yaşamında daha uzun süre kabul edilmesi gibi hedefleri gerçekleştirmeyi çalışır. Bu ideoloji köylülerin kurtuluşu için ne gerekiyorsa yapılması konusunda talimatlar verir. En önemli amaçları ise şehirli gençlere toprağa bağlılık sayesinde vatan sevgisini aşılmasıdır.²⁰¹

Nasyonal Sosyalist Kan ve Toprak İdeoloji'sine göre, köylüler manevi bir değer taşıır.²⁰² Anlatıcı özellikle bu manevi değere işaret etmek için Bavyera ve Macar ayaklanmalarının yarattığı toplumsal gerçekleri, toprağa bağlılık ve vatan sevgisi gibi duygularla birlikte vererek okuyucuyu da aynı şeyleri düşünmeye koşullandırır. Romanda köyün önde gelenlerinden biri olan Örtel Bavyera köylülerinin lideri olması konusunda Plinganser'i önerir. Eylemlerinin amacı hakkında bir açıklama yaparken tamamen vatan sevgisiyle dolu olan Örtel Aynı zamanda her şeyi göze alan kendini kurban etme duygusu içinde bir köylü izlenimi yaratır. Anlatıcının kendini kurban etme kavramını burada da gündeme getirmesi yaşanan gerçekler ile köylülerin ruhsal durumları arasında bir ilişkinin varlığını duyumsatmaya çalışması şeklinde yorumlanabilir.

"Yurttaşlar! Plinganser'in dediğini duydunuz," onun söyledikleri bizim yüreğimizden söylendi. Bu nedenle o bizim liderimiz olmalı, Plinganser köylülerle birlikte herkesin önünde sana sadakat ve itaat yemini ediyorum. Bavyera için ne gerekiyorsa yerine getir, biz sonunu getireceğiz," diye bağırdı. (s.44)

²⁰⁰ Vallery, s. 56.

²⁰¹ Kiran Klaus Patel, *Soldaten der Arbeit, Arbeitsdienste in Deutschland und USA 1933-1945*, Vandenhoeck und Ruprecht Verlag, Göttingen 2003, s.204.

²⁰² Wiebke Lisner, *Hüterinnen der Nation: Hebammen im Nationalsozialismus*, CampusVerlag GmbH, Frankfurt 2006, s.135.

Romanda geçen bir başka gerçek kişi ise Bavyera'nın savunulmasında rol alan köylülerden biri olan Schmiedbartl'dır. Bartl arkadaşı Plinganser gibi ayaklanmada etkin bir şekilde rol alır ve sonunda gerçekten kendini kurban ederek yaşamını kaybeder. Anlatıcıya göre onun ölümüyle Bavyera'nın özgürlüğü için savaşan son kişi de artık yok olmuştur. Bartl, romanda Alman köylüsünün propaganda aracı olarak rol almasında kullanılan bir figürdür. Çünkü köylü, yaşamındaki tüm acıları yaşarken devrimci propagandanın nesnesi olarak önderlik rolüne bürünür.²⁰³

Bir halk kahramanı olan köylü Bartl, generalin ona merhamet etmesine iyice öfkelenir hiçbir ödün vermemek üzere elindeki topuzu savurur ve ayaklanma türküsünü söylemeye başlar. Bu türkünün romana taşınması yaşanmış gerçeğe bir gönderme yapılması olarak algılanabilir. Çünkü ayaklanmalar hem köylünün katılımı hem de anlatıcının bakış açısından olmak üzere farklı açılardan verilmektedir. Okuyucunun cesur davranışları ile tanıdığı köylü Bartl'ın ayaklanma sırasında zamansız ölmesi, okuyucuda Bartl'a karşı bir acıma duygusu uyandırır. Bu durum anlatıcının bu figüre karşı takındığı olumlu anlatım tutumunu belirginleştiren bir başka etken olarak da görülebilir.

Bartl'ın öncülüğü ve cesareti köylünün de cesaretlenmesine neden olur ve köylüler ondan güç alır. Anlatıcı olay örgüsünde köylü ayaklanması olarak nitelendirilen bu olayları gündeme getirirken cesaretinden dolayı da köylülerin betimlemelerine sık sık yer verir. Ayaklanmanın sonunun ne olacağı bilinmemesine rağmen köylü kahraman davranışlarıyla hep ön planda tutulur.

Köylüler ellerinde silahlarıyla savaşmaya hazır bekliyorlar. Hızlıca ellerine aldıkları siperlere karşı içlerindeki fırtınalı öfke artık kalmamıştır. Tempo veren rahatsız edici davul sesiyle, topuzun kusursuz dizilmiş hızlı adımlara rağmen direklerden birinin üzerine doğru savrulduğunu görünce korkuyorlardı. Schmiedbartl yine ilk sırada durmuş elindeki demir dikenli topuzu davul sapı gibi döndürüyordu. (s.64)

Özellikle Bartl'ın ayaklanmadan vazgeçmeden, direnerek ölüme gittiği kesitte tanık olduğumuz anlatım tutumu anlatıcının aynı zamanda acıma duygusunu da ortaya koyduğu bir örnek oluşturur. "Bavyera'lı ölmek" olgusu özellikle Bavyera

²⁰³ Lukács, s.370.

ayaklanmasının söz konusu olduğu bölümlerde ortaya çıkar. Bu durum köylü ayaklanmasının dolayısıyla da memleket olgusunun önemini ortaya koymaktadır. *Der Traum vom Reich*'ta General Kriechbaum tarihsel gerçek bir kişi olarak ortaya çıkar. Anlatıcı köylü ayaklanmalarını değerlendirirken gerçekte yaşanmış tarihsel olaylarla ve kişilerle bağlantı kurup bu gerçekleri romana aktarmaya çalışmıştır. Tarihte gerçekten yaşanan Sendlig'deki köylü ayaklanması Avusturyalı general Kriechbaum'un komutasında kanlı bir savaşla bastırılmıştır. Köylülerin ayaklanma türküsü "*Avusturyalı olarak mahvolmaktansa, Bavyera'lı olarak ölmek daha iyidir*,"²⁰⁴ şeklindedir.

Saldırıyı yöneten general Kriechbaum'da geldi, genç askere birkaç şey söyledi. O da atıyla biraz daha yaklaştı. "Köylü teslim ol !" diye seslendi "General sana merhamet ediyor." Topuz savruldu. "Sizin merhametinize ihtiyacım yok!" diye bağırdı Bartl ve gür sesiyle ayaklanma türküsünü mırıldandı: "İmparatorun şeytanlıklarıyla mahvolmaktansa, Bavyera'lı ölmek daha iyidir "Asker omzunu çekti alçak sesle, çekingen bir şekilde bölüğüyle duran süvarili yüzbaşıya, "İşini bitirin!" diye emir verdi. (ss.67-68)

Köylülerin ileri gelenlerinden Dalmay masanın üzerine atlar kargaşayı bastırmak için güçlü sesiyle bir konuşma yapar. O da tıpkı Bartl gibi ayaklanmadan yanadır ve köylülerin dışında kendilerine destek verenlere pek güvenmediklerini dile getirir. Dalmay, Prielmayr'a güvenmediği gibi soylulara da güvenmez. Aslında Dalmay'ın soylulara güvenmemesinin ardında, Bavyera'lı köylülerin yaşadığı toplumsal ve bireysel dram yer alır.

"Prielmayr'a bu kadar çok güvenmemelisiniz," diye konuşmaya katılır üçüncü bir kişi. Bizim aklımızda vatandaşlık ve köylü meselesi var soylu efendiler işimizi sadece berbat edecekler. Düzgün giyinmiş bir beyefendi "Burada size bir şey arz etmek istiyorum sevgili Dalmay," diye seslenir, "Biz en az sizin kadar iyi bir Bavyera'lıyız!" (s.42)

Halk ayaklanmaları bastırılırken İmparator Joseph'in ayaklanmalara karşı tepkisi sert olur. Bu nedenle Bavyera ve Macar ayaklanmalarında en çok halk ve doğal çevre zarar görür. Bu olaylar okura anlatıcının yorumuyla aktarılır. İmparator Joseph'in olaylara dolaylı olarak karışması anlatıcının ona karşı olan olumlu tutumunu değiştirmez. İmparatorluk hedeflemediği halde ayaklanmanın bastırılması için köylülerin kulübelerine ve tarlalarına kadar verilen zararların bir amaca yönelik olduğu

²⁰⁴ Joseph Freiherrn von Hormayr, *Taschenbuch für die vaterländische Geschichte*, neue Folge zweiter Jahrgang, Bei F.G.Franckh., München 1831, s. 447.

konusunda bir savunma yapılır. İmparatorluğun çıkarları söz konusu olduğunda yapılan herşeyin doğal olduğu izlenimi verilir. Anlatıcının bu olayların doğru olmadığı konusundaki yaklaşımı imparatorlardan yana olduğunu hissettirir. Nasyonal Sosyalizm'e göre imparatorluk rüyasının gerçekleşmesi için ayaklanmalar bastırılarak gerektiğinde halk cezalandırılmalıdır.

Yine kana mal olacak, yüce bir görev olan imparatorluğa karşı sorumlu olma konusunda Macaristan'da ne kadar kaçmak istediye Bavyera'da da barışçıl yollarla o kadar yaklaşıldı. Fakat burada da aynı şeylerin olması olanaksızdı. Onları kutsamadan önce imparator korkunç olmak zorundaydı. şüphesiz onun kaybedeceği bir şey yoku. Ne yapması gerekiyorsa onu yapacaktı. Elbette hedefini zavallı köylülerin kulübelerine zarar vermek, onların tarlalarını tahrip etmek için belirlemedi. Çalışkan bir memleketi çöle çevirmek istiyorsa bu onun görevini yerine getirmesi için bulunmuş kötü bir çözümdür. (s.29)

Birlik ve beraberliğin öneminin değinildiği kesitlerde de hem köylüler hem de halk yer alır. Köylü ayaklanmalarında vurgulanan en önemli şey birlik ve beraberliktir. Aslında köylü defalarca imparatorluğa karşı ayaklanmış ancak her seferinde birlik ve beraberlik geç sağlandığı için başarılı olunamamıştır. Bu başarısızlığın altında yatan en önemli neden köylünün beklentilerinin yerine getirilmemiş ve kendi aralarında birliğin sağlanmamış olmasıdır.

Fakat millet! vatan uğruna ölmek istemek yeterli değildir. kanların boşa akmaması için bu işe bir düzen gelmeli. Almanya'daki memleketlerde köylü bir çok kez ayaklandı, fakat efendiler onları her defasında çok daha şiddetli bir şekilde boyun eğdirdiler. Peki neden? Her zaman sadece tek başına baştan savulabilecek birkaç kişiden oluştukları için. Bu nedenle öncelikle yapmamız gereken birlik olmak, ikincisi de ne istediğimizi bilmektir. (s.44)

Sonuç olarak, köylü yapılanların intikamını almak için geç de olsa biraraya gelmeyi başarmıştır.

Münih'e yapılacak olan saldırı nedeniyle toplanmaya çalışan gruplar köylülerin biraraya gelmesi için iki gün daha bekleyebilirlerdi. Henüz Sendling bölgesindeki Oberländer'ler ulaştılar. Fakat önderler köylüleri çok uzun süre alıkoymak istemiyorlardı. Onların hepsinin düşündükleri tek bir şey vardı bir şehire saldırmak ve geçmiş yıllarda kendilerine yapılmış olan her şey için intikam almak. (s.60)

Köylüler romanda Nasyonal Sosyalist bağlamda önemli bir yer tutar. Otuz Yıl Savaşları, Bavyera ve Macar ayaklanmaları ve söz konusu dönemlerdeki siyasi

çalkantılar içerisinde köylü hep ön plandadır ve ideolojik bağlamda yüceltilen değerler doğrultusunda eylemde bulunur. Köyülerin eylemleri romana olumlu bir anlatım tutumu aracılığıyla yansır.

5.1.4. Asker

Nasyonal Sosyalist anlayışa göre asker, bir görevi yerine getirmek için tüm kişiliği ile kendini kurban edebilen, görevlerini maddi kazanç için değil şeref için yerine getiren, görevi uğruna kendine ve çevresine karşı sert olmak zorunda olan bir tip olarak tanımlanır.²⁰⁵ Asker kavramı şeref, onur, görev anlayışı ve dostluk gibi kavramlarla yakından ilişkilidir. Askerlik aynı zamanda disiplin anlamına da gelmektedir. Askeri tanımlayan tüm bu öğeler iş yükümlülüğü için de önemlidir.²⁰⁶ Asker; milliyetçi Kan ve Toprak İdeolojisi ütopyasının bir ögesi olarak anlam kazanmıştır.²⁰⁷ Nasyonal Sosyalist dönemde asker oldukça önemli bir kavramdır. Bu dönemde farklı askeri birlikler oluşturulmuştur. Nasyonal Sosyalist Partiye bağlılıkları ile bilinen SS birliği (Schutzstaffel)* bozuk gen taşıdıkları ve farklı ırklara ait oldukları gerekçesiyle Yahudiler başta olmak üzere sayıları yüz binleri bulan bir çok insanın ölümüne neden olmuştur. Bu birlik aynı zamanda Hitler'in koruyuculuğunu da üstlenmiştir. Bunun dışında, Nazi partisinin SA birliği (Sturm Abteilung)* adıyla oluşturduğu askeri kuruluş da Hitler tarafından kurulmuştur.²⁰⁸ Asker, özgürlüğü ve savaşı sembolize etmesi açısından romanda ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu nedenle romanda özellikle askerler ve askeri olaylar ön plana çıkartılır ve savaş ortamlarının betimlemeleri dikkat çeker.

²⁰⁵ Patel, s.204.

²⁰⁶ Patel, s.204.

²⁰⁷ Westenfelder, s.304.

* Schutzstaffel: SS, Nazi döneminde özel bir askeri birlik, Martin Haverkamp, *Den Anfängen Wehren*, Herstellung und Verlag: Books on Demand GmbH, Norderstedt 2008, s.15.

* Sturm Abteilung: SA, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin üniformalı ve silahlı savaş birlikleri, Cornelia Schmitz-Berning, *Vokabular Des National-Sozialismus*, Walter de Gruyter GmbH & Co, Berlin 200, s.551.

²⁰⁸ Dirk Gelhaus, Jörn-Peter Hülter, *Die Ausleseschulen als Grundpfeiler des NS-Regimes*, Königshausen Verlag & Neumann GmbH, Würzburg 2003, s.117.

Onun ayrılması, askerlerin cesaretini tamamen kırdı. Geri çekilmenin emredilmesi hemen başı boş düzensiz bir dağılmaya dönüştü. Bazı bölümler düzenli bir şekilde geri çekilirken bir çoğu da terhis olmaya başladılar. Askerler kendiliğinden tabancayla süngüyle karşılık verip, çevredeki ormanlıklardaki çalıların arkasında, seyrek olan evlerde kendilerini kurtarmaya çalışırken acımasız Pruslar tarafından ya tutuklandılar ya da zarar gördüler. (ss.232-233)

Anlatıcı, aşağıdaki alıntıda kendini kurban etmenin asker için ne kadar önemli olduğunu duyumsatır. Böylece savaşın heyecanına uygun bir şekilde ifadeler kullanır.

General başta olmak üzere en son derebeyi kölesine kadar hepsi bu durumun ölümüne bir yarış olduğunu ve bu yarışı kazanmak için geride kalan tüm güçlerini feda etmek zorunda olduklarını Hermannstadt'ı alamadıklarında, bir tek düşman birliğinin bile onları geçmesi halinde, mahvolacaklarını biliyorlardı. (s.155)

Askerin romanda bu kadar ön plana çıkarılmasının nedeni, Nasyonal Sosyalizmin askeri önemli olgulardan biri olarak görmesidir. Romanda askere gösterilen yoğun ilginin ana nedenlerinden biri de olay örgüsünün büyük bir bölümünün savaş ortamlarında geçmesidir. Çünkü savaş, olay örgüsünün en belirleyici ögesidir. Askerin öneminin bir çok yerde vurgulandığı *Der Traum vom Reich*'ta onun karakteristik özelliklerinden de sık söz edilmiştir. Askerin her zaman doğru söylediği konusunda açıklamalar yapılmıştır.

” O zaman onu sizin tamamlayabileceğinize inanıyorsunuz? “ birden ümitle devam eder“ “Bir başkasını bu masum yalan karşısında dikkate almazdım, fakat size bir askerin bir askere davrandığı gibi cevap vermek zorundayım: Hayır, buna inanmıyorum.” (s.425)

General Tige de savaş ortamlarında askerlerleri için her tür özveride bulunur. Anlatıcı, generalin kendini kurban etme olgusunu ve askerlerine verdiği değeri ilginç bir biçimde aktarır. Bu durum sadece bireysel boyutlu değil aynı zamanda toplumsal boyutlu bir olgudur. General Tige'nin askerlerini dinlendirmek için yaptığı fedakârlık kendini kurban etme olgusunun ne kadar önemli olduğunu bir göstergesidir. Generalin askerlerinin yerine nöbet tutma girişiminden çok etkilenen başkomutan onun yanında yer aldığını belirtir. Başkomutanın bu davranışı askerlerin nasıl bir ruh hali içinde olduklarını ve kendilerini kurban etmeyi gerektirecek koşulların oluşumu ile ilgili bize fikir verir. Generalin askerlerinden şeytanlar olarak bahsetmesi onların savaşçı özelliklerine bir göndermede bulunmak istediği şeklinde yorumlanabilir.

“Zavallı şeytanların uyumasına izin verin ben kendim nöbete kalacağım.” Başkomutan şaşırarak ona bakar. “Nasıl, ekselansları

ciddi mi?” “Neden olmasın, benim askerlerim, benim için yeterince nöbet tuttular. Onlara aynı davranışla karşılık vermek çok basit bir şey. Bana bir palaska ile bir tüfek verilsin.” Başkomutan, kuralların gerektirdiğinden daha çok eğilir “O zaman ekselanslarına refakat etme şerefine erişmek istiyorum. “Gönüllü olarak başvuracak herkese ve size minnettar kalacağım.”(s.156)

Capua’da elde edilen zaferin aktarıldığı kesitlerde, anlatıcının zafere yaklaşım biçimi dikkat çekicidir. Bir taraftan halkın sevinç gösterileri anlatılırken diğer taraftan da zaferin neredeyse hiç çaba sarf etmeden kazanılmış olduğu izlenimi uyandırılır. Kalenin çok fazla bir zorlukla karşılaşmadan alınması sonucu törende askerlerin sırf kendilerini teselli etmek ve silahlarını kullanmış olmak için ateş etmeleri bu kutlama şeklindeki abartıyı ortaya koyar. Her zaman çok yüceltilen askerler ve askeri olaylar imparatorluk rüyasının gerçekleşmesi için simgesel bir anlam taşır. Olay örgüsünde Alman askerlerine şanslarının yardım etmesi diğer milletlere ve askerlere göre üstünlüklerinin ifade edilmesi şeklinde yorumlanabilir.

Capua düştükten sonra Napoli’ye yapılan çıkartma tek kelime ile bir zaferdi. Çok fazla çaba gerekmedi, kale o kadar berbat olmuştu ki ölüm tehlikesi yaşanmadan tek bir silah bile bu operasyonda ateşlenmedi. Bundan sonra sadece gururlu bir sevincin ve şerefın olduğunu söyleyebilirim. Kiliselerde ilahiler okundu köy halkı caddelerde kümelenip askerlerimize çiçek ve serinlemeleri için içki dağıttı. Bizimkiler Napoli önünde ellerinde imparatorluk arması, imparator Joseph’in ve kral Karl’ın resimleri ile kont Daun’a şehri teslim eden görkemli bir kalabalıkla karşılandılar. Askerlerimiz için ise silahlarını sadece Januarius kilisesindeki ayın sırasında havaya ateş etmek için kullanmaları bir teselli oldu. (s.177)

“Yaşamak savaşmaktır,” sözü neredeyse tüm Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlarda bir simge haline gelmiştir.²⁰⁹ Bu nedenle savaşarak ölmek asker için onurlu bir davranıştır. Romanda Alman askerleri aracılığıyla Almanların değerli ve üstün oldukları anlatılır böylece Alman askerleri ile diğer milletlerin askerleri arasında bir karşılaştırma yapılır. Bu durum *Der Traum vom Reich*’ta sık karşımıza çıkar.

Yaralanmıştı, ani yorgunluğu bu nedenleydi, hafızası yerine geliyordu. Gerçek bir asker gibi yaralı olduğu için utanmasına gerek yoktu. “Çatışma bitti mi?” diye sordu, her söylediği söz canını acıtıyordu. “Konuşma!” diye tekrarladı Savoyer. “Evet çatışma bitti. Fişek gibi bir soruyla gözlerini kendisine dikmiş genci görüyordu. Devam etti ”Bu şerefli bir zafer ve bu zaferden sizden başka hiç kimse kazançlı çıkmadı.” Kendisinden başka hiç kimse? Bu ona ne iyi gelmişti. Prens’e teşekkür etmek istiyor fakat konuşmaması gerektiğini de

²⁰⁹ Vallery, s.60.

biliyordu. Bu yüzden gözleriyle teşekkür etti. Sadece bir şeyi daha bilmesi gerekiyordu.“ Zarar?” “Önemsiz” diye cevap verdi Savoyer, “ Bu çetin savaşın gerektirdiği kadar çok değil, ölüden çok yaralı var.” (s.39)

Eugen, aslında bu açıklamaları yaparken genç prensen gerçeği saklar. Çünkü genç prens ciddi bir yaralanma sonucu ölmek üzeredir. Eugen, son anlarını huzurlu ve gururlu geçirmesi için gerçeği ondan saklamayı uygun görür. Eugen’in bu davranışı onun askere verdiği önemin de göstergesidir.

Nasyonal Sosyalizme göre askere karşı duyulan güven çok önemlidir. Alıntıda Eugen’in kumandan Marlborough’ya ne kadar güvendiği konusunda yaptığı açıklamalar dikkat çekicidir. Çünkü Eugen’in planlarını gerçekleştirebilmesi için ihtiyacı olan şey güvenilebileceği ve birlikte başarıya ulaşabileceği kişilere sahip olmaktır. Böylece Marlborough güvendiği bu kişilerden biri olarak ortaya çıkar.

“İyi o zaman size bir saat daha fazla olmamak şartıyla iki gün vereceğim” diye karşılık verir. “Bana bu kadar da mı güvenmiyorsunuz?” diye güler düğ. “Aksine siz güvendiğim tek kişi olduğunuz için böyle konuşuyorum” diye ciddi bir şekilde cevap verir Eugen. (s.280)

Boufflers’in Fransa’da Lille cephesinde Eugen ve Marlborough’ya karşı pusu kurmuş olması iki komutanı düşündürür. Planladıkları fırtına saldırısına Boufflers’in karşı koyma olasılığı iki dostu endişelendirir. Boufflers’in ancak şeytanla işbirliği yaparak bu zor durumdan kurtulabileceği yönünde yorumlarda bulunurlar. Tanrı’nın onların dostu olması ve onlara yardım ettiği konusundaki açıklamalar, savaşın Tanrısal bir olay olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle savaş ortamındaki asker ve başarıları insanüstü Tanrısal bir olay olarak tanımlanır.²¹⁰

Eugen’in sargısı açılmış gözü parlar. “O zaman genel fırtınayı göze alacağız,” diye açıklama yapar kararlı bir şekilde. “Boufflers ona karşı gelmek istiyorsa şeytanla işbirliği yapmak zorundadır.” Bekli de yapmıştır,” diye tahmin eder Marlborough omuzunu çekerek. “Bu durumda başarılı olana yardım eden Tanrı bizim dostumuzdur. Ve Tanrı her zaman şeytandan daha güçlü olmuştur. (s.283)

Askeri bir prensip olan kendini aşma duygusu, milli belirleyicilik özelliği ile ilişkilendirilir.²¹¹ Böylece vatani uğruna özveride bulunan asker, birliği ve ordusu ile tek

²¹⁰ Vallery, s.61.

²¹¹ Vallery,s.62.

vücut olabilen bir yapıya sahiptir. Bu durum Eugen'in kişisel yaşantı ve deneyimlerini askerlere nasıl yansıttığıyla anlatır.

Tüm bunlardan sonra onlara gururu aşlamakla görevimi tamamladım. Gururu öncelikle ait oldukları birliklerinde, sonra alaylarında sonra da kolordularında en son olarak da asker oldukları ordularında kullanmaları gerektiğini öğrettim. Onlara tek bir gövdenin parçaları olarak bir vücutta bir bütün olduklarını hissettiklerini sadece kendi benliklerini dikkate almaksızın, her şeyi genel bir 'Biz' üzerine oturtmalarını öğrettim. Bu ordu bu nedenle yenilmezdir. (s.317)

Anlatıcı, bir askerin sadece bir asker gibi düşündüğü tezini askerlikle ilgili gerçekleri baskın karakter Eugen aracılığı ile ortaya koymaya çabalar ve onun askerle ilgili söylemlerine sık sık yer verir.

“Ben bir askerim ve sadece bir asker gibi düşünebilirim. Öncelikle Polonya'nın geniş alanlarından Walachei'a kadar ilerleyen öncü askerler gönderilmeli. Başarıya ulaşıldığında arkasından daha kuvvetli güçler takviye edilmeli. Bunlarda görevlerini yerine getirdiğinde bütün ordu onlara katılmalı.” (s.320)

Askerin önemine değinilen kesitlerde askerin ve ordunun yenilmezlikleri ile en iyi olma gibi özellikleri öne çıkartılır. Eugen'in Marlborough'la sefere çıkarken askerlerin özenle seçilmiş olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Emin olmak için bir sürü nedenleri vardı, bu ikisi yenilmezlerin zirvesindeydiler, tüm zamanların en ünlü kumandanlarına kadar komutanları bile özenle seçilmiş, bir çok savaşta denenmişlerdi. Prusyalı General von Lottum, kimsenin olmadığı kadar soğukkanlı ve dikkatli. Hessen – Kassel'den genç veliaht çılgınlık derecesinde cesaretli, bir kez eline bir şey geçirdiğinde asla bırakmayan dik başlı Prens von Nassau. Günlük yaşamında iyi görünümlü kibar saksonyalı General von Schulenburg [...] (s.337)

Romanda asker, zaman zaman savaşta mermi deliklerinden zarar görmüş bayraklara benzetilir. Bu durum anlatıcının askerleri farklı bakış açısından ele alması ile ilgilidir. Bayraklar burada simgesel bir değer taşımaktadırlar. Asker onurlu bayraklara benzetilerek son derece olumlu bir anlatım tutumu ile yansıtılır. Romanda kahraman askerlerin dışında rütbesiz askerlerin konumuna da değinilir. Anlatıcı onlara acemi yakıştırmasında bulunarak Nasyonal Sosyalist dönemde erkek çocukların küçük yaşta orduya hizmet etmeleri için yetiştirilmiş olduğuna dikkat çeker.

Bu bayrakların yeni olanlarının bazıları az önce alana ulaştı, diğerleri yırtık pırtık, şerefle kazanılmış savaşların işareti olarak mermi

delikleriyle dolu. Kendi aralarında uygun adım yürüyen süt benizli, sığınma evlerinden biraz önce kaçmış gibi utangaçlık ve yaramazlık arasında bocalayan askerler de tıpkı bayraklar gibi [...] (s.359)

Nasyonal Sosyalist görüşe göre insan tek başına bir anlam ifade etmez ancak halk, toplum, ordu gibi toplulukların içerisinde işbirliği halinde bulunursa önem kazanır. *Der Traum vom Reich*'ta bu önemli kavramlara sık sık göndermede bulunulur. Eugen İtalya seferine çıkmadan önce askerler arasında sorumsuz kişilerle karşılaştığını söyler. Böyle bir ordudan düzenli, disiplinli bir ordu yaratmak gereklidir. Bu başarıyı sağlamak için de öncelikle askerlerine tek başına bir hiç olduğu tezini kabul ettirmek zorundadır.

“Bir ordu yerine hiç bir emre itaat etmeyen, amirine saygı göstermeyen, sorumluluğunu yerine getirmek istemeyen bir yığın maceracı serseriyle karşılaşmışım. Bu nedenle bu orduyu yeniden yapılandırmakla işe başladım. Askerlere itaat etmeyi öğrettim, hiyerarşiyi tekrar getirdim. Herbirine tek başına hiçbir şey olmadıklarını, ancak toplumun bir parçası olduklarında bir şeye yaradıkları fikrine alıştırdım. (s.317)

Olumlu bir imaj çizen Eugen karakterinin sadık bir asker olması ve ordusunu da sahip olduğu özelliklerle donatarak yetiştirmesi Alman halkına özgü tipik bir asker geleneği ve karakteri olarak sunulur. Sonuç olarak, Jelusich romanda Nasyonal Sosyalizmin alt yapısına ve dünya görüşüne uygun biçimde bir asker tipine yer vermiştir. Onun çizdiği asker tipi Nasyonal Sosyalizm'in beklentilerine uygun ve destekleyici niteliktedir.

5.1.5. Kadın

Nasyonal Sosyalistlere göre kadın Alman ırkını koruyup sağlıklı, gülbüz çocuklar dünyaya getirmelidir. Alman kadını, Nasyonal Sosyalist Hitler gençliğini yetiştirerek Alman ordusuna (Wehrmacht) göndermekle yükümlüdür. Nasyonal Sosyalizme göre kadının en önemli görevi anneliktir. Bu düşünce daha çok ari ırkın geleceği açısından dünyaya gelmesi gereken ari alman soyunun devamlılığı için ortaya atılmıştır. Nasyonal Sosyalist roman geleneğinde köylü, milletin sembolü haline getirilirken kadın; ari ırkı koruyan ve sürdüren ‘Anne’ rolünde gündeme gelir.²¹² Böylece kadına da tıpkı köylülerde olduğu gibi bir sembol yüklenmiştir.

²¹² Bengt Algot Sorensen, Steffen Arndal, *Geschichte der deutschen Literatur: Vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, verlag C.H.Beck oHG, München 1997, s.251.

Der Traum vom Reich'ta kadın, siyasi yaşamdan ve toplumsal aktivitelerden tamamen soyutlanmış gibi görünsede dolaylı olarak manevi ve duygusal açıdan erkeklere verdiği destekle gündeme gelir. Bunun dışında kadının duygusallığı bir kenara bırakılmaz aksine duygusallığı günlük hayatta sürekli ön plana çıkartılır. Eugen'in İmparator'un ölüm döşeğinde olduğu anlarda bile Lori'nin desteğini görmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

“Size teşekkür ederim Lori” dedi “beni hayal kırıklığına uğratmadınız. Her zaman olduğu gibi bugün de teselliyi sizde buldum.” Lori'nin elini tuttu öpmek için eğildi.”“Kalmayacak mısınız? diye sordu. “Bu huzursuzluk nedeniyle gitmeliyim” diye cevap verdi. “Kaleye geri dönüp onu teselli etmek için hastayı görmek istiyorum.” (ss.420-421)

Yaşanan bir takım aksilikler ve yenilgiler sonucu kral Ludwig zorunlu kaldığı için barış antlaşmasını imzalamayı kabul eder. Barışı kabul etmek Ludwig için zor ve ani bir karar olur. Bu sıkıntılı zamanda Madame de Mainton'un gelmesi ile işler bir anda değişir. Madam, Lord Bolingbroke adında bir politikacıyı Marlborough'un ordusuna karşı kullanabileceklerini önerir. Ludwig sahip olduğu diplomatik ustalıklarla, kaybettiklerini geri alacağı konusunda planlar yapar. Madam hakkındaki olumlu düşüncelerini Fransa'yı her zaman bir kadının kurtardığı yönündeki sözleri ile ifade eder. Geçici de olsa Fransa'yı kurtarmak için çözüm öneren Madam bir mucizenin gerçekleşmesine olanak sağlar. Madame de Mainton'un Kral Ludwig'in bile çaresiz kaldığı bir dönemde devreye girip çözüm bulması kadının önemine ve gerektiğinde kadının da söz sahibi olabileceğine işaret eder.

Kral düşüncelerinden kurtulup, kafasını yavaşça ona doğru çevirir, tepkili bir şekilde “hayır” der. “Fransa'nın şerefi için bu barışın kabul edilemez olduğu konusunda Prens'e derhal bir mektup yazmalısınız.” Madam Mainton'a döner ve, “size başarıyla başlatılan bu işin bitmesi konusunda yetki veriyorum Fransayı kurtaran her zaman kadınlar olmuştur!” diye devam eder. (s.344)

Alman tarihinde kadın zaman zaman diğer ırkların kadınlarından farklı rol almıştır bunlardan bazıları; Margarete von Denmark, Elizabeth von England, Maria Theresia ve Katarina die Grosse'dir.²¹³ Aktif politikanın içinde ise kadın, sıra dışı olarak “Maria Theresia” örneğinde olduğu gibi karşımıza çıkar. Maria Theresia'nın aynı ortamı

²¹³ Vallery, s. 65.

paylaştığı politikacı erkeklerden daha zeki olduğunun söylenmesi onun sıra dışılığını gösterir.²¹⁴

Der Traum vom Reich'da kadının önemine Nasyonal Sosyalizmin etkilerini vurgulamak için değinilmiştir. Bu etkiler vurgulanmaya çalışılırken, olay örgüsünde kadının içinde bulunduğu saray ve çevresindeki koşullar hakkında da bilgi verilir. Romanda tarihsel gerçeklerin ve geçmişin yanı sıra kadının toplumsal yapıdaki konumu ile ilgili bilgilerde oldukça fazladır. Kadının sorunlarıyla ilgili kesitler Nasyonal Sosyalizmle ilişkilendirilerek ortaya konulur. Bu kesitlere göre Wilhelmina'nın bir erkek çocuğunun olmaması konusu oldukça irdelenir. Anlatıcı böylece bu konuda bireysel yaşantılardan yola çıkarak, toplumsal genellemelere ulaşmaya çalışır. Kadın, askeri başarıların ve savaşın konu edildiği kesitlerde yaşadığı trajedi ve sorunlarla gündeme getirilir. İmparatoriçe Wilhelmina sağlık sorunları yaşamasına rağmen bir erkek çocuğuna sahip olmak ister. Bu durumun yaşamını tehlikeye atmasına rağmen kendisini eşinin istekleri için feda edebileceğini belirtir. Bu anlayış aslında Nasyonal Sosyalizme göre kadınlar için ideolojik bir gerekliliktir. Nasyonal Sosyalist dönemde kadınlar, istedikleri gibi hareket edememelerinden dolayı kendilerini bu sistemin kurbanları olarak görürler.²¹⁵ İmparatoriçe'nin erkek çocuk dünyaya getirememiş olması büyük bir sorundur ve bu sorun Nasyonal Sosyalizmin erkek çocuğa verdiği önemi vurgulamak açısından bilinçli bir şekilde kurguya dahil edilmiştir. Roman boyunca imparatorluğun devamı için erkek evlatların doğması gerekliliğine ve kadının önemine göndermede bulunulur, bu gereklilik öncelikle saraydaki kadınlar için geçerlidir.

“Erkekler eylemlerini gerçekleştirmeye çalışıp büyük planlar kurarken biz kadınlar her zaman bir kenarda mı durmalıyız? O çok zeki biri sevgili Batthyany” diyor samimi bir şekilde. “kendimi nasıl değerli gösterebilirim, bana yol gösterebilir misiniz?” Majesteleri tüm erkeklerden ve kadınlardan hepimizden en büyük kazanımlara sahip olabilmek için o kadar şanslısınız ki, Tanrının da olmasını istediği, babasının eserini devam ettirecek varisleri imparatorluğa siz hediye etmelisiniz. (s.194)

Romanda kadın, Nasyonal Sosyalizmin ön gördüğü biçimde ortaya çıkartılırken politik bir imaja da sahiptir. Kadının politik yönü Nasyonal Sosyalizmin iktidar olduğu dönemlerde daha belirgin olarak görülür. Kendini kurban etme kavramının kadınların

²¹⁴ Vallery, s.66.

²¹⁵ Christina Herkommer, *Frauen im Nationalsozialismus: Opfer oder Täterinnen: Eine Kontroverse der Frauenforschung im Spiegel feministischer Theoriebildung und der allgemeinen historischen Aufarbeitung der NS- vergangenheit*, Martin Meidenbauer Verlagsbuchhandlung, München 2005, s.22.

konu edildiği kesitlerde sık geçmesi bir rastlantıdan çok anlatıcının kasıtlı davranışı olarak değerlendirilebilir. Bu kavramın Nasyonal Sosyalist ideolojiyle özdeşleşmiş olması sık kullanılmasını da etkilemiştir. Kadının kendini kurban etmesi Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre son derece saygın bir davranış olarak görülmektedir.²¹⁶ Bir yandan kadının Nasyonal Sosyalizmde oldukça yüceltilmiş olduğunu söylerken diğer yandan da Nasyonal Sosyalist rejimde erkek üstünlüğünün temel alındığı şeklinde bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Nasyonal Sosyalistlere göre kadının görevinin ari ırkın devamı için çocuk dünyaya getirmek olduğu görüşü karşısında kadınlar, ırkçılığın potansiyel kurbanları olarak görülür.²¹⁷ Tarihsel çerçevenin ön plana çıkartıldığı ve kadının konu edildiği kesitlerde kadın kendini kurban etmesi ile gündeme gelir.

Der Traum vom Reich'ın kadın sorunu (*Frauenkummer*) başlıklı bölümü kadınların sorunlarını ele alması açısından oldukça ilgi çekicidir. Bu bölüm daha çok iki kadının günlük yaşamlarıyla ilgili sorunları paylaşımlarını konu edinir. Batthyany'nin Eugen'e karşı olan tutkulu aşkı basit bir sorun olarak görülse de bu durum imparatorla Eugen'in Alman İmparatorluğu'nu kurma rüyası ile de ilişkilendirilebilir. Eugen'le Batthyany'nin bir araya gelememesinden kaynaklanan olumsuz imaj imparatorun rüyasını gerçekleştiremeden ölmesi gerçeği ile örtüşmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki alıntı hem kontesin duyduğu üzüntüyü hem de Batthyany'nin aşkının karşılıksız olmasının yarattığı kaygıyı dile getirir.

“İmparatoriçe ”diye duraklayıp cevap verir. “Hiç kendini kurban etmekten kaçınmadı, fakat onun bilgisi olmadan bir daha çocuğu olmayacağı engeli ortaya çıktı. Kontes'in bozmak istemediği bir sessizlik daha oluştu. Nereye baksak üzüntü, diye düşündü. Her kadın içinde gizli bir üzüntü taşır ve bundan uzak durmak için elinden geleni yapar. görkemli erkeklerin bu sessiz özverili kahramanlardan biraz olsun haberleri varmıydı? (s.195)

Hitler döneminde savaşın getirdiği yoksulluk ve sefalet nedeni ile koşullar oldukça olumsuzdur. Kadın yeri geldiğinde bir erkek gibi davranmış ve onunla eşit şartlar altında değerlendirilmiştir. İhtiyaç duyulan iş gücünün temin edilmesinde de kadının rolü büyük olmuştur. Bu yeni kimliğe bürünmesi kadına adeta bir erkekmiş izlenimini verir. Böylece kadın duygularını bir kenara bırakarak daha çok mantığı ile

²¹⁶ Herkommer, s.13.

²¹⁷ Herkommer, s.18.

hareket etmeye başlar. Bu bağlamda Lori'nin durumu da farklı değildir. Eugen'in, Lori'ye yönelik adaletli olup olmaması konusundaki eleştirileri olumsuz bir tutum gibi görünse de o aslında Lori'yi bu davranışından dolayı taktir etmektedir. Eugen'in bu tutumu Nasyonal Sosyalizmin kadının davranışları üzerindeki etkisine yönelik bir övgü olarak değerlendirilebilir.

Aynı anda hem adil hem de adaletsiz olunamaz Lori, sadece adil ya da sadece adaletsiz olunur. Sizinle konuşurken bir erkekle konuşuyormuş gibi bir izlenim yaratıyorsunuz duygularınız değil de mantığınız duygularınızı etkiliyor sanki, bu erdeminize sadık kalın. (s.55)

Romanda kadının yeri, tarihsel olaylarla ilgili bağlantıları ve Nasyonal Sosyalist harekete katılımının gerekçeleri üzerinde fazlaca durulmaktadır. Sadakatli bir kadın görevlerini kendi özgür iradesi ile değil erkekler tarafından uygulamaya konulan bir takım kurallar doğrultusunda yapmak zorunda kalır. Bu nedenle kadın psikolojik sorunlar yaşamasına rağmen verilen emirleri yerine getirmeye devam eder. Kısaca kadının Nasyonal Sosyalizme katılımının temel nedeni kendi isteğiyle değil erkeklerin planlarına uymak için gerçekleştirdiği bir eğilim olarak görülür.²¹⁸

Kadınların olay örgüsüne erkeklerin arkasındaki gizli ve başarılı diplomatlar olarak dahil edilmesi anlatıcının kadına karşı takındığı olumlu anlatım tutumunun bir kanıtı olarak görülebilir. Romanın arka planında Nasyonal Sosyalist bakış açısı sürekli bir fon olarak kendini gösterir. Kadının bir diplomat olarak ortaya çıkması tam anlamıyla gerçeği yansıtmada ironik bir şekilde onun toplumsal konumuna göndermede bulunur. Böylece kadın ironik bir yaklaşımla da olsa olumlu görüntüsünü korur ve erkeklerle olduğu kesitlerde ayrıcalıklı bir konumla gündeme getirilir. Kadına verilen değeri simgeleyen bu tutum ironik bir şekilde erkeğin kadına karşı olan tutumunu da gösterir niteliktedir.

Rackoczy, sabırsızca üzerinden yük atmak istercesine omuzlarını silker. Kısaca "Bunu biliyorum." diye cevap verir. "Onlar En iyi diplomatlarını gönderiyorlar; kadınları" diye devam eder Bercsenyi. "Onlar aklına bir şey düşürüp seni rahat bırakmayacaklar. Sana ne tür sözler vereceklerini söyleyeyim mi? (s.108)

²¹⁸ Herkommer,s.22.

Nasyonal Sosyalizme göre kadınlar merhametli ve yardımsever olarak tanımlanırlar.²¹⁹ Bu tanım aşağıdaki alıntıda şu şekilde yansıtılır.

Sesi sadece bir fısıltı kadardır, gözyaşlarını görmemesi için de başı eğiktir. Hiçbir şey fark etmemiş gibi davransada Lori onun gözyaşlarını görür. Doğru sözleri bulup acılarını dindirmek onu içinde bulunduğu çaresizlikten uzaklaştırabilmek için dileklerinde ve kendisinde kadınsı bir sıcaklık vardır. (s. 419)

Sonuç olarak kadının romana yansıtılış şekli onun Nasyonal Sosyalizmin belirlediği role uygun olduğunu gösterir. Ana hatlarıyla ele alındığında kadın romanda olumlu bir görüntü çizer.

5.1.6. Kilise

Nasyonal Sosyalist açıdan din ve kilise evrensel değerler olmaktan çok milli değerler olarak görülen kurumlardır. Almanlara özgü olan bu değerler öndere kişisel bağlılık, inanç, itaat ve sadakat bağlamında kendini gösterir.²²⁰ Söz konusu bu değerler romanda sıkça karşımıza çıkar.

Hitler iktidara geldikten sonra Hristiyanlığın Almanya’da yaygınlaşmaması gerektiği inancı ile, bir görev dağılımı yapılır. Bu görev dağılımına göre hükümet politik anlamda kilise ise dini yönden öne çıkmalıdır. Dini olaylar genellikle politik açıdan ele alınarak çözümlenmeye çalışılır.²²¹ Bu durumda papalar, piskoposlar, rahibler gibi Katolik Kilisenin temsilcileri iynin, halkın, köylünün düşmanı olarak tanıtılır. Nasyonal Sosyalist tarihsel romanlara özgü bu kilise karşıtı eğilim, Wolfgang Schreckenbach’ın *Die Stendiger* adlı tarihsel romanında hristiyanlık karşıtı tutumu ile karşımıza çıkar.²²² *Der Traum vom Reich*’ta ise kilise, çok olumlu bir din imajıyla karşımıza çıkmaz. Bu olumsuz imaj kilisenin söz konusu olduğu kesitlerde daha belirgindir. Ancak kiliseye oranla Tanrı’nın olumlu bir şekilde ele alınmış olması dinsel konuların daha nesnel olduğu yönde dikkat çekmektedir. Nasyonal Sosyalist hükümetin hristiyanlığa dolayısıyla kiliseye karşı olan olumsuz tutumunun eleştirildiği kesitlerde, anlatıcının her defasında papayı olayın dışında tutmaya çalışması ve ona karşı tutumunun daha olumlu ve yanlı olması dikkat çekicidir. Alıntıdan anlaşıldığı gibi, papanın aslında olayların

²¹⁹ Herkommer, s. 22.

²²⁰ Vallery, s. 99.

²²¹ Vallery, s. 100.

²²² Vallery, s.103.

sonucunda ortaya çıkan günden habersiz olması ve acı çekmesi gibi söylemler bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

“Kutsal papa böyle bir günahın habersizdi, Figarola’daki ortam bir yanlış anlamaya neden oldu ve kutsal papayı aynen siz majestelerine olduğu gibi acı verdi.” Kutsal papanın majestelerine fikrini belirttiği üzere İtalyan prenslerinin tüm yabancıları İtalya’dan uzak tutmak için birleşmelerini onaylamadı. Bu nedenle papa imparatorluğun birlikleri için öncelikle İtalya’ya giden yolu açtı.” diye cevap verir Riveria alçakgönüllü bir bağlılıkla. “Fakat aynı zamanda Fransızların yolunu da açtı” diye araya girer Eugen. (s.164)

Romanda Katolik Kilisesine eleştirel bir tutumla yaklaşılırken Protestan Kilisesinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkışı bu dönemde bir rastlantı olarak değerlendirilmemelidir. Hristiyanlığın temel inançları doğrultusunda halkla imparatorluk arasında bir köprü oluşturmaya çalışılırken, papa ile Joseph arasındaki ezeli gerginliğe sürekli olarak göndermede bulunulur. Papa’nın elçilerinden Abbé Papa’ya karşı savaş açılmasını şaşkınlıkla kaşılar. Papa’nın hassas biri olmasına rağmen böyle bir durumda silahla karşılık verebileceğini dile getirir. Aslında kilisenin eleştirilmesi ve kiliseye olumsuz bir tutumla yaklaşılması Papa’nın kişiliğini doğrudan etkileyen bir durum değildir. Tek başına ele alındığında Papa’nın ve makamının kutsallığının olumlu bir şekilde ön plana çıkarıldığı kolaylıkla saptanabilir.

“Savaş!” diye bağırır Abbé ustaca araya girerek. “Böyle bir şeyden şimdiye kadar hiç söz edilmedi. İmparator, papalık makamıyla savaşmak istiyorsa, o zaman ona prenslerin kendi aralarında yerleştirmiş oldukları alışkanlıklardan söz etmek gerekir. Böyle bir durum karşısında Kutsal Papanın kendileri, kalbinin hassasiyetine rağmen, uygun hazırlıkları yaparak, gökten edindiği silahlara hizmet etmekten kaçınmaz. (s.165)

Hitler’in 30 Ocak 1933 yılında başbakan olarak Almanya’nın başına geçmesiyle Katolik Kilise bir çıkmaza girer ve Nasyonal Sosyalist düşüncüyü düşmanca bir görüş olarak değerlendirmeye başlar. Nasyonal Sosyalizm’in “*Sen hiçbir şeysin, halk ise her şey,*” “*biyolojik bir nesne olan insanın alçaltılması,*” “*Halkın yararına olan her şey haktır*” ve “*Alman üstün ırk teorisi*”²²³ gibi söylemleri bu düşmanca tavrı güçlendiren söylemler olmuştur.

Nasyonal Sosyalistler iktidara geçerken kilisenin hiçbir desteği olmaz. Ancak bu tutum Hitler’in hükümet programında Hristiyanlığı yeni hükümetin temeli olarak

²²³ Vera Bucker, Nikolaus Gross: *Politischer Journalist und Katholik im Widerstand des Kölner Kreises*, Lit Verlag, Münster 2002, s. 108.

açıklaması sonucu değişir. Hitler, hükümetin kabul görmesi için Hristiyanlığı kullanarak kiliseye karşı olan eleştirel tutumun da düzelmesini sağlar. Aynı zamanda kilise hakkındaki övgü dolu konuşmasında şu şekilde açıklamalarda bulunur: *“Bu hususta Katolik kilisesinden ders almamız gerekir. Onun doktrinal yapısı birkaç noktada ve çok defa belirli bir şekilde, müşahade ve ilimle çatışmasına rağmen, doktrininden en küçük bir heceyi bile feda etmiyor, böyle bir değişikliği reddediyor[...]*”²²⁴

28 mart 1933 yılında, Nasyonal Sosyalist rejimin kabul edilmesini isteyen Katolik Piskoposlar beyannamesi hazırlanır ve böylece kilise içi eleştiriler bir çözüme kavuşturulur.²²⁵ Kısa bir süre sonra kilise çevresinde Nasyonal Sosyalizme karşı olan bu olumlu yaklaşım nedeniyle 20 temmuz 1933 yılında Roma’da hükümet ile imzalanan anlaşma ile katoliklerin yüzyıllardır süren rüyaları gerçekleşir.²²⁶ Modus Vivendi* anlaşmasıyla katoliklerin, halkın ve toplumun arasına karışmaları sağlanır. *Der Traum vom Reich*’ta bu anlaşmaya yönelik göndermelere sık rastlanır.

“Birbirimizi tehdit etmekten vazgeçip daha iyi davranmak istiyoruz. O halde kutsal Papa benden ne talep ediyor?” “Ekelansları, Kutsal Papa kendilerinin duygularına zarar verilmeden, isteklerinize uygun geçici bir Modus Vivendi rica ediyor başka bir deyişle“ diye mutlu bir şekilde aktarır Prens, “Birliklerimi Ferrara ve Bologna dan uzaklaştırmalıyım“ elçi kafasını sallar, Prens Eugen devam eder, “iyi o zaman ben hazırım.” (s.167)

Papa’yla olan gerginlik anlatıcı tarafından sürekli vurgulanan olguların başında gelir. Kardinal Sacipanti ile yaşanan bu gerginlikler savaş ortamlarına da yansıtılır. Zaman zaman Eugen’in durumu düzeltmeye çalışması ve papaya yaklaşımı oldukça ironik olarak değerlendirilebilir. Papanın barış önermesinin ardından Eugen hemen karşı bir istekte bulunur. İsteklerin yerine getirilip gereken koşulların sağlanması bu ironik tutuma bir örnek olarak gösterilebilir.

O halde ben de kutsal Papanın kesinlikle geri çevirmeyeceği bir istekte bulunacağım.” “Bir rica mı? “ diye Abbé’nin suratı asılır. “Yerine getirilmeyecek bir rica değil” diye tekrar eder Savoyer durumu düzeltmek için. ”Sadece askerlerimin barınmalarını sağlamaya çalışıyorum bundan emin olunuz. Kendinizi onların yerine koyunuz; canları pahasına yerlerinden ayrılmaya zorlanıyorlar hava şartlarının uygun olmamasından dolayı gereksinimlerini daha az

²²⁴ Hitler, s.423.

²²⁵ Bücker-Gross, ss. 110- 111.

²²⁶ Bücker-Gross, s. 111.

* Modus Vivendi: Her yıl süresi uzatılan antlaşmaya modus vivendi denir, Wilhelm Wengler, *Schriften zur deutschen Frage: 1948-1986*, hrsg. von Gottfried Zigler, Berlin, New York de Gruyter, 1987, s. 432.

sağlayabilmekteler. Kutsal Papa tüm bunları kolaylaştıramaz ancak bazılarını yerine getirebilir. (s.167)

Kardinal, Papa'yla imparatorluk arasında süregelen anlaşmazlığı düzeltmek için saraya gelir. Papa'nın tamamen teslim olduğu yönündeki haberler imparatoru kızdırır. Napoli'nin ele geçirilmesinden sonra Roma'nın düşmanlığının artması ile de ortam iyice gerilmiştir. İmparatorlukla kilise arasında yaşanan bu olaylar kiliseye karşı takınılan olumsuz tutumu göstermesi açısından önemlidir.

Endişesiz ifadesinin yanı sıra imparatorun dudaklarında bir gülümseme belirir. "Ona kibarca hep kibarca çok zor baskı yaptım, dedi Joseph. "Ruhaniyi genellikle tarzının dışına çıkaran bu olsa gerek. O gerçi sizin mizacınızı demek istedi." Papalık makamına karşı kendimi haksız duruma düşürmek için şerefimi unutup, azarlayıp bağırarak mı? Hayır Salm, bu kadar aptal değilim ben, buna rağmen çok şey öğrendim." (s.239)

Katolik Kilisesinin Nasyonal Sosyalist Almanya'da eleştirilmesi ve engellenmesi sonucu Protestan Kilisesinin oluşması bir rastlantı değildir.²²⁷ Özellikle Hitler'in protestanlık ve Katolik Kilisesine karşı olan olumsuz tutumu romanın kurgusuna yerleştirilerek bu konudaki tarihsel gerçeğe bir göndermede bulunulmuştur. Hitler'in protestanlarla katolikler hakkındaki söylemleri yaşanmış gerçekliğe yönelik bir gönderme olarak algılanabilir. Hitler'e göre iki mezhep aralarındaki çekişme yüzünden birbirlerini yok etmeye çalışmıştır.²²⁸ Bu gerçeğe dayandırılarak protestanlık-katolik çekişmesi eleştirel bir biçimde romanda sürekli gündeme getirilir.

Prens işaret parmağını onlara doğru uzatır. "Kötülüğün temelini buldunuz katolik-protestan," diye belirtir. Bu ikilem yüzünden ülke hastalanıyor. İşgüzar, katolik bir hükümdar, protestan vatandaşlarını bastırmayı uygun mu görüyor? Bu durumda protestan hükümdar katolik vatan evlatlarına aynı davranışla misilleme yapar mı?[...] (s.383)

Genel olarak olay örgüsüne bakıldığında kilise ve din adamları olumlu bir biçimde ele alınmazlar. Bu olumsuz tutumda Nasyonal Sosyalist ideolojinin payı büyüktür. Hristiyanlığın en önemli değerleri olan kilise ve papalık olumsuz bir anlatım tutumu içerisinde sergilenirken, zaman zaman papanın şahsi kişiliğine yönelik yapılan olumlu övgüler de dikkat çekicidir.

²²⁷ Vallery. s.104

²²⁸ Adolf Hitler, *Kavgam (Mein Kampf)*, (Çeviri: Refik Özdek), İlim Matbaası, İstanbul 2005, s. 516.

²²⁸ Bücker-Gross, s. 516.

Papa Her şeye rağmen halka karşı olan bağlılığını göstermek için elinden geleni yapıyor. Şükranlarını sunmak için gülüyor sağa, sola selam veriyor yüzüğünün takılı olduğu parmağını sürekli faytondan uzatıyor. (s.286)

Romandaki kilise ve din adamlarının olumsuz imajı aslında şaşırtıcı değildir. Jelusich, döneme egemen bir din anlayışını ve geçmiş bir olayı *Der Traum vom Reich*'a yansıtmıştır. Bu yansıma romanda yaşanmış gerçekliğe uygun bir biçimde kendini göstermektedir.

SONUÇ

1933-1945 yılları arası Avusturya yazınının önde gelen yazarlarından olan Mirko Jelusich, aynı zamanda Nasyonal Sosyalist tarihsel roman konusundaki önemli isimlerden birisidir. Jelusich'in bu kadar önemli bir yer edinmesi onun Nasyonal Sosyalizme angaje olması ile değerlendirilebilir. Yazar, Nasyonal Sosyalizmi kendine özgü yazınsal yöntemlerle tarihsel roman çerçevesinde ele almayı başarmıştır. Nasyonal Sosyalist rejim yanlısı tutumu onun bir çok konuyu rahat bir şekilde işlemiş olduğunu göstermektedir. Jelusich'in Nasyonal Sosyalist ideolojiye olan bağlılığı bu ideolojiye dönük hemen hemen tüm çalışmalarda görev almasında etkili olur. Bu nedenle Jelusich'in romanları bir tür propaganda metni olarak görülebilir. Romanlarının tipik tarihsel roman özelliğini sergilemesi de bu doğrultuda anlaşılması konusunda bir fikir verir. Ancak yazarın kendi tarzını da yok saymamak gerekir. Jelusich'in geleneğine göre yapıtlarında önemli tarihsel kişilerin ve içinde bulundukları önemli olayların sergilenmesine paralel arka plandaki düşüncelerin açığa çıkarılması sık rastlanan bir

durumdur. Böylece Jelusich'in *Der Traum vom Reich* romanında hem tarihsel kişilere hem olaylara hem de düşüncelere önem verilmiştir. Jelusich, Geppert'in özgürlük anlayışı ile Lukacs'ın kurmaca bağlamındaki yeniliklerinden esinlenerek kendi geleneğini ortaya koyar.²²⁹ Yazar, kronolojik bir biçimde kullandığı tarihsel olayları yine tarihsel bir gerçek olan Alman İmparatorluğu'nun kurulması rüyası ile kurgulamıştır. Bu kurgu aynı zamanda yazarın düşünce dünyasının tarihsel bir gerçeklik aracılığı ile yansıtılması biçiminde ortaya çıkar. Başka bir deyişle, yazarın dünya görüşü bakış açısını belirlerken tarihsel olaylar birer araç olarak kullanır.²³⁰ Tarihsel roman yazarı kişileri oluştururken baş kişi olarak hem tarihsel kişileri hem de Scott geleneğine uygun olarak kurmaca kişileri yaratır. Bu nedenle Jelusich'in kurmaca ve tarihsel kişiler konusunda bir farklılık yaratmış olduğunu söylemek olanaklıdır. Yazar, bir çok gerçek kişiyi hem *Der Traum vom Reich*'ta hem de diğer tarihsel romanlarında kurguya dilediği gibi dahil etmiştir.

Der Traum vom Reich'ta Alman tarihinin bir bölümü Nasyonal Sosyalist propaganda yapılarak taraflı bir biçimde okura sunulur. Böylece yazar, kişileri bilinçli olarak üyesi bulundukları dönemin toplumsal özelliklerini taşıyacak biçimde kurgular. Bu kişiler, tarihsel roman anlayışına uygun olan bir süreç içerisinde aktarılmaya çalışılırken okuyucu, toplumsal – tarihsel olayların oluşturduğu arka plan çerçevesinde kişileri ayrıntılı bir biçimde tanıma olanağı bulur. Jelusich'in roman kişileri içinde bulundukları toplumsal kesimin özelliklerine de sahiptirler. Yazarın oluşturduğu kişiler romanda, son derece önemli bir konumda ortaya çıkar. Bu tiplerin hepsi aynı zamanda Hitler'e bir gönderme olarak da algılanabilir.

Romandaki kişiler romanın dokusu içerisinde değişik anlatım tutumları ile yansıtılmışlardır. Her biri kendi kişilik özellikleri doğrultusunda olumlu yada olumsuz açıdan aktarılmıştır. Ancak kişilere karşı takınılan anlatım tutumunun hem olumlu hem de olumsuz olarak çift yönlü bir eleştiri biçiminde olması dikkat çekicidir. Böylece anlatıcının hangi kişileri olumlu bulup hangilerine eleştirel yaklaştığı kolayca anlaşılabilir. *Der Traum vom Reich*'ın başkışisi Eugen bu açıdan ele alındığında en olumlu görüntü çizen kişilerden biri olarak değerlendirilebilir. Onun Nasyonal Sosyalist yanlısı bir kişi ve aynı zamanda önder tip oluşu, bu olumlu anlatım tutumunun ana

²²⁹ Turgut Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.25.

²³⁰ Turgut Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, s.29.

nedenlerinden biridir. Romandaki diğer kişiler kendi duygu ve düşüncelerinden arındırılmış ve sadece kahramanlıklarıyla öne çıkarılmışlardır. Roman kişilerinin bireysel bağımsızlıklarının tamamen göz ardı edildiği bu durum olay örgüsünde adeta bir model görüntüsündedir.

Romanda kronolojik olarak aktarılan tarihsel olaylar dizisinin hemen hemen her karesinde önder tip ön plana çıkartılmıştır. Halkın yol göstericisi konumunda olan önder tip Eugen yeni kurulacak olan imparatorluğun birinci dereceden savunuculuğunu yapar. savaş yıllarından ve cephelerin çoğunda başarılar elde edilirken Eugen'in kahramanlıklarına abartılı bir biçimde yer verildiği gözlenmektedir. Halk ayaklanmalarının da aynı nedenden dolayı kurguya dahil edilmiş olması bir rastlantı değildir. Bavyera ve Macar ayaklanmaları bu savaşları yaşayan toplumsal kesimlerin olaya dahil edilmesi ile uygun zemin yaratılır. Köylünün bu ayaklanmalardaki önemini vurgulamak için romanda köylü savaşlarına da yer verilmiştir. Böylece köylünün ideolojik öneminin toplumsal bir gerçeğe işaret ettiğinin altı çizilir. Köylü; romandaki asker, komutan v.b. gibi kişiler ve tarihsel gerçekler kadar ön plana çıkartılmıştır. Köylülerin çıkardığı isyanların başında Bavyera efsanesinde adı geçen 'Demirci Kochel' önder olarak yer alır. Bu zaman diliminde oldukça olumsuz bir toplumsal tablo çizilirken anlatıcının kişilere karşı takındığı olumlu tutum son derece düşündürücüdür. Özellikle 'Sendlinger Mordweihnacht' olayı olumsuz ve şiddet içeren bir olay olmasına karşı olayın kahramanı olumlu bir açıdan ele alınmıştır. Bartl olarak tanınan bu kahraman halkın ayaklanma planlarının gerçekleştirilmesinde en büyük destekçi olma işlevini üstlenir. Aynı zamanda onun ölümü bir kahramanlık göstergesi olarak algılanırken memleket sevgisiyle ve kendini kurban etme olgusuyla da ilişkilendirilir. Köylülere ve halka karşı takınılan olumlu tutum roman boyunca sürdürülür. Böylece anlatıcı ayaklanmalar döneminde saray ve çevresini olumsuz açıdan sorgulamaya çalışır.

Der Traum vom Reich romanında ele alınan önemli konulardan biri de Antisemitizmdir. Romanın iki bölümünde antisemitizm çok açık bir biçimde işlenmiştir. Oppenheimer karakteri adeta Yahudileri simgelen bir Leitmotiv görevi üstlenir. Romanda Yahudi bir tüccar olarak ortaya çıkan mali danışman Süß Oppenheimer tarihte yaşamış gerçek bir kişidir. Yahudi sorunsalı ve bu konuyla ilgili yapılan göndermeler

tarihsel gerçeklere dayandırılmıştır. Romanda Yahudilere karşı takınılan anlatım tutumu son derece olumsuzdur. Anlatıcı çok açık bir biçimde Almanların suçluluk duygusu içerisinde olmalarında Yahudilerin de payı olduğunu vurgular. Oppenheimer'e karşı olan kinin ve öfkenin gündeme getirilmesinin arkasında Yahudi olması konusuna dikkat çekilmiştir. Viyana'nın neredeyse tamamen Yahudiler tarafından işgal edilmiş olması romanın kurgusuna olduğu gibi aktarılmıştır.

Der Traum vom Reich'ta tarihsel eylemlerin en önemli taşıyıcılarından biri halktır. Köylülerin konu edildiği bölümlerde halkın önemi büyüktür. Savaşların ve ayaklanmaların söz konusu olduğu kesitlerde de halk hep öne çıkarılmıştır. Romanda halk, Nasyonal Sosyalizme uygun bir biçimde ve olumlu yansıtılır. Bu olumlu tutumla halkın içinde bulunduğu durum ve yapılmak istenenler vurgulanmaktadır. Nasyonal Sosyalizme göre 'sadık olmak' kavramı kahramanlık olgusu ile eşit derecede değerlendirilir. Böylece Bavyera halkının sadık yönü öne çıkartılmaya çalışılır. Roman boyunca bu sadık halk izlenimi kendini hissettirir. Köylü de tarihsel olayların taşıyıcılarından birisidir. Köylünün toprağa bağlılığı ve toprağın önemiyle ilgili kesitlere oldukça fazla yer verilir. Romanda, Örtel ve Plinganser gibi köylü liderler toprağa bağlılık ve vatan sevgisi gibi mesajları iletmeleri yönünden ele alınmıştır. Köylünün en önemli erdemlerinden biri de birlik ve beraberlik kavramıdır. Köylünün imparatora birlik beraberlik içinde karşı gelmesi dönemin toplumsal geçekliğini ortaya koyması açısından son derece çarpıcı bir örnektir. Bu anlamda köyüler romanda önemli yer tutar. Köylülerin ideolojik bağlamda yüceltilen davranışları Nasyonal Sosyalist düşüncenin bir dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Aynı olumlu görüntü asker için de geçerlidir. Asker, Nasyonal Sosyalist anlayışa göre görevlerini yerine getirmek için kendini kurban eden bir sınıf konumundadır. *Der Traum vom Reich*'ta da asker Nasyonal Sosyalist ideolojinin temelinde olan şeref, onur, sadakat, görev anlayışı gibi kavramlarla donatılmıştır. Böylece asker, romanda Nasyonal Sosyalist sürecin aktarılmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

Tarihsel olayların taşıyıcılarından olan kilise, *der Traum vom Reich*'ta tamamen olumsuz bir din imajıyla işlenmiştir. Romanda bu olumsuz imaj kilisenin söz konusu olduğu kesitlerde daha belirgin bir biçimde karşımıza çıkar. Ancak Tanrı'nın ise kiliseye oranla daha olumlu olarak ele alınmış olması dikkat çekicidir. Nasyonal

Sosyalist hükümetin Hristiyanlık ve kiliseye karşı olan olumsuz tutumu eleştirel bir biçimde yansıtılmıştır. Anlatıcı Papayı olumsuz olayların dışında tutmaya çalışırken ona karşı olan tutumun daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Romanda Katolik Kilisesi sürekli eleştirilirken Protestan Kilisesi daha belirgin bir şekilde öne çıkartılır. Bu iki kilisenin arasındaki gergin ortam yansıtılırken Papa'yla İmparator Joseph arasındaki anlaşmazlığa da sürekli göndermede bulunulur.

Sonuç olarak Jelusich'in roman kurgusu yaşanmış tarihsel gerçekliği temel almakla beraber bu gerçekliğin yansıtılması konusundaki tutum tamamen ideolojiktir. Nasyonal Sosyalizme angaje olan Jelusich yazarlık kariyerini bu yönde tamamlar.²³¹ Böylece onun yapıtlarının angaje yazının izlerini taşıdığı söylenebilir. Nasyonal Sosyalist angajman, romanın bütün bölümlerinde temel belirleyendir. Tarih konulu bir çok romanda olduğu gibi *Der Traum vom Reich*'ta da estetik, bu angajmanın gölgesinde kalmıştır. Buna rağmen roman Nasyonal Sosyalist döneme ve o dönemin tarihsel romanına dair okura bir fikir verme bağlamında önemli bir işlev üstlenmektedir.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

Hillesheim, Jürgen, Elisabeth, Michael, *Lexikon nationalsozialistischer Dichter, Biographien Analysen Bibliographien*, Königshausen und Neumann, Würzburg 1993.

Jelusich, Mirko, *Der Traum vom Reich*, Safari Verlag, Berlin 1941.

-----, *Prinz Eugen Der Feldherr Europas- Der Traum von Kaiser und Reich*, Stocker Verlag, Graz 1979.

-----, *Der Soldat*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien und Leipzig 1943.

-----, *Der Soldat Scharnhorst*, Verlag K.W. Schütz. Preußisch Oldenburg 1972.

-----, *Der Ritter*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien und Leipzig und Leipzig 1939.

²³¹ Jürgen Hillesheim, Elisabeth Michael, s.94.

-----, *Hannibal*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien und Leipzig 1941.

-----, *Caesar*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien 1929.

-----, *Cromwell*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien 1933.

-----, *Der Löwe*, Franz Eher Verlag, Tieck, Wien 1937.

-----, *Don Juan-Die Sieben Tod Sünden*, Speidel'sche Verlagsbuchhandlung, Wien 1931.

Sachslehner, Johannes *Führerwort und Führerblick: Mirko Jelusich, zur Strategie eines Bestsellerauthors in den 30er Jahren*, Königsstein Ts. Hain 1985.

Vallery, Helmut, *Führer, Volk und Charisma*: Pahl Rugenstein, Köln 1980.

Westenfelder, Frank, *Genese, Problematik und Wirkung Nationalsozialistischer Literatur am Beispiel Des Historischen Romans zwischen 1890 und 1945*, Verlag Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main 1989.

Prutsch, Ursula, Klaus Zeyringer, *Die Welten des Paul Frischauer: Ein literarischer Abenteurer im historischen kontext*, Weimar,Böhlau, Wien, Köln 1997.

İkincil Kaynaklar

Aldinger, Karin, *Propaganda Audiovisuell- Nationalsozialistische Propaganda in Film- und Wochenschau*, 1.Auflage, Grin Verlag Norderstedt Germany 2005.

Althaus, Hans Peter, *Mauscheln ein Wort als Waffe*, Walter de Gruyter GmbH&Co., Berlin 2002.

Amann, Klaus, *Österreichische Literatur Der dreissiger Jahre*, hrsg.Hermann böhlau Nachf. Gesellschaft m.b. H. Graz-Wien1985.

-----, *Der Anschluss Österreichischer Schriftsteller an das dritte Reich, Institutionelle und bewußtseinsgeschichtliche Aspekte*, band 16, Athenäums monografien, Frankfurt 1988.

Aretin,Carl Maria von, *Geschichte des bayerischen Herzogs und Kurfürsten Maximilian des Ersten*, Druck und Verlag von Carl Ptruger, Passau 1842.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul 1996.

- , *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.Baskı, Ankara 2003.
- Atzinger, Hildegard, Kaus, Gina, *Schriftstellerin und Öffentlichkeit; Zur Stellung einer Schriftstellerin in der literarischen Öffentlichkeit der Zwischenkriegszeit in Österreich und Deutschland*, Peter Lang GmbH Verlag, Frankfurt am Main 2008.
- Aust, Hugo, *Der historische Roman*, Verlag J.B.Metzler, Stuttgart-Weimar 1994.
- Aytaç, Gürsel, *Genel Yazınbilimi*, Say Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2003.
- Bannasch, Bettina, *Von Vorletzten Dingen, Schreiben nach Malina*, Ingeborg Bachmanns *Simultan Erzählungen*, Verlag Königshausen und Neumann GmbH, Würzburg 1997.
- Bauer, Iris, *Ein schuldloses Leben gibt es nicht "Das Thema Schuld" im Werk von Wolfdietrich Schnurre*, 1.Auflage, Paderborn Verlag, München 1996.
- Baur, Uwe, Schlache, Karin Gradwohl, *Literatur in Österreich 1933-1938, Handbuch eines literarischen Systems*, band 1, Steiermark, Böhlau 2008.
- Berg, Falko, Wöner, Walter, *Halte was du hast*, Herstellung Libri Books on Demand, Hamburg 2000.
- Bergmann, Werner, *Geschichte des Antisemitismus*, C. H. Verlag, München 2002.
- Berning, Cornelia Schmitz, *Vokabular des Nationalsozialismus*, de Gruyner, Berlin, New York 2000.
- Betten, Anne, Fliedl, Konstanze, *Judentum und Antisemitismus: Studien zur Literatur und Germanistik in Österreich*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2003.
- , Konstanze, Amann, Klaus, Kaukoreit, Volker, *Österreichische Gesellschaft für Germanistik. Jahrestagung, Judentum und Antisemitismus: Studien zur Literatur*, Erich Schmidt Verlag. GmbH & Co., Berlin 2003.
- Blickle, Peter, *Unruhen in der ständischen gesellschaft: 1300-1800, Enzyklopädie deutscher Geschichte band*, Oldenbourg, hrsg. von Lothar Gall, München 1988.

- Buhler, Micheal, *Unbesiegt in die Niederlage*, 1. Auflage, Grin Verlag, Norderstedt Germany 2007.
- Burkart, Werner, Ganz, Gottfried, *Daxlanden Die Ortsgeschichten*, Info Verlag, Karlsruhe 2007
- Bücker, Vera, Gross, Nikolaus: *Politischer Journalist und Katholik im Widerstand des Kölner Kreises*, Lit Verlag, Münste 2002.
- Daniel, Ute, *Politische Kultur und Medienwirklichkeiten in den 1920er Jahren*, Wissenschaftsverlag GmbH, München 2010.
- Dengler, Wendelin Schmidt, Sonnleitner, Johann, Zeyringer, Klaus, *Literaturgeschichte: Österreich Prolegomena und Fallstudien*, Erich Schmidt Verlag. Berlin 1995.
- Doppler, Alfred, *Geschichte im Spiegel der Literatur, Aufsätze zur österreichischen Literatur des 19. Und 20. Jahrhunderts, Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft Germanistische Reihe*, Band 39, Innsbruck, 1990.
- Dülmen, Richard Van, *Erfindung des Menschen: Schöpfungsträume und Körperbilder 1500-2000*, Hrsg. Böhlau, Wien 1998.
- Dürhammer, Ilija, Janke, Pia, *Die Österreichische nationalsozialistische Ästhetik*, Böhlau Verlag Ges.m.b.H. und Co. KG.Wien, Köln, Weimar 2003.
- Esser, Brigitte, *Daten der Weltgeschichte, Text und Zusammenstellung*, Chronik Verlag, Zeitschrift, München 2004.
- Faber, Richard, *Säkularisierung und Resakralisierung zur Geschichte des Kirchenlieds und seiner Rezeption*, Königshausen & Neumann GmbH, Würzburg 2001.
- Frei, Norbert, *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, (Çev. Akın Kanat) Politikus Yayınları – 01, İzmir 2005, s.221.
- Friedrich, Hans Edwin, *Der Historische Roman- Erkundung einer populären Gattung*, Peter lang Edition, Frankfurt am Main, Berlin 2013.
- Gamerschlag, Kurt, *Scott, Sir, Walter und die Novels, Waverley, Eine Übersicht über den Gang der Scottforschung von den Anfängen bis heute*, Band 94, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1978.

- Gelhaus, Dirk, Hülter, Jörn-Peter, *Die Ausleseschulen als Grundpfeiler des NS-Regimes*, Königshausen Verlag&neumann GmbH, Würzburg 2003.
- Geppert, Hans Wilmar, *Der Historische Roman-Geschichte umerzählt von Walter Scott bis zur Gegenwart*, Francke Verlag, Tübingen 2009.
- Göğebakan, Turgut, *Güner Grass'ın Yengeç Yürüyüşü adlı yapıtında gerçeklik ve kurmaca*, Eser ofset matbaacılık, Erzurum 2007.
- , *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ yay.1. baskı, Ankara 2004.
- Groh, Kathrin, *Demokratische Staatsrechtslehrer in der Weimarer Republik*, Jus Publicum verlag, Mohr Siebeck, Tübingen 2010.
- Habel, Peter, *Zwischen jüdischer Tradition und Wissenschaft: der ungarische Orientalist Ignác Goldzieher*, Böchlau Verlag GmbH&Cie.Köln 2006.
- Hamann, Brigitte, *Österreich Die Deutschen und ihre Nachbarn*, herausgegeben von Helmut Schmidt und Richard Freiherr von Weizsäcker, Verlag C.H.Beck oHG, München 2009.
- Haverkamp, Martin, *Den Anfängen Wehren*, Herstellung und Verlag: Books on Demand GmbH, Norderstedt 2008.
- Hemmann, Claus Wolfgang, *Gelebtes Leben*, Herstellung und Verlag: Epubli GmbH, Berlin 2010.
- Herkommer, Christina, *Frauen im Nationalsozialismus: Opfer oder Täterinnen?: Eine Kontroverse der Frauenforschung im Spiegel feministischer Theoriebildung und der allgemeinen historischen Aufarbeitung der NS-vergangenheit*, Martin Meidenbauer Verlagsbuchhandlung, München 2005.
- Hitler, Adolf, *Kavgam*, (çev. Refik Özdek), İlim Matbaası, İstanbul 2005.
- Horch, Hans Otto, *Conditio Judaica, Judentum, Antisemitismus und Deutschsprachige Literatur vom Ersten Weltkrieg Teil 3. bis 1933-1938*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1993.
- Hormayr, Joseph Freiherrn von, *Taschenbuch für die vaterländische Geschichte, neue Folge zweiter Jahrgang*, Bei F.G.Franckh., München 1831.

- Hufnagl, Franz, *Die Maut zu Gmunden: Entwicklungsgeschichte des Salzkammergutes*, Böhlau Verlag Ges. M.b. H.&Co. Wien, Köln, Weimar 2008.
- Jacobsen, Hans-Adolf, *Karl Haushofer – Leben und Werk- Band I*, Lebensweg 1869-1946 und ausgewählte Texte zur Geopolitik, Herald Bold Verlag, Boppard am Reihn 1979.
- Jasper, Gotthard, *Paul Althaus (1888-1966)*, Vandenhoeck&Ruprecht&Co. KG, Göttingen 2013.
- Karow, Yvonne, *Deutsches Opfer: kultische Selbstausslöschung auf den Reichsparteitagen der NSDAP*, Akademie Verlag GmbH, Berlin 1997.
- Kern, Florian, *Der Mythos "Anno Neun": Andreas Hofer und der Tiroler Volksaufstand von 1809 im Spiegel der Geschichtsschreibung (1810-2005)*, Peter Lang GmbH internationaler Verlag der wissenshaften, Frankfurt am Main 2010.
- Ketelsen, Uwe, *Völkisch- nationale und natioalsozialistische literatur in Deutschland 1890 -1945*, sammlung Metzler, Tübingen 1976.
- Kleinlercher, Alexandra, *Zwischen Wahrheit und Dichtung: Antisemitismus und Nationalsozialismus bei Heimito Doderer*, Böhlau Verlag, Wien, Köln, Weimar 2011.
- Kochan, Detlef Caesar, *Literaturdidaktik, Lektürekanon, Literaturunterricht*, Editions Rodopi, Amsterdam,1990.
- Kohpeiss, Ralph, *Der historische Roman der Gegenwart in der Bundesrepublik deuthland, ästhetische konzeption und Wirkungsintention*, Metzlerschen Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1993.
- Kohpeiss, Ralph, *Der historische Roman der Gegenwart in der Bundesrepublik deuthland,ästhetische konzeption und Wirkungsintention*, Metzlerschen Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1993.
- Krumow, Adriana, *"Lebensunwertes" Leben und Ballastexistenzen Die grausame Medizin und ihre Opfer im Nationalsozialismus*, Grin Verlag 1. Auflage, Norderstedt Germany 2010.

- Kruse, Hans-Joachim, *Berufsausbildung u. Schule im Bremer Jugendvollzug (1945-1998)*, Books on Demand, Norderstedt 2000.
- Lampart, Fabian, *Zeit und Geschichte: die mehrfachen Anfänge des historischen Romans*, Königshausen Verlag, Würzburg 2002.
- Lies, Radoslaw, *Der spezifische Sprachgebrauch im dritten Reich anhand der Krakauer Zeitung*, 1. Auflage, Grin Verlag, Germany, Norderstedt 2009.
- Lisner, Wiebke, *Hüterinnen der Nation: Hebammen im Nationalsozialismus*, Campus Verlag GmbH, Frankfurt 2006.
- Loewy, Ernst, *Literatur unterm Hakenkreuz, Das Dritte Reich und seine Dokumentation*, Verlag Anton Hain Meisenheim GmbH, Frankfurt am Main, 1990.
- Lukács, Gyorgy, *Tarihsel Roman*, (çev. İsmail Doğan), Epos Yayınları, Ankara 2008.
- Mecklenburg, Norbert, *Die grünen Inseln, zur kritik des literarischen heimatkomplexes*, ludicum verlag, München 1987.
- Meinhard, Florian, *Die persuasive gewalt des Faschismus – die gewaltige Persuasion*, Grin Verlag, Norderstedt 2002.
- Möller, Frank, *Charismatische Führer der deutschen Nation*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, München 2004.
- Munslow, Alun, *Tarihin Yapısökümü*, 1997, (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000.
- Neuhäuser, Stephan, *Der austrofaschistische Staatsreich 1934, wir werden ganze Arbeit leisten*, Verlag Books on Demand GmbH, Norderstedt 2004.
- Oğuzlu, Tarık, “Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor mu?” *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 6, (Aralık 2007), 9.
- Oppermann, Serpil, *Postmodern Tarih Kuramı Tarih Yazımı, Yeni Tarihselcilik ve roman*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.

- Patel, Kiran Klaus, *Soldaten der Arbeit, Arbeitsdienste in Deutschland und USA 1933-1945*, Vandenhoeck und Ruprecht Verlag, Göttingen 2003.
- Perthes, Friedrich, *Geschichte des preussischen Staats: th. von 1688 bis 1739*. Gustav Adolf Harald Stenzel Hamburg 1841.
- Pertsch, Dietmar, *Jüdische Lebenswelten in Spielfilmen und Fernsehspielen: Filme zur Geschichte der Juden von ihren Anfängen bis zur Emanzipation 1871*, Niemeyer Verlag, Tübingen 1992.
- Pia, Janke, *Politische Massenfeste in Österreich zwischen 1918 und 1938*, Böhlau Verlag Ges. m.b.H.& Co. KG, Wien, Köln, Weimar 2010.
- Pigan, Patrick, *Machtergreifung des Nationalsozialismus und Maßnahmen zur Machtsicherung*, 1. Auflage, Grin Verlag, Norderstedt Germany 2007.
- Röthig, Carl, *Geschichtsschreibung im Historischen Roman-Eine vergleichende Betrachtung von Bertolt Brechts "Die Geschäfte des Herrn Julius Caesar" und Stefan Heyms "Der König David Bericht,"* 1.Auflage, Grin Verlag, Books on Demand GmbH, Germany Norderstedt 2006.
- Runschke, Kerstin, *Die Konzeption des Menschenbildes in der frühen Literaturpolitik der DDR anhand Erwin Strittmatters "Roman Ole Bienkopp"*, 1. Auflage, Grin Verlag, Germany, Norderstedt 2004.
- Rückert, Joachim, Willoweit, Dietmar, *Die Deutsche Rechtsgeschichte in der NS-Zeit: ihre Vorgeschichte und ihre Nachwirkungen*, J.C.B. Mohr Paul Siebeck, Tübingen 1995.
- Sachslehner, Johannes, *Schicksalsorte Österreichs*, Stryia Verlag, Wien 2009.
- Scheichl, Sigurd Paul, *Literatur in Österreich zwischen 1945 und 1966*, Skriptum zur Vorlesung, Institut für Germanistik Universität Innsbruck, 2. Auflage Februar, Innsbruck 1994.
- Schmitz-Berning, Cornelia, *Vokabular Des National-Sozialismus*, Walter de Gruyter GmbH & Co, Berlin 2007.

- Schindler, Thomas Oliver, *Erwin Guido Kolbenheyer: Paracelsustrilogie (1917-1925) – Ein Exemplar nationalsozialistischer Literatur*, 1. Auflage, Grin Verlag, Norderstedt Germany 2006.
- Schoeps, Karl-Heinz Joachim, *Literatur im Dritten Reich*, Germanistische Lehrbuch Sammlung, Lang Verlag, Band 43, Frankfurt 1992.
- Sorensen, Bengt Algot, Arndal, Steffen, *Geschichte der deutschen Literatur: vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, Verlag C.H.Beck oHG, München 1997.
- Stančić, Mirjana, *Verschüttete Literatur: Die deutschsprachige Dichtung auf dem Gebiet des ehemaligen Jugoslawien von 1800 bis 1945*, Böhlau Verlag, Wien, Köln Weimar 2013.
- Stübig, Heinz, *Gerhard von Scharnhorst - preußischer General und Heeresreformer*, Lit Verlag Dr. W. Hopf, Berlin 2009.
- Talos, Emmerich, Neugebauer, Wolfgang, Schindler Christine, *Austrofaschismus; Politik, Ökonomie, Kultur 1933- 1938*, Lit Verlag 5. Auflage, Wien 2005.
- Tatlıcı, Rıdvan, “Avusturya Yazını Üzerine Tartışmalar”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 24, (Erzurum 2004), 175.
- Thunecke, Jörg, *Leid der Worte, Panorama des literarischen Nationalsozialismus, Abhandlung zur Kunst, Musik und Literaturwissenschaft*, Band 367, herausgegeben Jörg Thunecke, Berlin 1987.
- Toch, Michael, *Die Juden im Mittelalterlichen Reich, Enzyklopädie Deutscher Geschichte*, Band 44, Oldenbourg, Wissenschaftsverlag GmG, München 2003.
- Topallaj, Faton, *Historische Cäsar-Romane in der Zwischenkriegszeit*, Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Universität Wien 2010.
- Vocelka, Karl, *Die Familien Habsburg und Habsburg- Lothringen, Politik- Kultur- Mentalität*, Böchlau Verlag, Wien, Köln Weimar 2010.
- Wagner, Manfred, *Europäische Kulturgeschichte: gelebt, gedacht, vermittelt*, Böhlau Verlag Ges. M.b. H. Und Co. KG. Wien; Köln, Weimar 2009.

- Wieh, Erhard Roy, *Konztanzer Schriften zur Schoáh und Judica*, Hartung-Gorre Verlag, Erste Auflage, Konztanz 1999.
- Wengler, Wilhelm, *Schriften zur deutschen Frage: 1948-1986*, hrsg. von Gottfried Zigler, Berlin, New York de Gruyter, 1987.
- Wilhelm, Kühlmann, Achim Aurnhammer, *Killy Literaturlexikon*, Band 6, Huh-Kräf, Walter de Gruyter GmbH &Co., Berlin 2009.
- Woithe, Gabriele, *Das Kunstwerk als Lebensgeschichte: zur Autobiographischen Dimension Bildender Kunst*, Logos Verlag, 1. Auflage, Berlin 2008.
- Yalçın-Çelik, S.Dilek, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Zeman, Herbert, *Literatur Geschichte Österreichs*, Akademische Druck und Verlagsanstalt, Graz 1996.
- Zöllner, Erich, *Geschichte Österreichs: von den Anfängen bis zur Gegenwart* Verlag für geschichte und Politik, 8. Auflage, München: Oldenburg 1990.

EKLER

Ek-1: Alıntıların Ashı

Kişiler:

Prens Eugen

“Was ich tun werde?” Stößt er hervor.” Die Macht aller geheimen und offenen Kräfte brechen, Die ich wider die Einheit des Reiches stellen!” (s.315)

Ich kann es nicht aufhalten; ihn kann überhaupt nichts aufhalten; heute feiert er seine Feuertaufe, und am Abend, wenn der Sieg erfochten ist, müssen sie ihn loben, alle: Bibra, Reventlau, der Dessauer, der Württemberger und er selbst, der Savoyer, der Größte von allen, der Held, der Held! (s.38)

Doch auch Salm, strahlend wie alle andern, kann nicht umhin, seinen Spruch anzubringen: wie glücklich er sich schätze, den Prinzen wohlauf wiederzusehen, wie geehrt, an seiner Seite gehen zu dürfen, wie unendlich dankbar sich den ergebenen Freund des größten Kriegshelden des Jahrhunderts nennen zu können. (s.310)

„Dann wären Sie im Rann ebenso hoch über ihm gewesen, wie Sie es durch Ihren Geist schon sind.“ Ist es wirklich wahr“, fragt Ouverkerk, „daß man Ihnen die Königskrone von Polen anbot?“ (s.216)

Ich kann mir's denken“, nickt Eugen. „Die frommen Herren hielten es eben mit dem Stärkern.“ Seine Gedanken springen. „Wie stark ist der Feind?“ „Vendome und der Großprior, zählen zusammen an die vierzigtausend Mann „Und wir“ Eugen bewegt wie rechnend die Finger „zwanzigtausend, und Starhemberg höchstens noch zehntausend. (s.13)

Wie er es geplant hatte, ist der Prinz von Savoyen tatsächlich durch die französischen Linien hindurchgeschlüpft und hat im Gebiet von Verona Quartiere bezogen, um die anrückenden Hilfstruppen aus der Pfalz und dem Gothaischen zu erwarten und seinen Soldaten vor den kommenden Kämpfen noch Muße zum Verschnaufen zu gönnen. (s.115)

„Ich bin Soldat“, sagt er, „und kann nur als solcher denken. Es sind zunächst Vorhuten auszusenden, die in breitem von Polen bis in die Walachei vorstoßen. Gelingt so drängen stärkere Kräfte nach. (s.320)

„Sie sagen es,“ bestätigt Eugen mit vollem Nachdruck. Und damit sie es wieder werden, muß jener Frieden ausgelöscht werden. Sie haben ein neues Reich zu bauen, Joseph wissen sie das?“ In seiner Erregung hat er, ohne es zu merken, den Kaiser mit dem Vornamen angesprochen. Der Kaiser merkt es ebensowenig. Er atmet schwer wie einer, der mitten in einer großen Entscheidung steht, sagt mühsam: „Darauf bereite ich mich, seit ich die Krone trage!“ „Es ist die Zeit gekommen, Ihre Pläne in die Tat umzusetzen Ich glaube an Sie! Enttäuschen Sie mich nicht! Was werden sie tun?“ (s.314-315)

Einen Prinzen Eugen von Savoyen gibt es eben nur ein mal, Eure Majestät.“ „Womit Sie sagen wollen, daß ich nicht unbescheiden sein und Gott danken soll, daß er mir wenigstens diesen Mann geschickt hat? (s.240)

Immer neue Abteilungen schickt er in das mörderische Feuer und wird nicht müde, sie mit guten und mit harten Worten anzutreiben jedem andern Befehlshaber würden sie zögern, ihm gar den Gehorsam versagen; aber so groß ist ihr Vertrauen zum Prinzen, daß sie, an ihm vorbeikommend, ihr „Vivat Eugenius!“ schreien und in den sichern Tod gehen. (s.273-274)

Das nächste Jahr muß den Krieg entscheiden, Eugen." „Muß, Sire? Wir werden unser möglichstes tun. Aber der Erfolg steht, bei Gott." „Dessen Weisheit ich auch meine gerechte Sache anvertraue. — Hören Sie meinen Plan", fährt er eifrig fort. (s.202)

Der Kaiser ist unter Eugens Worten ruhiger geworden. Einmal nickte er sogar beifällig. Nun blickt er auf, fragt: Und wenn der Friede geschlossen ist?" Zum ersten mal während der Unterredung gleitet etwas wie ein Lächeln über des Prinzen unbewegliche Züge. So haben Sie das Heer, von dem ich sprach, den Blitz des Jupiter, den Sie in Ihrer Hand vermißten. Wie Sie ihn gebrauchen, ist Ihre Sache." (s.52)

Aber lehren Sie dieses Volk denselben Korpsgeist, den ich meinen Soldaten einpflanzte, lehren Sie stolz sein auf seine Zugehörigkeit zum Reich, lehren Sie den einzelnen, sich als Glied dieses Reiches zu fühlen, lehren Sie schon die Kinder, daß es nichts Höheres gibt als das Reich, das sie selbst, das alle sind — und Sie können von einem so erzogenen Volk das Unmögliche verlangen." (s.318)

Kommen Sie zu sich! Ich bin heute ein Kaiser ohne Macht, und morgen, wenn der Himmel es über mich verhängt, ein Kaiser ohne Land!" „Sie verdienen es zu sein", gibt Eugen mit jenem Freimut zurück, den er allein wagen darf, „wenn Sie in "Wahrheit so dächten. Aber ich denke besser von Ihnen", fährt er sanfter fort. „Sie werden, vom kleinen ausgehend, groß enden." (s.51)

Ich bin ein Baum, der zum Fällen bestimmt ist", entgegnet er finster. „Noch ehe die Axt an meinen Stamm gelegt wurde, kenne ich

Mein Schicksal." Er sieht voll auf, zum erstenmal während dieser Unterredung, blickt Eugen mit trüben Augen an. „Sie haben's gut", setzt er mit leisem Neid fort, „Sie müssen den einen zufriedenstellen, den Sie durch Ihre Taten sich verpflichtet haben. Selbst wenn er weniger dankbar wäre, als Ihr Kaiser es ist, so wüßten Sie wenigstens, daß es nur dieser eine ist, mit dem Sie es zu tun haben, und könnten danach Ihr Handeln einrichten. Ich hingegen bin von der wandelbaren Gunst der Masse abhängig, die immer neu gefüttert werden will und die leicht morgen ausspeit, was ihr gestern noch Lieblingskost zu sein schien. — Ich bin erledigt", schließt er aufstehend, „und kann mit nächstem schon aus unserm Spiele ausscheiden. (s.348)

„Ich bitte Sie, dem Kaiser zu sagen, ich habe mein Leben so oft für ihn gewagt, daß ich mich auch jetzt nicht scheue, es in einige Gefahr zu bringen. (s.422)

„Der Traum, Eure Majestät, den wir hegten, wird erst mit dem Tode des letzten Deutschen ausgeträumt sein. Der unbeweglich liegende Kopf wendet sich ihm ein wenig zu. Ruhiger fragt der Kaiser: „Was sagen Sie da?" „Ich sage, daß dieser Traum noch geträumt werden wird, wenn alle andern Träume aufgehört haben

werden, zu sein: denn er ist eine Verpflichtung, die keinen mehr los läßt, den sie erfaßt hat; so wie er es auch war, der unserm Werk Antrieb gab und Kraft." „Eugen — unser Werk!" Tränen zittern in des Kaisers Stimme. (s. 424-425)

Sie werden an unsere Stelle treten, den Fußbreit Boden, den wir lassen mußten, mit ihren Leibern ausfüllen; sie werden die Stellungen stürmen, vor denen wir verbluteten; sie werden den Feind schlagen, der uns noch zu trotzen wagt: denn ihnen voran weht die Fahne — unsere Fahne!" ^-„Weht sie noch, unsere Fahne?" „So hoch wie je. Hören Sie ihr Rauschen? Ich habe sie aus Ihrer erschlaffenden Hand genommen und trage sie nun. Und ich werde sie nicht sinken lassen, solange ich selber aufrecht stehe."(s.426-427)

Imperator Joseph

Joseph bebt am ganzen Leibe. Seine zuckenden' Händl fassen die Eugens, halten sie krampfhaft fest. Tief neigt er den Kopf. „Der Kaiser sind Sie", flüstert er mühevoll. „Der heimliche. der wahre Kaiser. Wie dürfte ich versagen, was Sie von mir fordern! "Wann soll ich beginnen?" „Sofort", antwortet Eugen. (s.322)

„Josephus ist anders", versichert Reidlinger. „Sie selbst sagten ja, er sei aus härterm Stoff geformt." „Als der allzu milde Leopold", berichtet Khuendorff seufzend. „Als alle andern", beharrt der Freiherr. „Ich kenne Habs-burgs Histori so gut wie Sie, Bester. Und ich sage Ihnen, daß er an Kraft und Geistesgaben einem einzigen zu vergleichen ist: dem großen Kaiser Rudolphus, dem Gründer des Erzhauses." „Möge er erfolgreich sein wie dieser", schließt Graf Khuendorff das Gespräch ab. „Das Ende ist immer das gleiche."(s.9)

Eure Majestät“ Aber er wird unterbrochen. Der junge Mann hinter dem Schreibtisch rümpft die Nase, deutet mit der Reitgerte, die er zwischen den Fingern dreht, auf die feierliche Hoftracht des andern, bemerkt mißbilligend: „Noch in Schwarz! Warum, Salm? Sie müssen doch' nicht Trauer tragen ich der ich ihr—" er streicht an sich herunter — „sooft wie möglich zu entrinnen strebe. Abwechslung, mein lieber Salm, Abwechslung! Diesen Anzug habe ich mindestens ein dutzendmal schon gesehen. **Sind Sie** denn mit ihm verheiratet?" (ss.15-16)

Muß ich das lesen? Sagen Sie mir den Inhalt. Mit dem Studium dieser endlosen Floskeln geht nur kostbare Zeit verloren. [...] Geben Sie her!" Er unterschreibt. „Das Nächste?" (s.17)

Der will genau betrachtet werden." Der Kaiser greift nach dem Blatt, lehnt sich bequemer zurück. „Er ist nicht eben erfreulich zu lesen", gibt Fürst Salm zu bedenken. „Um so strenger muß ich ihn prüfen", wirft der Kaiser, schon in die Lektüre versunken, zerstreut hin. „Der Prinz schreibt nichts, was nicht von höchster Wichtigkeit wäre." „Er

liest aufmerksam Zeile um Zeile, die Stirne gerunzelt, an den Lippen nagend. Ein- oder zweimal schüttelt er den Kopf. Endlich hat er zu Ende gelesen, legt das Blatt hin, stützt die geballte Faust darauf. „Sie haben den Bericht gelesen, Salm?“ „Ja, Eure Majestät.“ „Der Prinz hat mit jedem Worte recht. (ss.17-18)

Die bloße Erwähnung des Aufstandes treibt neue Zornesröte in die Wangen des Kaisers; aber er beherrscht sich, und nur leises Donnern ist in seiner Stimme, da er antwortet: „Solange die Rebellen das ganze Land in der Hand haben? Ich wüßte nicht wie. Was überhaupt hat der Tod meines Vaters mit einer Pazifikation tun?“ „Daß man Eurer Majestät die Fehler früherer Jahre billig nicht anrechnen kann.“ (s.19)

Bleiben Sie dieser Tugend.' treu! Begreifen Sie, daß Joseph unter dieser; Bürde leidet, die auf seine Schultern gelegt wurde, und freuen Sie sich mit mir, daß er sich nicht mit Klagen, sondern mit Zornesausbrüchen Luft macht. Zorn kann schöpferisch sein; Klagen sind es niemals.“ „So soll er schaffen!“ Es soll noch kriegerisch klingen, aber Eugens beruhigende Worte haben ihren Zweck nicht verfehlt. „Lassen Sie ihm doch Zeit, Lori! Er hat den einzigen Fehler, daß er jung ist. Wollte Gott, ich hätte diesen Fehler noch!“ (s.55-56)

Diese Blüte war Joseph, der Inbegriff aller Tugenden des Hauses, ohne die Fehler, die es bemakelten. Er war kühn ohne Waghalsigkeit, klarblickend ohne Nüchternheit, gerecht ohne Härte, gütig ohne Schwäche. Und er war mein Freund!“ (s.418)

Was der Hund wohl von dieser feierlichen Versammlung denken mag? Läßt ihn der herkömmliche Pomp auch so gleichgültig

Wie den jungen Mann unter dem Baldachin, den plötzlich, unabweisbar ein Gefühl der Einsamkeit überkommt? Weiß auch er, das Sinnbild der Treue, daß diese Kundgebung eine bloße Förmlichkeit darstellt, aus der für den Landesherrn nur Pflichten erwachsen, indes er seinen Rechten nachlaufen müßte, wenn er sie geltend machen wollte? Wo bleibt die Opferfreude, wenn's darauf ankommt? So „tief war Joseph in seine Grübeleien versunken, daß er die Eröffnungsansprache des Hofkanzlers völlig überhörte. Erst nun, da der Landmarschall sich zu seiner Rede anschickt, blickt der Kaiser auf. Er soll's kurz machen, denkt er. (s.31)

Ein leichtes, etwas geringschätziges Lächeln kräuselt die Lippen des jungen Herrschers. Leckerbissen und Gepränge. Schon zu Römerzeiten galt es als sicherstes Rezept, sich die Menge geneigt zu machen, und es hat sich offenbar nichts daran geändert. Ob er nicht auch das Bayernvolk hätte nach dieser Vorschrift traktieren sollen? Das Lächeln, kaum geboren, verschwindet wieder, macht einem gespannten, finstern Ausdruck Platz. (s.28)

Joseph bebt am ganzen Leibe. Seine zuckenden' Händl fassen die Eugens, halten sie krampfhaft fest. Tief neigt er den Kopf. „Der Kaiser

sind Sie", flüstert er mühevoll. „Der heimliche. der wahre Kaiser. Wie dürfte ich versagen, was Sie von mir fordern! "Wann soll ich beginnen?" „Sofort", antwortet Eugen. (s.322)

„Josephus ist anders", versichert Reidlinger. „Sie selbst sagten ja, er sei aus härterm Stoff geformt." „Als der allzu milde Leopold", berichtet Khuendorff seufzend. „Als alle andern", beharrt der Freiherr. „Ich kenne Habs-burgs Histori so gut wie Sie, Bester. Und ich sage Ihnen, daß er an Kraft und Geistesgaben einem einzigen zu vergleichen ist: dem großen Kaiser Rudolphus, dem Gründer des Erzhauses." „Möge er erfolgreich sein wie dieser", schließt Graf Khuendorff das Gespräch ab. „Das Ende ist immer das gleiche." (s.9)

Eure Majestät“ Aber er wird unterbrochen. Der junge Mann hinter dem Schreibtisch rümpft die Nase, deutet mit der Reitgerte, die er zwischen den Fingern dreht, auf die feierliche Hoftracht des andern, bemerkt mißbilligend: „Noch in Schwarz! Warum, Salm? Sie müssen doch' nicht Trauer tragen ich der ich ihr—" er streicht an sich herunter „sooft wie möglich zu entrinnen strebe. Abwechslung, mein lieber Salm, Abwechslung! Diesen Anzug habe ich mindestens ein dutzendmal schon gesehen. Sind Sie denn mit ihm verheiratet?" (ss.15-16)

Muß ich das lesen? Sagen Sie mir den Inhalt. Mit dem Studium dieser endlosen Floskeln geht nur kostbare Zeit verloren. [...] Geben Sie her!" Er unterschreibt. „Das Nächste?" (s.17)

Der will genau betrachtet werden." Der Kaiser greift nach dem Blatt, lehnt sich bequemer zurück. „Er ist nicht eben erfreulich zu lesen", gibt Fürst Salm zu bedenken. „Um so strenger muß ich ihn prüfen", wirft der Kaiser, schon in die Lektüre versunken, zerstreut hin. „Der Prinz schreibt nichts, was nicht von höchster Wichtigkeit wäre." „Er liest aufmerksam Zeile um Zeile, die Stirne gerunzelt, an den Lippen nagend. Ein- oder zweimal schüttelt er den Kopf. Endlich hat er zu Ende gelesen, legt das Blatt hin, stützt die geballte Faust darauf. „Sie haben den Bericht gelesen, Salm?" „Ja, Eure Majestät." „Der Prinz hat mit jedem Worte recht. (ss.17-18)

Die bloße Erwähnung des Aufstandes treibt neue Zornesröte in die Wangen des Kaisers; aber er beherrscht sich, und nur leises Donnern ist in seiner Stimme, da er antwortet: „Solang die Rebellen das ganze Land in der Hand haben? Ich wüßte nicht wie. Was überhaupt hat der Tod meines, Vaters mit einer Pazifikation tun?" „Daß man Eurer Majestät die Fehler früherer Jahre billig nicht anrechnen kann." (s.19)

Bleiben Sie dieser Tugend! treu! Begreifen Sie, daß Joseph unter dieser; Bürde leidet, die auf seine Schultern gelegt wurde, und freuen Sie sich mit mir, daß er sich nicht mit Klagen, sondern mit Zornesausbrüchen Luft macht. Zorn kann schöpferisch sein; Klagen sind es niemals." „So soll er schaffen!" „Es soll noch kriegerisch klingen, aber Eugens beruhigende Worte haben ihren Zweck nicht

verfehlt. „Lassen Sie ihm doch Zeit, Lori! Er hat den einzigen Fehler, daß er jung ist. Wollte Gott, ich hätte diesen Fehler noch!" (s.55-56)

Diese Blüte war Joseph, der Inbegriff aller Tugenden des Hauses, ohne die Fehler, die es bemakelten. Er war kühn ohne Waghalsigkeit, klarblickend ohne Nüchternheit, gerecht ohne Härte, gütig ohne Schwäche. Und er war mein Freund!" (s.418)

Was der Hund wohl von dieser feierlichen Versammlung denken mag? Läßt ihn der herkömmliche Pomp auch so gleichgültig wie den jungen Mann unter dem Baldachin, den plötzlich, unabweisbar ein Gefühl der Einsamkeit überkommt? Weiß auch er, das Sinnbild der Treue, daß diese Kundgebung eine bloße Förmlichkeit darstellt, aus der für den Landesherrn nur Pflichten erwachsen, indes er seinen Rechten nachlaufen müßte, wenn er sie geltend machen wollte? Wo bleibt die Opferfreude, wenn's darauf ankommt? So „tief war Joseph in seine Grübeleien versunken, daß er die Eröffnungsansprache des Hofkanzlers völlig überhörte. Erst nun, da der Landmarschall sich zu seiner Rede anschickt, blickt der Kaiser auf. Er soll's kurz machen, denkt er. (s.31)

Ein leichtes, etwas geringschätziges Lächeln kräuselt die Lippen des jungen Herrschers. Leckerbissen und Gepränge. Schon zu Römerzeiten galt es als sicherstes Rezept, sich die Menge geneigt zu machen, und es hat sich offenbar nichts daran geändert. Ob er nicht auch das Bayernvolk hätte nach dieser Vorschrift traktieren sollen? Das Lächeln, kaum geboren, verschwindet wieder, macht einem gespannten, finstern Ausdruck Platz. (s.28)

Kral Karl

[...] „Zumindest will ich Ihnen zugeben, daß er mir lieber ist als sein Bruder Karl." „Was haben Sie nun wieder gegen Karl? ruft er mit spaßhaftem Erschrecken. (s.56)

Aber, wenn Eure Majestät mir die Frage gestatten, was hat das mit Seiner kaiserlichen Hoheit, Ihrem Bruder, zu tun?" „Das hat es mit ihm zu tun", fährt der Kaiser wieder auf, daß ich mein Werk durch ihn nicht gefährdet sehen will! Ich habe keinen Sohn; ohne Spanien ist Karl mein Nachfolger. Wenn ich heute die Augen schließe, sinkt alles dahin, was ich plante träumte" (s.200)

Ich habe mit den Scharen von Nichtstuern aufgeräumt, die ihre Tätigkeit vollendet zu haben glaubten, wenn sie den Staatsrock mit dein Kämmererschlüssel am Hintern angelegt hatten; aus meinen Vorzimmern sind die Pfründenbettler und Almosenjäger verschwunden [...] ich habe den hochgemuten Herren des Reichstages wieder in Erinnerung gebracht, daß sie um des Reiches

willen da sind; ich habe mit Ihrer Hilfe aus einem Haufen verrotteter Landstreicher wieder eine Armee geschaffen, vor der der mächtige Ludwig zittert; ich habe begonnen, die nicht minder verrotteten Finanzen wieder in ' Ordnung zu bringen; kurz, was in den zwei Jahren meiner Regierung menschenmöglich war, habe ich getan, nicht um ' des Tages willen, sondern hinblickend auf eine fernere Zeit, der ich mich verpflichtet fühle."(s.200)

Ihr Bruder Karl bleibt Ihr Nachfolger, auch als König von Spanien oder Kaiser der Quellen des Nils. „Nein.“ Der Kaiser lächelt plötzlich vergnügt, fast schlau. „Davor habe ich mich zu schützen gewußt. Vor drei Jahren, ein Jahr vor dem Ableben unseres Vaters, schlossen wir einen Vertrag über die Erbfolge, darin ich auf Spanien, er auf Österreich verzichtet. Erst wenn eine der beiden Linien, auch, merken Sie wohl, im Weibesstamm ausstirbt, tritt das erbfolgerecht der andern in Kraft.“ „Und da Sie Töchter haben“ fällt der Prinz halb fragend ein, — so erübrigt sich nur“, ergänzt Joseph, „ihnen die richtigen Männer zu finden. Das soll meine vordringlichste Sorge sein, sowie sie erst mannbar werden.“ Er wird wieder ernst. (s.201)

Der Kardinal versteht ihn sehr wohl, hält es aber für klüger, sich unwissend zu stellen. „Was nennen Sie die Hauptsache?“ fragt er. Daß der Heilige Vater den König Karl, Seiner Majestät des Kaisers durchlauchtigsten Bruder, für den Katholischen König und den Herrn der gesamten spanischen Monarchie erkennt.“ Die Anerkennung des Königs Karl ist ja bereits erfolgt!“ (s.327)

„Und der Kaiser?“ fragt Eugen, der gespannt zugehört hat. „Gewährte mir die Entlassung augenblicks mit allen Zeichen seiner Ungnade. Ich sei nicht mehr sein Erzieher, rief er, und habe es satt, sich von mir tyrannisieren zu lassen. (s.331)

Salm

„Der Salm wird Obersthofmeister“, gibt der andere mit gleich gedämpfter Stimme zurück. „Und damit der mächtigste Mann im Staate“, ergänzt der erste. (s.6)

Der Schutz des Landes ist beschworene Pflicht des Königs“, versetzt Fürst Salm gelassen.

Seine kühne Sprache, weit entfernt, dem Kaiser zu mißfallen, gibt diesem seine völlige Ruhe zurück. (s.20)

„In diesem Ton, den Eure Majestät anzuschlagen geruhen, _ würde ich mich an die ungarische Nation wenden; ich würde allgemeine Amnestie versprechen, Abstellung aller neu eingerissenen Übelstände — und vor allem strenge Beobachtung aller Verpflichtungen, die Sie bei Ihrer Krönung zum König von Ungarn beschworen haben.“(s.20)

Abermals empfindet der junge Kaiser heimliches Wohlgefallen an der kühnen Redeweise des Fürsten. Allerdings wurde er diese bei keinem andern dulden wie bei seinem einstigen Erzieher. „So will ich nach Ihrem Rate tun“, sagt er nach einiger Überlegung. „Gott gebe, daß es zum Guten führt.“(s.21)

Daß die ungarischen Rebellen die Hand zurückstoßen werden, die er ihnen reichte, verwundert ihn nicht weiter; ohnehin hat er den Friedensschritt nur auf Anraten des Fürsten Salm unternommen: wenn es nach ihm gegangen wäre, so hätte man das Wort „Frieden“ erst ausgesprochen, sobald das Schwert in die Scheide zurückkehren konnte. Nun wohl, die ungarischen Herren scheinen wenigstens in diesem Punkte mit ihm eines Sinnes zu sein [...] (s.27)

„So wollen Eure Majestät die unfruchtbare Last tragen, bis —“ „Nein, Salm, so ist es wieder nicht. Sonst gäbe es genug Wege, ein rasches Ende zu bereiten, das immer noch einem langsamen Verwesen vorzuziehen wäre. Es muß etwas geben, das neu belebt, was tot ist, das neuen Inhalt schafft, da der alte verlorenging. Dafür bin ich tätig. „Was sollte das sein?“ fragt der Fürst mit müder Skepsis. „Wüßte ich, was, so wäre mir leichter ums Herz. Aber es wird sein, das ist meine feste Hoffnung.“ (s.173)

„Sie wissen? Durch wen?“ „Durch den Fürsten Salm, der eben bei mir war.“ „hat der alte Hitzkopf sich, beeilt, mich bei Ihnen zu verklagen? Immerhin er hat mir damit einen Dienst erwiesen. Den letzten. Sie wissen, daß wir auseinandergehen?“(s.334)

Leopold

„Die und andere“, nickt Khuendorff. „Die ungarische Rebellion könnte leicht auf Niederösterreich übergreifen. Vor drei Jahren waren die 'Kuruzen vor Wien.' Ich versteh' nicht, daß man mit dem Rakoczy nicht fertig wird. Es ist kein Ernst bei der Sache, scheint mir.“ (s.7)

Sie wissen, wie sehr Karl unserem Vater, dem verstorbenen Kaiser, gleicht. Die Ähnlichkeit geht bis zu lächerlichen Einzelheiten, bis zu seiner Vorliebe für die starre Etikette, hinter der er sein scheues, schüchternes Wesen verbergen kann, bis zu seiner Musiknarrheit. Ist Ihnen bekannt, daß er sich aus dem ganzen Nachlaß nichts anderes erbat als die Musikinstrumente des Hochseligen?“ (s.199)

Eine fliegende Röte auf den Wangen, die gleich wieder vergeht, erhebt sich der Kaiser, um zu antworten. Auch er spricht nur kurz. Aber was er sagt, läßt die Versammlung aufhorchen. Die helle herrische Stimme stößt durch alles Herkommen hindurch, sie macht nicht schöne Worte, hinter denen nichts steckt, sie spricht zur Sache! „Ihr redet von euren Rechten und Freiheiten, meine Herren Stände, von euren Privilegien und guten Gewohnheiten. Ich aber will zu euch

von euren Pflichten und Untertänigkeiten reden, von schuldigem Gehorsam und dienstfertigem Eifer. (s.32)

„Ich liebte meinen Vater, so wie auch Sie ihn liebten, wie jeder, der Gelegenheit hatte, dieses gütige, liebevolle Herz kennenzulernen; aber diese Liebe machte mich nicht blind gegen die Fehler, die ohne, die gegen seinen Willen geschahen, gegen den vor Wem, daß sie überhaupt geschehen konnten.“ (s.199)

Ist ja auch der Sarg dazwischen“, brummt Khuendorff. „Ja, und die kaiserlichen Räte und die Prälaten“, zählt der Freiherr auf, „und das erzbischöfliche Kapitel und die Hohe Schule. — Der Musikanten sind aber nicht so viele wie beim Leichenbegängnis weiland des Kaisers Leopold.“ (s.429)

„Das meine ich eben!“ fährt der junge Kaiser heftig auf. „Daß es einem Klüngel von Nutznießern und Schranzen Imgen konnte, ihn von der Außenwelt so völlig abzusperren! Er wußte von ihr sowenig wie sie von ihm. Kein Laut drang durch die festgeschlossenen Türen; drinnen erklangen die melancholischen Wohlklänge seiner Phantasien auf dem Cembalo, draußen das weniger harmonische Wehgeschrei der Unterdrückten und Gepeinigten. Und jene, die Ihm helfen sollten, das Reich zu regieren, nahmen ihm die fast so gänzlich ab, daß überhaupt nur sie in seinem Namen reagierten!“ (s.199)

Sie, die dem Tode am nächsten stehen, scheinen vor allen andern berufen, ihn zu grüßen, den Allbeherrscher, dessen Walten auch vor dem Träger der höchsten weltlichen Würde dieser Erde nicht haltmachte, vor dem Kaiser Leopold, dem Ersten seines Namens. (s.5)

Kral Ludwig

Ein wenig besser, aber auch nicht großartig, lassen sich Für die Heere des Sonnenkönigs die Kriegseignisse am Rhein an. Hier kommandiert das Reichsheer der alte Prinz Ludwig von Baden, der Türkenlouis. (s.117-118)

Um wenigsten pomphaft aber ist der eintretende König selbst. Ludwig ließ sich ein glänzendes Hofkleid bereitlegen, um noch einmal, am Abend seines Lebens, wie die Sonne zu strahlen, die er sich zum Sinnbild erwählt hatte; als aber die Kammerherren es ihm angelegt hatten, empfand auch er die Kälte unangenehm, die das ganze weitläufige Schloß durchzieht. Er ließ sich wieder entkleiden und wählte ein einfaches, aber warmes Hauskleid von dunklem Tuch, über das er zu aller Sicherheit noch einen leichten Pelz anlegte. Die gichtischen Füße stecken in dicken, höchst unköniglichen

Filzschuhen, die Hände birgt er in einem kleinen Muff, dessen ihm um den Hals hängende Schnur das blaue Band Heiligen-Geist-Ordens verdrückt. Nur die Staatsperücke hat er beibehalten, denn sie wärm seinen kahlen Schädel ebenso gut wie die behagliche Nachtmütze. (s.203-204)

Madame de Maintenon herrscht nun an Stelle der sanften La Valliere, die nur glücklich war, wenn sie ihren königlichen Galan glücklich wußte [...] (s. 69)

Ich kenne diese kleinen deutschen Fürsten ...dreizehn, einundzwanzig, einunddreißig... Die glauben, wenn in ihren lumpigen Herzogtümern —... siebenundsechzig, zweiundsiebzig, achtundsiebzig... ein Ziegel vom Dach fällt, so erbebe die Welt... siebenundneunzig, tausenddreißig, tausendsieben, tausendzwölf. Ich habe gewonnen, Francoise." (s.70-71)

Geschmeichelt steckt der König das Kompliment ein, schiebt ihr die Karten hin. „Sie geben." Er wendet den Kopf nach dem Kammerherrn, der wartend steht. „Sie sind noch immer da?" (s.71)

„Einen Stuhl", knurrt der König übellaunig dem Kammerherrn zu. Und da dieser gehorcht, ..höflicher, aber kaum Freundlicher zum Herzog: „Nehmen Sie Platz, mein Vetter." Er sitzt unbeweglich, bis der rückwärts hinausschreitende Höfling das Zimmer verlassen hat, fragt dann griesgrämig: „Welchem Umstände verdanke ich zu dieser ungewöhnlichen Stunde das Vergnügen Ihres Besuches? Kurfürst Max Emanuel hört den versteckten Vorwurf aus diesen Worten. Aber er ist zu erregt, um sich bei Entschuldigungen aufzuhalten. (s.72)

Die Herzogin weilt nicht in Bayern", erwidert der Kurfürst dumpf. „Man hat sie aus dem Lande entfernt und ihr dann die Rückkehr verweigert. Aber", würgt er hervor, meine Kinder hat man mir geraubt und nach Österreich verschleppt — nach Graz oder Klagenfurt — ich weiß nicht." den alten König sind die genannten Orte völlig unbekannt, Und das persönliche Schicksal seines Verbündeten läßt ihn kalt. Nur um der Höflichkeit Genüge zu tun, sagt er: „Ich fühle warm mit Ihrem Unglück." Was will er eigentlich von mir? denkt er. (s.72)

Sie hatten eben das Unglück, lieber Vetter, nach der unseligen Bataille von Höchstädt das Land verlassen zu müssen." Dem Kurfürsten steigt das Blut zu Kopf. „Die Niederlage von Höchstädt ist nicht meine Schuld", grollt er, die zornigen Augen starr auf den König geheftet. (s.73)

„Ich denke von Ihren militärischen Talenten zu hoch, als daß ich annähme, Sie könnten das im Ernst von mir verlangen. Ihre Sorge um Ihr Herzogtum macht Ihnen alle Ehre; aber Sie dürfen nicht vergessen, daß meine Sorgen weit größer sind. Meine Armeen stehen in Spanien, in Italien, in Flandern und am Rhein; ihre Bewegungen sind einem umfassenden wohlerwogenen Kriegsplan untergeordnet.

Wollen Sie etwa, daß ich diesen umstoße, nur um Bayern zu Hilfe zu eilen? Sein Schicksal liegt in guter Hand. Aber Sie müssen Geduld haben, lieber Vetter, Geduld! "Wenn er doch endlich ginge, denkt er, auf Madame de Maintenons Hände schielend, die unaufhörlich die Karten mischt. (s.74)

Da bietet sich eine Gelegenheit, zwei Fliegen mit einem Schlage zu treffen. Mit einem matten Abglanz einst Strahlender königlicher Huld wendet er sich dem Herzog zu. „Mein lieber Vetter“, sagt er gewinnend, „Sie sollen sehen, wie sehr Ihr Wohl mir am Herzen liegt. Ich bin bereit, Ihre und Ihres Bruders Interessen meinen Absichten voranzustellen. Die erste Offensive des Jahres geht gegen Lüttich.“ „Wirklich?“ Der Kurfürst blickt ihn hoffnungsfreudig „Noch mehr als das“, fährt der König mit der Geste eines segenspendenden Gottes fort. „Sie selbst sollen die Armee führen, die diese Offensive zur Aufgabe hat. Ich bin überzeugt, Sie werden alles tun, um das Unglück von Höchstädt wettzumachen, zumal meine Maßnahmen Ihnen den Prinzen Eugen, den einen Ihrer großen Gegner, vom Halse schaffen. Sie werden es allein mit dem Herzog von Marlborough zu tun haben.“ (s. 75)

In wenigen Stunden ist die beste Armee des Sonnenkönigs vernichtet, büßt an Toten, Gefangenen und Deserteuren über zwanzigtausend Mann ein, während die Verbündeten ihren Sieg mit kaum einem Zwanzigstel dieser Opfer erkaufen. Achtundzwanzig Geschütze, achtzig Fahnen, die Kriegskasse und das ganze Gepäck fallen in die Hände der Sieger; aber was noch ärger ist: durch diese Niederlage gehen die spanischen Niederlande für Frankreich verloren. (s.119)

Weil König Ludwig Herr ist in seinem Haus und ich nicht. Sehen Sie, wie er seine Generale auswechselt, wenn sie nichts taugen, indes ich auf den Tod des einen warten muß, um einen andern an seine Stelle setzen zu können. Und auch dann darf ich nicht den erwählen, den ich möchte, sondern muß mich an die Anciennität halten. An dieser Anciennität wird' noch das Reich zugrunde gehen! (s.170)

„Für Sie, lieber Villars“, unterbricht ihn der König, „habe Ich eine Sonderaufgabe, nicht weniger wichtig als jene, die Sie so glänzend lösten: Sie sollen die Dauphine schützen.“ „Die Dauphine, Sire?“ ruft Villars. „Gegen wen?“ „Gegen Meinen gefährlichsten Gegner, den Prinzen von Savoyen.“ Er läßt Villars nicht Zeit zu einer weiteren Erörterung, fährt rasch fort: „Es bleibt noch die flandrische Armee, die den Hauptschlag führen soll. Ich habe sie dem Herzog von Burgund unterstellt.“ (s.206)

Mein Leben lang habe ich Krieg geführt“, hört, er wieder die dumpfe Stimme Ludwigs, „Ströme von Blut vergossen, ganze Länder verwüstet — und alles war umsonst. So will ich wenigstens meine letzten Jahre im Frieden leben.“ Wieder übermannt ihn jene

greisenhafte Erregung. „Dazu habe ich doch das Recht, wie?“ kreischt er. (s.341)

„Und Frieden machen mit Frankreich?“ „Und Frieden machen mit Frankreich. Ich kenne die Art unserer Politiker: was sie machen, das machen sie ganz: das Anständige wie das Verwerfliche.“ „So weiß ich das beste Mittel, Ihren Feinden entgegenzutreten: wir stehen unmittelbar vor dem größten, vielleicht dem letzten Kampf; bedecken Sie sich darin so mit Ruhm, daß die Trompete der Fama das Zischen Ihrer Neider übertönt. Wenn die Sonne in ihrem Glanz erstrahlt, hat das Nachtgewürm es eilig, sich zu verkriechen.“ „Doch sie geht auch unter“, murmelt der Herzog bedrückt. Ruckt die Schultern, reißt sich hoch, wirft den Kopf in den Nacken. „Aber Sie haben recht: es soll wenigstens ein Sonnenuntergang werden, der ihnen die Augen blendet!“ (s.349)

Rakoczy

Welchem Umstände habe ich es zu danken, daß mit einemmal alle meine Lieben um mich versammelt sind?“ „Der Gnade des Kaisers“, erwidert der Kavalier, immer noch lächelnd. Rakoczy wird von Augenblick zu Augenblick zurückhaltender, mißtrauischer. „Mit der Gnade des Kaisers“ — er betont das Wort — „habe ich nichts zu tun. [...] Und als König werde ich ihn erst anerkennen, wenn er Ungarn dessen verbrieft Rechte zurückgegeben hat.“ (s.107)

Sie werden noch ganz anders kämpfen, wenn sie wissen, wofür.“ Du bist unser Anführer, du mußt wissen, was du tust. Aber ich warne dich! Laß den Kampf um unsere Freiheit nicht einen Streit um Worte werden!“ „Du redest, als wollten wir mit dem Könige prozessieren!“ (s.24)

»Du mußt schlagen, Ferencz!“ fragt er eindringlich „Ich werde dir's immer wieder sagen: schlagen! Anders wirst du uns die Freiheit nicht erringen.“ „Schlagen will ich und werd' ich“, antwortet Rakoczy. „Doch damit allein ist's nicht getan.“ (s.24)

„Fürst“ — Oszkay zuckt die Achseln — „wo ist die Freiheit, die du uns versprochen hast? In Siebenbürgen, zu dessen Fürsten wir dich erwählten, steht noch immer der Rabutin, und die Hauptarmee soll, heißt es, wiederum dem Heister unterstellt werden.“ (s.212)

Auch diesmal bleibt der erwartete Widerhall aus. Nach wie vor verharren sie in ihrem verstockten Schweigen, spielen mürrisch mit dem Schnurrbart, kauen verdrossen an den Lippen. Einer gähnt verstohlen, blickt gleichgültig zum Fenster hinaus, obgleich draußen nichts zu sehen ist als der wolkenverhangene Himmel

eines kühlen, trüben Augusttages. Rakoczy fühlt einen dumpfen Groll in sich aufsteigen. (s.251)

Als wir den Kampf für unsere Freiheit begannen, wußten wir alle gut, daß dieser Kampf-Opfer.kosten werde. Ich habe mich ihnen nicht entzogen, aber ich verlange von eurer jedem, daß er desgleichen tue, daß nicht Feigheit und Mattherzigkeit das Erreichte gefährde und uns zu einem Frieden zwingt, der nichts anderes wäre als eine bedingungslose Übergabe an die Unterdrücker unserer Heimat!" (s.252)

Schweigen, Schweigen. Wenn er allein in dem weitläufigen Saal stünde, es könnte nicht stiller um ihn sein. Er möchte am liebsten schreien, um diese Mauer der toten Stille zu durchdringen, aber er weiß, daß es vergeblich wäre. Es bleibt ihm nur eines: sie zum Sprechen zu zwingen, um ihre verhohlenen Gedanken zu erforschen.(s.252)

Hab ich euch?" schreit er. „Bin ich euch auf eure Listen draufgekommen?" Er fährt auf den Grafen los: „Soll ich zum Verräter werden an der Sache des Vaterlandes, damit ihr es ungehindert vergewaltigen könnt „Lieber Franz —" sucht ihn der Graf zu beschwichtigen. Doch Rakoczy tobt weiter: „Schlau ausgedacht, schlau! Der Rakoczy wird in einen goldenen Käfig gesperrt, er verliert seinen Anhang, die Rebellion ihren Führer. (s.112)

„Sieh dir nun das Vaterland an, das wir nach deinem Worte retten, befreien sollten. Wo früher lachende Fluren, reife Felder sich breiteten, ist heute unfruchtbares Ödland, wo geräumige Dörfer im Schatten alter Bäume prangten, recken sich heute aus Schutthaufen ein paar brandgeschwärzte Balken anklagend gegen den Himmel. Niemand kann erweisen, daß der Krieg zum Nutzen des Landes geführt werde. (s.253)

„Geächtet!" lacht Otliok höhnisch auf. »Er ist in Gnaden aufgenommen und vom Kaiser zum General ernannt. Der Kaiser selbst hat seine Begnadigung und sein Patent unterschrieben."Rakoczy vermag kaum noch an sich zu halten. Sein wundes Gesicht zuckt, die Hände krampfen sich um die Scheide seines Säbels, die er quer vor sich hält. „Es gibt auch noch andere. Strafen", gurgelt er. „Denk an den Verräter Beszeredyi, dem ich den Kopf vor die Füße legen ließ!" „Ja", schreit Otliok, „und an den jungen Okolicsanyi, den du gleichfalls hinrichten ließest, und an Rakowszky, der zu Onod vor deinen Augen niedergesäbelt wurde!"(s.254)

Du wirst, wenn du alle andern ins Unglück gestürzt hast, dafür Sorge tragen, dich in Sicherheit zu bringen." Abermals wendet er sich an die Versammelten, hebt die gefesselten Hände gegen sie. „Und das ist der Mann", ruft er leidenschaftlich, „dem ihr anhanget! Ein Wortemacher und Windbläser, der nie an etwas anderes dachte als

an sein eigenes Heil!" Rakoczy sieht, wie der Einfluß von Oszkays Worten immer stärker wird. Er muß ein Ende machen, sonst verführt ihm die Schlange noch seine letzten Getreuen. (s.377)

So wollt ihr alle euern Frieden machen mit dem dem Kaiser?" fragt er. „Alle“, betont Karolyi ätzend. „Sieh um dich. Es ist nicht einer mehr, der dir noch anhinge. Du bist ganz allein, du und Bercsenyi“, schließt er mit grausamem Triumph. (s.406)

Ja“, nickt Karolyi herb. „Wir waren Narren genug, dirzu folgen. Das war unser Fehler, für den wir schwer büßen. (s.407)

So willst du den Kampf auf geben? ""Trägt "Karolyi. „Ja“, nickt Rakoczy. „Aber nicht, um meinen Frieden zu machen mit dem Kaiser und aus seiner Hand als Gnadengeschenk einen Teil dessen zu nehmen, was rechtens mir gehört. Und auch nicht um den Preis eines unedlen Verzichtes auf meinen Fürstenrang. Denn, Karolyi, sag das den kaiserlichen Unterhändlern: Rakoczy Ferencz verzichtet nicht. Er weicht nur der Gewalt, die stärker ist als er.“(s.409)

„Du wirst mit mir gehen, Miklos. Es ist das letzte Opfer, das ich von dir verlange. Wir werden das bittere Brot der Verbannung miteinander teilen, wie wir die Größe unserer Gedanken teilten. Und wenn wir an langen Winterabenden beisammensitzen und die Hände, die nie wieder ein Schwert schwingen werden, ans Feuer halten, um sie zu erwärmen, so werden wir einander erzählen, wie groß Ungarn hätte werden können, wenn seine Streiter unser würdig gewesen wären.“ ' „Ungarn wird euch vergessen“, sagt Karolyi hart, trocken. „Ungarn“, greift der Fürst das Wort auf, „wird unser gedenken, solange noch ein Kind ein ungarisches Wort sprechen kann. (s.409-410)

Kurmaca Kişiler – Reidlinger ve Khuendorff

„Sehen Sie“, sagt er halblaut zu seinem Nachbarn, „wie der Traun sich.. gehabt. Als hatte er das Leichenbegängnis angeordnet und sei nun zufrieden, daß alles nach Sitte und Ordnung läuft.“ „Er hat auch seine Sorgen“, erwidert der andre, „aber er weiß sie wohl zu verbergen.“ „Sorgen“, fällt der erste lebhaft ein, „haben wir alle. Par Dieu, mein lieber Khuendorff, es ist heute kein sonderliches Pläsier, Römischer Kaiser zu sein.“(s.6)

„Der neue Herr soll auch ein großer Musicus sein“, lenkt Reidlinger ein.„Ich wollte“, knurrt Khuendorff übellaunig, „er tat' lieber ein großer Herrscher werden.“„Sie glauben nicht an den neuen

Kaiser?" fragt der Freiherr leiser. Der Graf antwortet nicht gleich, schreitet in Gedanken. (s.430)

„Ich hab' an diesen da zu sehr geglaubt." Reidlinger hebt den Kopf, sieht ihn überrascht an. Sie waren doch voller Zweifel, da er seine Regierung antrat! „Er hat mich überzeugt", murmelt der Graf trübe. „So argwöhnisch ich sein Wirken verfolgte, willens, Fehler aufzuspüren, die ich ihm ankreiden könnte — ich fand keine. Wohin man blickt, Ansätze zu Gutem, das unter ihm herrlich erblüht wäre." (s.430)

Der Kaiser, heißt es, wollte noch mehr", flüstert der Freiherr. „Fürst Trautson soll gewisse Schriften auf dem Tische des Verewigten gefunden haben, die auf Verlangen der Ärzte verbrannt werden mußten, maßen sie des Stoffes der Ansteckung voll —" „Ich habe davon gehört", nickt Khuendorff. „Projekte, das Reich zu reformieren. Sie sinken mit ihrem Urheber ins Grab." „Warum? Noch lebt Prinz Eugen." „Prinz Eugen!" Der Alte verzieht den Mund zu schmerzlich bitterer Grimasse. „Ist Ihnen nicht aufgefallen, daß der Prinz heute fehlt?" „Er ist vor drei Tagen zur Armee abgereist." „Ja, um die Wahl Karls von Spanien zu sichern." „Eugen? Josephs engster Freund?" (s.431)

Sie sehen zu schwarz, bester Graf. Es wäre nicht das erste Mal, daß ein großer Mann einen Zögernden überzeugt." „Man kann keinen überzeugen, dem das Zögern zur zweiten Natur geworden ist. Ich kenne Karl. Er ist ein echter Habsburger: halben Willens und halber Kraft, immer nur bemüht, Kompromisse zu schließen und das Unabwendbare hinauszuschieben, statt ihm entgegenzutreten und es zu meistern," „Ein strenges Urteil, Graf Khuendorff!" (ss.431-432)

Wratisslaw

Ja", kehrt Traun zum Gegenstand ihres vorigen Gesprächs zurück, „über die Erhöhung des Savoyers freu' ich mich auch. Nun wird hoffentlich auch am Rhein der Krieg in Bewegung kommen." Der Prinz sollt' am besten überall sein", versetzt Wratisslaw kopfschüttelnd. „Bei uns möchten ihn die einen in Neapel, die andern wünschen ihn an den Rhein, die Engländer möchten ihn vor Toulon haben, und König. Karl begehrt ihn zu sich nach Spanien." (s.150-151)

„Wir haben furchtbar viel zu tun", stöhnt Wratisslaw. Sieht vorsichtig um sich, tuschelt hinter der vorgehaltenen Hand: „Es ist ein Friedensangebot eingelaufen." Von?" „Vom Allerchristlichsten Louis, von wem denn sonst?" Er befeuchtet sich die Lippen mit der Zungenspitze. Das sieht so aus, als lecke sich ein dicker Kater nach einer genußreichen Mahlzeit das Maul. (s.145)

Der Markgraf von Bayreuth, dem sie wenige Minuten später gegenüberstehen, ist ein Bild des Jammers. Sein militärischer

Mißerfolg hat ihn gebrochen. Mit zitternden Händen, Tränen in den Augen, empfängt er seine Besucher, bittet sie mit der Demut äußerster Selbsterniedrigung, Platz zu nehmen. Der Kurfürst zeigt einige Verlegenheit: er sieht im Markgrafen den den Standesgenossen, den kränken zu müssen ihn selbst schmerzt; hingegen hat Graf Wratislaw alle Behaglichkeit verloren, tritt, ganz kaiserlicher Gesandter, mit einer eisigen Höflichkeit auf, die mehr verletzt, als schroffe Härte es vermöchte. (s.178-179)

„Und dazu sollen wir ihnen verhelfen?“ „Ja, sie —“ noch leiser wird Wratislaws Stimme — „tendieren auf Toulon.“ „Aber das ist doch ein Wahnsinn“, fährt Traun auf. „Toulon mit seinen starken Befestigungen!“ „Pscht, nicht so laut!“ mahnt der Diplomat. „Ja“, spricht er weiter, „Sie haben recht, es ist ein Wahnsinn. Der Prinz von Savoyen schreibt einen verzweifelten Brief nach dem andern.“ (s.146)

„Lieber Traun“, erwidert er, „jetzt rächt sich die jahrhundertealte Mißwirtschaft. Wir sind aufs englische Gold angewiesen und müssen tanzen, wie sie pfeifen. Wenn nur“ — er deutet mit einer raschen Bewegung hinunter, schließt bitter — „das Geld für Festivitäten da ist!“ „Gönnen Sie doch dem jungen Kaiser die Freude“, begünstigt der Landmarschall. „Er hat sich's ehrlich verdient.“ Wratislaw antwortet nicht, und es wäre auch ganz nutzlos [...] (s.146)

Selbst der griesgrämige Wratislaw muß sich eingestehen, daß der Kaiser eine wahrhaft herrscherliche Erscheinung ist, wie er da strahlend, lächelnd in die Reitbahn einzieht. Der Oberbereiter persönlich, der Signor Capitolo der sonst so hoffärtig ist, daß er sogar hochadelige Kavaliers von oben herab behandelt, führt sein Pferd, den sechsjährigen Neapolitano, den Stolz des kaiserlichen Stalles. (s.147)

Das ist doch die Prinzessin Elisabeth von Braunschweig, Verwandte der Kaiserin.“ „Die Braut des spanischen Königs Karl?“ „Er ist noch nicht so sicher König, und sie ist noch nicht sicher Braut.“ „Jesus, Wratislaw, sind Sie aber heut grantig!“ „Schaun Sie lieber zu, die zweite Squadra zieht ein.“ (s.148)

Graf Wratislaw schiebt seinen dicklichen Leib heran, läßt sich mit leisem Ächzen in den Fauteuil fallen. Die beiden Herren tauschen einen verbindlichen Händedruck; dann beginnt Wratislaw eifrig die Schöße seines Staatsrockes zu glätten, auf die er sich in der Eile gesetzt hat. (s.145)

Sie sind im Geiste nicht hier, Wratislaw“, sagt er halbfragend der Diplomat öffnet die müden Augen. „Ich bin froh“, erwidert er, „daß ich ein bisschen ausruhen kann. Auch sind diese ritterlichen Spiele nicht sehr nach meinem Gusto. Ich bin mehr der Musica zugewandt, wie weiland der Kaiser Leopold. (s.149)

Vendôme

Nun denn, Sire, alle unsere Pläne sind gefährdet, wenn Ich heute abberufen werde. Ich habe sie entworfen, ich kenne «dies Land, ich kenne die Truppen und vor allem, ich kenne den ¹ iegner. Mir kann der Prinz Eugen von Savoyen lästig werden, vielleicht unangenehm; einem mit den Verhältnissen unbekannten Nachfolger könnte er verderblich sein; ich traue mir zu, ihn im Pögebiet festzuhalten.» (s.123)

„Nun denn“, sagt sie steif, „es ist noch nicht zu spät. Schicken Sie Ihren Vendome wieder nach Italien zurück.“ Aber der König schüttelt den Kopf. „Italien ist wichtig“, erwidert er, „aber Frankreich ist noch wichtiger. Ich brauche einen Mann, der das Land zu verteidigen vermag, verstehen Sie? Auf den ich mich verlassen kann! Und ich habe nur zwei solche, und der andere, Villars, ist am Rhein unabkömmlich. Darum muß Vendôme her, sonst zieht eines Tages Marlborough durch die Pforte von Saint Martin ein.“ (s.126)

„Ja, es war mein Fehler“, räumt der König ein, ihm ein Kommando anzuvertrauen. Villeroy, den ich ihm an die Seite gab, vermochte sich gegen ihn nicht durchzusetzen.“ Er lächelt herb. „Ich habe Unglück mit meinen Kommandanten. Der eine verliert mir eine große Schlacht gegen den Herzog von Marlborough, der andere gibt im letzten Augenblick die Belagerung des schon sturmreifen Barcelona auf, Villars am Rhein vermag gegen die Befestigungen der Deutschen nichts auszurichten.“ „Und ich“, wirft Vendome bitter ein, „lasse Ihren gefährlichsten Gegner entkommen. Das wollen Sie doch sagen, Sir?“ (s.122)

„Ich mache Ihnen keinen Vorwurf“, versetzt er grämlich. „Aber Sie werden mir zu geben, daß meine Lage nicht an-'genehm ist. Darum sollten Sie lieber, statt mir Sottisen zu sagen, helfen, die Mißlichkeiten wiedergutzumachen.“ „Wenn Eure Majestät meine Dienste brauchen können“, gibt der Feldherr betont zurück, „so wissen Sie, daß ich Ihnen stets zur Verfügung stehe.“ „Natürlich brauche ich Ihre Dienste“, versetzt der König mit einem nur halb gelungenen Versuch, freundlich zu sprechen. (s.122)

„Sprechen Sie nur, mein Lieber, sprechen Sie!“ fordert ihn Ludwig auf. Der Umstand, daß Vendôme sich fügt, schafft ihm solche Erleichterung, daß seine Freundlichkeit fast natürlich wird. (s.124)

Sire ich bin ein alter Soldat und habe in den Feldlagern von Eurer Majestät Armeen die gebotene Höflichkeit verlernt. Darum wiederhole ich ganz einfach, vielleicht tölpelhaft meine Bitte: erweisen Sie die mir in Aussicht gestellte Ehre einem andern, Fähigem — Geschicktem und entlassen Sie mich aus einem Dienste, dessen Last ich kaum noch zu ertragen imstande bin.“ (s.208)

Sire", sagt er, „ich danke Euer Majestät für das mir zugedachten Vertrauen, das ich zu rechtfertigen hoffe. Ich wage nur die Vermutung, daß ich auf dem mir zugedachten Posten Euer Majestät nicht allzuviel Dienste erweisen kann.“ (s.209)

„Nein!“ Läßt sich Vendome wieder vernehmen. Der Prinz richtet seine schläfrigen Augen auf ihn. „Sie werden mir immer unbegreiflicher, lieber Herzog“, sagt er mit gönnerhafter Nachlässigkeit. „Wer anderer als Sie predigte unaufhörlich, wir müssen den Kampf aufnehmen? Und nun, das es nach ihrem Willen gehen soll, sind Sie plötzlich wieder anderer Ansicht.“ Voll unverhohlener Feindseligkeit misst ihn Vendome vom Kopf bis zu den Füßen. Sein Schweigen ist das Schweigen eines, der überlegt, ob er einem Dummkopf überhaupt antworten soll. (s.259)

Vendôme hat ganz recht",wiederholt der König. „Hätte ich früher auf ihn gehört, so wäre heute unsere Lage anders. Hier lag mir Chamillart in den Ohren, der elende Villeroy, den ich schon nach der Niederlage von Ramilles hätte davonjagen sollen — und selbst Sie, Françoise, selbst Sie. Darum ließ ich mich bestimmen, das Kommando meinem Enkel zu geben und einen Mann von Vendômes Verdiensten rückzusetzen. Da sehen Sie den Erfolg.“ (s.304)

„Ludwig! Wissen Sie denn, was Sie sprechen? Diese Vorwürfe“, „Sind nur zu berechtigt. Es dauerte lange, bis ich verstand, aber nun vermag nichts mehr meinen Blick zu trüben! Der Prinz rechnet mit meinem Ableben, scheut es, den Krieg zu übernehmen, den ich führe. Ob er überhaupt militärische Fähigkeiten hat, weiß ich nicht; aber seine Absicht, den Feinden in die Hände zu arbeiten, ist offenkundig: ich soll zu Frieden gezwungen werden!“ (s.305)

Marlborough

Dort kämpfen die Holländer vereint mit dem englischen Hilfskorps, das der Herzog von Marlborough, der Freund des Prinzen Eugen, kommandiert. (s.118)

„Sie verstehen mich sehr gut, Prinz“, antwortet er. „Wozu das Versteckenspielen? Ich meine, daß man mir überhaupt keinen Nachfolger geben wird, daß mit meinem Abtreten auch meine Heere das Kriegstheater verlassen werden; daß England, gelingt es meinen Feinden, mich zu stürzen, sein Bündnis mit dem Kaiser lösen und den Kampf aufgeben wird.“ „Und Frieden machen mit Frankreich?“ (s.348-349)

Eugen möchte gern nach dem Verhalten der deutschen Truppen fragen, die dem Transport als Bedeckung beigegeben waren. Aber er unterläßt es: er würde von Marlborough, der nur seine

Engländer lobt, ja doch keine richtige, Auskunft erhalten. Statt dessen kehrt er zum Hauptgegenstand seiner Sorgen, der Belagerung, zurück. (s.281)

Dann", meint Marlborough, „tut mir mein Freund, der Prinz von Savoyen, leid." „Und warum, wenn ich fragen darf, Herr Herzog?" „Weil ich Ihnen vorher die Zitadelle derart zusammenschießen werde, daß der Prinz nicht einmal den Umriß wird erkennen können." (s.365)

„Ich schätze zwei Marschälle von Frank reich besonders, Villars und Vendome, und mit einem von beiden haben wir es zu tun." Der Herzog von Marlborough wird sogleich ernst. „Mehr zu tun, als uns lieb ist", sagt er. Vendome ist heute schon so stark, daß ich es nicht wagen darf, ihn mit meinen kaum sechzigtausend Mann anzugreifen. Damit fällt unser ursprünglicher Plan ins Wasser." (s.215-216)

„Es ist sehr gefährlich, mit Marlborough anzubinden; aber es ist geradezu verhängnisvoll, in die Zange zwischen Marlborough und dem Prinzen von Savoyen zu geraten." „Und dem Marschall Ouverkerk", ergänzt der Savoyer verbindlich. „Ach —", wehrt der Marschall ab. „Ich bin ein alter Soldat, der ein Korps zu führen versteht, nicht mehr. Ihrer beider kann ich mich keinem vergleichen." (s.219)

Es ist uns gelungen, Marlborough in die Defensive zu drängen, und wir bedrohen seine Verbindungen. Was haben wir zu fürchten?" „Alles", erwidert der Marschall kurz, „Marlborough operiert sehr geschickt.(s.220)

Der Kurfürst von Bayern, sein Gegner, steht in starker Stellung und könnte gemächlich das Eintreffen des aus Italien anmarschierenden Korps Marsin abwarten; aber aus Paris sind eindeutige Befehle gekommen, die die Schlacht anordnen, und überdies weiß Marlborough die Eitelkeit Villeroys, des Unterführers Max Emanuels, auszunützen und die Franzosen ins freie Feld zu locken. (s.118)

Tarihsel olay taşıyıcıları

Halk

Auch wir werden fallen,. tapfer und treu wie Sie. Doch auch das soll uns nicht irre machen: denn hinter uns rücken schon die Reserven heran, frische, unverbrauchte Kämpfer,,-wie wir es einst waren. (s.426)

Ein treues Volk! sagen jene, die zu ihm für die Bayern sprechen wagen. Auch der Savoyer. Mag sein. Aber das ¹ ugt eben für den tiefen Fall des Reiches, daß seine Unter-inini zuerst an ihre Fürsten denken, nicht an das Ganze, di m sie angehören. Wäre es, wie

es sein sollte, so müßten die Bayern sich am gleichen Tag von ihrem Herzog lossagen, da er wider das Reich aufsteht. (s.28-29)

„Was hätte ich sonst tun sollen?“ murmelt Rakoczy, wieder in seine Starrheit zurückfallend „Erkennen, daß die Freiheit nicht von außen kommen kann. Ein Volk kann nicht anders frei werden als durch sich selbst. Darum mußt du einen Frieden annehmen, sobald er irgend annehmbar war.“ „Und dem Volke einreden, nun sei alles erreicht, worum es sich bemühte, und die Hände in den Schoß legen?“ (s.407)

Senden Sie Ihre Kommissäre in die Pfalz, nach Schwaben — überall hin, Wo Bauern keinen Raum meinenden. Rufen Sie die Ströme Volkes, die Ihnen hier ein eues Reich gründen sollen — nicht mit dem Schwerte, wie Reiche sonst, gegründet werden, sondern mit Spaten und Pflug. (s.320)

[...] im Süden aber ist Scholle um Scholle, Acker um Acker bereit für die Hand, die Samen in die Furchen streut! "Wartet Volk um Volk auf das Licht, das ihm seine Finsternis erleuchtet! Befreit muß das Land werden — entweder von uns oder von Rußland.(s.321)

Räte des entflohenen Kurfürsten wiegeln das Volk auf, abgedankte alte Soldaten. üben es militärisch, heimliche Warfensendungen kommen aus Frankreich — es fehlt nur noch, daß die Verschwörung einen Führer erhalte, so lodert der Aufstand allenthalben auf. (s.28)

„Man hat“, fährt dieser fort, „an Stelle der einheimischen Magnaten Fremde auf die maßgebenden Posten gesetzt, man hat den kleinen Adel von seinen Sitzen vertrieben, man hat das gemeine Volk in Elend versinken lassen; man hat alle beschworenen Freiheiten der Sitte, des Brauchtums, Religion mißachtet. Eure Majestät, das sind Dinge, die man einer ehrliebenden Nation nicht straflos antun kann. Ich schmeichle mir, Ihr treuer Diener zu sein; aber ich weiß nicht, was ich täte, wenn ich dulden müßte, was Adel und Volk in Ungarn erduldet haben.“ (s.20-21)

„Nein“, berichtigt Karolyi. „Dem Volke sagen, daß dies die Grundlage sei, darauf weiterzubauen; daß die Freiheit nicht an einem Tage und durch eine einzige Anstrengung errungen werde, sondern durch die nimmermüde Mühe von Geschlechtern. Diese Aufgabe übernehmen nun wir.“ (s.407-408)

So entstehen Völker. Mein Reich ist nicht von dieser Welt', sagt der Heiland. Die Völker aber sind es. Und darum sollen die einzelnen zu ihrem Volke stehen, sich in ihm vereinigen zu einer höhern Einheit..(s.384)

“Eure Majestät die Juden Leihen nichts mehr.” “ Ich würde von ihnen auch nicht borgen. Lichtenstein hat sich in meinem Auftrage der Mühe unterzogen, die Rechnungen zu überprüfen.” (s.18)

Köylü

In die Bauern kommt Bewegung. Ein Kampf steht bevor, das ist immer noch besser als das untätige Warten. Die Fernerstehenden werden herbeigerufen, Tor und Luken besetzt, alle erwarten den Angriff des Feindes. (s.64)

Fern von der Heimat werden wir mehr für sie tun, als wir es konnten, solange wir auf ihrem heiligen Boden weilten. Denn unser Geist bleibt hier, und einst kommt der Tag, da auch unsere Gebeine zurückkehren — in ein freies Land!" (s.410)

„Landsleut'!" schreit er, „ihr habt den Plinganser gehört Was er sagt, is uns allen aus dem Herzen gered't. So soll er auch unser Anführer sein! Plinganser, mit meinen Bauern gelob' ich dir hier vor allen Treu' und Gehorsam Schaff'an, was not tut für Bayern, wir führens durch!"(s.44)

Die Bauern stehen kampfbereit, ihre Waffen zur Hand. Aber es ist nichts mehr von dieser Sturmeswut in ihnen, die sie gegen das Bollwerk trieb und es so rasch in ihre Hände brachte. Fast will sie ein Bangen überkommen, als sie eine der Kolonnen in ihre Richtung schwenken sehen, trotz des Geschwindschrittes in tadellos ausgerichteten Reihen, mit rasselnden Trommeln, die dem Schritt den Takt angeben. Wieder steht der Schmiedbartl in der ersten Reihe. Er hält eine mächtige, mit Eisennägeln gespickte Keule in der Hand und wirbelt sie wie einen Tambourstab. (s.64)

Sogar der General Kriechbaum, der den Angriff leitete, ist herbeigekommen, sagt einem Jüngern Offizier einige Worte. Der reitet näher heran. „Bauer, gib dich!" ruft er. „Der General gewährt dir Gnad'!" Die Keule wirbelt. „Brauch' eure Gnad' net!" schreit der Bartl zurück. Und er stimmt wieder mit donnernder Stimme das Trutzlied der Rebellen an: „Lieber bayrisch sterben Als in Kaisers,Unfug verderben!" Der Offizier zuckt die Schultern, sagt halblaut, fast zögernd zu einem Husarenrittmeister, der mit seiner Schwadron in der Nähe hält: „Macht ein End'!" (ss.67-68)

Auf den Prielmayr solltet ihr euch nicht zu sehr verlassen", mengt sich der dritte wieder ins Gespräch. „Was wir im Sinne haben, ist Bürger und Bauernsach'. Die adligen Herren werden uns den Brei nur verderben." „Oh, da möcht' ich schon bitten, lieber Freund Dalmay!" ruft ein vornehm gekleideter Herr dazwischen. „Wir sind so gut bayrisch wie ihr!"(s.42)

Es wird wieder Blut kosten. So gerne er es in Ungarn-, vermieden hätte, so gern hätte er auch das Volk in Bayern auf gütlichem "Wege zur höchsten Pflicht, zur Reichspflicht 'zurückgeführt. Aber hier wie dort kann es nicht sein. Es scheint, als müsse ihnen der kaiserliche Name erst furchtbar werden, ehe er ihnen gesegnet sein darf. Nun wohl, an ihm soll's nicht fehlen. "Was er tun muß,, das wird er tun. Freilich wird er nicht sein Ziel darin erblicken, die Hütten armer Bauern zu vernichten, ihre Felder zu zerstören. Es wäre eine schlechte Lösung seiner Aufgabe, wollte er arbeitsames Land in eine Einöde verwandeln. (s.29)

Aber, Leut', sterben wollen fürs Land is net genug. Es muß auch eine Ordnung in die Sach' kommen, damit das Blut, das fließen muß, net umsonst is. Der Bauer is schon öfter aufgestanden im deutschen Land, aber die Herren haben ihn immer wieder niederschlagen und noch ärger verknechtet wie zuvor. Und warum? Weil's immer nur einzelne Haufen waren, die man auch einzeln hat abtun können. Drum is das erste, enig sein, und das zweite, wissen, was wir wollen." (s.44)

Sie hätten noch zwei Tage warten müssen, bis alle Haufen der heranrückenden Bauern beisammen wären, um den allgemeinen Angriff auf München zu unternehmen. Noch sind erst die Oberländer in Sendung eingetroffen. Aber die Anführer vermögen die Bauern nicht länger zu halten. Sie haben alle nur einen Gedanken: einzudringen in die Stadt und , Rache zu nehmen für alles, was ihnen im verflossenen Jahre, angetan worden war. (s.60)

Önder tip

„Das wollte ich eben bemerken“, stimmt Prinz Eugen lebhaft zu. „Es gibt natürlich mehr als ein Mittel, den Krieg erfolgreich fortzuführen, und ich habe in der Tat einen Einfall gehabt, der kühn ist, vielleicht verwegen, aber durchaus nicht undurchführbar. Doch er wie jeder andere Plan setzt die endliche tatkräftige Unterstützung durch das Reich voraus, die äußerste Anstrengung der gesamten Nation. Sonst ist alles vergeblich, was wir versuchen.“ (s.402)

Daß wir Eurer Römischen Kaiserlichen Majestät als Erzherzogen zu Österreich und Deroselben Erben für unsern eignen natürlichen Erbherrn und Landesfürsten erkennen, auch Eurer Kaiserlichen Majestät und Deroselben Erben ge-treu, gehorsam und gewärtig sind, und alles das tun sollen und wollen, so getreuen Landleuten und Untertanen gegen ihren angeborenen natürlichen Erbherrn und Landesfürsten von Gott, der Natur und denen Rechten gebühret und zustehet, getreu und gehorsamlich." (s.33)

Wann wird endlich Einheit herrschen im Reich?" Der Fürst von Dessau schämt sich seiner Heftigkeit. Aber er findet nicht sogleich daraus zurück. Seine nächsten Worte sind noch voller Trotz: „Bis einer da ist, der es zu führen versteht." „Wollen Sie dem jungen Kaiser nicht Zeit lassen zu zeigen, ob er's vermag?" fragt Eugen warm, überredend. Der Dessauer sieht ihn an, lacht plötzlich auf. „Ihm allein nicht", antwortet er vergnügt. „Aber solange er Ihre Pläne ausführt, "Hoheit — mit dem größten Vergnügen." „Welche immer es seien?" „Und wenn Sie uns alle in die Hölle kommandieren — Ihnen folgen wir. Denn wir wissen, Sie werden vorangehen." (s.390)

„Das ist gut zu wissen", nickt Eugen, aber vollkommen ernst und ohne in das Lachen des Fürsten einzustimmen. „Denn für das Reich ginge ich selbst in die Hölle. — und bliebe dort." „Ich würde es dem Teufel nicht wünschen", meint der Fürst bedächtig. „Sie würden auch noch sein Reich erobern." (s.409)

Aber — selbst wenn das Schlimmste eintritt, selbst wenn Joseph der Krankheit erliegt — Sie bleiben! Es kommt ein neuer Herrscher, den Sie mit der Macht Ihrer Gedanken erfüllen werden wie jenen, mit dem vereint Sie —" Angesichts seines Kopfschüttelns verstummt sie. (s.418)

„Hören Sie, Hoheit?" lacht der Dessauer. „Wenn man ihn inhört, könnte man meinen, nur das Glück habe es zustande gebracht, daß der Prinz nun vor Turin steht." „Mein Glück und die Tüchtigkeit meiner Generale", wirft Eugen ein. „(s.129)

Die Mäßigung im Tone des Prinzen bleibt dem Legaten nicht verborgen. Als erfahrener Diplomat ein vorzüglicher Seelenkenner, erkennt er, daß der Savoyer auch bei einem Gegner den Mut achtet, und beschließt dabei zu verharren. Hat der Kaiser Grund, sich feindlich gegen den Heiligen Vater zu stellen? — Und wenn er es dennoch tut, will er seine Feindschaft gegen den Papst auch auf dessen unschuldige Untertanen ausdehnen?" (s.165)

Asker

Sein Fortgehen entmutigt die Soldaten vollends. Der befohlene Rückzug artet bald in Unordnung aus, die im Nuzu kopfloser Flucht wird. Während einzelne Abteilungen noch einigermaßen geordnet zurückweichen, lösen sich die meisten andern auf, die Soldaten werfen Flinten und Seiten gewehr von sich, retten sich ins Buschwerk, in die Wälder der Umgebung, in vereinzelte Häuser, werden von den unbarmherzig verfolgenden Preußen gefangengenommen oder nieder gehauen. (s.232-233)

Sie alle, vom General bis zum letzten Troß-Knecht, wissen: es ist ein Wettlauf mit dem Tode, und sie müssen den Rest ihrer Kraft hergeben, ihn zu gewinnen; gelingt es ihnen nicht, Hermannstadt zu erreichen, noch ehe einer der feindlichen Haufen sie einholte, so sind sie verloren.(s.155)

So glauben Sie", fährt er voll jäh aufspringender Hoffnung fort, „daß Sie es werden zu Ende führen können?" „Jeden andern würde ich in dieser frommen Lüge belassen; Ihnen aber muß ich antworten wie ein Soldat dem andern: Nein, ich glaube es nicht." (s.425)

Lassen Sie die armen Teufel schlafen: ich werde selbst Wache «die stehen." Der Oberst sieht ihn verblüfft an. „Wie Eure Exzellenz wollten im Ernst " „Warum nicht? Meine Soldaten haben oft genug für mich gewacht. Es ist nur billig, daß ich ihnen einmal mit gleichem vergelte. Man reiche mir Bandelier und Muskete." Der Oberst verbeugt sich — tiefer als das Reglement es fordert. „Dann bitte ich um die Ehre, Eurer Exzellenz Gesellschaft leisten zu dürfen." „Ich bin Ihnen sehr verbunden — und jedem, der sich etwa noch freiwillig meldet."(s.156)

Der Marsch gegen Neapel war ein einziger Triumphzug. Nachdem Capua gefallen war — es kostete nicht viel Mühe, *die* Festung war so verfallen, daß keine einzige Kanone ohne Lebensgefahr für die Bedienung abgefeuert werden konnte —, nach diesem, sage ich, gab es nur eitel Jubel und Gloria. In den Kirchen ward das Tedeum angestimmt, die Landleute säumten die Straße und beschenkten unsere Soldaten mit Blumen und Erfrischungen, vor Neapel selbst wurden die Unsern von einem feierlichen Zug empfangen, dessen Anführer, Reichswappen und Bilder des Kaisers Joseph und des Königs Karl in Händen, dem Grafen Daun die Stadt in aller Form übergaben. Ich glaube, die einzige Gelegenheit für unsere Soldaten, von ihren Musketen Gebrauch zu machen, war die Salve, die sie anläßlich des Hochamts in der Januarius-kirche zu Neapel in die Luft feuerten."(s.177)

Verwundet! Darum jene plötzliche Müdigkeit, deren Erinnerung ihm nun zurückkommt. So braucht er sich ihrer Nischt zu schämen, verwundet! Wie ein richtiger soldat! „Ist die Schlacht zu Ende?" fragt er. Wie weh doch jedes Wort tut! „Nicht sprechen!" wiederholt der Savoyer. „Ja, die Schlacht ist zu Ende." Er sieht die

Augen des Jünglings in banger Frage auf sich gerichtet, setzt hinzu: „Es ist ein glorreicher Sieg, und keiner hat daran soviel Verdienst wie Sie." Keiner soviel wie er! Wie gut das tut! Er möchte dem Prinzen danken, aber er weiß, daß er nicht sprechen soll. So sagt er seien' Dank mit den Augen. Nur eines muß er noch wissen: „Verluste —?" „Geringfügig", antwortet Eugen. „Nicht mehr als der harte Kampf erforderte. Mehr Verwundete als Tote."(s.39)

„Nun wohl“, gibt er nach, „zwei Tage will ich Ihnen zugestehen. Aber keine Stunde länger!“ „So sehr mißtrauen Sie mir?“ lacht der Herzog. Eben will sie der einzige sind“, entgegnet Eugen ernst, „dem ich vertraue, spreche ich so. (s.280)

Das vom Verband freie Auge glüht auf. „Dann wagen wir den Generalsturm“, sagt der Savoyer[^] fest. „Und Bouffiers müßte mit dem Teufel verbündet sein,‘ wenn er ihn abzuschlagen vermöchte.“ „Vielleicht ist er's“, meint Marlborough achselzuckend. „So ist unser Verbündeter Gott der stets dem Unverzagten hilft. Und Gott war immer noch mächtiger als der Teufel.“ (s.283)

Und ich endete damit, ihnen, nachdem ich sie all dies gelehrt hatte, den Stolz einzupflanzen, darauf, daß sie zugehörig waren: den Stolz erst auf ihre Kompanie, dann auf ihr Regiment, dann auf ihr Korps endlich auf die Armee, deren Soldaten sie waren, dieser Armee, darum unbesiegbar, weil ein einziger Körper, dessen Teile sich zusammen als eines fühlten und, des eigenen Ich. nicht achtend, alles an das gemeinsame Wir setzten.“ (s.317)

„Ich bin Soldat“, sagt er, „und kann nur als solcher denken. Es sind zunächst Vorhuten auszusenden, die in breitem von Polen bis in die Walachei vorstoßen. Gelingt es, so drängen stärkere Kräfte nach. Haben diese ihre Aufgabe erfüllt, so folgt die Masse.“ (s.320)

Sie haben auch allen Grund, zuversichtlich zu sein: stehen doch an ihrer Spitze die beiden nach wie vor unbesiegten, die berühmtesten Feldherren der Zeit, sind doch auch die Unterführer, aufs sorgsamste ausgewählt, in vielen Schlachten erprobt der preußische General von Lottum, kaltblütig und umsichtig wie kein zweiter, der junge Erbprinz von Hessen-Kassel, tapfer bis zur Tollkühnheit, der hartnäckige Prinz von Nassau, von dem die Sage geht, er lasse nie mehr los, was er einmal gepackt habe, der sächsische General von der Schulenburg feingebildet und zuvorkommend im täglichen Verkehr [...] (s.337)

Manche dieser Fahnen sind neu, eben erst ins Feld gelangt; andere zerfetzt, zerschlissen, von Kugellöchern durchbohrt, den Zeichen ruhmvoll bestandener Kämpfe. Und wie die Fahnen, so sind auch die Soldaten, die unter ihnen marschieren; die einen milchgesichtige Rekruten, den Kasernen und Exerzierhäusern eben erst entronnen, zwischen Scheu und Übermut schwankend und der ersten Schlacht entgegensehend [...] s.(359)

Ich traf statt einer Armee einen Haufen zerlumpfter Abenteurer an, keinem Befehl gehorchend, ohne Achtung vor ihren Vorgesetzten und ohne, den Willen, ihre Pflicht zu tun. Ich begann damit, diese Armee neu aufzubauen. Ich brachte die Soldaten zum gehorsam, ich stellte die Rangordnung wieder her, ich gewohnte die einzelnen an

den Gedanken, daß sie für sich nichts, daß sie nur etwas seien als Glieder der Gesamtheit. (s.317)

Kadin

Ich danke Ihnen, Lori", sagt er. „Sie haben mich nicht enttäuscht. Wie immer, habe ich auch heute den Trost bei Ihnen gefunden." Er ergreift ihre Hand, beugt sich darüber, um sie zu küssen, „Sie bleiben nicht?" fragt sie. „Die Unrast treibt mich fort", erwidert er. „Ich will in die Burg zurück, nach dem Kranken zu sehen und ihm Ihren Trost zu bringen." (s.420-421)

Nein", antwortet er verhalten. „Sie werden dem Prinzen schreiben, daß dieser Frieden für die Ehre Frankreichs unannehmbar sei. Und Sie", kehrte er sich Madame de Maintenon zu, „ermächtige ich, das glücklich begonnene Werk fortzusetzen. Immer sind es die Frauen, die Frankreich retten!" (s.344)

Und wir Frauen? Sollen wir immer beiseite stehen, indes die Männer ihre großen "Pläne schmieden, ihre großen Taten vollführen? Sie ist so klug, liebe Batthyany", sagt sie vertraulich. „Wie konnte ich mir Verdienste erwerben? Rate Sie mir!" „Eure Majestät sind so 'glücklich, sich das größte Verdienst von uns allen Männern und Frauen erwerben können: Sie sollen dem Reich den Erben' schenken, der das Werk seines Vaters fortsetzt und,' so Gott will, vollendet." (s.194)

Die Kaiserin", antwortet sie gehalten, „schreckt vor keinem Opfer zurück. Aber", fügt sie mit der frühern tonlosen Stimme hinzu, „man hat es ohne ihr wissen verhindert, daß sie je ein Kind bekommen könne. Abermals Stille, die die Gräfin nicht zu unterbrechen wagt. Leid, denkt sie, wohin man blickt. Jede Frau trägt ihren In im liehen Kummer und tut ihr Bestes, sich damit abzufinden. Ahnen denn die Männer, die im vollen Glänze stehen, etwas von diesem stillen, selbstverleugnenden Heldentum? (s.195)

„Man kann nicht gerechter oder ungerechter, man kann nur gerecht oder ungerecht sein, Lori! Sie zeichnen sich vor Ihrem Geschlecht dadurch aus, daß man mit Ihnen sprechen kann wie mit einem Manne, daß Erkenntnisse und nicht Empfindungen Ihr Urteil formen. Bleiben Sie dieser Tugend.' treu! (s.55)

Rakoczy macht eine ungeduldige Bewegung mit den Schultern, als wolle er eine drückende Last abschütteln. „Das weiß ich", antwortet er kurz. „Sie schicken ihre besten Diplomaten — Frauen", fährt Bercsenyi fort. „Die werden dir in den Ohren liegen und dir keine Ruhe lassen. Soll ich dir sagen, was sie dir alles versprechen werden?"(s.108)

Seine Stimme ist nur noch ein Wispern, der Kopf bleibt gesenkt; sie soll die Tränen in seinen Augen nicht sehen. Sie sieht sie trotzdem, obgleich sie sich den Anschein gibt, nichts zu bemerken. Frauliche Wärme ist in ihr und der Wunsch, die rechten Worte zu finden, die seinen Schmerz zu lindern, ihn aus seiner Verzweiflung zu führen vermöchten.(419)

Kilise

Der Heilige Vater", erwidert Riviera mit demutsvoller Festigkeit, „ist sich keiner solchen Sünde bewußt. Der Vorfall von Figarola entsprang einem Mißverständnis und berührte Seine Heiligkeit ebenso schmerzlich wie Eure Hoheit. Wie der Heilige Vater Seiner Majestät gesinnt ist, hat er bewiesen, als er der Liga der italienischen Fürsten, die alle Fremden von Italien abhalten sollte, nicht beitrug. Dadurch hat er den kaiserlichen Truppen den Weg nach Italien überhaupt erst eröffnet." „Aber ebenso den Franzosen", wendet Prinz Eugen[...] (s.164)

„Krieg!" ruft der Abbe geschickt einhakend. „Von solchem war bisher noch nicht die Rede. Wenn der Kaiser mit dem päpstlichen Stuhl Krieg führen will, so soll er ihn nach der unter Fürsten hergebrachten Gewohnheit erklären! Auf diesen Fall wird Seine Heiligkeit nicht unterlassen, obgleich gegen die Empfindung seines Herzens, die gehörigen Vorbereitungen zu treffen, um sich seiner vom Himmel erhaltenen Waffen zu bedienen."(s.165)

Nun wohl", fährt er ruhiger fort, „wir wollen aufhören, einander zu bedrohen, und lieber verhandeln. — Was also verlangt Seine Heiligkeit von mir?" „Seine Heiligkeit bittet Eure Hoheit, einen modus vivendi zu treffen, der Ihren "Wünschen gerecht wird, ohne die Gefühle des Heiligen "Vaters zu kränken." „Mit andern Worten", übersetzt der Prinz stets gleich fröhlich, „ich soll meine Truppen aus Ferrara und Bologna entfernen." Der Legat nickt; Prinz Eugen setzt fort: „Nun wohl, ich bin bereit dazu. (s.167)

Eine gütliche Übereinkunft vorausgesetzt, werde ich nicht zögern, dem Feldmarschall Daun Befehl zu erteilen, das päpstliche Gebiet unverzüglich zu verlassen. Dodi muß ich eine Bitte anfügen, deren Erfüllung mir Seine Heiligkeit gewiß nicht verweigern wird." „Eine Bitte?" Das Gesicht des Abbes wird lang. „Keine unerfüllbare", wiederholt der Savoyer aufgeräumt, „seien Sie überzeugt davon. Ich will bloß die Verpflegung . meiner Soldaten sicherstellen. Versetzen Sie sich doch in deren Lage: gezwungen, Hals über Kopf ihre Quartiere zu räumen, sind sie der Notdurft nicht minder wie den Unbilden der "Witterung ausgesetzt. Diese kann Seine Heiligkeit nicht lindern; aber Jener kann er steuern."(s.167)

Zugesetzt", sagt Joseph. „Aber polit, immer polit." „Das ist es, was den geistlichen Herrn am meisten aus dem Konzept gebracht zu

haben scheint. Er meinte wohl, Eurer Majestät Temperament ", „werde mich meine Würde vergessen lassen, mich gar zum Schelten und Schreien bringen, also daß ich mich gegen den päpstlichen Hof ins Unrecht setze? Nein, Salm, so dumm bin ich nicht. Einiges habe ich doch schon zugelernt." (s.239)

Der Prinz streckt deutend den Zeigefinger gegen sie aus. Da haben Sie die Wurzel des Übels", sagt er mit Nachdruck. „Katholisch — evangelisch. An diesem Zwiespalt .krankt das Reich. Läßt es sich ein übereifriger katholischer Fürst beifallen, seine protestantischen Untertanen zu drücken, ist flugs ein evangelischer Herrscher bei der Hand, der seinen katholischen Landeskindern mit Gleichem vergilt [...] (s.383)

Um so mehr tut der Papst alles, um seine enge Verbundenheit mit dem Volke zu zeigen. Er lächelt, grüßt nach rechts und links, streckt die Hand, die den Fischerring trägt, immer wieder aus dem Wagenschlag, um den Segen zu erteilen.(s.286)

Fransa İmaja

„Frankreich also, der ewige Unruhestifter, machtlos, nieder gehalten von drei Seiten. Denn ich finde es überflüssig zu erwähnen, daß die geraubten Reichslande wieder zum Reich zurückkehren.! „Selbstverständlich. Nun?" „Nun!" Ein warmer, dunkler Ton kommt in die gelassene Stimme. „Im Westen sind wir gesichert, der Weg nach Osten ist frei."(s.58)

Aber Frankreich.wird mehr bieten müssen", setzt er nachdrücklich hinzu. „Mehr", nickt der Kaiser. „Was werden Sie fordern?" „Daß dem Hause Österreich", hebt der Prinz an, „das spanische Erbe überlassen werde, ist selbstverständlich. Das war der Zweck dieses Krieges, dessen tiefern Sinn Sie mir zu erläutern geruhen. (s.313)

Tournay fällt nach kurzer Belagerung, nur die Zitadelle hält sich noch. Trotz der verzweifelten Tapferkeit der Besatzung war die Stadt den fast ununterbrochenen Stürmen der Preußen, Sachsen und Holländer nicht gewachsen. (s.363)

Aber wozu dem Prinzen Philipp Neapel überlassen? Man mag ihn in Versailles anderweitig entschädigen." „Wollen Sie Neapel festhalten?" „Sollen wir es einem ungeliebten Herrscher ausliefern, in dessen Hand es zu einer ständigen Bedrohung unserer Flanke werden könnte? (s.313)

[...] der großsprecherische Villars hat sich bei Lens so tief eingegraben, daß ein Angriff Tollkühnheit wäre; zu beiden Seiten ist

seine Stellung durch Moraste gedeckt, dazwischen hat er doppelte Gräben gezogen und diese noch durch Schanzen gesichert. (s.361)

So scheint es nicht ohne Berechtigung, daß Marschall Villars, da er Versailles verläßt, große Worte macht"er wolle die Feinde so weit jagen, daß sie für lange Zeit die Ufer der Scheide nicht wiedersehen sollten, ja, er hoffe, ihnen alle Eroberungen durch eine einzige Schlacht zu entreißen. (s.360)

Die beiden Freunde wechseln nur wenige Worte. Marlborough bemerkt, daß es schlecht stehe, Eugen antwortet mit gewohnter Kaltblütigkeit, er hoffe, daß es bei den Franzosen bald schlechter stehen werde. Marlborough möge nur die beiden Heißsporne Nassau und Rantzau aus dem Kampfe ziehen und sie unter seinen persönlichen Befehl stellen. (s.371)

„Noch mehr", sagt Eugen freundlich. „Ich werde selbst nach Brüssel kommen, den Transport der Geschütze zu Übel wachen. Somit vertraue ich Ihnen auch die Sicherheit meiner Person an. Sorgen Sie demnach dafür", lächelt er, „daß ich nicht den Franzosen in die Hände falle!" (s.246-247)

Der König ist; allein, aber der Herzog von Vendorne weiß nur zu gut, daß hinter der Tapete ein Lauscher — oder vielmehr eine Lauscherin — sitzt und daß alles, was vor dieser prunkvollen Kulisse gesprochen wird, nur ein..zwischen Ludwig und der Maintenon abgekartetes Spiel ist. Dennoch ist er gesonnen, seinen Standpunkt aufs äußerste zu verteidigen: er hat keine Lust, ein wehrloses Opfer der Unterrockpolitik zu werden, die das Geschick Frankreichs regiert! (s.120)

Ein Teil floh über die Dora und wurde dort gefangen, ein anderer wurde von der ausfallenden Garnison abgeschnitten, der Großteil wandte sich nach Frankreich, auf der einzigen Straße, die der Prinz — mit Absicht — offengelassen hatte. Die ganze Affäre hatte kaum zwei Stunden, gedauert, vom ersten Angriff an gerechnet. Die Kriegsbeute ist unermesslich, wie Eure Majestät aus dem Bericht des Prinzen ersehen können." (s.137)

Der Prinz wartet, bis Ouwerkerk und Marlborough es sich bequem gemacht haben, dann beginnt er: Die Vorkehrungen unserer Gegner, die Stärke ihrer Armee, die Bewegungen, die sie unternommen haben, lassen erkennen, daß Frankreich den Hauptschlag in Flandern zu führen gedenkt. Damit ist, wie Sie, lieber

Herzog, ganz richtig bemerkten, unser ursprünglicher Plan eines doppelten Stoßes vom Rhein und von der Scheide her erledigt, wir müssen vielmehr den Angriff des Feindes frontal auffangen und, wenn uns dies gelungen ist, mit aller Kraft nach

stossen. Ich habe daher ejnen neuen Kriegsplan ausgearbeitet, ich Ihrer wohlwollenden Begutachtung vorlege."(s.217)

„Nein, nein, nein!" ruft er in kindischem Trotze. „Jetzt! weniger denn je! Rufen Sie Biron zurück! Wir gehen unter die Kanonen von Gent!“, „Und lassen uns vom Savoyer zur Schlacht zwingen, wo es ihm paßt? Nein, Monseigneur, jetzt nehme ich die Sache in die Hand! Sie können mich nachher vor das Kriegsgericht stellen lassen, aber jetzt kommandiere ich! Ich warne Sie Monseigneur, Sie kennen den Prinzen nicht, aber ich kennt« ihn, und Sie werden die Wahrheit meiner Behauptung bald erfahren: wenn Sie den Prinzen eine Abneigung gegen die Schlacht merken lassen, so wird er kommen und Sie zwingen, schlagen zu müssen!"(s.224)

Vendome ist ein Dickschädel", setzt der Herzog vor. Berwick hinzu, „der manchmal richtige Gedanken hat, aber den Fehler, sich durch keine Vernunftgründe überzeugen zu lassen." „Und zudem ein Benehmen", nimmt der Prinz den Faden wieder auf, „das ich mir unmöglich länger gefallen lassen kann. Die Gnade, die mir Seine Majestät zu erweisen glaubte, indem er mir einen erfahrenen Ratgeber an die Seite setzte, wird mir zu täglich neuer Qual. Nie wurde ein Prinz von Frankreich so behandelt!"(s.262)

Halk Ayaklanmaları

Bavyera- Macar ayaklanmaları

„Wofern überhaupt!" ruft er. „Denn indes ich mich abmühe, geht das Reich in Flammen auf! Ungarn löst sich los, die Bayern erobern München Ihre geschwächte Armee reibt sich erfolglos in Italien auf, Marlborough wird in Flandern in Schach gehalten, die Franzosen dringen über den Rhein dann erfolgt der Zusammenbruch“. (s.52)

Und der Kaiser haust in meinem Lande nicht wie ein christlicher Herrscher, sondern wie der Hauptmann einer Räuberbande. Meine armen Untertanen werden furchtbar dafür bestraft, daß sie mir die Treue hielten. Bei München wurden ihre tapfern Scharen geschlagen, bei Aidenbach, nun tagen die Blutgerichte und verbreiten ihre Furie über ganz Bayern." (s.72-73)

Plinganser heftet seinen Blick auf den Rufer. „Alle Achtung vor Euch, Herr Baron", sagt er. „Aber der Dalmay hat schon recht. Die. Die. Herren vom Adel haben sich höllisch beeilt, ihren Frieden mit dem Wiener Hof zu machen.(s.42)

Was beim Verhandeln herauskommt, haben wir gesehen. Jede untertänigste Bitt' is nur mit neuen Brandschatzungen und

Schindereien beantwortet worden. Es gibt keinen Fried' zwischen uns und des Kaisers Sachwaltern, weil sie ihn net wollen. (s.45)

Das Rebellenlied, mit dessen Kehrreim er endete, erneuen den Ausbruch der Erregung. Wilde Schreie durchfahren die Luft, erhitzte Gesichter kehren sich einander zu, wildfunkelnde Augen scheinen den Feind zu suchen. (s.46)

In seinen gewaltigen Händenl trägt er die Deichsel eines Wagens, mit der er hantiert wie mit einem dünnen Stecken, Vorne angelangt, hebt er sie über den Kopf und stößt sie mit aller Wucht gegen das Tor, dort, wo die beiden Flügel zusammentreffen. Das Tor erbebt. Noch ein zweiter, gleich furchtbarer Stoß — ein dritter — Schloß und Riegel springen, das Tor hängt hilflos in den gelockerten * Angeln. Da läßt der riesige Alte, von dessen Haupt das Haar weht wie weiße Flammen, die Deichsel fallen, faßt mit beiden Händen einen der Flügel, drückt mit der Schulter nach — und hebt den Flügel aus seinen Lagern und stürzt ihn ins , Innere hinein. Mit einem Aufbrülle des Triumphes stürmen die Bauern in den Torweg.(s.62)

Sie sind nicht die einzigen. Von allen Seiten strömt es herbei, bewaffnet und waffenlos. Helden und Memmen, junge Burschen und ältere Bauern, die fast schon Austräger sein könnten, und alle verfolgt von dem präzisen, rollenden Pelotonfeuer, alle umschwärmt von Husaren, die erbarmungslos in die wehrlos Flüchtenden einhauen.(s.66)

Die in den letzten Reihen vordrängen, sehen sich um — und sehen, daß um den Turm ein heftiger Kampf tobt, daß Soldaten sich schon durch den Torweg hindurchgedrängt haben und zum Teil den Turm von der Vorderseite angreifen, zum Teil sich anschicken, den Bauern auf der Brücke in den Rücken zu fallen: die Münchner Garnison macht einen Ausfall! Schreie der Wut und des Entsetzens. Von Mund zu Mund geht die Unheilskunde weiter, gelangt bis in die vordersten Reihen. Aber heute schreckt den Bartl nichts, im Gegenteil: alles, was es auch sein mag, stachelt ihn an. Mit seiner Keule vor sich hermahend, daß die Fallenden zu beiden Seiten weg-wirbeln, brüllt er: „Landsleut', mir nach! Auf Sendling geht's!"(s.66)

Der Schmiedbartl drängt sich durch die Masse. Er ist ein Riese wie aus einer Urweltsage, an die acht Fuß hoch und mit Gliedern wie Baumäste. (s.61-62)

Ein scharfes Kommando, das erste Glied der Schwadron reitet etwas vor, setzt an, geht in Trab, in Galopp über, durch die Gasse hindurch, die das Fußvolk eilig gebildet hat, jagt auf den Bartl los. Der drischt noch einem Gaul die Keule vor die Stirn, daß Roß und Reiter sich im blutverfärbten Schnee überschlagen, dann gehen die Pferde über ihn hinweg. Der letzte Verteidiger der bayrischen Freiheit, der Held von Kochel ist tot.(s.68)

Oszkay ist der Typus des Magyaren: mittelgroß, mil breiten Schultern, kurzen, vom Reiten leicht gekrümmten ' Beinen. In seinem verwitterten Gesicht, das ein dünn aus gezogener Schnurrbart in zwei ungleiche Teile zerlegt, paaren sich List und Verwegenheit. Und dieser Abkömmling ritterlicher Nomaden sollte des Kampfes müde sein? (s.210)

„Graf Wratislaw“, wendet er sich förmlich, undurchdringlich an den einstigen Freund, „melden Sie dem Wiener Hof, daß die ungarischen Stände, deren Vertreter ich bin, die Verhandlungen abbrechen. Der Kampf geht weiter!“ (s.114)

„Was also willst du tun?“ ruft Bercsenyi ungeduldig. „Das, was ich zu Oszkay sagte erwidert der Fürst voll düsterer Größe. „Das Land verlassen und nicht das meine, sondern das Los Ungarns beweinen.“ (s.409)

Otuz yıl savaşları

Immerhin, wollen Sie sagen, Sire, bedeutet auch das eine herbe Enttäuschung? Sie sehen zu schwarz. Der spanische wird in Frankreich, am Rhein und in Flandern geführt, und hier ging nichts Entscheidendes verloren.“ „Ihr Trost tut gut“, meint Joseph. „Aber ich wollte etwas anderes sagen: Immerhin verlängern die französischen El folge den Krieg, dessen Ende schon so nahe schien.“ (s.197-198)

Nur in Italien hat sich das Unglück der letzten Jahre engültig usgewirkt, aber die Tapferkeit der französischen Truppen vermochte wenigstens den einfallenden Feind vor Toulon von der heiligen Heimat Erde zurückzuschlagen. (s.205)

Savoyen wird in seinem ehemaligen Besitz anerkannt und für alle Angelegenheiten rechts des Rheines der Westfälische Friede als Richtschnur bestimmt.“ Er sieht den Prinzen fragend an. „Was sagen Sie dazu?“ „Es ist immerhin ein Anfang“. (s.313)

Schon daß der Papst seine Augen darauf geworfen hat, behagt mir nicht. Beiläufig gesagt, wenn ich Eure Majestät fragen darf, wie steht Ihr Zwist mit dem Papste?“ (S.313)

Ähnlich erfolglos verläuft der Kampf um Spanien. Dort stehen Karl, der Bruder des Kaisers, und Philipp, der Enkel Ludwigs, als Gegenkönige einander gegenüber. Philipp hält Madrid, die Hauptstadt des Landes, aber Karl das wichtige Katalonien mit Barcelona. (s.116)

So schöne Erfolge aufs Spiel setzen! Wo wir die Franzosen endlich aus Mailand draußen haben! „Sagen Sie das den Engländern! Die werden nie genug kriegen.“ (s.146)

„Sagen Sie schlecht“, wispert er, „so treffen Sie das Rechte. Wir werden das Land nicht halten können. Nicht nur Frankreich auch das Volk selbst will's nicht und letzten Endes und nicht England, das keine Kontinentalmacht duldet.“ „Wäre das so ein Unglück?“ fragt Traun. „Ich meine das Aufgeben Spaniens“, setzt er rasch hinzu.(s.151)

„Begreifen Sie nun meinen Kampf um Spanien? Wenn es mir nicht gelingt, Karl dieses Reich zu erobern, so wird jenes Paktum hinfällig, da ich meinen Teil nicht erfüllte.“ (s.201)

„Es kann“, entgegnet er, „Eurer Hoheit unmöglich entgangen sein, daß Seine Heiligkeit es vermied, den Prinzen Philipp mit Neapel zu belehnen. Wies er doch sogar das Anerbieten der bourbonischen Minister ab, ihm die beiden Landschaften der Abruzzen zu überlassen, wenn er den Prinzen als König von Neapel bestätige. (s.164)

Da der Gesandte sich aufrichtet, sieht man erst, wie groß er ist: er überragt den Kaiser um anderthalb Kopf und scheint fast den ganzen freien Raum des Kabinetts auszufüllen. Wohl in Nachahmung seines königlichen Herrn ist er mit absichtsvoller Einfachheit gekleidet: ein bis zum Hals zugeknöpfter mattblauer Überrock bedeckt den gewaltigen Leib, die Beine stecken in schweren Schaftstiefeln, an der Seite, eng an die Hüfte geschnallt, hängt ihm ein breiter Pallasch. Das hellblonde Haar ist aus der Stirne gestrichen und im Nacken mit einem Bande zusammengehalten. Alles in allem sieht er weit eher aus wie ein Kriegermann — und noch dazu wie einer, mit dem nicht gut Kirschen essen ist — denn wie ein Diplomat.(s.139)

„Mein königlicher Herr hat Eurer Majestät Strenge gegen die Eiferer mit sonderlichem Vergnügen vermerkt.“ „Ich bin Ihrem König für diese Anerkennung sehr verbunden“, erwidert Joseph mit unmerklichem Spott. „Vielleicht weiß er auch davon, daß ich dem päpstlichen Nuntius, als er sich anmaßte, in die Rechtsprechung des Reiches einzugreifen, derb auf die Finger klopfte?“ „Nichts, was im Reiche vorgeht, ist meinem königlichen Herrn unbekannt.“ „Tatsächlich?“ Nun ist der Spott in des Kaisers Stimme unverhohlen. „Wie schade, daß er mir so feindlich gegenüber steht! Einen Mann wie ihn hätte ich gebraucht, daß er mich berate! Denn meines Erachtens ist es das hauptsächlichste Unglück der Herrscher, daß sie zuwenig von dem erfahren, was in ihrem Reich vorgeht.“ Abermals jenes Erröten des Unmuts in des Schweden hellem Gesicht. (s.143)

Romanda Tarihsel Kültürel Arka Plan

Sie wissen, daß es nun vorbei ist mit Mangel und Not, vorbei auch mit dem ziel und zwecklosen Umherziehen, das meist vor der Übermacht eines vorzüglich gepflegten, reich ausgestatteten Feindes zu enden pflegte und dann nach kurzem, verlust reichem Gefecht in einen überstürzten Rückzug ausartete [...] (s.11)

Französische Kolonnen — wozu kommen sie nur mit einmal her? — sind plötzlich mitten unter den kaiserlichen Truppen, Schüsse rings um ihn her, die wütenden Rufe der Kämpfenden, aus denen ab und zu der Schmerzensschrei eines Verwundeten wie eine Stichflamme hochschlägt [...] (s.36)

Warum sagten Sie dem Prinzen nicht die Wahrheit?" fragt draußen der Fürst von Dessau den Savoyer. "Er wird die Nacht nicht überleben", antwortet Eugen trüb. „Mag er also beglückt hinübergehen.“ Er kehrt dem Fürsten sein verdunkeltes Gesicht zu. „Ein schwerer Tag, Fürst“, seufzt er. (s.40)

Die Hebräer brachten das Geld unter sich auf, zu Wucherzinsen von zehn, ja zwölf Prozent, ließen sich die reichsten Provinzen verpfänden, brachten die Beamten, um das Land besser und schneller aussaugen zu können. (s.19)

Er wäre eine gute Grenze, wenn net die wichtigsten Plätze in des Kaisers Hand wären: Burghausen, Braunau, Scharding. Darum, liebe Landsleute, tut vor allem not, daß wir diese Plätze in die Hand bekommen." (s.45)

„Ich sehe ein“, erwidert er, „daß im Augenblick meinem Lande keine Hilfe gebracht werden kann. Aber was, Sire, hindert Sie, im kommenden Frühjahr den Hauptstoß gegen Flandern zu führen, [...] (s.75)

Melden Sie also Ihrem König, daß ich unverzüglich einen Unterhändler zu ihm senden werde; melden Sie ihm auch, daß ich alle meine Landeskinder mit gleicher Liebe umfasse, welchen Glaubens sie auch sein mögen, und alles tun will, was zu ihrem Heile ist [...] (s.144)

„Lieber Prinz“, nimmt der Graf Trautmannsdorff, als sich Kläus hinter Riviera geschlossen hat, das Wort — es ist das erste, das er spricht —, „waren Sie nicht zu nachgiebig?“ „Lieber Graf“, entgegnet der Prinz heiter, „ich hätte keine bessere Gelegenheit finden können, meine Truppen durch das päpstliche Gebiet hindurchzuführen. Denn natürlich geht der Angriff gegen Neapel weiter.“ (s.167-168)

Nasyonal Sosyalist Göndermeler

Als er sich aus seiner tiefen höfischen Reverenz wieder aufrichtet, blickt er geradewegs in die funkelnden Augen des Kaisers. Er wendet die seinigen nicht ab, sieht gelassen, furchtlos in die blitzenden blauen Sterne, wartet.(s.47)

Diese Heiterkeit scheint von dem jungen Manne auszugehen, der hinter dem riesigen Schreibtisch sitzt. Nicht: nur das vornehme, goldbetreßte Järgergewand aus grünem Samt strömt sie aus, es ist, als leuchte sie unmittelbar aus dem gesund gefärbten, lachenden Gesicht, das sich unter einem Strahlenkranz von blonden, etwas zerzausten Haaren dem etwas ernsthaften Besucher zuwendet.(s.15)

“Es mögen fehler beim Status gemacht worden sein, aber der einfall war gut und verdiente nicht das Allgemeine Mißtrauen weit entfernt, den Juden zu dienen, soll es uns alle aus ihren Klauen befreien.” “Man hat das Lied zu oft gehört” murmelt Prinz Eugen Bedenklich. “Aber keiner wartet auf die zweite Strophe,” bemerkt Joseph. “Sie beginnt mit den Worten: Einigkeit, Redlichkeit, Tätigkeit. In der Tat, lieber Prinz: wenn diese drei observiert werden, weiss ich nicht, was den Erfolg einer solchen Unternehmung hindern könnte. (s.97-98)

Der Herzog blickt an dem baumlangen, breitschultrigen General mit seinem martialischen Schnurrbart und seinen blitzenden Augen verwundert empor. Prinz Eugen beeilt sich mit leisem Lächeln, die Vorstellung vorzunehmen: „Sie gestatten, Vetter, daß ich einen meiner tüchtigsten Kommandanten, den Fürsten von Anhalt-Dessau, Ihrer Freundschaft empfehle. Der Fürst kommandiert das preußische Kontingent“, fügt er hinzu. (s.128)

„Gut“, nickt Eugen. Abermals kehrt er sich im Sattel um: „General Zum Jungen!“ „Zu Befehl!“ erklingt eine frische Stimme. Jung wie sein Name, blondlockig, mit hellem, lachendem Gesicht trabt der General heran. (s.103)

"Wenn Sie vollbringen, was ich von Ihnen erwarte, so geben Sie Europa ein neues Gesicht des ewigen deutschen Kaisertums! Sie legen das Reich als geschlossenen Block in die Mitte des Erdteils und drängen alles was rundum liegt, an den Rand. Von der Nordsee bis zu Ägäis, vom Belt bis zur Adria sind Sie der Herr, erklingt die Sprache, in der Sie Europa befehlen!“ (s.321)

Mahnen Sie, bitten Sie, drohen Sie — seien Sie tätig, tätig, dann kann der Lohn so vielfältiger Bemühung nicht ausbleiben.“(s.51-52)

„Dann aber? Dann?“ „Dann nimmt sie von mir der nächste und wieder der nächste, von ihm. Sie wird nicht sinken, fürchten Sie nichts! Von Hand zu Hand geht sie durch die Jahrhunderte, bis der letzte Fahnenträger sie über allen andern Fahnen in den Boden rammt!“ (s.425)

Yahudi Düşmanlığı

Es fing damit an, dass zwei Studenten an des Oppenheimer Haus vorbeigingen, eben als sie das Haustor passieren, schiesst dicht an ihnen ein junger Jude vorbei, stößt achtlos an den einen von ihnen, will zum Tor hinein. Der ungeßtosene packt ihn am Mantel, ruft unwillig: "Kannst net aufschau'n wo Leut gehen Jüd?" der Jude wehrt sich gegen den Griff, kreischt: "Laßt mer los! Laßt mer los!" (s.87)

"Wegen dem kannst dich doch entschuldigen," knurrt der Student. "Und Herr is dein Oppenheimer noch lang keiner, wann er uns auch das ganze Geld g'lohen hat." (s.87)

Im nu ist der schönste Zank im Gange. Die Juden schreien, der Student habe den Herrn Oppenheimer, den großen Geschäftsmann, den Freund des Kaisers beleidigt, der Student und sein Kommilitone, der sich nun auch in den Zwist mengt, beginnen sämtliche Betrügereien des besagten Oppenheimer aufzuzählen, von seinem jüngsten Wucher bis zu seinem großen Bankrott vor vier Jahren, der in Handel und Wandel soviel Unheil angerichtet. (s.87)

Wütende Rufe werden laut, geballte Fäuste werden gegen das Gebäude geschwungen, unterstützt von immer neu herzuströmenden, von Minute zu Minute anschwellenden Massen wird ein Sturm gegen das Tor unternommen. Es hält, und das steigert die Wut der Menge aufs Äußerste. Zwar ist es drinnen still geworden, ist das freche Lied verstummt, aber das kümmert die Menschen nicht mehr: Sie müssen die jüdischen Spottvögel haben, um ihnen ihren hohn heimzuzahlen! (s.88)

Hingegen widersteht das Stadthaus nach wie vor den Stürmenden. Längst sind die Ziegelbrocken schwerer geschossen gewichen, Eisenstücken und Pflastersteinen, die man ausbrach. Ürte und schwere Knüttel, ja selbst zwei Kriegskeulen, die man Gott weiß woher geholt hat, hämmern gegen das Tor, aber da dessen Bretter wegplittern, wird darunter Eisenbeschlag sichtbar, gegen den die Waffen machtlos sind: das böse Gewissen des Juden hat ihn längst an jede Möglichkeit Denken lassen. (s.91-92)

Besonders gegen den jungen Oppenheimer richtet sich der Groll der Bevölkerung. Hatte der Alte in seinem Auftreten noch etwas von der kriecherischen Demut beibehalten, die er von seinen frühesten kleinen Unternehmungen her gewohnt war, so kann der Junge sich nicht daran ersättigen, mit seinem Reichtum zu protzen. (s.90)

"Es ist offenbar mein Los," beginnt Eugen, "vor Eure Majestät immer wieder als Bittender zu treten. Erst legte ich ein Wort für die Ungarn ein, dann für die Bayern" "Und heute?" "Für die Wiener."

“Für-? Ja so!” Der Kaiser ist schon wieder ärgerlich.” Hören Sie, Eugen, das ist ein Starkes Stück!” ”Aber nicht so unbegreiflich, Eure Majestät.” “Richten und Strafen ist meine Sache [...] (s.95)

“Allzu hart! Eugen! Es waren Tumulte in der Stadt und in den Vorstädten, so schwere, daß ich schießen lassen mußte! Und ohne die geschlossenen Stadttore hätten wir vielleicht einen Aufstand im Herzen des Reichs – zu allem übrigen,” setzt er dumpfer hinzu. (s. 95)

“Und wieviel Juden wurden bei diesem Tumult erschlagen?” “Wie? Mir wurde Keiner gemeldet. Warum fragen Sie?” In die zornigen Augen des Kaisers tritt etwas wie Verlegenheit. “Weil bei jener Salve, von der Eure Majestät sprachen, acht Mann tot auf dem Platz blieben – Wiener Söhne, Sire, keine Juden! [...] (s.96)

“Ich sage Ihnen ja, daß kein Verbrechen ungestraft bleiben soll,” ruft Joseph heftig. “ Auch gegen die schuldigen Juden wird vorgegangen werden,” setzt er ruhiger hinzu. “Das wird auch höchst nötig sein,” gibt Eugen unerschrocken zurück. “ Denn mag auch der verursachte Tumult straffällig machen, Die Forderung der Rottierer ist nicht nicht von der Hand zu weifen: es wird erst Ruhe sein im Land, bis alle Juden ausgewiesen sind.- Statt dessen,” fügt er ergänzend hinzu,” schleichen sich ihrer immer neue mit Unterstützung der schon ansässigen herein, so daß, wenn es so weiter geht, Wien zu einem zweiten Jerusalem werden wird.” (s.96 -97)

Joseph blinzelt lustig zum Savoyer hinüber.“ Sie lieben das auserwählte Volk gar nicht, wie, mein Prinz?” ”Bei Gott, nein,” erwidert der Prinz Lebhaft. “Sie werden es auch nicht lieben, Sire, wenn Sie erst erkennen müssen, daß nicht Sie die Entscheidung über Wohl und Wehe haben, sondern die Judenschaft aller Länder.” (s. 97)

RESİMLER

GERÇEK KİŞİLER (TARİHSEL KİŞİLER)

Kaiser Joseph I.

Prinz Eugen

Ferencz Rakoczy

Ekteki resimler, Birincil Kaynak olarak kullanılan Mirko Jelusich'in *Der Traum vom Reich* Romanından alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Ad Soyad	Şenay KAYĞIN
Doğum Yeri ve Tarihi	Almanya / 09.12.1969
EĞİTİM SEVİYESİ	
Lisans	Hacettepe Üniversitesi- Edebiyat Fakültesi- Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Ankara (1990-1995)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi- Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2005-2007)
Doktora	Atatürk Üniversitesi- Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2008-2013)
Yabancı Dil	Almanca-İngilizce